תלמוד ירושלמי · מפרשים · שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי גיטין

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי גיטין

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שיירי-קרבן-על-תלמוד-ירושלמי-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 14
הלכה ג 17
הלכה ד 18
הלכה ה 20
פרק ב 25
הלכה א 25
הלכה ב 27
הלכה ג 29
הלכה ד 35
הלכה ה 37
הלכה ו 38
הלכה ז 38
פרק ג 40
הלכה א 40
הלכה ב 43
הלכה ג 44
הלכה ד 44
הלכה ה 45
הלכה ו 46
הלכה ז 47
הלכה ח 50
פרק ד 53
הלכה א 53
הלכה ב 56
הלכה ג 59
הלכה ד 60
הלכה ה 65
הלכה ו 67
הלכה ז 67
הלכה ח 69
הלכה ט 69
פרק ה 71
הלכה א 71
הלכה ב 76
הלכה ג 78
הלכה ד 82
הלכה ה 85
הלכה ו 90
הלכה ז 98
הלכה ח 102
הלכה ט 102
הלכה י 111
פרק ו 114
הלכה א 114
הלכה ב 120
הלכה ג 126
הלכה ד 126
הלכה ה 127
הלכה ו 127
הלכה ז 130
פרק ז 130
הלכה א 130
הלכה ב 138
הלכה ג 140
הלכה ד 144
הלכה ה 149
הלכה ו 150
הלכה ז 152
הלכה ח 155
פרק ח 157

הלכה א 157
הלכה ב 160
הלכה ג 163
הלכה ד 166
הלכה ה 168
הלכה ו 168
הלכה ז 169
הלכה ח 170
הלכה ט 171
הלכה י 173
פרק ט 177
הלכה א 177
הלכה ב 184
הלכה ג 186
הלכה ד 188
הלכה ה 189
הלכה ו 190
הלכה ז 194
הלכה ח 201
הלכה ט 204
הלכה י 205
הלכה יא 205

פרק א

הלכה א

המביא גט. כתבו תוס' בשם ר"ת לכך נוהגים לכתוב י"ב שורות בגט דגט בגימ' י"ב ור"י כ' בשם ר"ה גאון ור"ס משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקיו בין ארבע חומשי ספרי תורה שצריך להניח ד' שיטין בין כל ספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה ע"כ. ול"נ סמך וטעם למנהג דכתיב אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה. ותיבת זה נראה כמיותר דהל"ל איה אבל בא לרמז דבעינן בספר כריתות י"ב שיטים כמרן ז"ה. וכה"ג דרשו בכריתות דף ה' ע"ב שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם זה בגימט' י"ב לוגין הויין וסמכו על דרש זה לדינא לענין חיוב כרת בעשיית שמן המשחה דכתיב וכמתכונתו וגו' בעינן שתהא עשייה דומיא דשמן משחת קדש ע"ש:

ממדינת הים. כתבו תוס' הא דלא נקט המביא מח"ל וכו' דאתי למעוטי רקם וחגר דסמוכות ומדינת הים משמע רחוקות ע"ש ובר"ן. ונ"ל דאשמועי' דבעינן דומיא דמדינת הים שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין ואין שיירות מצויות כמ"ש בקונט' לאפוקי אותן עיירות דגמירי ושכיחי ביירות דומיא דבכל שהן כא"י וה"ה רקם וחגר וזה מבואר מאוד ברש"י:

מן הרקם ומן החגר. עיין פי' בקונט' וכ"פ רש"י. וכ' תוס' והרשב"א וקשה קדש וברד מארץ פלשתי' הם והן מא"י ע"ש. נ"ל דבזמן ר"ג לא היו חבירים דרין שם ואין הדבר תלוי בא"י לחוד אלא שיהיו בקיאין דרין שם ואפשר לומר דאף עולי בבל לא כבשום אינן בכלל א"י והא דקחשיב בספרי רקם דחגרא בכלל עיירות שכבשו' עולי בבל לאו היינו רקם דפלשתים וכ"כ הר"ן. ומ"ש תוס'. הכא משמע דישראל דרין ברקם ובנדה פ' דם הנדה תנן כל הכתמי' הבאים מרקם טהורין ור"י מטמא מפני שהן גרים וטועין ע"כ. איני מבין קושייתם הא ר"ג כמה דורות לפני ר' יהודה היה ואז היו ישראלים דרין שם ובזמן ר"י יצאו משם:

אילו המביא וכו'. עמש"ל הלכה ג' בד"ה אף הלקוחות וכו':

שניא היא שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין. משמע דלאו בלשמה לחוד הוא דאינן בקיאין אלא אף בשאר דיני גיטין. וכן מפורש לקמן בסוגיין דגרסי' עד שיאמר בפני נכתב ביום ונחתם ביום נכתב לשמה ונחתם לשמה. והיינו כפירש"י ודלא כמ"ש תוס' דף ב' ע"ב בד"ה לפי וכו' בשם ר"ת בכל הלכות גיטין בקיאין חוץ מכתיבה לשמה. ומאי דקשיא לתוס' שם מהא דפריך בבבלי דף ט' ותו בין לרבה בין לרבא הא איכא מחובר אלמא

לרבה דוקא נקט לשמה בכלל מוליך ומביא ולא נקט מחובר ע"כ. נ"ל דקושית הש"ס היא אליבא דר"ט דפ"ד דמקשה הך ברייתא כר"מ אתיא דסובר עידי חתימה כרתי כמפורש שם בבבלי בהך סוגיא ע"ש. ובפ"ב דף כ"א ע"ב קאמר רשב"ל לר"מ כתבו לתורף תלשו וחתמו ונתנו לו כשר הלכך אין לפרש בפ"נ ובפ"נ בתלוש קאמר דהא אפי' נכתב במחובר נמי כשר וכל שאינו בכלל בפני נכתב אינו בכלל בפני נחתם. והר"ן כתב מ"ש רש"י למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה שיילינן ליה אם נכתב לשמה ואמר אין ע"כ יש לזה הוכחה בירושלמי דגרסי' התם בפ"נ ובפ"נ היינו בפ"נ לשמה ובפ"נ לשמה. וכ"כ בחי' ודבריו אלו משוללי הבבנה. ונ"ל שכיון להא דאמרי' בסוגיין עד שיאמר בפ"נ לשמה וכו' משמע דשיילינן ליה וצריך שיאמר לשמה דודאי בתחילת דיבורו א"צ שיאמר כן. וממ"ש דס"ל לירוש' בפ"נ קאי נמי אשאר דקדוקי גיטין ולא אלשמה לחוד ממילא שמעינן דשיילינן ליה דכל הני מילי לאו בכלל בפ"נ סתמא נינהו וכמ"ש המהרש"א בתו' בד"ה לפי וכו' ע"ש. ומה דמקשי' תו' ורשב"א ור"ן לפירש"י דא"כ הל"ל איכא ביניהו אם צריך לשאול ועוד א"א דלא משתמיט בשום מקום דצריך לשאול. נ"ל ודאי מודה רבה אם לא שאלו סגי בהכי בדיעבד דהא קיים תקנת חכמים אלא לכתחלה בעינן למישייליה שמא לא כיון להעיד על כל הפסולים וכמ"ש בסמוך אבל בדיעבד לאחיישינן דסתם ספרא דדייני מיגמר גמירי גם אפשר שהעיד על כל הפסולים וגם הבעל סובר כיון שאמר השליח בפ"נ מסתמא שאלוהו הב"ד ולא אתי לערער ולא אמר א"ב אלא בדבר דאפי' בדיעבד פוסל. ומיושב שפיר קושיא הראשונה. גם מאי דמקשה הרשב"א ליתקון דנימא שליח בפירוש נכתב לשמה ואי גייז ליה נישייליה דהשתא נמי שיילינן ליה ועד דאמר נכתב לשמה לא מתכשר ע"כ ונ"ל דל"ק דהא כבר אמרנו דאינו מעכב בדיעבד. גם קושיא השניה לאו קושיא היא לפמ"ש שמפורש כן בירושלמי וגם בבבלי משמע כן דקאמר מי קתני בפ"נ לשמה וכמ"ש תוס' ונכון הוא:

ר' מנא סבר מימר בערר שחוץ לגופו וכו'. בבבלי דף ג' ע"א גרסי' האי קולא חומרא היא דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל ומערער ופסיל ליה חד אתי בעל מערער ופסיל ליה כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה וכו' מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה. וכ' תוס' י"ל דפסיל ליה ממש וכו' ואין נראה לר"י לפרש כן וכו' ועוד מדלא תנן ברישא המביא גט ממדינת הים אם יש עליו עוררין וכו' ע"ש. ונ"ל דס"ד דמקשה דלא מהני בפ"נ ובפ"נ אלא לערער שחוץ מגופו ואין בו ממש אבל ערער שבגופו ויש בו ממש מהני וכדס"ד דר' מנא ומסיק כיון דהחמירו והצריכו שיתננו בפני שנים או שלשה והם שואלים השליח על כל דבר מעיקרא הבעל מידק דייק בכל דבר ולא אתי לאורועי נפשיה

בערעורו. ופירוש זה מדוקדק בלשון הש"ס דרש"י פי' ולא אתי לאורועי נפשיה קאי אשליח ע"ש והוא דחוק שהרי השליח לא יבא ויערער:

וייבא כהדא כתב כל נכסיו וכו'. כ' הרשב"א בשם הר"א הא דאתפלגון בכותב נכסיו לשני בני אדם ליתא דהא קיי"ל בתרי גופי פלגינן דיבורא ובעה"ע כ' הכא לאו כתרי גופי הוא דהא כותב כל נכסיו ביחד לשני בני אדם היא וכיון דנכסים אינן מוחלקין כעדות אחת היא ולא פלגינן דיבורא אבל בכותב לעבדו עצמך ונכסי קנויין לך בההיא פלגינן דיבורא ומה שתלאן זו בזו בירו' כבר תירצנוה למעלה. כדפירשתי בקונט' ע"כ. וקשה בירוש' פ' אלמנה ניזונת הלכה ה' גרסי' ע"כ בשמכרה להן בד' שטרות מכרה בשטר א' תפלוגתא דר"י ורשב"ל וכו' והא התם דתרי גופי נינהו ואפ"ה קאמר לר"י פסול ש"מ דקסבר הירושלמי דאפי' בתרי גופא לא פלגינן דיבורא לר"י וי"ל התם נמי לגוף אחד דמיא דבמאי קנו כולהו בהאי שטרא וכבר נתבטל מקצתו ולא דמיא לעדות בעל פה. וצ"ע. ומה שהקשתי שם בתו' בד"ה כתב וכו' לסברת בעה"מ דהתם מוכח אפי' אין הפסול בעדים נמי לא אמרינן פלגינן דיבורא יש לתרץ דכוונתם דגבי עבד לא נתבטל שום דבר מן המתנה אלא שמחוסר קיום משא"כ בשטר שימכרה לארבע דודאי לגבי האחרון נתבטל. ולפי מ"ש בכתובות פי"א ה"א בתוס' בד"ה ר"י בעי וכו' ע"ש. נ"ל ראיה מבוררת לדעת האומרים קנין שנתבטל מקצתו נתבטל כולו והובא בב"י ובסמ"ע סס"י ר"ג ע"ש. ולא מטעמיה דתאמר דדמיא לקני את וחמור דלא קני דהך טעמא ליתא כמ"ש הסמ"ע שם אלא כמ"ש דשטר וקנין שנתבטל מקצתו נתבטל כולו:

וחרנה אמר לא יאית אר"ל. כ' הרא"ש ספ"ק דמכות ופסק הר"ת ז"ל דהלכה כר"י אע"ג דאיכא מ"ד לא יאות אר"א קיי"ל כר"י לגבי רשב"ל ע"כ וקשה הא אפי' מ"ד לא יאות אר"ל מודה דהלכה כר"י אלא קסבר אין טעמו דר"י משום עדות שבטלה מקצתה וכו' אלא דר"י סובר מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו דפסול והאי שטרא מזוייף מתוכו הוא ורשב"ל סובר דפליג ר"א אף במזוייף מתוכו. וכ"נ מסידור דברי הרי"ף במכות שם דמפרש הירושלמי כן. מעתה מ"ד לא יאות אר"ל סובר נמי דשאני גט אשה ועבד דאינן מזוייפים מתוכו ומודה ר"י דפלגינן דיבורא. ומ"ד יאות אר"ל סובר הכותב כל נכסיו לעבדו דמיא לכותב כל נכסיו לשני בני אדם וכו' דבתרווייהו פוסל ר"י משום עדות שבטלה מקצתה. לפ"ז גם מהאי דכתובות פ' אלמנה ניזונת נמי לק"מ דלמ"ד לא יאות אר"ל לא איפשיטא האיבעיא דהכא ודהתם. והשתא אי אמרי' כמ"ד לא יאת אר"ל הלכתא כר"י ומ"ד יאות אר"ל לית הלכתא כר"י דהא רבא פליג וס"ל גבי עבד עצמו קנה ונכסים לא קנה דפלגינן דיבורא. מיהו הרשב"א בחידושיו בסוגיין כ' כפי' הר"ת ע"ש. ואינו מוכרח דלפי סברתו ולפמ"ש

י"ל דבין למ"ד יאות ובין למ"ד לא יאות אר"ל לתרווייהו הלכה כר"י. עוד כ' הרא"ש שם ור"י הלוי פסק הלכה כר"י וכו' דרבא לית ליה ההוא דירושלמי דמדמי להו אהדדי ומודה רבא בכותב נכסיו לשני בני אדם דמאחר שפסולין לזה פסולין לזה וטעמא משום דאתי לאחלופי בשטרות דעלמא שלא יאמרו קרוב כשר להעיד אבל בגט שחרור לא חיישינן לאחלופי הואיל וצ"ל בפ"נ ובפ"נ ע"כ. ותימא הא ודאי טעמא דר"י לאו משום אחלופי הוא דא"כ קשיא הך דפ' אלמנה ניזונת וכיון שכן מנ"ל להמציא גזרות חדשות אשר לא נזכרו בתלמוד אדרבה משמע בהיפך מדברי הגאון שמביא הרא"ש שם בשטר שיש בו ג' עדים ואחד מהן קרוב או פסול וכו' כשר דאמרינן דלמא חד רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ובא קרוב זה וחתם ע"כ. ולא גזרינן לאחלופי. ולפי סברתו טפי הל"ל דמ"ד לא יאות אר"ל סובר טעמא דר"י משום אחלופי ולא דמיא הא דר"י לכותב כל נכסיו לעבדו ואין אנו צ"ל דרבא פליג אירושלמי וצ"ע:

צריך שיהא מכיר וכו'. בבבלי דף י"א ע"ב איתא נמי להך בעיא. והרבה פירושים נאמרו בה כמ"ש הרשב"א בתי'. ופירושי בקונט' נוטה לפי' הרשב"ם שכ' הרשב"א אך לענ"ד פירושינו מרווח יותר גם מיושב קושית הרשב"א שם איך יטעו הבעל והסופ' ולא ידעו שהם עכו"ם. דעיקר האיבעיא על השליח ולא על הבעל והסופר:

אם אין שם בהכ"נ מצטרף עשרה. כ' בש"ע א"ע סי' קלט רגילין ליתן גט לפני עשרה ובסדר הגט סעיף ס"ו בהג"ה כ' ונהגו ליקח עשרה אצל הגט לפרסומי מילתא וקשה א"כ קידושין נמי ליהוו בעשרה כדי לפרסומי מילתא ולא מצאתי מי שכ' כן אדרבא בב"ש סוף סי' ל"ד משמע קצת שא"צ עשרה לקידושין אפי' למנהגא אלא לברכה צריך עשרה וברכת אירוסין שאני שאינה דוקא בשעת מעשה ונ"ל דעיקר טעם וסמך למנהג זה הוא מסוגיין שיהא השליח נאמן שהן ישראלים:

ולא אמר לה וכו'. בקונט' הגהתי ולא א"ל בפני שניה אבל לה לבדה אמר בפ"נ. משום דקשיא לי אס"ד דלא אמר כלל בפ"נ מאי קאמר דר"י רבא מרשב"א כיון דהגט פסול אי לא אמר בפ"נ דר"י היינו דרשב"א כל שלא בא לידה בהכשר אינו גט מיהו י"ל לר"י דאמר הטעם לפי שאין עדים מצויין לקיימו בדיעבד כשר א"כ הוה טפי מדרשב"א שהרי בא לידה בהכשר מיהת כיון דבדיעבד כשר. לפ"ז הא דמשני בסמוך טעמא דר"י שאין האשה נאמנת וכו' או כדי להחזיקה גרושה בפני שנים כל שלא נתנו לה בפני שנים הגט פסול. ואפי' המביא גט בא"י צריך ליתנו בפני שנים כדי להחזיקה גרושה ועיי' בחי' רשב"א דף ה' ע"ב דמסיק כן אפי' לר"מ. ומ"ש עוד שם בד"ה אבל בירו' משמע דפסקו הלכה כר"מ אפי' חזר ונטלו ונתנו בפני שנים ואמר בפ"נ תצא והולד ממזר מדאמרי

לקמן בפרקין ר"י בר אדא וכו' בשם ר"ל הלכה כר"מ בגיטין וכו' ושמא בירושלמי לאו בשנטלו ממנו וכו' ע"ש שהאריך. ותימא וכי שבקינן מעשה רב דעבד ר' יוחנן דאמר לרבין טלהו ממנה וכו' מפני דברי ר"ל הא קיי"ל אין הלכה כתלמיד במקום רב. ואף בבבלי שם נזכר מעשה זה אלא שקיצר בדבר שאין צורך בו לסייעתא דמייתי מיניה וזה ברור ועמש"ל הל' ג' בתו' בד"ה הלכה כר"מ וכו':

ור"י כרשב"א וכו'. כ' תוס' והרשב"א דף ה' ע"ב בד"ה יטלנו וכו' אבל לאחר כדי דיבור מספקא לר"י אי מהני כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא ע"ב נראה לפמ"ש הרמב"ן הא דתני לקמן פ' הזורק א"ל כנסי שט"ח זה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך בשהיה מדבר עמה על עסקי גיטה איירי ע"ש א"כ הא דפליגי ר' וראב"ש בכנסי שט"ח זה איירי אף במדבר על עסקי קידושיה ואפ"ה פליג ראב"ש וסובר דצריך שיטלנו הימנו וכו' א"כ לפום סוגיין דמדמי הא דר"י לרשב"א משמע אף לר"י לא מהני באומר בפ"נ בעודן עסוקים בענין גיטה. מיהו י"ל לפמ"ש הרשב"א בפ' הזורק שינויי' אחרינא דמתני' אתי לאשמועי' כר' ע"ש וכ"כ הרמב"ן והר"ן אין ראיה משם. והך תירוצא בתרא נ"ל עיקר דאי כתרוצא קמא קשיא ה"ל לש"ס בבלי דף ע"ח למיעבד כולא צריכותא אליבא דר' ולימא הכי ואי איתמר בישנה ה"א באומר כנסי שט"ח זה ומדבר עמה על עסקי גיטה סגי דה"ל כאומר הא גיטיך קמ"ל דאפי' במדבר על עסקי גיטה מצריך ר' שיאמר הא גיטיך אלא ודאי כשהיא נעורה ומדבר עמה בעסקי גיטה סגי ועיין במשנה למלך ריש ה' גיטין ואני תמה מהטור וש"ע א"ע סי' קמ"ב שלא הזכירו אם אומר בפ"נ בזמן שהן עסוקין באותו ענין דספיקא הוא וצ"ע. ומ"ש הרא"ש והטור בשם הרמ"ה שאם מסרו לה בפני עדים א"צ לחזור וליטלה הימנו ולא סגי שיאמר בפני עידי מסירה בפ"נ ע"ש קשה הא מעשה דרבין משמע ודאי דעדיין היו עדיה מסירה שם דאל"כ ה"ל לפרש והא ודאי אין סברא לומר דמסר לה שלא בפני עידי מסירה דהא קיי"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי. גם לישנא דגמרא דקאר"י ואמור לה בפני שנים וכו' משמע מפורש שצריך שיאמר לה בפ"נ ולא מהני אמירתו לעדים שלא בפניה ומ"ש בקונט' בלישנא בתרא קשה דהא לקמן פ' המגרש א"ר יוחנן הלכה כרשב"א. גם לקמן פ' הזורק מוקי ר"י סתם מתני' כרשב"א ועמ"ש שם:

וחש לומר משלוחי הבעל קבלה. ותימא הא תנן לקמן פ"ג שהשליח השני צריך שיאמר שליח ב"ד אני א"כ ממילא ידעינן אם נעשית שליח משלוחי הבעל. והא ודאי ליכא למיחש דלמא משקרת דא"כ לא תהא נאמנת להביא גיטה ועוד מה לה לשקר לא תאמר

ולא מידי ותהא נאמנת דהא גיטה בידה ודוחק לומר בא"י איירי שא"צ לומר שליח ב"ד אני:

תמן אריב"ל שנייא היא שאינן בקיאין וכו'. וא"ת אף אי ס"ל לפי שאין עדים מצויין לקיימו נמי קשיא אמאי לא צריך וי"ל דאתיוהו בי תרי והרי הן מצויין לקיימו אבל משום שאין בקיאין לשמה צריך וכ"מ בבלי דף ה':

והא תנינן והמוליך. וא"ת למה לא מקשה הך קושיא לעיל בריש פרקין אריב"ל דאמר טעמא דמתני' לפי שאין בקיאין וי"ל סובר הש"ס ריב"ל אית ליה נמי דר"י לפיכך אף במוליך צריך שיאמר אבל השתא דקאמר עכשיו שחבירים מצויין בח"ל אצ"ל בפ"נ ש"מ דלית ליה דר"י וקשיא מתני'. מיהו קשה לפמ"ש בסמוך דאיירי בדאתיוהו בי תרי א"כ שפיר מצינן למימר דריב"ל אית ליה דר"י:

אתא עובדא קומי ריב"ל א"ל לית צריך. כ' הרשב"א דף ו' הלכתא כרבא אע"ג דר"י וריב"ל פליגי וריב"ל כרבה וקיי"ל כריב"ל לגבי ר"י הכא כיון דרבא בתרא הוא קיי"ל כוותיה ע"ש. ולא ידעתי למה ליה לדחוקי נפשיה הא לפום סוגיין אף ריב"ל סובר האידנא דמצויין חבירים בח"ל הכל בקיאין:

שנים שהביאו את הגט אצ"ל בפ"נ. בבבלי דף ט"ז גרסי' א' אומר בפ"נ וכו' ארשב"י אר"י ל"ש אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם. כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט אצ"ל בפ"נ ופירש"י דטעמא משום שאין עדים מצויין לקיימו והרי יש עדים וא"ת א"כ אפי' בשאין שניהם שלוחים נמי וכו' וי"ל לא פלוג רבנן אבל כששנים הביאוה מילתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אתמור בה רבנן. ותו' כ' ונראה אפי' למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה איירי הכא דלאחר שלמדו בבי תרי דלא שכיח לא גזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולו ע"כ. וקשה לפירש"י מאי שייך הבבלי דף ה' ע"א לרבה א"ה אפי' בי תרי נמי הא גם לרבא קשיא אפי' חד שהביא ואחר עמו נמי סגי וכקושית רש"י וצ"ל דדוקא תרי משום דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן א"כ אף לרבה ל"ק דהכי משני הש"ס שם לרבה. ולולי תירוצו של רש"י לרבא הוה ניחא לן למה לא מוקי לה כרבה נמי וכשיטת תוס' משום דקשיא ליה לרבה מנ"ל לר"י שנים שהביאו גט אצ"ל בפ"נ דלמא דוקא הכא דא' אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ הוא דהוי מלתא דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן אבל בשנים שהביאו סתמא צ"ל בפ"נ דמלתא דשכיחא הוא וגזרינן שמא יחזור הדבר לקלקולו אבל השתא דפירש"י אפי' לרבא שנים שהביאו אצ"ל בפ"נ משום דמלתא דלא שכיחא הוא אי אפשר לומר כן דא"כ גם לרבא מנ"ל דקסבר ר"י שנים שהביאו אצ"ל בפ"נ. אבל לשיטת תוס' דאמרו לרבא כי אתיוהו בי תרי אצ"ל

בפ"נ היינו טעמא משום אלו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימנו ואין מקום לקושית רש"י ופירוקיה. וכ"כ הרשב"א. הדרא קושיין לדוכתא דליכא להוכיח מידי לרבה דלמא דוקא הכא כשר דמלתא דלא שכיח הוא שיהא א' אומר בפ"נ משא"כ בשנים שהביאו גט ולא אמרו כלום לא הוה מלתא דלא שכיח כולי האי וגזרו בו רבנן:

ר"י בן יוסי בשם ר' יוחנן צריך. עיין פירושי בקונט' וא"ת הא אמרינן לעיל בריש פרקין דרי"א לפי שאין עדים מצויין לקיימו וי"ל כיון דעיקר טעמא דשנים אצ"ל בפ"נ משום דאלו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימנו ואנן תנן הכל כשרים להביא הגט אפי' קרובים ופסולים והני אלו אמרו בפנינו גירשה לא מהימני וגזרינן כשרים אטו פסולים. מיהו בבבלי פ"ב דף ט"ז ע"ב מפורש דתרי אמוראי אליבא דר"י ולית ליה לבבלי הך גזרה דא"כ גם רבא ה"מ למסבר כלישנא בתרא דהתם ע"ש. ועמ"ש בסמוך:

הוא עצמו שהביא את הגט א"צ ליתנו לה וכו'. וקשה הא קיי"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי כמפורש לקמן פ' המגרש בירושלמי ובבלי א"כ פשיטא שצריך ליתן לה בפני שנים. וכן קשיא נמי אהא דאמרי' לעיל טעמא דר"י כדי להחזיקה גרושה בפני שנים למה לי הך טעמא תיפוק לי דצריכין עידי מסירה מיהו לעיל י"ל דה"ק לכך הצריך שיאמר בפני שנים בפ"נ כדי להחזיקה גרושה אבל כאן קשיא ודוחק לומר דה"נ לענין שאין צ"ל בפני שנים בפ"נ קאמר ומכאן נראה ראיה לשיטת הרי"ף דאף לר"א ע"ח לחוד כרתי ועמ"ש בסמוך בד"ה ולא כן. מיהו בבבלי דף ה' מפורש הוא עצמו שהביא גיטו אצ"ל בפ"נ:

כפוניה ויהיב לה חורן. בקונט' פירשתי דכפוהו לפי שהיה כהן. מיהו בש"ע סי' קנ"ד סעיף כ"א בהג"ה כ' מי שגירש אשתו בגט כשר ויצא קצת לעז על הגט יש לכופו לתת גט אחר ע"כ. לא מצאתי לזה ראיה מבוררת. ונ"ל שמסוגיין למד כן. מיהו לפי' בקונט' אין ראיה מכאן דהכא ה"ל כנושא אשה בעברה שכופיו אותו להוציא במפורש שם בש"ע סעיף כ' ע"ש וצ"ע:

ולא כן אר"י וכו'. עיין פי' בקונט' וקשה הא ודאי היו שם עידי מסירה דאל"ב פסול דקיי"ל כר"א וכמ"ש בסמוך בד"ה הוא עצמו וכו' א"כ לא נבדק הקול מפי נשים לחוד ודוחק לומר שעידי המסירה יצאו משם למדינת הים וליתנהו תמן למישלינהו ועוד צ"ל דסוגיין פליג אבבלי פ"ב דגרסי' התם אמר אמימר משמיה דרב דימי הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכין למיקריי' הא דקאמר התם דעייליה לבי ידיה לבתר דקריוהו וכו' ע"ש דלא משמע הכי במעשה דחיננה מיהו הא י"ל אע"ג דצריכין למיקריי' מ"מ אי לא קראוהו חוששין לה ויותר נראה מכאן כמ"ש הרי"ף דע"ח לחוד נמי כרתי. אך קשה

לשיטת הרי"ף הא דפריך בבבלי דף י"ט מיתיבי' ה"ז גיטיך ונטלתו וכו' וחזר ואמר שטר פסים הוא מגורשת ולא כל הימנו לאסרה ואס"ד צריכי למיקריי' לבתר דקריוהו מי מצי אמר הכי ע"ש. מאי קושיא דלמא ברייתא איירי בשאין שם עידי מסירה אלא עידי חתימה וכ"ת אי בדליכא עידי מסירה למה אין הבעל נאמן לאסרה הא איהו הוא דאפיק לקלא ויהא נאמן במיגו דאי בעי אמר להד"ם. דודאי צריכין לאוקמי שיש שם עדים שראו המסירה אבל אינן עידי מסירה ממש הלכך לא קרו לגיטא וי"ל מי לא מודו הרי"ף והרמב"ם דלכתחלה בעינן תרווייהו כמ"ש הרמב"ם פ"א מה"ג ואס"ד דהך ברייתא איירי בשאין שם עידי מסירה ודאי שראוי להאמין להבעל דשטר פסול הוא. ואדרבא מכאן ראיה לשיטת הרי"ף דהכי משמע דאי לא קריוה אינה מגורשת קשיא מתני' דלקמן כתב גט לאיש ושובר לאשה וכו' כמ"ש תוס' שם בד"ה צריכי למיקריי' וכו' ומה שתירצו דנהי דאסורה להנשא בדלא קרייה מ"מ אם ניסת לא תצא ע"כ. קשיא לי א"כ מאי פריך מברייתא ה"ז גיטיך ונטלתו וכו' דלמא הא דקאמר ולאו כל כמיניה לאסרה היינו לאסרה על בעלה השני ובשניסת איירי והרשב"א השמיט תי' זה גם תי' השני דחוק קצת. אבל לשיטת הרי"ף ניחא דאע"ג דלא קריוה עידי מסירה מ"מ מתכשר בע"ח לחוד בדיעבד ולי קשיא דלמא מתני' בסתם איירי דלא ידעינן אי קריוה או לא ולת"ק ודאי פסול נמי משום דלא קריוה דהא מדנתן לה השובר מסתמא לא קריוה ועיקרא דמלתא משום ר"א נקט לה דפליג את"ק וקאמר דלאחר זמן כשר ולאו כל כמיניה של הראשון לאבד זכותו של השני קמ"ל אע"ג דהשתא נראה דלא קריוה אפ"ה כשר לאחר זמן דלאו כל כמיניה לאבד זכותו של השני דאמרינן מסתמא קריוה ועבדי הכל כדינא. ועוד קשה מאי פרק הש"ס בבלי ביבמות פ' האשה רבה ממתני' דכתב גט לאיש וכו' מאי ה"ל למיעבד דלמא מתני' בשנודע קודם שניסת וכדמוקי לה שמואל בגיטין דף פ' ולכך תצא וכל הדרכים האלו בה משום דלא ה"נ לאינסובי כיון שנמצא פסול בגט אבל אם לא נודע עד שניסת מודו דלא תצא דמאי ה"ל למיעבד וי"ל רבא דפריך מיניה סובר כרב אדא בר אהבה דמוקי פלוגתייהו דת"ק ור"א בשנודע לאחר שניסת ופריך שפיר מאי ה"ל למיעבד. ומכאן ראיה לפסק הרי"ף והרא"ש שפסקו דתרוצו של ראב"א עיקר ע"ש. וא"ת אדפריך רבא מת"ק ליסייעא מדר"א דהלכתא כוותיה כמ"ש הרי"ף והרא"ש ונימא דמה"ט קאר"א אם לאחר זמן יצא ה"ז גט משום דמאי ה"ל למיעבד וי"ל לישנא דמתני' קשיא ליה דקאמר ה"ז גט משמע דלא תצא אע"ג דהשתא נראה דלא נתן לה הגט אלא השובר:

נתן לה את גיטה וכו'. וקשה הא אמרינן בסמוך הוא עצמו שהביא גיטו א"צ שיאמר בפ"נ והכא בשהוא בעצמו אומר לה הא גיטיך בתצרך שבעכו איירי ודותק לומר בשא"ל

ע"י שליח איירי וצ"ע. כ' הרשב"א פ' הזורק דף ע"ז ע"ב נתן הגט בחצרה שבציפורי וא"ל הא גיטך בחצרך ואמרה תזכה לי חצירי בזו נראה דמגורשת ומצאתי בירוש' פ"ק נתן לה גיטה וכו' וא"ח נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה אלמא בכענין זה זכתה לה חצרה ומגורשת. אא"כ תדחה דר"ת כר' הושעיא ס"ל והראשון נראה ע"כ. ולפמ"ש בקונט' אף מר' ירמיה מוכח כן דהא עד כאן לא מיבעיא ליה לר"י אלא אי צ"ל בפ"נ או לא אבל כי קאמר בפ"נ ודאי מגורשת וכן סובר ר' אבא. אך נ"ל דאין מכאן ראיה דאיכא לאוקמי בשעומד בצד חצרה דעכו חציה בא"י וחציה בח"ל כדאמרינן לקמן ה"ב והיא עומדת בח"ל וחצרה באותו צד שהוא א"י ולכך נקט עכו דוקא כדי שתוכל לעמוד בצד חצרה. והר"ן כ' אדברי הרשב"א ולא ידעתי איך מתגרשת הא בשעה שזרקו בחצר לא הוי שליח דידיה ודידה ואינו אלא כנתנו בידה לפקדון וכי אמרה תזכה לי חצירי היכי מתגרשת הא בעינן שיאמר לה הא גיטיך וכו' ע"ש. ואיני מנין דבריו הא קיי"ל אף במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה סתם סגי וזו קבלת גיטה וקנין חצרה באין כאחד:

הכל הולך אחר התפוש בעדים. עיין פי' בקונט'. ותו' כתב בב"מ דף ז' ע"ב בד"ה דאית וכו' ובירושלמי איכא אר"א הכל הולך אחר מי שתפוש עדים ופליג אגמרא דידן דמזכיר זמן וסובר דעידי מסירה כרתי והשטר כשר בלא עידי חתימה ושמין כמה שוה שא"צ לחזור אחר עידי מסירה ולית ליה האי לישני דפ' גט פשוט דסבר רשב"ג עידי חתימה כרתי ע"כ. ותימא הא ודאי תפיסת זמן נמי שוה מידי דבלא זמן אינו יכול לטרוף מלקוחות ולמה לא קחשיב גם הזמן ועוד לשון הכל הולך אחר וכו' לא משמע כדבריהם ועוד מי לא עסקינן שעידי מסירה שם א"צ לחזור עליה ועוד מדמסיק ד"ה היא הכא אפי' וכו' משמע מפורש דהא דקאר"א הכל הולך אחר התפוס בעדים היינו בתפוס בעדים הכל מודים דשלו הוא וכי פליגי כשכתבו וכו' ובב"מ בירו' ליתא להך מילתא דבעי לדמותו לגט ע"ש ובשיטה בב"מ דף ז' כ' כד"ה דאית ביה זמן וכו' ועל הירוש' דאמר הכל הולך אחר מי שתפוס בעדים אין להקשות אמאי לא חשיב זמן די"ל כיון דהשטר כשר כלא עדים א"כ אין הזמן מועיל לו כלום דבעידי מסירה לחוד אינו גובה אלא מנכסי בני חורין דעידי חתימה מפקי לקלא ע"כ. ותימא הא מיהת עדיין יש תועלת בזמן עכשיו שהעדים חתומים עליו ולמה לא יחשב גם הזמן וע"ק לכמה לישני דפ' גט פשוט אף רשב"ג סובר עידי מסירה כרתי והכי קיי"ל א"כ אין השטר פסול כשאין שם עידי חתימה אבל מועילין דגובה ממשעבדי לשיטת תוס' בפ"ק דמכלתין א"כ ה"ל למימר נמי שטר שיש בו עדים כמה שוה ומנ"ל להש"ס דר"א סובר לרשב"ג עידי חתימה כרתי. לכך נ"ל פירושי בקונט' עיקר. וא"ת אפי' תפוס בעדים נמי פליגי דהא לר' צריכין לקיימו

ולרשב"ג אין צריך וי"ל סובר ר"א דאף ר' מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו אלא הכא דנפל איתרע וצריך לקיימו אבל אם המלוה תפוש בעדים ה"ל כאלו לא יצא השטר מידו ולכ"ע א"צ לקיימו והשתא איכא למימר הא דגרסי' בבבלי שם בב"מ אר"א מחלוקת בששניהם אדוקין בטופס וכו' ה"פ מחלוקת הא דפליגי ר' ורשב"ל ודלא כפירש"י ותוס' שם דמחלוקת היינו יחלוקו שלא נמצא כמוהו בכולא תלמודא וליתא להוכחת תוס' שם בד"ה מחלוקת ע"ש. והא דקאמר ר"א שם אבל אחד אדוק בטופס וכו' זה נוטל טופס וכו' משמע אף שזה תפוס בתורף דשם גם העדים אף זה דנקיט תופס נוטל מידי. היינו דפריך התם וכי לצור ע"פ צלוחית הוא צריך דה"ל הולך אחר התפוס בעדים ומשני דדבר מועט יש בטופס הזמן אבל משום זמן אין פלוגתא כ"כ דלפעמים אינו שוה כלום כשיש שם בני חורין. ולפי פי' זה סלקא שמעתתא דב"מ שפיר בלי שום דוחק כלל. וכל המפרשים שמביא הרב בשיטה שם נראה שלא שמו עיניהם על סוגיא דהכא ולא ידעתי למה וצ"ע:

מתיב ר"ל לרבנן וכו'. מכאן משמע דס"ל לירושלמי כפר לודי' מא"י הוא ודלא כמו שפירשתי בקונט' במתני' והוא ע"פ הבבלי דגרסי' שם דף ד' ואתא ר"א למימר אפי' מובלעות נמי לא שלא תחלוק במדינת הים. ולשיטת הירושלמי ניחא למה הזכיר ר"א לוד לומר דכפר לודים דמיא ללוד דשניהם מא"י הן. ועיין בבבלי דף ב' בתו' בד"ה מכפר וכו'. ואפש לומר דאף הבבלי סובר דכפר לודים מא"י הוא אלא ה"ק ר"א פליג את"ק דמובלעות נמי לא דהא אפי' בא"י גופא ממדינה למדינה צריך שיאמר בפ"נ וכ"ש במובלעות ודוחק:

הלכה ב

אתון אמרין בשם ר' וכו'. כך הגהתי בקונט'. דציפורי מקומו של ר' היה. והא דאמר רב בסמוך עשינו עצמינו כא"י לגיטין היינו דס"ל כר'. ובבבלי דף ו' גרסי' א"ר הונא עשינו עצמינו כא"י לגיטין מכי אתא רב לבבל ופירש"י שהרבה ישיבות ואין פירושו מחוור לפום סוגיין אלא כמ"ש תוס' בשם ר"ת שרב הורה דמימות יכניה דינה כא"י וכמ"ש. מיהו מ"ש תוס' שם דל"ג אר"ה אמר רב. מסוגיין נראה דגרסי' אמר רב דהא רב כהנא השיב על דבריו כדמסיק:

ואפי' תימה חולקין על דברי ר"י וכו'. מלשון ואפי' תימא משמע דמספקא ליה אי חולקין על ר"י וקשה הא מפורש במתני' דר"מ פליג וי"ל ה"ק ואפי' תימא רבים חולקין על ר"י דאלו ר"מ ור"י קיי"ל כר"י מ"מ לא פליגי אלא בעכו אבל לא בבבל ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה הלכה וכו':

ושמואל אמר אפי' משכונה לשכונה. כ' הרשב"א דמשמע מהכא דס"ל לשמואל דבני בבל ניידי וכו' אלא דקשה בכי הא לא הוה אמר שמואל מתיבתא בגירסייהו טרידי דטובא שכיחי אלא ע"כ במביא ממדינה למדינה בבבל פליגי גמרין ע"כ ע"ש וכ"כ תוס'. וקשיא לי א"כ הא דקאמר בבבלי שם רב ששת מצריך משכונה לשכונה דלא כרב ושמואל ומ"ט וכ"ת טעמא דרב ששת דלא מחלקינן במדינת הים א"כ מנ"ל לש"ס דטעמא דשמואל משום דמתיבתא בגירסייהו טרידא דלמא טעמא דשמואל כדרב ששת ולמה לנו לעשות שלש מחלוקת בדבר. לכך נראה אף לשמואל אפי' משכונה לשכונה צ"ל בפ"נ וטעמו כיון דממדינה לממדינה צ"ל בפ"נ לא חילקו חכמים בין בבל למדינת שם ואפי' משכונה לשכונה נמי צריך. גם מ"ש הרשב"א דהלכתא כרב דכולהו אמוראי כוותיה ס"ל אינו מוכרח די"ל רבה בר אבוה ורב ששת כוותיה דשמואל ס"ל ולכך מצרכי מערסא לערסא או משכונה לשכונה ומ"ש תוס' בד"ה והא רבא וכו' דטעמייהו דרבה בר אבוה ור"ש נמי משום דניידי ע"ש. קשה הא דב ששת בנהרדעא הוה וכו רבה ב"א לאו במחוזא היה אלא ודאי כשמואל סברי. ומ"ש הרשב"א בירו' משמע דר' יוחנן סובר דבבל לאו כא"י לגיטין וכו' ואנן לא קיי"ל כר"י דהא במתני' דתנן רקם כמזרח תלי ליה ובבבלי משני לבר מבבל ואנו אגמרא דילן סמכינן ע"כ. איני מבין דבריו ודאי הבבלי משני הכי אליבא דרב אבל ר"י ושמואל לית להו האי שינוייא דחיקא. ואפשר דפליגי בפירושא דמתני' למה נקט ממדינת הים וכמש"ל (דף א) בתו' ע"ש:

הואיל ויצא המעשה בהיתר יצא. וא"ת ומה נעשו לגיטין הראשונים שיאמרו שהן פסולין שלא אמר השליח בפ"נ וי"ל בשביל פעם אחת אין לחוש א"נ כל שיש תועלת באמירה או בעשייה שעושה בגט זה מה שלא נעשה בגיטין הראשונים אין לחוש ללעז הראשונים והכא יש תועלת באמירה בפ"נ שאם יבא הבעל ויערער ערעורו בטל. ומלשון הואיל ויצא בהיתר משמע שמיד הוא בהיתר שאין הבעל יכול לערער אע"פ שבא עכשיו קודם הנישואין והא דנקט עד שלא ניסת וניסת ר"ל מותרת להנשא:

הלכה דר"מ. לעיל דף ב' בתו' בד"ה ולא וכו' כתבתי לשון הרשב"א דקמפרש הא דאר"ל הלכה כר"מ בגיטין קאי אהא דאמרי' בסמוך המביא גט ולא אמר בפ"נ תצא וי"ג דבר בה ע"ש. ותימא איך אפשר לפרש כן הא בזה ר"מ לחומרא ואיך קאמר דיתמר הלכה כדברי המיקל בד"ס וא"ל דה"ק שכעסך דאתה אומר הלכה כדברי המיקל בד"ס ואיך אני אומר הלכה כר"מ לחומרא דא"כ מאי משני סברין מימר וכו' והכא אפי' יחיד אצל תכמים דה"ל למימר והכא אפי' לחומרא ועוד דבמה שכך כעסו במאי שפוסק לחומרא בד"ס ועוד לפי הגירסא שלפנינו גרסי' בהך ברייתא דהמביא גט ולא אמר בפ"נ וכו'

דברי ר' ול"ג בה דברי ר"מ. ואי משום דקאמר הלכה כר"מ בגיטין סובר דבכ"מ דפליג הלכתא כוותיה הא ודאי ליתא ומצינו כיוצא בזה בבבלי דף פ"ו הלכה כר"א בגיטין ולא קאי אלא אעידי מסירה דודאי לית ליה לרב דהלכה כר"א בכ"מ דהא בחוץ בר"פ המגרש איכא מ"ד דהלכתא כר"א ועוד דנקט לגיטין לאפוקי שאר דברים וכן מפורש בירושלמי לקמ ס"פ הזורק ואפי' תימר עכו כא"י לגיטין שמא לתנאי גיטין לכך נראה פירושי בקונט' עיקר. נמצא דאף הירושלמי סובר כבבלי דלית הלכתא כר"מ במביא גט ולא אמר בפ"נ אלא כחכמים וכמש"ל הלכה א' בתו'. וא"ת לפירושי בקונט' מאי קאמר והכא אפי' יחיד אצל חכמים הא ר"י הוא דפליג עליה ולא חכמים וי"ל כיון דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י קרי ליה רבים ועי"ל סתמא דמתני' דס"פ מי שאחזו אתיא כר"י דתנן התם היה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר מפרש לה דעכו ממדינת הים היא וכן משמע פשטא דמתני' וכ"מ בבלי דף ע"ז פ"ב וכיון דסתמא דמתני' כר"י קרי ליה רבים. ועמ"ש בירושלמי עירובין פ"ו ה"ב בתו' בד"ה הלכה וכו':

מאותה. שעה גזרו וכו'. וקשה וכי התלמוד גרס הטעות הלא הן שהטעו את עצמן ומצינו כיוצא בזה בבבלי ספ"ב דפסחים שדרש אין לשין אלא במים שלנו ובקונט' ישבתי במקצת אבל עדיין הדבר דחוק וגירסת הבבלי סנהדרין דף ד' יותר נכונה ע"ש:

לא מת נדב ואביהוא וכו'. כתב הי"מ צ"ע אחר שהכתוב פי' חטאם בהקריבם אש זרה אשר לא צוה למה הביאו חז"ל עצות מרחוק לסבת מיתתם דרא"א ע"י שהורו הלכה וכו' ע"ש שהאריך בדבר. ול"נ דקשיא לר"א בפ' שמיני כתיב בהקריבם אש זרה וכו' וריש פ' אחרי מות כתיב בקרבתם לפני ה' וימותו לכך פירש ר"א דה"ק בקרבתם שהורו להקריב אש זרה לפני מי שחייבין בכבודו ככבוד שמים והיינו משה רבן לכך וימותו ובדרושים הארכתי ע"ש:

עד שיהא רחוק י"ב מיל כמחנה ישראל. בסנהדרין שם פירש"י אע"ג שהמחנה ג' פרסאות ואתו לגבי משה רבותא דמשה שאני ע"כ. וקשה ודאי אהל משה היה סמוך למחנה מבחוץ ומחנה ישראל כולה היתה ג' פרסאות ומקצה מזרח עד קצה מערב היו ג' פרסאות נמצא זה שעומד באהל הרחוק מפתח אהל משה אינו רחוק ממנו יותר מג' פרסאות וי"ל דמחנה ישראל היתה מרובעת ג' פרסאות והיו אוהלים רחוקים מי"ב מיל נמצא מ"ד אסור לילך י"ב מיל בשבת דאורייתא בעינן שיהא הן ואלכסונם דומיא דמחנה ישראל דמינה ילפינן איסור י"ב מיל:

א"ל ליתי את בריה דפלן כהנא וכו'. וקשה למה לי שהוא בן כהן תיפוק ליה בלא"ה אסור לצאת מארץ לח"ל ור' שידע בו מסתמא מפני שראוהו בארץ וי"ל אי לאו דכהן הוה י"ל

שאביו היה מן הנולדים בח"ל והיה דעתו מעיקרא לחזור לח"ל וזה שרי אבל השתא דכהן הוה קשיא ליה שפיר:

עיירות שבתחום ציפורין וכו'. כ' הרשב"א ריש מכלתין בד"ה והא דתנן מעכו וכו' ואי ק"ל הא דא"ר אלעי והלא כפר סיסאי מובלעת בתחום א"י וקרובה לציפורי יותר מעכו ותנן רמ"א עכו כא"י לגיטין ואפי' רבנן לא פליגי אלא עכו דמרחקי טובא אבל כפר סיסאי דמקרבא לא ומאי קאמר אדרבא חלק עכו דפליגי בה עדיפא דהיא גופא מא"י ע"ש. הנה לפי גירסת הירושלמי והתוספתא ליתא להך מילתא כלל ולא השיב ר' אלעאי מר"מ. ואפי' לגירסת הבבלי לפום סוגיין לר"מ דודאי עיירות המובלעות בתחום ציפורי עדיפי מעכו דהא לא פליגי חכמים אלא בעכו ותחומיה אבל ציפורי ותחומיה לכ"ע כא"י וה"ק וקרובה לציפורי יותר ממה שהיא קרובה לעכו ולציפורי יחשב:

הלכה ג

הלקוחות עוררין. כ' הרשב"א דף ט' בשם ר"י ז"ל הבא ליפרע מנכסי חבירו שלא בפניו א"נ מן היתומים או מלקוחות בשטר שבידו לא חיישי' שמא מזוייף הוא ע"ש שהאריך וכ' עוד שם מיהו מהא דגרסי' בירושלמי אף הלקוחות עוררים שלא תטרוף איכא ודאי למשמע דהבא ליפרע מן הלקוחות אמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא ע"כ. וקשיא לי הא איכא לאוקמי ערער דלקוחות דומיא דערער דבעל שטוענין ברי שהוא מזוייף ואלו בשאר כל אדם אי איכא תרי המעידים כן ודאי עדותן עדות ולא מהני אפי' הקיום אבל ערער דחד לאו כלום אבל הלקוחות דנוגעין בעדותן הן אם נתקיים בחותמיו הגט כשר. והרשב"א שם כתב מפורש בשם ר"י וז"ל ודוקא בלוה עצמו דמצי טעין בבריא מזוייף הוא דמקבלין טענתו אבל בלקוחות ויתומים דשמא נינהו לא טענינן להו ע"כ. הרי מבואר כמ"ש ומ"ש הרשב"א עוד שם שר"ת הביא ראיה לדברי הר"י מדגרסי' בירוש' ריש מכלתין וקשיא אלו המביא שטר מתנה ממדינת הים שמא צ"ל בפ"נ וכו' ש"מ דהבא וכו' ש"מ הבא לגבות מנכסי חבירו שלא בפניו בין במלוה בין במתנה לא חיישינן למזוייף ובתוס' דתו ראיה זו דה"ק אלו המביא שטר מתנה וכו' ולא סגיא בלאו הכי אפי' נתקיים בחותמיו וכו' ע"ש. ואיני מבין דתי' זו מדקתני סיפא המביא גט בא"י וכו' ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ש"מ דרישא בשלא נתקיים איירי איך פריך משטר מתנה ואי דלא ידע המקשה טעמא דמתני' למאי מהני אמירה זו לא ה"ל למפרך משטר מתנה אלא ודאי סברת המקשה אי לא אמר בפ"נ אנן טענינן שמא מזוייף הוא וקשיא ליה שפיר משטר מתנה אע"פ שאינו מקויי' לא טענינן מזוייף וכדברי הר"י ז"ל:

תופלגתא דר"י ורבנן דתמן. עמ"ש ביבמות פ' האשה רבה ובפ' האשה שלום ובכתובות פ"ב הלכה ז':

הלכה ד

על הממון נחשדו וכו'. וקשה אם נחשד על הממון ה"ל רשע דחמס ופסול לכל עדות שבתורה דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס וצ"ע:

תיפתר שחתם ישראל בסוף. כ' הש"ך בח"מ סי' מ"ה ס"ק כ"ג בד"ה ועוד מצאתי מזה ירו' פ"ק דגיטין ונ"ל להוכיח משם דהראשונים דוקא וכו' אלא מעתה אפי' כותי א' יהא פסול וכו' עד אלא להכשירו של גט. וכפי גירסא זו אין לו הבנה גם קשה בש"ס דגיטין דף י' אמרי' איפכא דאמרי' התם כגון שחתם ישראל בסוף וכו' עד גזרה משום כלכם ותו בשטרות מי איכא למ"ד אין העדים חותמין זה שלא בפני זה ע"כ. ול"נ דלק"מ ודאי הבבלי דקשיא ליה א"כ שאר שטרות נמי מוכרח לומר אין עידי גט חותמין אלא זה בפני זה וקשיא א"כ אפי' בשחתם ישראל בתחלה נמי וצ"ל בכותי חבר אבל להירושלמי דל"ק משאר שטרות כמפורש בסוגיין דעל הממון נחשדו א"כ א"צ למוקמי כמ"ד אין עדים חותמין וכו' גם א"צ לאוקמי בכותי חבר אלא שהישראל מלמדו וכמ"ש בקונט' א"כ אין כאן סברות הפוכות. ועוד מאן לימא לן דרב פפא דמוקי לה בבבלי כמ"ד אין העדים חותמין לא מוקי למתני' אפי' בשחתם הכותי לבסוף דכל שהישראל עומד על גביו לא חיישינן למאי דאינן בקיאין בדקדוקי מצות. והא דלא קאמר אלא מצינו כרבה כי צא בזה כמ"ש תוס' בכמה מקומות בש"ס ועמש"ל בשם הר"ן. ומ"ש הש"ך ותו בשטרות וכו'. לפמ"ש בקונט' לק"מ דשטר דתני בברייתא היינו גט. ואפי' נאמר דלאו בגט איירי שפיר מייתי סייעתא מיניה לר' אבין ור' אילא אר' אבין לחודיה קאי. וע"ד אפשר לומר דגם בשטר מתנה שייך לומר שחתמו הרבה עדים לתנאי וכ"נ מדברי הש"ך עצמו בפירושו לירושלמי לפי גירסתו. ומ"ש הש"ך שם ודוחק לומר הא דאר"י אתיא קאי אדר' אבין וכו' ע"ש. אין זה דוחק מצינו כיוצא בזה בירוש' כתובות פ"ב הלכה ז' ע"ש. גם מ"ש לפי הגי' שלפנינו צ"ל דר' אבין פליג אברייתא וזה תימא וכו' ע"ש. לפמ"ש בקונט' לק"מ. ומ"ש הש"ך ונ"ל ברור דה"ג אר"א תיפתר שחתם ישראל לבסוף ר"א בשם ר"י אתיא כמ"ד אין העדים חותמים וכו' ברם כמ"ד עדים חותמין וכו' אפי' חתם ישראל בסוף פסול ע"ש. לפי גירסא זו צ"ל דפסול משום דאמרי' אימא רווחא שביק לדקשיש מיניה כדאמרי' בבבלי וכן מפורש בדבריו. ותימא הא הירושלמי לית ליה הך סברא דא"כ לא הוה צריך לדחוקי למימר טעמא דשאר שטרות משום דחשודים על הממון. גם מ"ש לפי גירסתו ה"פ שטר שחותמו וכו' אבל שנים האחרונים פסולים פסול דלא שייך לומר רווחא שבקי

ולאיזה צורך חתמי הא כבר נעשה השטר כתיקונו אלא לשם עדות חתמי ע"כ. ותימא למה פסול הא כבר נעשה השטר כתיקונו ולמה להו למיחתם הא בתרי סגי אלא לכבוד או לתנאי וכה"ג כתב הוא בעצמו בסמוך למ"ד אין העדים חותמין וכו'. ומ"ש וא"כ מוכח דהראשונים דוקא ע"כ. לא ידעתי מאי הוכחה היא זו הלא אף הרמב"ן אפשר לו להגיה דלא תיקשי ליה כלל ור' יוסי ור' אילא תרווייהו אדר' אבין קאי ור' אילא סובר כבבלי דאיכא למיחש דלמא רווחא שביק ואי לאו כותי חבר לא הוה מיחתם קמיה והך ברייתא שטר שחותמו וכו' צ"ל בתר דברי רב דימי ומילתא באפי נפשה היא ומייתי לה הכא דדמיא לדמתני'. וגירסא זו מכוונת יותר שאין הפסק בין קושית הש"ס ויעשה כהרחק עדות וכו' לברייתא דמקשי עלה ומיושב כל מה שהקשה הש"ך. ועוד י"ל דברי הירושל' בכמה פנים דלא תיקשי מיניה להרמב"ן. ומ"ש הש"ך שם לסתור ראיית הרמב"ן מגמ' דגיטין דף י"ח ע"ב דעיקר כוונת הגמ' אי מותר לחתום לכתחלה קרוב או פסול וכגי' הרי"ף ע"ש שהאריך בזה. ול"נ שדברי הש"ס מוכיחין כפירש"י. דלגי' הרי"ף קשה למה פליגי בקרוב או פסול אי שרי לחתום בתחלה ה"ל לאפלוגי נמי בהא אי שרי לחתום לכתחלה בי תרי מינייהו ביומיה ואינך ליומא אוחרא דלמ"ד קרוב או פסול שרי ה"נ שרי דתנאי הוא ולמ"ד התם פסול משום איחלופי ה"נ אתי לאחלופי שיאמרו העדים מותרים לחתום אחד היום וא' למחר שיאמרו הני כולהו עדים נינהו וחתמו א' היום וא' למחר וא"ל דשאני הכא שכבר חתמו שנים היום ולא אתי למטעי בשאר שטרות בא' היום וא' למחר דא"כ ה"נ נימא דלא אתי למטעי בשאר שטרות שאין חותמין אלא שני עדים וע"ק הא אף בשאר שטרות בדיעבד ודאי בשנים קרובים או פסולים חתומים בראשונה תתקיים העדות בשאר כדתניא בברייתא א"כ הא דגזרינן הכא משום איחלופי ה"ל גזרה לגזרה ע"ק למה לא קאמר דאתי לאחלופי בגיטין דעלמא בשלמא לשיטת רש"י איכא לתרוצי כתי' הרמב"ן דבגט אדיבורא דבעל סמכי משא"כ בשטר אי חתמו קרובים ברישא דמיא כמאן דאמר לאסהודי קאתינא אבל לשיטת הרי"ף דאף בשאר שטרות בדיעבד כשר אי חתמו קרובים ברישא קשיא וצ"ע והר"ן בחי' דף י' כתב בשם הרמב"ן דאף לר"פ מוקמינן בשחתם ישראל בסוף מדלא קאמר אלא מיהו בירוש' לא משמע הכא ואנן אגמרא דילן סמכינן ע"ש. הרי שכבר הרגיש הרמב"ן בקושית הש"ך. ולא ידעתי למה לנו למיעבד מחלוקת בין התלמודיים משום דקדוק קל בפרט בדבר שכן דרך התלמוד וכמש"ל:

כותים משום מה הן פסולין. נראה דאמתני' פ"ד דקידושין קאי דקחשיב כותי בין הספיקות האסורין לבא בקהל ומייתי לה הכא דקאמר טעמא לפי שאינן בדקדוקי גיטין

בדתנן במתני'. דליכא למימר דקאי אמשנתינו ונתן טעם למה פסולין לעדות דלא מצינו מחזר פסול לעדות אדרבא מתני' דנדה פ' בא סי' משמע איפכא וע"ש בבבלי דף מ"ט:
והאמר ר"ע גירי צדק הן. וקשה הא אף ר"י קאמר שגירי צדק נעשו אח"כ אלא שנתערב בהן כותי ועבד שבא על בת ישראל א"כ לר"ע נמי איכא למימר הכי וי"ל ר"י ה"ק מעיקרא קודם שנעשו גירי אמת נשאו בנות ישראל ובניהם ממזרים ואלו נתערבו בהם ולר"ע מיד היו גירי אמת והא דכתיב ויהי בתחלת שבתם ולא יראו את ה' אז לא ניתן להם בנות ישראל דעכו"ם גמורים היו. ומכאן סייעתא להאומרים כותים גירי אריות היינו שבאותו הדור ואח"כ נתגיירו ומדפריך אלו מי וכו' וחזר ונתגייר וכו' משמע מפורש דלכ"ע אמרי' דחזרו ונתגיירו. ודלא כמ"ש הריטב"א בחי' קידושין דף ע"ה ע"ב וז"ל ול"נ שהרי לא מצינו לכותיים שנתגיירו בניהם אח"כ וכו' ע"ש. ול"נ שאין אנו צ"ל בניהם נתגיירו אלא הן בעצמן נתגיירו ובבניהם היה פסול ממזרות כדפירשתי בקונט' וצ"ע. ובירושלמי יבמות דף כ"ה קאמר ר"י בשם ר' ישמעאל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר לפ"ז ה"מ למפרך נמי מר' ישמעאל כי היכי דפריך מר"ע:
קול יוצא בארכיים. כ' הר"ן בחי' דף י' רש"י סובר שאין חילוק בין ערכאות להדיוט דתרווייהו כשרין בעדי מסירה אלא בארכאות גובה ממשעבדי ובהדיוט מבני חרי. והרמב"ן השיב דלא משמע כן בש"ס שם בירושלמי דקאמר מעתה אפי' נעשה בהדיוט הוי צורכא וכו' קול יוצא בארכיים כלומר ואם לא נכתב בהכשר יש לו קול משא"כ בהדיוט ע"כ. ותימא לשיטת רש"י ניחא טפי דמתני' לא איירי אלא לגבות ממשעבדי וקאמר בארכיים הקול יוצא לפיכך גובה ממשעבדי משא"כ בהדיוט וכ"נ מדברי הרא"ש דף י"א ע"ש ועמ"ש בסמוך:
שטר היה יוצא בבית שאן והיו עדיו עידי עכו"ם וכו'. וקשה במאי איירי אי בשטר הנעשה בערכאות מ"ט דר"י הא לכ"ע כשר כדתנן במתני' ואי בהדיוט נעשה השטר בעידי מסירה ישראל מ"ט דר"י דפוסל דהא בשטר ממון איירי פלוגתייהו כדמסיק שלא לנעול וכו' ואי בעידי חתימה לחוד מ"ט דריש לקיש וכי בשביל שלא תנעול וכו' נכשיר עדותן של עכו"ם הדיוטות ואפשר לומר דפליגי בפלוגתייהו דרש"י ותוס' רש"י סובר בעידי מסירה לחוד גובה מבני תרי ואפילו הדיוטות חתומים עליו ותו' סברי דגזרינן דלמא אתי להכשיר בלא עידי מסירה ור"י כתוס' ור"ל כרש"י:

הלכה ה

כל אתר את אמר תן כהולך וכו'. נראה דסיפא דמתני' קשיא ליה דתנן תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה. ואס"ד תן כזכי מכי מטי גיטא ליד השליח

כבר זכה בו האשה והעבד אלא ודאי תן לאו כזכי וקשיא רישא ומשני דמשנתינו באומר זכה. מיהו בבבלי משני כל האומר תנו כאומר זכו. והקשה הרי"ף קושיא הנ"ל ושני לה דזכיה הויא דלא מצי למיהדר אבל גיטא לא הוי עד דמטי גט לידו. ורש"י ור"ת הגיהו לסיפא דמתני' ע"ש בבבלי. ומסוגיין משמע דגירסת רישא וסיפא שוין ולכך קשיין ליה אהדדי. ואני תמה למה להו לרש"י ור"ת להגיה מתני' טפי ה"ל להגיה דברי ר' יוחנן וה"ג וא"ת משנתינו לאו באומר תנו אלא באומר זכו נמצא הבבלי והירושלמי שוין. ולפי גירסא זו מיושב כל מה שמקשי' תוס' דף י"א ע"ב בד"ה כל האומר וכו' ע"ש וצ"ע:

לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו וכו'. פירושי בקונט' הוא מדברי מהרש"א אך כתב בסוף דבריו שצ"ע. ול"נ שפי' הירוש' דעבד חוב הוא לו דקניינו הוא ויכול למכרו א"כ מאי מהני ליה שרבו קצין הלא אינו חפץ בו רבו שהרי רוצה לשחררו אם לא יהיה שחרורו שחרור ימכרנו לאיש עני ואין כאן שום זכות אבל באשה חוב הוא לה אפשר שהיא חפצה בו ועוד אפשר שלא תמצא לישא איש אפי' מוכי שחין ואתתא בכל דהו ניחא לה וטב למיתב טן דו וזה ברור ופשוט:

ובלבד בשטר. וקשה מאי דוחקי' לפרש מאי האומר הכותב לוקמא בשכיב מרע ואומר היינו אמירה ממש ונ"ל דאף ר"י מפרש אמירה ממש והא דאמר ובלבד בשטר היינו שיכתוב לו גט שחרור וכן פירש"י דף מ' בלישנא בתרא ומאי דקשיא ליה לרש"י מהא דתניא התם בסיפא אתננה ר' אומר זכה אמאי הא לא קנאה נ"ל גם זו בשכיב מרע איירי לכך קנה:

האומר תנו כאומר כתבו ותנו. כ' תו' דף יג ע"ב בד"ה ממאי וכו' וא"ת דלמא להכי תני תנו לאשמועי' דאין כופין את היורשים לשחררו וכו' דאמר תנו לאו כאומר שחררו וי"ל דמתני' לא אתי לאשמועינן מצוה לקיים דברי המת ועוד דסתמא כרבנן ע"כ. וקשה הא אליבא דדב קיימין ואיהו ודאי לא מוקי למתני' כמ"ד מצוה לקיים דברי המת דא"כ ל"ל צבורין וכמ"ש תוס' שם ע"א בד"ה והא וכו' ודברי מהרמ"ש אינן מבוררים לי. וא"ל כתירוצו דר"ת דבעינן שיהא דוקא ביד השליח דא"כ ברישא אין רבותא בתנו דאפי' באומר שחררו אין כאן מצוה לקיים ד"ה שהרי אין העבד בידם. ונראה דעבד שאני כיון שכל הזכות ומתנה זו היא לעבד עצמו והנה הוא תפוש בעצמו ועדיף מאלו מוסרו ביד השליש. וניחא דלא תקשי מסוגיין לר"ת. גם מה שהקשה הרשב"א בחי' בסוגיין אדברי ר"ת מהא דגרסי' בבבלי פ' השולח כי אתא רשב"י אמר משום ר' יוחנן האומר פלונית שפחתי עשו לה קורת רות כופין את היורשים לעשות לה קורת רוח משום מצוה לקיים דה"מ ע"ש שתירוצו דחוק ולפמ"ש ניחא. ומ"ש הרשב"א דליכא לאוקמי מתני' במצוה

לקיים דה"מ דא"כ ה"ל למתני ברישא לא יתנו לאחר מיתה וכופין את היורשים לעשות לו גט שחרור. וקשיא ליה דלמא רישא כר' ותי' סתמא כרבנן ע"ש. ואינו נוח לי דודאי מתני' לא אתי לאשמועינן דין עבד אלא אי לשון תנו מהני לגט זה שמסר קאמר דלא מהני ולא יתנו לאחר מיתה ובפלוגתא דר' ורבנן לא קמיירי ובסיפא מהני לשון תנו שנותנין לו המנה שאמר משום דמצוה לקיים דברי המת ומפני כך נדו תוס' מהך תירוצא:

אם משקיבל עליו וכו'. פירשתי בקונט' משקבל עליו היינו שאמר כן בפי' בעינא להו. דאי בשתיקה קבלוהו דשתיקה כהודאה דמי א"כ מאי קאמר בסמוך אלא כן אנן קיימין בסתם והיינו בשתק ולבסוף צוח. מיהו בבבלי חולין פ"ב מסיק בשתק ולבסוף צוח לכ"ע קנה כי פליגי בשזיכה לו ע"י אחר בפניו ר' סובר מדשתק קננהו ורשב"ג סובר הוכיח סופו על תחלתו והא דשתק סבר אמאי אצוח הא לא אתי לידי. ולשון הברייתא בסוגיין משמע קצת כדברי הבבלי דתני האומר ינתנו כל נכסי לפלוני וכו' ובבגלי הגירסא הכותב כל נכסיו וכו'. וא"ת לרבי כיון שאמר הכהן אי אפשי בהן הפקירה נינהו ואיך יאכלו העבדים בתרומה כבר שניא לה בבבלי כריתות דף כ"ד קסבר רבי מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה והרמב"ם כ' פ"ט מה' תרומות מעוכב גט שחרור אסור בתרומה וכ' הכ"מ בעיא פ' השולח ולא אפשיטא ועוד יתבאר בסמוך וז"ל הרמב"ם שם בסמוך הכותב נכסיו לאחר וכו' והיו בהן עבדים ושתק ולבסוף צוח ה"ז ספק וכ' הכ"מ ואמרינן התם תנא קמא סבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וי"ל דרשב"ג פליג עליה בהא וכיון דמספקא ליה הלכתא כמאן פסק לעיל בסמוך לחומרא ע"כ. וכ' במשנה למלך בדברי מרן הגדילו התערובות דבפלוגתא דתנא קמא ורשב"ג אין שם זכר למעוכב גט שחרור דלא שייך כלל ומ"ש הרב ועוד יתבאר בסמוך וכיון דמספקא ליה וכו' כל אלו הדברים תמוהים הם עד מאוד וצ"ע ע"כ. ואני תמה איך נעלם ממנו גמ' דכריתות ודברי תוס' בחולין פ"ב ובגיטין פ' השולח שמפרש שם דר' סובר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה. ואפשר שכוונת ה"ב דר' ורשב"ג לא פליגי כלל במעוכב גט שחרור דאף רשב"ג סובר בהא כר' וטעמו דרשב"ג משום הוכיח סופו על תחלתו ולא קנאן הכהן מעולם וכן מפורש בחולין פ"ב. ואף שאין לשון הרב מורה כן דודאי שייך פלוגתייהו דרבי ורשב"ג בהא דמעוכב גט שחרור דאי אמרינן הלכה כר' ע"כ צ"ל דמעוכב אוכל בתרומה וכדמסיק בכריתות. אך קושיתי הנ"ל ודאי קושיא היא די"ל דאף רשב"ג סובר דאוכל. אלא שראיתי לתוס' בגיטין פ' השולח דף מ"ב ע"ב שכתבן כד"ה מעוכב גט שחרור וכו' הך בעיא לא אתיא אליבא דר"ל פ"ב דכריתות דמסקינן אליבא דרשב"ג מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ע"ש. משמע קצת דפליגי רבי ורשב"ג בהא. אך כל מעיין ישפוט בצדק דטעות סופר

הוא בתוס' וצ"ל דמסקינן אליבא דרבי וכן מפורש בכריתות וקשיא לתוס' שפיר דה"ל למפשט מפלוגתייהו דרבי ורשב"ג וצ"ע:

לית בר נש אמר אי אפשי וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה דלמא לא אסיק אדעתיה שיאכלו העבדים תרומה ועכשיו ששמע דנפק מיניה חורבא שהעבדים סוברים שקיבלם לפיכך הוא צוח עתה וי"ל מלשון אי אפשי דייק בר' דה"ל למימר לא זכיתי באלו מדקאמר אי אפשי משמע שהן שלו אלא שאינו חפץ עכשיו:

הולך שטר זה מתנה לפלוני אם רצה להחזיר לא יחזיר. גירסת תו' והרשב"א והרא"ש אם רצה להחזיר יחזיר. וכ' בהג"א ויש תוספתא שכ' בה ואם רצה להחזיר לא יחזיר וליתא דא"כ ליערבנהו וליתנינהו בהדי פקדון ומלוה ע"כ. ול"נ דאי אפשר לכללם יחד דהא סיים ברישא וחייב האיש באחריותו וכו' וזה לא שייך במתנה. ואני תמה הא מפורש קאמר ר' אילא מתנה כתוב ומייתי להך תוספתא ובחוב לכ"ע לא יחזיר ע"כ אף במתנה הדין כן. ובתי' הרשב"א הגי' א"ר הילא המעשר כחוב. זו ודאי גי' משובשת היא מה ענין מעשר לכאן. ואי קשיא הא מפורש בברייתא דהולך לאו כזכה דאלו בהולך תניא הלך ומצאו שמת יחזיר למשלח ובאומר זכה תניא הלך ומצאו שמת יתן ליורשיו. נראה ודאי לאו לכל מילי שויא הולך כזכי אלא שאם רצה להחזיר לא יחזיר אבל דליהני כזכה דאפי' לא הגיע ליד המקבל לא אמרי'. וזה כדברי הרי"ף באומר תנו וכמ"ש לעיל ה"ה בד"ה כל אחר וכו' ע"ש והך דהכא עדיפא מהא דהרי"ף דהכא טעמא רבא איתי ביה דסברא לומר דלא נתן לו מתנה אלא בשביל שיהנה ממנו הוא בעצמו דאיהו דעביד ליה נייח נפשא אבל לא בשביל בניו וכמ"ש בשם ר"ת לענין נדונית בתו. אבל בשהוסיף לומר זכו הא ודאי לישנא יתירא לטפויי אתי דיזכה בה מיד אפי' ימות קודם שיגיע לידו. וגדולה מזו אמרינן בבבלי בשכיב מרע מה שהוא נותן במתנת בריא לא אמרי' הולך כזכה אבל מה שהוא נותן במתנת ש"מ הולך כזכה עיין בתי' הרשב"א. ובזה א"צ לשנות הגירסאות הישנות גם פירש"י אפשר לקיים ונכון הוא ע"פ הירוש' גם הבבלי יש ליישב לפמ"ש:

שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה מדנקט לישנא בכתב משמע דוקא באומר זכה שטר מתנה זה לפלוני הוא דיחזיר למשלח אבל באומר זכה מנה זה לפלוני אע"פ שלאחר מיתה זכה יחזור ליורשי המקבל. וזה תימא וכי יש קנין וזכי' למת. ואפשר לו' הא דקאמר ואם לאחר מיתה זכה היינו דמית מקבל בחיי נותן אבל בשעת מתן מעות עדיין המקבל חי הלכך במנה זכה יורשי המקבל משעת נתינתו ובריייתא במתנת ש"מ איירי אע"ג דאין מתנת ש"מ חיילא אלא לאחר גמר מיתה ואפי' זכה לא מהני להקנות מיד מ"מ כיון שמסר ביד השליח קונה המקבל מיד בשעת מתן מעות משא"כ בשטר. ועיי' בתו' דף

י"ד ע"ב ובהר"ן סוף פרקין ובתשו' הריב"ש סי' שמ"ו. מיהו בתוספת' הגירסא שאין זכין למת אחר מיתה ע"ש:

והדין זכה לחברי' וכו'. ואם החזיר ה"ל פושע ומייתי ראי' ממעשה דר' דוסתאי דאי לאו דאנוס הוי היה חייב לשלם ועיי' בתי' הרשב"א. ובבבלי אמרי' הא דאינו יכול לחזור בפקדון היינו דוקא בשהוחזק הנפקד הראשון כפרן על אותו משכון. וכתב הרשב"א וה"ה אם רגיל המפקיד להפקיד אצל השליח אינו יכול לחזור בו הנפקד הראשון וכ"כ הה"מ ספ"ק מה' שכירות ע"ש. וכ' במ"ל א"נ למה יפטר מאחריותו אין לך פשיעה גדולה מזו ששלחו בדרך ע"י אחר כל הדרכים בחזקת סכנה ואיהו גופיה אם הוליכו בדרך ונאנס מידו חייב דהווי תחלתו בפשיעה וכו' ע"ש. ולא ידעתי איזו דרך עבר הרב שראה שדעת הה"מ לומר שהשני מוליך הפקדון כדרך במקו' סכנה הא איהו לא קאמר אלא הולך פקדון זה לפלוני המפקיד. אם אפש' שיבוא המפקיד ויטלנו משם וא"צ להוליכו בדרך גם השני לא ישלחנו ואי איירי בשאמר הנפקד שלח אלא שלא אמר ע"י מי ודאי פטור השומר הראשון מאונסי הדרכים ואינו חייב באחריותו וצ"ע:

נחתון מיגביה לחבריה תמן. עיי' פי' בקונט'. וקשה איך יצאו מא"י לח"ל הא קיי"ל אסור לצאת מא"י לח"ל וי"ל לדבר מצוה שרי והכא ה"פ שירדו לגבות נדבות שנדבו להספקת החבירים ותלמידים שבארץ ישראל וה"ל כהולך ללמוד תורה דשריא אפי' לכהן כדאמרינן בבבלי ע"ז פ"ק וע"ש בתו':

ויוסי אחי היה כפות. וקשה הא איהו אמר אהן הוא כולא קודם שתפשו' לרבי יוסי וי"ל דה"ק וכי תאמר אחרי שראיתי שר' יוסי מתאמץ שלא להחזיר היה ראוי גם לי לעשות ככה לזה אמר הלא בהיפך הוא שראיתי שהכו את ר"י. ובבבלי סוף פרקין יש גירסא אחרת יותר מכוונת ע"ש:

דין דמחל שטרא לחברי' וכו'. צריך טעם מאי שייטא דהך פלוגתא לכאן וא"ל מאן דאמ' מחל אע"פ שכבר מכרו לאחר ומפסידו למוכר במחילה זו סובר דמחילתו מחילה אף כאן יכול הזוכה לחזור בו ומ"ד לא מחל עד דמחזר ליה שטרא א"כ כשמכרו ודאי אינו יכול למחול דמכירת הנייר מכירה גמורה היא וה"נ אם כבר מסר להזוכה אינו יכול לחזור. דאין סברא שיהא המוחל שט"ח פטור מלשלם א"כ אף כאן חייב באחריות. מיהו בבבלי כתובות פ' הכותב אמר אמימר מאן דלא דאין דינא דגרמי אינו משלם אלא דמי נייר ע"ש:

אין צ"ל זכה לו התקבל לו. כ' הרשב"א בתי' משמע דהתקבל עדיף מתן וצריך לדקדק אי הוה כזכה כיון שהוא משוה אותן כאן ואפי' במתנה ליקני ואם בא לחזור אינו חוזר

ע"כ. ואני תמה מאי מספקא ליה הא לקמן ר"פ התקבל מפורש דהתקבל כזכה דגרסי' התם בכל אתר את אמר התקבל כזכה וכו'. וכן מפורש לעיל בסוגיין בברייתא זכה מנה זה לפלוני קבל מנה זה לפלוני וכו' אם רצה להחזיר לא יחזיר והרב ז"ל מביא רישא דתוספתא זו בסוגיין וצ"ע:

אם רצו היורשין לעכב וכו'. בתוספתא הגי' אם רצו היורשין לכופו אין יכולין וכ"ה גי' הרשב"א ואין גירסתם מכונת וגי' שלפנינו נראה עיקר:

הדרן עלך המביא קמא

פרק ב

הלכה א

המביא. ניחא בפ"נ וכו'. בקונט' פירשתי דמסיפא פריך. והיינו דאי מרישא קשיא אמאי לא קשיא ליה אתקנת חכמים גופא למה תקנו לומר בפני נכתב לר"י דאמר טעם התקנה משום שאין עדים מצויין. לקיימו וקושית המקשה אינה אלא אליביה דריב"ל דאמר לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ודאי צריך שיעיד גם על הכתיבה דע"כ לומר דס"ל בעינן כתיבה לשמה דאל"כ גם לדידיה תיקשי למה ליה לומר בפני נכתב וא"ל משום שאר פסולים דאיתנהו בכתיבה ולאו משום לשמה וכמש"ל דף א' בתו' בד"ה שנים דהא ודאי אי לא בעיא כתיבה לשמה אף שאר פסולים אין פוסלין בה וכמ"ש תוס' דף ג' ע"ב בד"ה וכי לא בעי וכו' אלא ודאי ידע לשנויי דצריך לומר בפני נכתב דאל"כ אתי לאחלופי בקיום שאר שטרות בעד אחד וכדמשני בבבלי דף ג' ע"א. א"כ לא פריך הכא מידי אבל מסיפא קשיא ליה שפיר כיון דכבר אמר בפני נכתב חציו ותו לא אתיא לאיחלופי בשאר שטרות ופריך שפיר הא אין קיומו של גט אלא בחותמיו. ועיין בבבלי בתו' דף ג' ע"א בד"ה אתי וכו' שתירוצם נוטה לתירוץ הירושלמי לפי פירושי:

אלא כר"י. ה"ה דה"מ לאוקמי כר"א דמכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים והכי שפיר טפי דקיי"ל הלכה כר"א בגיטין וכה"ג אמרי' בבבלי דף ד' ע"א ע"ש אלא שדברי ר"י שנויין במתני' קודם דברי ר"א:

אלא שנתייחד ברשות בעלים בין כתיבה לחתימה כשר. כ' בהג"א בריש פרקין אמר בפ"ג ובפ"נ אלא שנתייחד ברשות בעלים בין כתיבה לחתימה כשר וצ"ע לשון הירושלמי דמשמע דפליגי ע"כ. ואיני יודע שום משמעות לפסול. ונראה דס"ל בעיא דר"ת איירי בנתייחד. והא ודאי ליתא דהא גם בבבלי מפרש דר"ח בששנים מקיימים חתימת עד אחד איירי וכמ"ש בקונט' והטעם הכשרו כמ"ש בקונט'. אך ראיית הירושלמי תמיה לי

טובא דאף אם נאמר נתייחד ברשות בעלים בין כתיבה לחתימה פסול עדיין יש להכשיר אחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ דאיירי שלא נתייחד הגט ברשות הבעל אלא זה יוצא וזה נכנס וצ"ע:

חציו מתקנה וכו'. כ' תוס' או בכולו בתקנת חכמים קסבר דלא דייק שליח כל כך כשאין כל העדות מתקיימת על ידו ורבא סבר מ"מ דייק שפיר ע"כ. ול"נ ר"ח סובר דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא שיאמרו אין צריך שני עדים אלא לקיים חתימת אחד מעדים אבל חתימת יד העד השני סגי בעד אחד אע"ג דאומר נמי בפני נכתב אין זה מועיל שיאמרו הא חזינן דבעינן שני עדים לקיום עד השני ורבא פריך מי איכא מידי אלו אמר חד כשר השתא דאיכא תרי פסול ולא שייך הכא אחלופי דמהני אמירתו בפני נכתב דלא יטעו הרואים:

נעשה כנוגע בעדותו. בבבלי גרסי' אמר רב אשי אפי' אומר אני הוא עד שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים. וכ' תוס' וא"ת מי איכא מידי אלו אמר בפני נחתם כשר ואלו אמר אני הוא העד השני פסול ותי' ר"י דקצת נראה כנוגע בעדות דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שיתקיים עדות חתימתו ומיהו נוגע ממש לא הוי לכך הוצרך הש"ס לומר טעמא או כולו בקיום הגט וכו'. וכ' הרשב"א ואינו מחוור דמה הוא מפסיד אם לא יתקיים הגט שהוא חתום עליו או מה הנאה יש לו אם יתקיים וכו' וצ"ע ע"ש. ואפשר ליישב קושית הרשב"א דאיירי באומר שהוא העד החתום בראשונה וזהו כבודו כדאמרינן בבבלי דף י' אי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה מקמי' נמצא דברי הירוש' קיימין. ועיקר קושי' תוס' אבבלי י"ל כיון דאין עד אחר עמו איכא למיחש לאחלופי משא"כ בשהו' ואחר מעידין על העד השני ליכא חששא דאיחלופי כיון דאיכא תרי:

תפלוגתא דר"י ורשב"ל וכו' כ' בש"ע א"ע סי' קמ"ב סעי' י"ז היו שלשה עדי' החתומי' בו והשנים חתמו בפניו אע"פ שהאחד חתם שלא בפניו אין בכך כלום. וכ' הב"ש ס"ק לד ובסי' ק"כ פסק הרמ"א דיש להחמיר כר"ל וכאן לא הגיה כלום וקשה לישב וצ"ל אע"ג דיש להחמיר שם כר"ל מ"מ כאן דליכא פסול די"ל השלישי ג"כ שפיר חתם אין להחמיר בזה ע"כ ואני תמה איך שכח דברי עצמו שכתב בסי' ק"ך בד"מ משמע דלא החמיר אלא לענין קרוב או פסול שהרבה פוסקים פוסלי' אבל אם לא חתמו ביום א' אפשר להקל ע"כ. נמצא דלק"מ. וא"ת בבבלי דף י"ח ע"ב דקאמר מאי בינייהו דר"י ור"ל למה לא קחשיב נמי הא לענין שליח המביא הגט וכדאמרינן הכא וי"ל סובר הבבלי בהא אפי' מ"ד משום עדים מודה דכשר וכסברת הב"ש וז"ל הרא"ש בתשובת כלל מו ואפשר

שבירו' יש ט"ס וכתב ר"ל במקום ר"י וראיה לדבר שהקדים דברי התלמוד לדברי הרב ע"כ. ותימא הרי לקמן בפרקין שם עיקר פלוגתייהו מפורש נמי דרשב"ל אמר משום תנאי ואף דגם שם הקדים דברי ר"ל מ"מ שילש בדבר בסוף הסוגיא וקאמר הדא מסייעא לר"י מן דרבנן ופליג עלוי מן דר"ש ש"מ דר"י הוא דאמר משום עדים וצ"ע:

מה פליגין ביוצא מתחת ידי אחר וכו'. בקונט' פירשתי בלישנא בתרא דפליגי אי גזרי' שמא יחזיר הדבר לקלקולו או לא. וכ"ה בבבלי בפרקין. אך קשה א"כ אף ביוצא מתחת ידו פליג ר"י ור"ז קאמר אבל ביוצא מתחת ידו אף ר"י מודה דפסול וא"ת אף לל"ק שבקונט' קשיא ליה רישא י"ל קסבר ר"ז רישא בשלא הביאו אלא אחד אירי אבל לל"ב קשיא. מיהו לפי המסקנא לברייתא דר' ינאי דפליג ר"י אף ברישא ודאי י"ל כל"ב וכדמסיק בבבלי. אך קשה על הבבלי מאי דוחקי' למוקמי לישנא אחרינא דר' יוחנן דלא כרבא הא גם לרבא ניחא דר' יוחנן מוקי פלוגתייהו דת"ק ונ"י בשנים שהביאוהו אי צ"ל בפ"נ וכמ"ש בקונט' בל"ק וכ"ת משום דקשיא ליה מנ"ל לר' יוחנן דשנים שהביאו אצ"ל כן אי לאו דמסברא אמר כן י"ל ברייתא דתני בה דברישא נמי פליג ר' יהודה קשיתי' לכך מוקי פלוגתייהו בהכי ועוד אף דאית ליה לר' יוחנן מסברא כן ניחא ליה למוקמי רבנן כוותיה וצ"ע:

מתיב ר"ז לר' אימי. עיין בקונט'. מ"מ שמעינן מהכא דל"ק לפלוג ברישא אלא למ"ד שנים שהביאו גט צ"ל בפ"נ אבל למ"ד א"צ ל"ק מרישא. וזה כפי' רש"י ותו' בסוגיין ודלא כפי' הרשב"א בחי' ע"ש. מיהו יש לקיים הגי' שלפנינו דר"ז הקשה לר"א וה"ק אם ביוצא מתחת ידו מכשיר ר"י וצריכין לומר דסובר ר"י אם עד אחד מעיד על החתימה ולא על הכתיבה נמי האמינוהו חכמים כשנים א"כ ליפלוג נמי ברישא בא' אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ ובריית' דר' יונה סייעתא היא לר' אימי. מיהו מדקאמר בסמוך אתיא דר' יוסי כר' אימי עד דלא הדר ביה משמע דר' אימי הדר ביה והיינו מברייתא דר יונה וכמ"ש בקונט'. וא"ל דגרסי' בסמוך ר"ח בשם ר' אימי אר"ז וכו' והיינו לבתר דהדר ר' אימי אין משמע כן בסוגיין אדרבא ר' אימי הוא שהשיב על ר"ז לכן גירסתי בקונטרס עיקר:

הלכה ב

אר"י פסול מפני אכילת פירות. כ' הרשב"א בשם בעה"ע מדגרסי' בירוש' רי"א מפני אכילת פירות ש"מ דקמייתא אפכינן ור"י ור"ל קיי"ל כר' יוחנן וכו' ע"כ ונ"ל דאין מכאן ראיה וכו' והא דירוש' לא משגחינן ביה דלכאורה לא משמע הכין בגמרין וכו' ועוד סוגיין דעלמא הכין דאי מפכינן קמייתא אין לבעל פירות משעת כתיבת העדים ואילך אפילו לרבנן אליבא דר"י דקיי"ל כוותיה ואלו בב"מ גבי מצא גט אשה בשוק אקשינן בזמן

שהבעל מודה מיהת יחזיר לאשה וניחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל וזבין פירי מניסן ומפקא גיטא דכת' בניסן וטרפא לקוחות שלא כדין ואם איתא מדינא טרפא לה דהא מוציאין פירות משעת כתיבת עדים אלא וכו' איפוך בתרייתא ודוחק לומר דהת' לפרוקה דמתני' אף לר"ל הוא דבעי ע"כ. ואין אני רואה בזה ראיה מוכרחת לחלוק עלינו את השוין. חדא אין זה דוחק. דבעי לוקמה מתני' אף כר"ל דהא אמרי' התם בב"מ הניחא למ"ד משנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות אלא למ"ד עד שעת נתינה מא"ל הרי כרוצה לאוקמי מתני' כך"ע. מיהו לזה י"ל הא ודאי נראה להש"ס דוחק לאוקמי מתני' כר"ש ודלא כרבנן. אך כיוצא בזה דחה הרשב"א גופא ראית בעה"ע מההיא דפ' כל הגט ע"ש. ועוד עיקר ראיה זו איני מכיר הא פירש"י בסוגיין בבבלי דף י"ח דאף למ"ד משום פירות איכא למיחש שמא פייס ובגיטין כבאין ממדינת הים איכא למיחש שמא כתב בניסן ולא בא לידה עד תשרי ובנפל איתרע וחיישינן לכל מאי דאיפשר למיחש אלא משום דקלא אית להו לא חיישינן א"כ קושית המקשה בב"מ היא אף למ"ד משום פירות ושני ליה משום דקלא אית להו לא חיישינן וזה ברור לדעת בעה"ע. והרא"ש כתב וגם מן הירוש' אין ראיה כי הוא פליג אגמרא דידן כי אינו מפרש בירוש' טעמא דבת אחותו אלמא גם ר' יוחנן אית ליה טעמא דפירות וכו' ע"ש. ואיני מבין דבריו וכי משום דלית ליה טעמא דפירות וכו' ע"ש ואיני מבין דבריו וכו' משום דלית ליה טעמא דבת אחותו מוכרח לומר דר' יוחנן ס"ל טעמא דפירות טפי ה"ל למימר משום ר"ל טעמא דפירות והדברים מראין בהיפך וכמ"ש בסמוך וראיתי להרב בעה"ע בספרו מאמר ראשון שכתב ש"מ דאפכינן קמייתא וכו' ומדגרסי' בב"מ פ"ק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה וליחוש עמא כ' בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל בעל וזבן פירי מניסן עד תשרי ולא קפריך וליחוש משום בת אחותו ע"כ ע"ש ותימא הא מפורש שם בגמ' דקושית הש"ס היא למ"ד עד שעת נתינה וזהו למ"ד משום בת אחותו כמפורש בבבלי בסוגיין וכמש"ל וצ"ע:

מעתה תחוש לגיטין הבאין ממדינת הים שמא נכתבו ביום וכו'. וקשה מאי פריך לר' יוחנן הא ר"י אית ליה טעמא לפי שאין עדי' מצויין לקיימו כמפורש בפ"ק אבל לשאר פסולים לא חיישינן ועוד קשה הא אמרי' לעיל פ"ק הלכה א' דצ"ל נמי בפ"נ ביום ועמ"ש שם בתו' בד"ה שניי' וכו' וע"ק תיקשי ליה לר"ל אמתני' דתנן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול מיהו הא י"ל קסבר ר"ל טעמא דתקנו זמן בגיטין שמא יחפה על בת אחותו וכיון דלא שכיח לא גזרו רבנן בגיטין הבאין ממדינת הים אבל לטעמא דפירות פריך שפיר דודאי שכיח טובא. אך קושיות הראשונו' קשיין וע"ק הא דמשני זה זיופו מד"א דחוק דהא אף במוקד' זיופו מתוכו הוא שלא היה להן לחתום שטר כזה וכמ"ש תוס' בב"מ דף

ע"ב ע"א שגם העדי' פסולים ע"ש. לכך נראה דל"ג שמא נכתבו ביום וכו' אלא מגיטין הבאין ממדינת הים פריך דמיכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי וטרפי מלקוחות שלא כדין וזהו כפירש"י דאף למ"ד משום פירות פריך ושני ליה שפיר זה זיופו מדבר אחר שאין כאן שום זיוף אלא פסולו מחמת דבר אחר שלא בא בזמנו:

וקשיא דר"י וכו'. עיי' בקונט' הגהתי וגי' בעה"ע מאמר זמן. וקשיא דר"י אדר"י ודר"ל אדר"ל לא כן וכו'. וכאן שאין רוצה לחתמו. ש"מ גט שנכתב ולא נחתם כשר בליל' בעדי מסירה ע"כ. ודבריו תמוהים חדא גירסתו זו וקשיא דר"י אדר"י ודר"ל אדר"ל א"א להלמה. גם הא דבעי למילף מהכא אם נמסר בלילה כשר הא ודאי ליתא דאף ר"א לא מכשי' אלא אם נמסר ביום הכתיבה אבל אם לא נמסר ביום הכתיבה ה"ל מזוייף מתוכו דפסול. ואפשר לומר דסובר לר"א בכל הגיטין כי אתיא למטרף מלקוחות צריכה להביא ראיה אמיתי מטי גיטא לידה ודוחק וע"ש וצ"ע:

הלכה ג

אפילו עירב את הנקודות. וקשה בשעשה את הנקודות וגם העביר עליהן הקולמוס לחברן השתא מיהת כתב הוא למה לא יהא כתב לענין חיוב שבת ולענין גט. ואפי' לרבנן דפליגי אר' יהודה שכתיבת השם אם העביר עליו הקולמוס אינו מן המובחר דוקא התם משום דכתיב זה אלי ואנוהו אבל בשבת ובגט הוי כתב ועיי' בבבלי בפירקין ובמ"ש בירו' שבת פי"ב ה"ה בתוס' בד"ה מהו כתב וכו' ואפשר לומר דאיירי בשלא כתב הוא הנקודו' אלא אינש אחרינא עשאן ובגט איירי שלא עשה הנקודות לשמה הלכך לא הוה כתב ועמ"ש בסמוך וצ"ע:

אבל אם כתב דיו ע"ג סיקרא וסיקרא ע"ג דיו חייב. לפי מאי דמסיק משמע דחייב שתי' אפי' בסיקרא ע"ג דיו. והרמב"ם כ' פי"א מה"ש סקרא ע"ג דיו פטור וכ' הה"מ דפסק כלישנא בתר' בבבלי בפרקין דאמרי לה פטור ע"כ. וקשה למה שבק דברי הירושלמי דמסייעא למ"ד חייב וי"ל דמפרש התם אמרי לה חייב מוחק הוא ופירש"י ולא כותב שמתחלה היה כתב הגון מעתה הרי דגם מ"ד חייב פליג אירושל' לפיכך הדר לכללו לפסוק כלישנ' בתרא. ומדברי הבבלי איכא למשמע דהמתקן הכתב ממה שהיה חייב א"כ בעירב את הנקודות חייב ועיין בסמוך:

מפני שאין עסוקין בהלכות שבת וכו'. בבבלי הגירסא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. פירש"י נעשה מעשה להקל אפי' לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה. והרמב"ם פי"א מה"ש כ' דיו ע"ג סיקרא חייב שתים. וקשה למה לא כתב שחייב שתים מספק. ומן התימא על המפרשים שלא

הרגישו בזה. ונראה שהרמב"ם מפ' וכי מפני שאנו מדמין וסומכין על דעתינו לחייבו קרבן לענין שבת דחולין שנשחטו בעזרה אין בו כרת כמפורש בבבלי קידושין דף נ"ו נעשה מעשה לאיסור אשת איש שיש בו כרת. ופי' זה מסתייע מלשון הירו'. גם מדברי הרשב"א נראה כן שכתב בפרקין דף כ' בד"ה הא דאר"ח וכו' דאפילו דיו ע"ג סיקרא דחייב בשבת אסיק ר"י לענין גיטין לא הוי כתב דבשביל שאנו מדמין לא נעשה מעשה וכו' ע"ש. ואס"ד דמספק חייב בשבת אין זה ק"ו די"ל אף בגיטין הוה גט מספק וצ"ע:

ולמה לינן אמרין רושם לפניהם במי' וכו'. כ' הרמב"ם פ"ק מה' גיטין עדים שאינן יודעין לחתום רושמין להם ברוק וכיוצא בו מדבר שאין רישומו קיים והם כותבין על הרושם ע"כ וכ"כ בש"ע סי' ק"ל סעיף ט"ז. ותימא הא מפו' בסוגיין דאפי' לרשום בדבר שאין רישומו קיים אסור וזהו כדעת הרמ"ה שכ' הטו' שם וכמ"ש הרמ"א שם בהג"ה. וכ"מ מדברי הרא"ש בפרקין ע"ש וצ"ע:

הקורע על העור וכו'. כתב הרמב"ם פ"ז מה"ג המקרע על העו' תבני' כתב או שרשם על העור תבני' כתב כשר וכ' הה"מ ועוד אני תמה שבפי"א מה"ש כ' הקורע חיי' והרושם פטור אלמא שהרושם על העור אינו כתב ואיני יודע בזה טעם נכון ואולי משום דקיי"ל דאפי' על העלה של זית כשר אע"פ שאינו מתקיים משא"כ לענין שבת וצ"ע ובתוספתא משמע דאף בגט בעינן דבר של קיימא וכו' ולא סמך עלה רבי' כיון שלא הזכירוה בגמרין ע"כ. ופי' הרב בב"ש סי' קכ"ה ס"ק ו' לענין שבת בעינן דבר המתקיים כלומר מה שעושה יהיה מתקיים אם רושם צריך להיות הרושם חיים וע"ג עור אינו מתקיים לכן כשר אבל בגט אם הוא כתב לפי שעה כשר ע"כ. ומה מאוד תמוהים דברי הה"מ מה ענין עלה של זית שהוא הדבר שנכתב עליו לדבר שכותבין בו דבדבר שכותבין עליו הגט ודאי יש חילוק בין גט לחיוב שבת דבפי"א מה"ש כתב אין חייב עד שיהא הכת' בדבר העומד וע"ג דבר העומד אבל לענין הכתיבה ודאי מודה הרמב"ם דצריך שיהא בדבר העומד וכ"כ רפ"ד מס"ג אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד וכו' אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד וכו' אינו גט. וכ"כ הש"ע ריש סי' קכ"ה ע"ש. וכן מבואר מדברי הרמב"ם שהבאתי בסמוך ופשטא דמתני' הכי דייקא וצ"ע:

ויש כתב. וקשה לפי מאי דפירשתי בקונט' דמיבעי' ליה כשהגט מעורה א"כ מאי פריך מברייתא נתקרע פסול דלמא התם איירי בשנקרע לגמרי ופסול משום דכתיב ספר דמשמע ספר אחד ולא ב' וג' ספרים וא"ל דסובר הירושלמי דאפי' משנים ושלשה חתיכות הוי גט ובספר איצטריך לרבנן דבעינן שיהא בדבר תלוש ולר"י הגלילי איצטרך נמי שלא יהא בדבר שיש בו רוח חיים א"כ אין לחלק בין נקרע במקצת לנקרע לגמרי דהא

לקמך פריך בעלה של זית ולא כמקורע הוא ומאי קושי' מ"מ ניכר שלא נקרע במתכוין וכשר וי"ל הא תניא בסיפא כל שנקרע בקרע ב"ד פסול וקרע ב"ד לאו כשנקרע לגמרי איירי כמפורש בבבלי פ' גט פשוט. והרמב"ם השמיט בעי' זו אם אמר בין השיטים שלי והיא שנוי' בבבלי ד' כא בשם רב פפא. גם הך דיצא דספר אח' אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים השמיט הרב. ונראה טעמו דסובר אפילו שנים ושלשה ספרים כשרים דהאי בספר איצטריך לספיר' דברים. וכבר הרגישו התו' בזה וכתבו דתרתי שמעינן מינה והרמב"ם לית ליה סברא זו. וכ"נ ממ"ש פ"ד מה"ג ששינה לשון המשנה וכתב ועל העלין משמע דאפי' בשני עלין כשר וכ"כ בפי' המשנה וחכ"א מפני שאמר ספר ולא אמר הספר או בספר הנה התיר כל מה שאפשר הכתיבה ע"כ מדבריו אלה מבואר דסובר דחכמים דורשין ספר לרבויי אתי א"כ ליכא למדרש מיניה מיעוטא דספר אחד ולא שנים ושלשה ספרי' ומש"ה מחיר לכתוב הגט אפילו על דבר שאינו של קיימ' ודלא כתוספתא. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה הקורע וכולי בשם הה"מ ומדברינו יתבאר לך הא דדחה התוספתא משום דנראה לו דהבבלי פליג עלה ומכשיר כל דבר שאפשר לכתוב עליו ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה מאי וכולי:

אם פירש פסול וכו'. עיין פירושי בקונט'. ומכאן ראיה לדברי הפוסקים אם לא כתב שם עירו ושם אביו כשר דהא כותב סתם אני פלוני ולא בן פלוני ולא שם עירו ואם שינה בהן פסול ועיי' בב"ש סי' קכ"ט:

מתני' בשאמר לה וכו'. עמ"ש בסמוך בתו' בד"ה מה ספר וכו':

אך שנייא היא דכתיב ונתן בידה. וקשה הא ידה רשותה משמע ואפי' זרקו קרוב לה מגורשת כדתנן לקמן כ"ש כשמסר לה מוסירה וא"ל דאיירי שהוא תפוס בבהמה דודאי אינה מגורשת כדאמרינן לעיל פ"ק אפי' כולו בידה וחוט אחד בידו אינה מגורשת כ"ש בתפוס בה וי"ל קסבר ר' זעירא אפי' זרקו לתוך חצרה לא משתרי לעלמא עד דמטי גיטה לידה כדאמרינן לקמן פ' הזורק המחוור שבכולן עד דמטא גיטה לידה ועיי' בבבלי דף ע"ח ע"ב בחו' בד"ה ואת וכו'. ומכאן סייעתא לדברי ר"ח ע"ש:

מה ספר שהוא בתלוש וכו'. וא"ת השתא דאמרת דאף רבנן סברי דבעינן דומיא דספר א"כ למה לא ילפו נמי מיניה דבעינן דוקא דבר שאין בו רוח חיים וי"ל כל אחד מרבה צד חשוב וכל שאין נראה לו צד חשוב לא קחשיב. ועיין בבבלי דף כ"א ע"ב בחו' בד"ה מה ספר וכו'. מיהו השתא דקאמרינן ספר מיעוטא הוא ממעטינן נמי דבר שאינו מתקיים כמ"ש לעיל בתו' בד"ה ויש וכו' ע"ש וזהו כפי התוספתא שכתבתי שם. ונפקא מיניה עוד אם נתן לאשה אחת שני גיטין כשרים בבת אחת כפי התוספתא פסולים וכ"כ תו' סוט'

דף י"ח. ולסברת הבבלי לשיטת הרמב"ם כשר דלא דמיין להדדי דבסוטה כתיב בספר וה"ל מיעוטא והכא כתיב ספר ריבוייא הוא ומ"ש תוס' שם דה"נ אמרי' בב"ק כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה כופרים ע"כ תמיהא לי הא כתבו תוס' בב"ק דלאו מקרא יליף אלא מסברא למה ירויח זה במה שהשור לשנים. ומ"ש עוד מהא דאמרי' בסוכה פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה. נ"ל דאינו ראיה דפרי ודאי לאו מיעוטא הוא אלא ה"ק פרי משמע א' ומשמע שנים ואס"ד פלפלין ה"ל לקרא למימר לשון רבים דהא חד פסול דלא מינכרא לקיחתו. ומהא דאמרי' בר"ה שופר אחד אמר רחמנא וכו' אין ראיה דהתם כתיב ותקעתם בשופר דודאי מיעוטא הוא כמו בסוטה דכתיב בספר וא"ת להבבלי דסובר ספר לאו מיעוטא היא מנ"ל דאין כותבין גט במחובר לקרקע וי"ל הא מפורש שם דף כ"א ע"ב דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה. ומכאן סייעתא קצת לדברי הרמב"ם דלשיטת תוס' היה לנו למעט מחובר מספר דודאי צד חשוב הוא למפסלא. ונפקא מיניה עוד לשיטת התוספתא דספר מיעוטא הוא צריכין נמי שיהא הגט ספר ולא כאגרת וצריך שרטוט מדאורייתא וכ"כ תוס' מנחות דף ל"ב ע"ב בד"ה כתיבה וכו' ולשיטת הרמב"ם אינו צריך שרטוט דלא בעינן ספר כלל. ולשיטתו ניחא קושית תוס' במנחות שם וז"ל וצ"ע אמאי לא ילפינן גט כתיבה כתיבה דלפסול בהכי ע"ש. דשאני גט דכתיב ספר לריבוייא כל מאי דאפשר הכתיבה והדברים ברורים. והרשב"א כ' אמתני' אין כותבין במחובר לקרקע אפי' נתן לה הקרקע פסול דכתיב ספר מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל בתלוש וכ"ה בירושלמי ואע"ג דבגמרין אמרינן לספירת דברים בעלמא הוא דאתי מ"מ מדאפקי' בלשון ספר קיי"ל דבעינן תלוש וי"מ משום דכתיב ונתן בידה דבר הניתן מיד ליד דהיינו תלוש ע"כ. וקשה לדבריו דתלוש מספר ילפינן א"כ הדרא קושית הש"ס לדוכתא נמעט נמי בעלי חיים מאי קאמרת דתלוש צד חשוב שבו הוא כמ"ש תוס' שם לר"י הגלילי א"כ למה ליה לשנויי לספירת דברים בעלמא הוא דאתי לישני לתלוש הוא דאתי. והא דאמרי' בסמוך מתני' בשא"ל הא גיטיך וכו' דדייק מינה הרשב"א בנותן לה פרה ועבד סתם הכל שלה דברים נכונים הם ודלא כהר"ן. ואין להוכיח דהירוש' מכשיר במחוסר קציצה בדבר תלוש דלית ליה הך דרשא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה דאי ס"ל להך דרשא קשיא למה ליה למעט תלוש מספר ומתני' ל"ק דה"ק ונותן לה הפרה לקיים מצות נתינה והשאר שלו. דודאי אית ליה הך דרשא דוכתב ונתן ואיצטרך דרשא דספר למעט אפי' נתן לה הקרקע דפסול וכמ"ש בסמוך בשם הרשב"א ומ"ש בשם י"מ דמונחן יליף למעט קרקעות קשה דגרסי' בת"כ

פ' בחקותי בשקל הקדש מה ת"ל לפי שנאמר ופדה יכול אפי' בעבדים ובקרקעות ח"ל בשקל הקדש ע"כ ואס"ד דמונתן ממעטינן קרקעות תיפוק ליה דכתיב ונתן ערכך ביום ההוא אלא ודאי דלא ממעטי' קרקעות מונחן. ובעיקר הדין אם נתן לה הקרקע דפוסל הרשב"א תמהתי הא בעבד תנן ונותן לה העבד ואס"ד בקרקע אפי' נתן לה הקרקע אפי' מדאורייתא פסול קשה הא בכולא תלמודא כל היכא דממעטינן קרקעות ממעטי' נמי עבדים דהוקשו לקרקעות כמפורש בב"מ ובבכורות ובהרבה מקומות אלא ודאי אם נותן לה הקרקע כשר מדאורייתא. מיהו מדרבנן ודאי פסול דאל"כ מאי קשיא ליה לבבלי דף כ"א ע"ב כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין דלמא ה"ק אין כותבין במחובר על מנת לתלוש דמחוסר מעשה כתבו במחובר על מנת ליתן הקרקע ונמלך ותלשו וחתמו ונתנו לה כשר הואיל ונכתב בכשרות אלא ודאי מדרבנן פסול גזרה שמא יקטום וכדאמר רבא שם דף כ"ב ע"א. אך קשה א"כ קשיא לאביי דלית ליה הך גזרה למה לא מוקי למתני' כמ"ש וא"ל קסבר אביי כיון דנתלש נפסל דא"כ גם לרבא איכא למימר הכי ולעולם כשניתן לה גם הקרקע אפי' מדרבנן כשר וי"ל הא מיהת אית ליה לרבא הך סברא גזרה שמא יקטום א"כ מ"ש עציץ נקוב מקרקע וכ"ש הוא. וא"ת א"כ ה"ל לאביי ורבא לפלוגי בקרקע ממש ולהודיעך כחו דהיתירא דאביי וא"ל דנקט עציץ נקוב להודיעך כחו דרבא דהלכתא כוותיה דמצינו דנקט התנא כחו דהיתירא אפי' כב"ש במקום ב"ה כדמוכח ריש ביצה ועוד מדנקט עציץ נקוב ולא נקט שאינו נקוב דאיכא נמי למגזר שמא יקטום אלא ודאי להודיעך כחו דאביי נקט עציץ נקוב כמ"ש תו' בסוגיין ועוד מדקאמר אביי כשר דשקל ויהיב ליה משמע דעיקר היתירא משום דשקל ליה לאפוקי קרקע ונראה דאביי פוסל מחובר לקרקע דס"ל כירושלמי דממעטינן מספר דבר המחובר לכך פוסל בקרקע ורבא כבבלי דמוקי לרבנן ספר לספירת דברים וקרקע מדרבנן אסורה שמא יקטום. וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ק מה"ג דקחשיבי' דברים הפוסלים את הגט מן התורה ולא קחשיב נמי מחובר לקרקע אע"ג דכתב שלא יהי' מחוסר מעשה אחר כתיבתו ומיניה ממעט מחובר כמפורש שם בדבריו היינו דוקא כשכתבו במחובר ותלשו אח"כ אבל בשנתן לה גם הקרקע ליכא למשמע מינה ש"מ דמכשיר בכה"ג מן התורה וא"ת לפ"ז תיקשי לן קושית הלח"מ שם הלכה ח' למה לא נקט הרמב"ם עציץ נקוב דהוה רבותא טפי. ומאי דמשני דסד"א כיון דיונק מן הקרקע בטל מן התורה ע"ש. הא לפמ"ש לרבא אפי' במחובר לקרקע ונותן לה את הקרקע כשר מדרבנן וי"ל קושית הלח"מ מעיקרא ליתא דסובר הרמב"ם עציץ שאינו נקוב לעול' מותר ולא גזרי' שמא יקטום וכמ"ש הה"מ שם

בשם ר"ח. וכ"כ הלח"מ עצמו שם שכן יש לפרש דברי הרמב"ם וקושיתו אינה אלא לפמ"ש שם דאפשר לומר דהרמב"ם פוסל אף בעציץ שאינו נקוב ע"ש:

כתבו על קרן צבי גרדו חתמו וכו'. וקשה הא ע"כ אין הטעם משום דכתבו על ידות האוכלין דהא במתני' תנן וכותב על קרן של פרה ונותן לה הפרה טעמא דנותן לה הפרה הא לאו הכי לא ומתני' כמאן אי כר"י הגלילי הא מברייתא שמעי' דר"י פוסל משום דה"ל כאוכלין ואפילו נותן לה הפרה פסול אלא ודאי כרבנן למה דוקא בנותן לה הפרה מכשירין ש"מ דטעמא דרבנן משום דכתיב וכתב ונתן שאין מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה א"כ אף מברייתא ליכא למפשט מידי דברייתא כרבנן נמי אתיא דמכשירין באוכלין אלא דאתיא כר"מ דעידי חתימה כרתי ובעינן גרדו ואח"כ חתמו שלא יהא מחוסר קציצה בין חתימה לנתינה וי"ל קסבר הש"ס הא דתנן ונותן לה הפרה לאו דקיהיב לה כולא פרה ועבד אלא כיון דיהיב לה הפרה והעבד קיים מצות נתינה ומקום הגט שלה והשאר שלו וקמ"ל אע"ג דמחוסר קציצה לאו כלום הוא כל שהוא בתלוש. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה ויש כתב ובתו' בד"ה וכו' וצ"ע:

אבל אם כתב על נרתיקו כפרוש הוא וכשר. וקשה במתני' סתמא תנן ונותן לה הפרה משמע אפילו כתב אנקבות צריך ליתן לה הפרה דאל"ה ה"ל מחוסר קציצה. מיהו לפמ"ש בסמוך בד"ה כתבו וכו' ניחא. ועוד קשה הכא מפו' שהנרתיק פרוש הוא. ובר"ה דף ט' גרסי' רבי אבא שאל לרבי שופר קדוח מהו א"ל כזה תוקעין בעין טוב ע"ש פירושי וכ"ה בבבלי שם ד' כ"ז ואס"ד כפרוש הוא ה"ל כמניח שופר בתוך שופר דקיי"ל אם שמע אף קול החיצון פסול וכמ"ש הרא"ש שם בר"ה פ"ג. ודוחק לומר דאיירי בשקרן הזכרות הוא ארוך מקרן הנקבו' שהוא כשר כמ"ש הרא"ש שם מדקאמר כזה תוקעין בעין טב משמע שלא היה בו שום שינוי. ואפשר דלא דמי אף שהנרתק כפרוש מ"מ אין ביניהם הפרש שיצא הקול מתוכו. ולפ"ז צ"ל שגם אינו מעכב קול תקיעה דאל"כ פסול כדין שני שופרות וכמ"ש הרא"ש שם ע"ש וצ"ע:

אף להכשר זרעים כן. ותימא הא תנן מכשירין פ"ג היו רגליו מליאות טיט וכן רגלי בהמתו עבר בנהר אם שמח בכי יותן. ובפ"ד תנן עמד תחת הצינור להקר או לידוח בטמא טמאה ובטהורה בכי יותן הרי מפורש לענין הכשר לא חשיבי בעלי חיים כמחובר וי"ל סובר רבי יונה מתני' איכא לאוקמי כמ"ד חלוש ולבסוף חיברו לאו כמחובר דמי לענין הכשר זרעים אבל מ"ד תלוש ולבסוף חיברו כמחובר דמי אף אדם כמחובר דמי והר"ש כ' פ"ד דמכשירין משנה ג' והא דמשמע לעיל גבי רגליו מליאות טיט וכו' אלמא לענין הכשר לא חשיב אדם כמחובר ולענין שחיטה דפסלינן במחובר בפ"ק דחולין חשבינן

נמי אדם כמחובר דפסלינן נמי ציפורן מחוברת אין לדמותן זה לזה דהא תלוש ולבסוף חיברו מיבעי' ליה לרבא התם מהו ולענין הכשר קאמר תנאי היא ע"כ. וקשה אע"ג דאין לדמות הכשר לשחיטה מ"מ הא ודאי שמעינן מהתם דלמ"ד תלוש ולבסוף חיברו כמחובר הוא כ"ש דאדם חשיב כמחובר דאל"כ מאי קמיבעי' ליה לרבא תיפשוט ליה ממתני' דתנן ציפורן מחוברת פסול. גם למאי דאוקימנא לה למתני' דחולין כר' אמרי' תלוש ולבסוף חיברו לאו כמחובר דמי ואפ"ה ציפורין מחוברת פסול אפילו בדיעבד. וע"ש בחולין דף ט"ז ע"ב בתו' בד"ה תלוש וכו'. ואני תמה מהר"ש ז"ל שלא הביא בעי' דר' יונה דהכא דאיכא למשמע מינה דלרבנן דר"י הגלילי ודאי בעלי חיי' לענין הכשר לאו כמחובר דמי'. גם נתברר לנו במאי פליגי תנאי בהכשר זרעים דמ"ד תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי' סובר דמסברא מרבינן מבכל כלי אף חלוש ולבסוף חיבורו ומ"ד לאו כתלוש דמיא לא מרבי מיניה אלא דבר תלוש ממש והיינו טעמא דרבא דלא מדמי הכשר לשחיטה דבהכשר כתיב בכל דריבוייא הוא ויש לרבות בעלי חיים וצ"ע:

הלכה ד

וחכמים מכשירין. עיי' פי' בקונט'. וא"ת הא מצי למחוק למעלה ולכתוב מה שירצה וי"ל כשבא' להנשא צריכה להביא עידי מסירה וכן פירש"י:

לית הדא פליגי על ר"י. עיי' פי' בקונט'. ועי"ל בניחותא מתני' לר"י לא קשיא דאיכא למוקמי מתניתין שכתב גם התורף במחובר ומתניתין דרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי וה"ק אין כותבין תורף גזרה שמא יחתום כתבו לתורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר. וכן משני ר"ל בבבלי מיהו לשון לית הדא פליגי משמע כפי' בקונט'. והא ודאי ליכא לפרושי דר"י סובר כר"מ ור"ל כר"א דהא מפורש לקמן פ' המגרש דאף ר"י הדר ביה וסובר הלכה כר"א ועוד א"כ ה"ל לפלוגי בהדיא ר"א הלכה כר"מ ור"ל אמר הלכה כר"א. והא נמי ליכא למימר דר"י מפרש למתני' כר"מ. דהא הכא ולקמן פ' כל הגט דשם עיקר פלוגתיה דר"י ור"ל פריך לר"י ממתני' ש"מ דאינהו לאו לפרושי מתני' פליגי ופי' בקונט' עיקר ודלא כמו שראיתי מי שנשתבש בפי' סוגיא זו. ועמש"ל פ"ג ה"א בתו' בד"ה כתב וכו':

כתבו וחתמו ותלש וכו'. וכתב הרשב"א במתני' ר"י פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש תמיהא לי דלא הל"ל אלא עד שתהא כתיבתו בתלוש דהא מכיון דכתיבתו בתלוש א"א לחתימתו במחובר. ודייק מינה דתלוש ולבסוף חיברו ובטלו כמחובר הוא ופסול ע"ש שהאריך. ול"נ הא דקאר"י וחתימתו פירושו גמרי וכמ"ש הרשב"א ברישא דמתני' הא דתנן כתבו במחובר תלשו חתמו ונתנו לה חתמו היינו השלימו ואתורף קאי

ע"ש ה"נ חתימתו קאי אתורף ואי תני כתיבתו ה"א אתורף לחוד' קאי וא"ת א"כ היינו ת"ק י"ל לר"ל דמוקי למתני' כר"מ ודאי ניחא דקמ"ל דאפי' טופס פוסל ר"י ולאו היינו ת"ק דמכשיר ואפי' תורף בדיעבד ולמאן דמוקי מתני' כר"א וחתמו היינו גמרו איצטרך לומר כתיבתו וחתימתו לאשמועי' דמתני' דר"א וחתמו דרישא כחתימתו דסיפא דטפי ניחא לן לפרושי חתימה דת"ק ודר"י בחד גוונא ובהכי פליגי ר"י ור"ל בבבלי מתני' כמאן אתיא אבל תלוש ולבסוף חיברו אפי' ביטלו לאו כמחובר הוא בגט כמו בע"ז ושחיטה למאי דמסיק הרשב"א בחולין. גם בהכשר זרעים פוסק הרמב"ם פי"ב מה' טומאת אוכלין דכתלוש דמיא ולמה נחמיר בגיטין. והא דמשמע מאיבעיא דרבא בחולין דף ט"ז דליכא למילף שחיטה מע"ז והכשר זרעי' י"ל שאני התם דכתיבי קראי וכמ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה אף כו' ע"ש אבל גט ודאי אית לן למילף משחיטה דתרווייהו מסברא אמרי' דכתלוש הן. ומה שמביא הרשב"א בסוגין ראיה דבגט במחובר דמי מדלא בעי לה הכא אי כתלוש או כמחובר דמי ע"ש. תימא אדרבא דוק מינה איפכא מדלא קאמר רבא בחולין לענין גט פשיטא לן דכמחובר דמי הך חלוקה כמחובר דמי לא אידכר התם אלא דלענין ע"ז פשיטא ליה דתלוש הוי ולענין הכשר זרעים פליגי ולענין שחיטה מיבעיא ליה אלא ודאי כי היכא דמיבעיא ליה לרבא לענין שחיטה ה"נ מיבעיא ליה לענין גט. ואתיא איבעיא דרבא כאיבעיא דר' שמואל ור' אבין בסוגיין. ודלא כמ"ש הרשב"א ובירושלמי איבעיא להו כתבו בתלוש וכו' ומ"מ מדלא איבעיא להו לבעלי גמרא דילן משמע דממתני' הוה שמיע להו כמ"ש ע"כ. ולפמ"ש שני התלמודיי' שוין. מיהו בלא בטלו כתב הרשב"א דכשר ע"ש. ובב"י א"ע סי' קכ"ד ב' מדסתם דבריו משמע אפי' לא ביטלו חשוב מחובר דהא מחוסר מעשה ול"נ דכל שלא ביטלו ה"ל וכו' דהא ע"כ לא איבעיא לן בפ"ק דחולין אלא בבטלו אבל בלא בטלו פשיטא דכתלוש דמיא וכ"כ רי"ו שאם כתבו בתלוש וחברו ובטלו וחתמו במחובר שדינו כמחובר וכ"כ הרשב"א משמע הא לא בטלו לא ע"כ. ותימא שנעלם ממנו דברי הרשב"א בחי' בסוגיין שכל דבריו מפורשין שם ואיהו גופא מייתי דברי הרשב"א אילו שם בסמוך וצ"ע:

מה אמר בה ר"י. וקשה לפמ"ש בקונט' למה לא קמיבעיא ליה אף לרבנן גם הא דבעי ר' בון לרבנן לפמ"ש בקונט' דמיבעיא ליה באת"ל לא קמיבעיא לן לרבנן מידי לכך נ"ל הגירסא והופכת ובבעיא דשמואל גרסי' מה אמר בה רבנן ובבעיא דר' אבין גרסי' מה אמר בה ר"י ובבה"ע מאמר ז' גורס הכי אלא שמהפך האיבעיא וגירסתו נראה עיקר:

מה פליגין בגיטין וכו'. יש להסתפק אי קסבר ר"א דאיכא היכירא בין נמחק שתי פעמים לנמחק פעם אחת ולכך מוקי פלוגתייהו דוקא בשהשטר על החלק ועדי' על המחק והא

דפריך הש"ס לקמן לר"ל ושמואל יאות אר"י משמע דלר"א ניחא הא דקאמר דו פתר לה וכו' סתמא דש"ס הוא דמסיק הכי לדברי ר"א או דלמא קסבר ר"א דליכא היכירא בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים והא דמוקי פלוגתייהו בשטר על החלק וכו' משום דס"ל הא דקתני נייר מחוק בכל ענין שנמחק איירי חכמים מכשירין אפי' בכה"ג דהא כר"א ס"ל כדמסיק ונראה שזהו דעת רש"י במתני' ועיי' ברשב"א והר"ן שם. ובעה"ע מאמר ז' כחב כל הסוגיא ומסיים ואיני יכול ליישבו דהא בגמרא דילן מחמיר ר"א בשטרות והכא מיקל ולישנא ונוסחא דילי' נמי לא דייקא. מיהו איכא למגמר מיני' דר"א מוקי לה בשטר על המחק ועדים על החלק וגמר' דילן בהכי אוקמא לה ע"כ. ודבריו תמוהין ודאי צריכין להגיה אף רבנן מודה וכמ"ש בקונט' נמצא שאין חילוק בין הבבלי וירוש'. ומ"ש מיהו איכא למגמר וכו' הא ודאי בהיפך הוא דדברי ר"ל צריכין להגיה כמ"ש בקונט'. ומ"ש וגמרא דילן בהכי אוקמא לה. לא מצאתי רמז לזה בבבלי. ואם כוונתינו למ"ש הרי"ף דפסק כר"א מוקי לה לבבלי בכה"ג ודאי טפי ניחא לן לומר דר"א בשטר על החלק ועדיו על המחק איירי דפסול לכ"ע בשאר שטרות וצ"ע. מיהו מ"ש ולישנא ונוסחא דילי' נמי לא דייקא אפשר שכיון למ"ש בסמוך בד"ה ר"ל וכו' ע"ש:

ר"ל אמר ל"ש הוא וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה אף דסובר ר"ל שניכר את הנמחק שני פעמים מ"מ אף בנמחק פעם אחת ניחוש לזיופא. ואם נאמר שכתבו העדים אנן סהדי חתמנו על החלק והשטר על המחק קשיא אף בשטר על החלק ועדים על המחק נמי איכא לאכשורי ומאי פריך לר"א ממתני' מ"ט דחכמי'. מיהו הא ליכא לאקשויי לר"ל מ"ט דריב"ב י"ל קסבר ריב"ב כיון דהאי ניירא יכול להזדייף איכא למיחש דלמא דמי האי מחקא וכ"כ בעה"ע בשם ר"ח. וכן משמע לקמן בשמעתין וצ"ע:

הלכה ה

חוץ מחש"ו. פירשתי בקונט' גבי שליחו' בעינן איש דשליחו' נפקא לך מויקחו להם איש וכו'. וכ"פ רש"י בסוגיין. ותימא הא שליחות בגט. ילפינן מדכתיב ושלחה מביתו כמפורש בבבלי רפ"ב דקידושין א"כ מנ"ל דבעינן איש וא"ל דגמרינן מפסח הא חולין מקדשי' לא גמרינן להחמיר בשליחות חולין כמפורש שם בבבלי ודוחק לומר כיון דשמעינן שליחות בחולין אמרי' נמי דבעינן דומיא דקדשים. ועיי' בבבלי בפרקין דף כ"ג ע"ב בתו' בד"ה מה אתם וכו' וצ"ע:

צריך שיניח וכו'. כפי' בקונט' כ"פ רש"י. ובעה"ע מאמר ז' כתב והדין סברא דרבוותא דכולהו ס"ל כשמואל דאמר והוא ששייר מקום תורף ומודה להא דרב הונא אבל ירושלמי ליחת ליה האי סברא דגרסי' התם ר"ה אמר והוא וכו' ר"י בעי והן הוא דכתב לה

לשנוה וכו' ע"כ. נראה דמשמע ליה דשמואל לתרוצי קושית ר"י אתי ולית ליה הא דר"ה. ול"נ דאין זה מוכרח דאיכא לפרושי דשמואל מודה לרב הונא דבעינן גדול עומד ע"ג אלא דמחמיר נמי בהא אפילו בגדול עומד ע"ג תורף לא דגזרינן אטו איך גדול עומד ע"ג א"נ בשאין גדול עומד ע"ג מוקי שמואל למתני' הלכך דוקא טופס הוא דכשר דכי כתיב וכתב לה אתורף הוא דכתיב וכ"כ בעה"ע שם לפרש דברי שמואל לפום סוגיית הבבלי ואיני יודע מאי דוחקי' לחלק בין הבבלי והירוש' וצ"ע. ומדברי רש"י ותוס' בסוגיין נראה דסוברי' דשמואל פליג אדרב הונא וכ"נ פשטא דשמעתתא. ועיי' בחי' הרשב"א:

הלכה ו

עבד שהביא את הגט כשר. מכאן ראיה לפירש"י בסוגיין דרבי אמי בהבאה נמי מכשיר דהא קאמרי' בסוגיין. דבהבאה קבעי מיניה. ועוד יש להביא ראיה מדפריך בסמוך מהא. דאר"י נראין וכו' ואל יקבל גט נשים לישני ר"י בקבלת הגט איירי ור' אמי הבאת הגט ע"י עבד מכשיר אלא ש"מ דאין לחלק ביניהם והרשב"א כ' שהר"י אבן מגש הקשה על הרי"ף א"כ דה"ה להולכה תיקשי מתני' לר"י מדפסיל לעכו"ם מכלל דעבד כשר אלא ודאי דוקא לקבלה פסול אבל להולכה כשר כדיוקא דמתני' אלא ר' אמי מדמי הולכה לקבלה ור"י לא מדמי להו ע"ש ע"כ. ותימא שלא הביאו ראי' לרש"י והרי"ף מן הירושלמי וכמ"ש. וקושית הר"י אבן מגש יש ליישב להבבלי דמתני' איירי בדיעבד ור"י לכתחלה פוסל דהא בבבלי לא מייתי ברייתא דרבי חייא דפוסל אפילו בדיעבד. ואף דבסוגיין מסיק אפילו בדיעבד פסול ל"ק מתני' לרבי יוחנן די"ל קסבר הירושלמי רבי' יוחנן מוקי למתני' דהכל כשרין לכתוב הגט כר"מ הלכך תנא סיפא נכרי למידק ואפי' עכו"ם כשר לכתיבת הגט. וכ"כ תוס' בסוגיין בד"ה אין וכו'. וכן משמע ביר‌ושלמי בסמוך דזו היא דעת ר"י. אך מדמייתי הרי"ף דברי הירושלמי בסמוך עבר וקיבל אפילו ריח הגט אין בו ש"מ דס"ל אפי' בדיעבד אינו כלום. שוב ראיתי להר"ן שכ' מדברי הירושלמי משמע כדברי רש"י. וברור הוא שכיוון למ"ש:

הלכה ז

שמתוך שהוא יודע וכו'. ביבמות פט"ו ה"ד ע"ב כתבתי בתו' בד"ה והכא וכו' תימא למה תהא הצרה נאמנת כשאומרת בפ"נ ניחוש דמשקרת כדי להוציא צרתה מבעלה ותשאר היא לבדה ודוחק לומר דאיירי בשגם היא נישאת לאחר ע"י גט זה שלא נמצא מזה רמז בש"ס ופוסקים ע"כ. ואחר העיון נראה דאף אם נוקמי מתני' בכה"ג עדיין תיקשי מ"ש מאומרת מת בעלי דתנן ביבמות פ' האשה שלום האשה שאמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה ואמרי' הטעם דקאמרה תמות נפשי עם פלשתים א"כ ה"נ נימא

הכי. ונראה לזה ודאי מהני הכתב דלא אמרי' דעבדה כדי להוציאה מביתה. וכן פי' רש"י דף כ"ד ע"א ולאביי לא צריך למיתני כתב ופה דהכי משמע מה בין פה דגט לפה דמיתה אלא שהכתב מוכיח עמו. אך קשה א"כ אמאי קאמר אביי בא"י אינה נאמנת דאי אתי בעל ומערער משגחינן בי' איכא למימר לקלקולא קמיכונה נימא דהכתב מוכיח וי"ל דוקא כשמכונה לקלקלה אין הוכחת הכתב לחוד מהני דאמרי' גדולה נקמה אבל כשאינה עושה אלא להוציאה מהך ביתא מהני הוכחת הכתב:

הגע עצמך שעשת עשר שנים ברומי ונישאת. וא"ת מאי פשיטא ליה הא תנן פ"ב דכתובות האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת וא"ל סובר הירושלמי הא דתנן התם בכתובות בסיפא ואם משניסת באו עדים תצא קאי נמי ארישא וקשיא ליה מהא דכבר ניסת ברומי דאיירי נמי בכה"ג שלא באו עדים שהיתה אשת איש עד לאחר שניסת דא"כ לא קשיא מידי מהך דניסת ברומי אמתני' דהכא דאיירי בשידוע לן שהיתה אשת איש ועוד בירושלמי דכתובות פ"ב משמע דסובר הא דתנן ואם משנישא' באו עדים לא תצא אשבוי' דסיפא קאי ולא אאשת איש דרישא דהא חלקן לשתי הלכות ואי ארישא קאי ה"ל לכללינהו בהלכה אחת. גם הרי"ף שם חלקן לשתים ללמד דלא קאי ארישא ולחומרא וע"ש ברא"ש מיהו מדמייתי הירוש' ארישא דהך תני אם משניסת באו עדים ה"ז לא תצא. משמע דסובר אע"ג דהא דתנן במתני' בסיפא אם משניס' וכו' לא קאי ארישא מ"מ מאי דסתם במתני' פירש בברייתא. וי"ל מתני' דכתובות איירי בשאין הגט יוצא מתחת ידה לפיכך אינה נאמנת אבל כאן דאיירי שהגט יוצא מתחת ידה ודאי יש לנו להאמינה ולא חיישינן לזיופא שאינה מקלקלת לעצמה. וז"ל הרשב"א בחידושיו כ' הרמב"ם פ"ז מה"ג אשה שהגט יוצא מתחת ידה אין חוששין ומחזיקים אותה כמגורשת אע"פ שאין הגט מקויים וכו' וזה תימא שהרי שנינו בכתובות פ"ב האשה שאמרה א"א הייתי וגרושין אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת ע"כ. וכ' הכ"מ שם ואיני יודע מקום לתמיהא זו דהתם איכא למימר בשאין הגט יוצא מתחת ידה ע"כ. ואני מוסיף על דבריו דמתני' דכתובות אי אפשר לאוקומי בשהגט יוצא מתחת ידה דא"כ קשיא הא דאמרי' התם בבבלי דף כ"ג כ"ע אית ליה דרב המנונא ובהא קמיפלגי מ"ס כי איתמר דר"ה בפניו אבל שלא בפניו מעיזה וומ"ס אפי' שלא בפניו אינה מעיזה ע"כ. ואס"ד מתני' איירי בשהגט יוצא מתחת ידה לכ"ע אתי' בפניו מעיזה דתניא פ"ק דב"מ דף י"ח ע"ב מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. וכ' תוס' אע"ג דנאמנת לומר גירשתנו הכא אינה נאמנת דמעיזה פניה כיון דהגט מסייעה

ע"כ. א"כ ה"נ בשהגט יוצא מתחת ידה אלא שאינו מקויים אמאי תהא נאמנת הא ודאי מעיזה וצ"ע ודברי הלח"מ ספ"ז מה"ג צל"ע. ומ"ש הר"ן שם בכתובות ומיהו לחומרא י"ל דחיישינן למ"ד דאפי' שלא בפניו מעיזה וצריכה גט משני דהא בפרק המגרש קאר"ה אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כלומר להצריכה גט משני וכו' וכיון דר"ה דהתם ור' אושעי' דהכא הכי ס"ל חיישינן ע"ש. קשה הא ר' אושעי' אפי' לקולא ס"ל דאינה מעיזה דהא קאמר הא דתנן אם משניסת באו עדים לא תצא אאשת איש נמי קאי וי"ל כוונת הר"ן בהא דחיישינן לחומרא דאינה מעיזה שלא בפניו מיהת שניהם מודים א"נ אף ר' אושעי' לא קאמר דשלא בפניו אינה מעיזה להשיאה לכתחלה אלא כיון דחיישינן לחומרא בשאמרה שלא בפניו הלכך אם ניסת לא תצא. ואני תמה ממ"ש תוס' בגיטין פ' המגרש דף פ"ט ע"ב בד"ה ואידך וכו' והא דאמר בכתובות מ"ס שלא בפניו נמי אינה מעיזה היינו דנאמנת עם מגו שהיה לה ע"כ. נראה דר"ל קודם שבאו העדים היה לה מגו לומר שלא היתה אשת איש מעולם. לא ידעתי מאי מגו הוא זה שיראה לומר כן שיודעת שיש עדים הרבה שהיתה אשת איש משא"כ באומרת גרושה אני אין מי שיכשיני' שתאמר שמסר לה הגט בפני עדים והלכו להם למדינת הים וצ"ע. מיהו מסוגיין ראי' מבוררת לדעת הרמב"ם וכ"כ הה"מ:

הדרן עלך פרק המביא תיניין

פרק ג

הלכה א

כל גט. יותר מיכן כתב לגרש את אשתו וכו'. כתבו תוס' וא"ת כיון דמהאי לא שמעינן בקדמייתא דפסול דה"א האי דאיכתיב לשם אחרת פסול אבל להתלמד ה"נ דכשר וכו' ע"ש ונ"ל ודאי קמייתא פסול מדכתיב וכתב לה ספר כריתות בעינן שיהא נכתב לשם ספר כריתות וכיון דשמעינן מהאי דבעינן כתיבה לשמה כ"ש דבעינן כתיבה לשם ספר כריתות. וזה מבואר יותר בבבלי בסוגיין דקאמר אלו כתיב ונתן ספר כריתות נמי ממעטינן קמייתא דספר כריתות משמע שנכתב לשם כריתות ומדכתיב וכתב משמע דבעינן שיכתבו איהו לשם כריתות:

מילתיה דר"ל וכו'. עיי' בקונט' וא"ת מנ"ל דלר"ל אפי' ריח הגט אין בו וי"ל כיון דמדאורייתא אינו גט כלל אין לאסרו משום ריח הגט אך קשה מנ"ל דכולן אינן פוסלין דלמא מודה באחרון דפוסל דלחומרא אמרינן יש ברירה וי"ל מסתמא לא פליג אר' יוחנן דאמר אחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל משום דאין ברירה ולית ליה לירו'

לחלק בין קולא וחומרא. ודוחק דהא רב קאמר בסמוך כולן אינן פוסלין חוץ מן האחרון ש"מ דס"ל לחלק בין קולא לחומרא וצ"ע:

כתב קידושין שכתבו שלא לשמו מהו שיתפסו בה קידושין. בבבלי פ"ק דקידושין מסקי' דאין קידושין תופסין וכ"כ כל הפוסקים. ותימא שלא ביארו שאם כתב שטר קידושין לאחת משתי נשים וקידש בו אחת מהן שחוששין לקידושין כי היכי דאמרינן כאן בגט דהאחרון פוסל וכ' הר"ן לאו דוקא פוסל אלא אם בא אחר וקידשה אין חוששין לקידושיו וצ"ע:

ודכוותה והן שני גיטין וכו' עיין בקונט'. מסוגיין משמע דוקא בכה"ג שאמר באיזה מהן שארצה אגרשנה הוא דפוסל דאין אחד מהם כרות לשמה אבל אם נתן לאשה אחת שני גיטין ושניהם נעשו לשם כרות כשר וזה דלא כמ"ש תוס' בסוטה דף י"ח ע"א ע"ש ועמש"ל פ"ב הלכה ג' בתו' בד"ה מה ספר:

דר"ש היא. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ד ע"ב בד"ה לאיזו וכו' ואור"י אפי' מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה ע"כ. וקשה מסוגיין לא משמע כן דא"כ מאי דוחקי' למוקמי מתני' כרבי שמעון נימא דשאני הכא דכתיב וכתב לה. וכן משמע שם בבלי דף כ"ה דבעי רבי הושעיא מר"י אמר ללבלר כתוב לאיזה שתצא בפתח תחלה ופשיט ממתני' דפסול והתיב ר"ה ממתני' דפסחי' דאמרי' שם יש ברירה ע"ש. ומאי קושיא דלמא שאני גיטין דכתיב וכתב לה. ומ"ש תוס' וכן משמע בגמרא דקאמר אי אתמר בהא בהא קאר"י דאין ברירה משום דבעינן לה לשמה משמע אע"ג דבעלמא יש ברירה הכא פסול משום דכתיב וכתב לה ע"כ. תימא הוא לענ"ד דהא מסיק הש"ס אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל אבל ירושה ומתנה לא. ומילתא יתירתא הוא שכבר אמר דדוקא הכא בגט הוא דאין ברירה אבל בכל התורה יש ברירה אלא ודאי ה"ק כיון דכתיב לה לשמה ובכל התורה אין ברירה איכא למפסל הך אבל ביובל סד"א דקרא אמכר קפיד והדברים ברורים וצ"ע:

במה דהוא אמר תמן וכו'. משמע דביש ברירה ואין ברירה פליגי וכמ"ש בקונט'. והרמב"ם כ' פ"ח מה' כלים אמר לאומן עשה לי שני זוגים וכו' הרי אלו טמאין עד שיפרש זה לכך וזה לכך ע"כ. ותימא הא ס"ל להרמב"ם בדאורייתא אין ברירה וכן מפורש בדבריו רפ"ז מה' מעשרות דפסק כר"ש דאין ברירה א"כ ה"נ ה"ל למפסק כר"ש דטהורין עד שיפרישם. ודוחק לומר דסובר לחומרא יש ברירה דלא משמע כן מדבריו בה' מעשר שם. ויש לחלק. וצ"ע ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה ר"ח וכו':

ותני כן. עיי' בקונט'. קצת קשה הא טעמא דמתני' משום דאין ברירה א"כ י"ל אע"ג דרבי פוסל בכל התנאים סובר באומר ללבלר דכשר משום דיש ברירה לכך נ"ל דה"ק כי היכא דפוסל רבי אפי' נמחק התנאי דבעינן שיהא כריתות משעה הראשונה ה"נ בעינן שיהא כרות משעה הראשונה ועמ"ש בסמוך:

(**שייך לע"א**) **ר"ה בשם רבי בון וכו'**. כ' הרמב"ן פ' המגרש כ' בעה"מ כל התנאין פוסלין בגט פי' אם כתבו בתוכו ר"ל בשלא נתקיים התנאי וכו' ובירוש' גרסי' א"ר יודן וכו'. אמר הכותב לפי שלא כתב מה למעלה מה למטה נראה כראי' לדבריו אבל הירושלמי מתחלתו. כך הוא ר"ת אמר דר' היא אר"י ותני כן וכו' דר"י פוסל בטופסים זו היא גי' הירו' ואם כדברי בעה"מ למה אר"י הדא אמרה וכו' דלא כר'. אבל כך פירושו מתני' רבי היא דלית לי' ברירה דפוסל כל גט שיש בו תנאי אפי' נתקיים התנאי ולא אמרי' כשנתקיים התנאי הוברר שכרות הי' מתחלתו וא"ר יודן שלא נחלקו רבי וחכמי' אלא בכותב אבל בע"פ כשבטלו אח"כ כשר שנראה שמתחלתו גמר וכתב לשם כריתות בלא תנאי אבל בשלא בטלו אפילו ע"פ הגט בטל דלא אמרי' כשנתקיים התנאי הוברר הדבר למפרע דלית לי' לרבי ברירה ופריך הדא אמרה וכו' דלא כרבי ור"ח פליג ואמר דבע"פ מודה רבי אפילו לא ביטל דכשר ומתניתין כיון ששמותיהן שוות כמו שנכתב התנאי בגט הוא ואינו כריתות אבל בנותן הגט ע"מ כן ולא כתבו רוצה שיהא כרות גמור אפי' לא יתקיים התנאי והקשו עליו הדא אמרה אין כותבין טופסין לרבי שכיון שהו' מכשיר בע"מ למה הוא פוסל בכותב ע"מ כן לאחר התורף דלית ליה דין תורף אלא דין טופס א"ל רבי כר"י ס"ל שעושה טופס כתורף לגמרי וכו' והירוש' פליג אגמרא דידן דהכא מפרשינן משום גזרה והתם משום ברירה ע"כ. ולפמ"ש בקונט' דברי בעה"מ שרירין וקיימין ואין הירושלמי פליג אבבלי. ואין אנו צריכין לדחוקין שדחק הרמב"ן בפי' דברי רבי יודן דעיקר חסר מן הספר גם מה שפירש בקושית המקשה א"כ אין טופסין כו' דחוק הוא שלא נזכר בירושלמי דר' פוסל בכותב לאחר התורף. ועמש"ל בסמוך בד"ה ותני כן ולקמן בד"ה א"ל רבי יוסי וכו':

כל התנאין פוסלין בגט ד"ה. עיי' בקונט'. בבבלי פ' המגרש דף פ"ה גרסי' תני אבוה דר' אבין קמי ר"ז כתב גט על תנאי ד"ה פסול ופריך ד"ה פסול והא מיפלג פליגי אלא אימא לד"ה כשר והיכי דמי לאחר התורף. וקשה לימא דאיירי לפני התורף וד"ה היא. וכמ"ש בקונט' וי"ל ודאי דאפשר לשנויי הכי לרבא אלא ר"ז לשיטתו דקסבר לפני התורף נמי פליגי הוצרך להגיה הברייתא וכ"כ הרשב"א בחי'. ומסתייעא פסקו דפסק כרבא מסוגיין. והיינו דקאמר בסמוך כד שמע מתניתא סמיך עלה:

א"ל רבי יוסי שבקין ר"י ועבדין כר"ל. וא"ת לפמ"ש בקונט' מאי קשיא לי' הא איכא למימר דאף ר"י מודה דפסול לכ"ע לפני התורף וי"ל מדקאמר לרבנן מה פליגין בשביטל תנאו משמע דאפי' בכתבו לפני התורף כשר אם נמחק דבמחיק' הדבר תלוי וכמ"ש בקונט' בד"ה מה פליגין וכו':

הלכה ב

כתב תרפו בטופס כשר. כ' בהג"א פ"ב דמכילתין בירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפי' כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר ופליג אשמואל דפ' כל הגט דמצריך שיכתוב הרי את מותרת לכל אדם לשמה ע"כ. נראה שכיון לדברי ר' יוחנן. ולא ידעתי למה לא הביא גם דברי ר"ל דפליג אר"י ועוד הא דכתב ומשמע אפי' וכו' קשה הא מפורש כן בדברי ר' יוחנן דתורף היינו הרי את מותרת לכל אדם:

הגע עצמך שזיווג א"ל כן. כ' תוס' בסוגיין בד"ה ר"א מכשיר בכולן וכו' וי"ל אם איתא דלא מכשיר ר"א אלא בטופס היה לו לקבוע דברי ר"א אחר ת"ק והיה לו לקצר ולשנות ר"א פוסל בגיטי נשים ור"י פוסל בכולן ע"כ. נראה דירושלמי לא חש לקושיא זו דא"כ לר' ירמיה הא דמצרכו רבנן להניח מקום הלוה והמלוה בשטרות היינו מטעם שאינו יודע לזווג ואם זיווג כשר אפי' לרבנן הדרא קושית תוס' לדוכתא א"ו צ"ל דניחא ליה לתנא לשנות תחלה מאן דמכשיר בכולן והדר תני מאן דפוסל בכולן והדר תני דעת המכריע וצ"ע:

נאמר הלכה כר"א. רש"י פי' במתני' ר"א מכשיר בכולן ובלבד שיניח מקומות הללו. ותוס' חולקים עליו ומסקי דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף ע"ש. ומסוגיין משמע כדברי רש"י דלשיטת תוס' קשיא מאי פריך נאמר הלכה כר"א הא איכא למימר הא דפוסל ר"א בגיטין היינו דוקא בתורף אבל בטופס מכשיר וסתמא דמתני' הכי משמע דקאמר משום דכתיב וכתב לה לשמה והיינו בתורף כמפורש בבבלי אלא ודאי אף בשאר שטרות לא מכשיר ר"א אלא בטופס מדתנן סתמא ר"א מכשיר בכולן ולא הוזכר במתני' הכשירא דתורף. וזה ברור בדעת רש"י. ופשטא דשמעתתא דבבלי הכי דייק דפריך והא כי כתיב וכתב לה אתורף הוא דכתיב:

ולא תסבור מימר וכו'. וקשה מ"מ ה"ל למימר סתמא הלכה כר"ח ותו ליכא למטעי בשום דבר לכך נ"ל דה"ק דלא תסבור לומר דסברי רב ושמואל דהלכה כר"א בכל מה שאמר בגיטין לכך קאמר דהכא לאו משום דר"א פסול אלא משום דר' יהודה סובר כוותיה ועמש"ל פ"א ה"ב בתוס' בד"ה הלכה וכו':

הלכה ג

הדא אמרה עבר עכו"ם כשר. ביבמות דף ס' ע"א כתבתי בתוס' בד"ה הדא וכו' דמכאן ראיה לדברי בה"ג שפוסל עכו"ם להוליך גט למקום אחר לישראל שיהיה שלוחו ליתן גט לאשה ע"ש. וא"ל הא מסקינן דלכא למפשט מרבב"ח דאיכא למימר סימנא ה"ל בגוויה וכ"מ בבבלי בסוגיין מ"מ עדיין לא נפשט בעיין עבר עכו"ם מהו ש"מ דמספקא לן אי שרי עכו"ם להיות שליח או לא ומדמסיק ר' מנא דאיירי בשהיו שני גיטין וכו' משמע דוקא בכה"ג עבר עכו"ם פסול ועיין ברשב"א בחידושיו בסוגיין בד"ה ת"ר וכו':

והא תנינן וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו עיי' במ"ש ביבמות פט"ז ה"ו:

אפי' הניחו בן מאה שנה וכו'. כתב הרשב"א בחי' משמע דטעמא לאו משום דאיפלג איפלג דא"כ מאי אפי' אדרבה כשהגיע למאה טפי עדיף ע"כ. וקשה מי אלימא הך ברייתא מברייתא דמותיב מינה אביי בבבלי בסוגיין ומשנינן כיון דאיפלג איפלג וי"ל מדברי הרשב"א שם נראה דל"ג בברייתא דמותיב מינה אביי אפי' וגירסא שלפנינו בבבלי משובשת. אך קשה לי מאי ראיה מייתי מסוגיין דלמא אפי' קאי אסיפא ששהה בדרך עוד מאה שנה ובכה"ג ודאי לא אמרינן כיון דאיפלג איפלג:

תמן משעה ראשונה נתקלקלה וכו'. בבבלי משני ארומי' דמתני' ובריייתא א"ר אדא בריה דר"י שאני התם שאסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו מתקיף לה ר"פ ממאי דאיהו מיית ברישא דלמא איהי מייתא ברישא ופירש"י שאני התם וכו' לעולם לא חיישינן למיתה ושאני הכא שהרי אסורה מחיים שעה אחת קודם מיתה וכל שעתא איכא לספוקי בההיא שעתא שעתידה ליאסר ושינוייא דחיקא הוא והיינו דפריך ליה ואי לאו דחיישינן למיתה ממאי דהוי גיטא דלעולם הוא מיית ברישא ונאסרה מחיים דלמא היא מייתא ברישא ולא יבא לכלל גט מעולם ע"כ. וקשה לפירושו מאי פריך ר"פ אע"ג דאיכא למימר נמי שמא תמות היא תחלה מ"מ שאני התם אם ימות הוא תחלה אסורה מחיים משא"כ במתני' ונ"ל רב אדא ה"ק שאני התם שהרי אסורה שעה א' קודם מיתה א"כ משעת נתינה נאסרה מספק אבל בהלך בעלה ליכא אסורא בשעת הליכתו וכדמשנינן בסוגיין ור"פ פריך כיון דאיכא למימר נמי משעת נתינה שמא תמות היא תחלה וליכא קלקול כלל בשעת נתינה. ולפ"ז שינוייא דרב אדא לאו שינויי דחיקא הוא אדרבא קושית ר"פ דחוק קצת וצ"ע:

הלכה ד

ובלבד כרקום של אותה מלכות וכו'. כ' הטור בא"ע סי' קמ"א וכן עיר שהקיפוה חיל מאותה מלכות וכו' הם בחזקת חיים וכו' אבל עיר שכבשוה כבר או עיר שהקיפוה חיל

ממלכות אחרת וכו' הם ספק חיים. וכ' הב"י הוא מהירושלמי שכתבו הרא"ש והרשב"א אמתני' ובלבד כרקום וכו' ונ"ל דה"פ ובלבד כרקום של אותה מלכות כל זמן שלא נכבשה יושביה בחזקת קיימים דאין לחוש שמא עשו תחבולות להשחית העיר ויושביה להפיל עליהם חומה פתאום לפי שהן חסין על העיר שהיא שלהם אבל כרקום של מלכות אחרת הרי הן כלסטים שאינן באין אלא לבוז ולהחריב העיר שאינה שלהן וחיישינן שמא יפילו החומה פתאום על יושבי העיר לפיכך אע"פ שלא נכבשה נותנין עליה חומרי מתים ותמהני על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו הירושלמי הזה ע"כ. ותימא פירושו הני מפורש תנן במתני' אבל עיר שכבשוה כרקום נותנין עליה חומרי מתים והיינו בכרקום של אותה מלכות ש"מ דאף בחיל של אותה מלכות חיישינן שמא הרגו יושביה א"כ אף בהקיפוה נמי ניחוש שמא כבר כבשוה אלא דאמרי דידעינן בודאי שעדין לא כבשוה א"כ מלכות אחרת נמי נוקמא בכה"ג דידעינן בודאי שעדיין לא הפילו החומה או כיוצא בו ומאי פסקא דידעינן הא ולא ידעינן הא גם פירושו דחוק מאי כלסטים דקאמר הש"ס וביותר אני תמה על תמיהתו דלענ"ד יפה עשו הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו דכולא הך שמעתתא לא קאי אמתני' דהכא אלא אמתני' דכתובות פ"ב וכמ"ש בקונט' ואגב גררא דאיזהו כרקום מייתי לי' הכא כדרך הירושלמי. ותדע דאי קאי אמתני' דהבא ה"ל לסדר דברי רבי זעירא קודם דברי רבי בא וזה ברור. ועל הרשב"א והרא"ש יש לתמוה דמייתי לירושלמי אמתני' דהכא דלא שייך הכא. מידי וכמ"ש ועוד הא גם בבבלי בכתובות פ"ב איתא להך תירוצא ודחאוהו הרא"ש והרשב"א מהלכה איך קבעו כאן להלכה וצ"ע:

הלכה ה

לית הדא פליגי על דר"י. עיי' בקונט'. והרשב"א כ' לית הדא פליגא על דר"י פי' בניחות' וכו' ע"ש. והגהתי בקונט' הוא ע"פ הירושל' דקידושין פ"ק הלכה ד'. אך גם שם הגהתי דר' יוחנן אמר הראשון חייב וכ"ה בבבלי פ' המפקיד. ונראה דהבבלי לית ליה הך טעמא משום תנאי בגיטין דהא קאמר היכא דנפקא לאפי' ויהבי ליה חפץ והדר שקלי מיני' גיטא לכ"ע גיטא מעליא הוי ולא חיישינן לתנאי וזה ראי' למ"ש תוס' בפרקין. בד"ה כאן וכו' ע"ש ודלא כמ"ש הרשב"א בחידושיו. מיהו לסברת הרשב"א י"ל דר"י ודאי לית ליה הך טעמא משום תנאי בגיטין אבל רב סובר כן:

מה נפיק מביניהון. וא"ת הא נפקא מיניה טובא למ"ד משום תנאי גיטין איכא למימר בעלמא שומר שמסר לשומר הראשון פטור וי"ל דמקשה מאי בינייהו לענין גיטין גופא:

מה בין גיטין לקידושין וכו'. כ' המרדכי ר"פ האיש מקדש פסק הקדוש מרוד"ש העושה שליח לקדש לו אשה ומסר לו הטבעת לקדש אפי' איתנס בדרך אינו יכול לעשות לו

שליח אחר משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח ואע"ג דגבי גט קיי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי משו' מסירת הגט ה"נ הא איכא מסירת הטבעת לא דמי דגבי גט לא הוי מילי שהרי השליח יכול לגרש' בע"כ אבל שליח הקידושין אם לא תאבה האשה אינה מקודשת הלכך ה"ל מילי ע"כ. הנה דברי הקדוש אלה הן הן דברי הירושלמי. וכ"פ בש"ע א"ע סי' ל"ו סעי' ה'. אבל הרמ"א כ' סי' ל"ה סעי' ו' י"א שליח ראשון עושה שליח שני וכו' ע"ש. וגם זה מדברי המרדכי ס"פ התקבל. והב"ח כ' סוף סי' ל"ה ויש לתמוה דאמרי' בקידושין ושילח ושלחה מלמד דשליח עושה שליח אשכחן בגירושין בקידושין מנ"ל ת"ל ויצאה והיתה וכו' מבואר דהתלמוד משוי קידושין לגירושין וכו' ודוחק לומר דס"ל לענין שליח עושה שליח לא ילפי' מגירושין דקידושין ה"ל מילי וכו' דמנ"ל הך סברא הרי לא אשכחן דבר זה בתלמוד גם פשט ההיקש משמע דלגמרי מקשינן הויה ליציאה לענין שליחות וצ"ע ע"כ. ודבריהם תימא שלא עיינו בירושלמי. ונ"ל דגם הה"מ והר"ן סוברים בקידושין אין שליח עושה שליח. שכתבו אהא דאר"י האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים יש שדקדקו מכאן שאדם יכול להיות שליח להוליך קידושין לקרובתו ולקדשה לאחר אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו דאי לא יאמרו שמותר בקרובות השליח אלא ודאי רשאי וכו' ע"ש. ומביאן הב"י בא"ע סס"י נ"ו ע"ש. וקשה מנ"ל דרשאי דלמא להכי אסור בקרובות השליח דחיישינן שמא עשה השליח הראשון שליח אחר וקידש לו אחת מקרובות הראשון שאינן קרובות להשני. וכ"ח לפי סברא זו כיון שאין השליח יכול לקדשה לעצמה אינו יכול להיות שליח לקדשה לאחרינא אף הוא אינו יכול למנות שליח אחר לקדש לקרובותיו דבמידי דליתיה בנפשיה לא עביד שליח י"ל אס"ד דשליח קידושין עושה שליח מעיקרא מינהו המשלח שיכול לעשות שליח לקדש קרובותיו דכולהו מכח הבעל קאתו ולא מכח השליח הראשון כמפורש בבבלי בפרקין דף כ"ט ע"ב ע"ש. א"ו סברי דאין שליח קידושין יכול לעשות שליח וכדעת הירו' וזה ברור ועמש"ל פ"ד ה"א בחו' בד"ה חלה וכו':

הלכה ו

לכן צריכה וכו'. וקשה א"כ דה"ל כגיטי א"י למה תנן דצריך שליח האחרון לומר שליח ב"ד אני הא בגיטי א"י אין צ"ל דבר וי"ל הא מיהת נמסר הגט בח"ל אי לאו דאמר שליח ב"ד אני סברי למימר גיטין הבאין מח"ל לא"י אצ"ל בפ"נ ובפ"נ א"נ אהא דקאמר ר' מנא דאיירי בשבא לא"י פריך א"כ יעשה כגיטי א"י ולא יהא צ"ל שליח ב"ד אני א"נ ה"ק ר'

מנא הא דתנן עושה ב"ד שליח כשני אבל שליח השלישי עושה שלא בב"ד דה"ל שליח השני כמביא גט בא"י שאצ"ל בפ"נ:

הלכה ז

צריך ליטול רשות מן היורשין. לקמן פריך לרב דאמר מלוה בעדים אינה נגבית מן היורשין א"כ אף ברשות היורשין לא יפריש דהא כשמת אבד שעבודו ותניא לקמן אין מפרישין על האבוד ומוקי לה ר"י בשירשו קרקע. מכאן ראיה למ"ש הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א האי דאמרי' בבבלי בפירקין תניא ר' אומר ובלבד שירשו קרקע אירישא קאי. אבל תו' והרז"ה כתבו דאסיפא קאי ואם הלוום בב"ד א"צ ליטול רשות מן היורשין דוקא בשירשו קרקע אבל אירישא לא מצי קאי דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות יותר שאין עליהן לפרוע חוב אביהן ע"כ. וקשה מאי קאמרו דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות יותר משמע דנטילת רשות מיהו מהני הא כיון דאין עליהן לפרוע חוב אביהן אפי' נטילת רשות לא מהני דהא אין מפרישין על האבוד וי"ל סברי תו' דלא מיקרי אבוד אלא בנתייאשו הבעלים או שהעשיר העני דתו אין לו חלק במתנות עניים אבל בשמת אע"ג שאין חייב לפרוע חוב אביו מ"מ מעיקרא סמכא דעתיה שיתן לו הבן רשות ואדעתא דהכי הלווהו. ואפשר לומר דגם זה מתקנת חכמים הוא. אך עדיין קשה מנ"ל לחלק. וגם דברי הירושלמי מפורשין דלא כוותין:

והא תנינן עני ויש מכר לעני. כתב במ"ל פ"ז מה' מעשרות בד"ה ואם היו רגילין וכו' ותלמודא דידן דלא חש לקושיא זו אפשר לומר דעיקרא דדינא רב לא אמר אלא בכהן ולוי כדקאמר במכיני כהונה ולוי' עסקינן אבל לעולם לחלוקת העני צ"ל במזכה ע"י אחר ולא בא לחדש אלא בכהן ולוי משכחת לה דלא זכו כגון במכירי אך בירושלמי שלא הוזכר אוקמתא זו דזכו ע"י אחר פריך שפיר דלא מתיישב המשנה בתירוץ זה דקשיא עני ולפ"ז לא פליגי הבבלי עם הירושלמי ע"כ. ותימא הא בבבלי גרסי' כולהו כרב לא קאמרו במכירי לא קתני כשמואל לא קאמרי במזכה לא קחני ולסברת הרב ז"ל קשיא רב אמאי לא קאמר כשמואל הא ודאי איצטריך לאוקמי מתני' במזכה בעני. וכ"ש דקשיא לפמ"ש תו' אע"ג דמכרי נמי לא קתני משמע ליה מפרישין סתם בלא שום זיכוי ע"כ. ש"מ דאף מפרישין על העני איירי בלא שום זיכוי. מיהו י"ל לסברת תו' כיון דמפרישין סתם משמע בלא זיכוי לכך מוקי לה גם במכרי כהונה ולויה אע"ג בעני ליכא לאוקמי אלא ע"י זיכוי איידי דכהונה ולויה תני מפרישין סתם. אך לשון הש"ס דחוק ומ"ש עוד שם דרב מוקי למתני' במעשר עני דאית ביה טובת הנאה לבעלים ע"ש. לפ"ז י"ל לכך לא אמר שמואל כרב אע"ג דגם מזכה לא קתני מ"מ ניחא ליה לשמואל למוקמי מתני'

בכל מעשר עני אפי' המתחלק בגורן דאיך ילוה לו אמעשר עני המתחלק בתוך הבית הא כשיבואו עניים רבים בגורן לא יהיה לו מעשר עני לחלק תוך ביתו וצ"ע ועמ"ש לקמן בתוס' בד"ה כהדא:

לית כאן אינו חושש אבל חושש הוא שמא יעשיר העני. וא"ת מ"ש מיחה דאינו חושש ולשמא העשיר חושש כבר שניא לה בבבלי למיתה דשכיח עבדו תקנה עשירות דלא שכיח לא עבדו תקנה. אך קשה א"כ למה יחוש לעשירות הא קיי"ל בכל מקום דאין לחוש למלתא דלא שכיח:

ותני כך המלוה מעות וכו'. עיין בקונט'. וקשה תיקשי ברייתא לר' זעירא דאמר בסמוך אפי' לא הלווהו ע"מ כן מפרישׁ עליו מחלקו ונ"ל דה"ג המלוה מעות את העני והעשיר וכו' וכ"ה בבבלי. ובהג"א סוף פרקין כתב וז"ל וגרסי' הכא בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהן וכו'. וקשה למה ליה להביא דברי הירושלמי הא גם בבבלי מפורש כן העשיר העני אין מפרישין עליו וזכה הלא במה שבידו. ועמ"ש בסמוך בד"ה כהדא וכו':

אין לעני נחלה. וקשה לפי מאי דמסיק בבבלי אפי' הניח מלא מחט גובה הכל וכמעשה דקטינא דאביי א"כ אף בעני שייך נחלה וא"ל דסובר הירו' כר' יונתן בבבלי דאמר הניח מלא מחט גובה מלא מחט דמ"מ בשאין ההלואה מאתים זוז איכא למימר שהניח קרקע כסך החוב. גם הרשב"א בחי' מביא דברי רבי חנינא אלו משמע דכך הלכה ואנן קיי"ל כרבי יוחנן אפי' הניח מלא מחט גובה הכל וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' מעשרות וי"ל דה"ק גבי עני לא שייך לו' דנוטל רשות מן היורשין דאין עוני נחלה וכשהבן עשיר אינו יכול ליתן רשות לגבות מתנות עני בשבילו משא"כ בכהונה ולוי' שהן נחלה לבניו לעולם. אבל הרמב"ם שם כ' מת הכהן או הלוי או העני שהלוום אינו יכול להפריש עליהן עד שיטול רשות מן היורשין והוא שיניח להן קרקע אפי' כמלא מחט ע"כ. וצ"ל דמוקי למתני' בשגם הבנים ענייי' ואז יכולין ליתן רשות כדי שלא יפרעו הקרקע. ולא דמי להא דאמרי' בסמוך אם היה חייב לו מעות לא יאמר הפרש עליהן מחלקי דזהו כאלו הלוהו ע"מ כן ועיי' בחי' הרשב"א וצ"ע:

תני בר קפרא אין לך וכו'. נראה דבא לומר דאפי' ביורשי עני איירי מתני' והא דקאמרת אין עוני נחלה ודאי נחלה היא דאו הוא או בנו או בן בנו באין לידי מדה זו אך קשה ודאי אין לו להפריש בשביל כך דאפשר העני הזה מבני בניו יהיה ועדיין אינו בעולם:

ובלבד יורשין שירשו קרקע. בבבלי מסיים בה אבל ירשו כספי' לא. ופירש"י בד"ה שירשו קרקע שעליה' מועל המצוה לפרוע חובת אביהם. וקשה אי משום מצוה מאי

אירי' קרקע אפי' כספים נמי דהא במעשה דקטינא דאביי א"ל אביי מצוה על היתומי' לפרוע חוב אביהם הנך חמשים קמאי מצוה קעבדיתו והשת' כי טריף בדין טריף. ש"מ דמצוה לפרוע אפי' אין שם קרקע וי"ל דרש"י לשיטתו דכתב שם בכתובות משם מצוה זו אין כופין את היורשים לשלם דאינה אלא מצוה דרבנן אבל בשהניח קרקע חובה עליהם לפרוע והכא אי לאו חובה היה אין להפרי' על חלקן ודמיא כאלו רוצין ליתן חלקן במתנה דודאי אינו רשאי להפרי' עליהן מחלקן. אך קשה לפ"ז ה"ל לפרש שעליהם חובה לפרוע חובח אביהם. ולשיטת הרשב"א שכתב הב"י בח"מ ריש סי' ק"ז דאפילו הניח להם מטלטלי' כופין היורשון כשישנן כאן קשה א"כ אפי' הניח כספי' למה לא יפריש עליהן מחלקן הא החוב מיהת עלייהו רמיא לשלם. ועיי' בסמ"ע ריש סי' ק"ז ומ"ש רש"י דאין כופין משום דהוה מצוה דרבנן ולא כתב הטעם משום דמצות כיבוד ה"ל מ"ע שמתן שכרה בצדה ואין ב"ד של מטה מוזהרין עליה וכמ"ש תוס' והרא"ש פרק הכותב י"ל דס"ל לרש"י כשיטת הרמב"ן דאם רצה ב"ד כופין אף על מ"ע שמתן שכרה בצדה אלא הכא דמצוה דרבנן היא אפילו אם רצו ב"ד אין כופין. וכן מבואר בלשון רש"י ע"ש. ובזה מיושב קושית הש"ך בח"מ ריש סי' ק"ז ע"ש:

בהדא אילין דרב נחמיה וכו'. קצת קשה אהיי קאי ונראה דקאי אמתני' דתנן ואם הלוום ברשות ב"ד א"צ ליטול רשות מן היורשין וגם בעני הדין כן דכיון דהלוה ברשות ב"ד מפריש בחזקת עניי ישראל כהא דבי ר"נ שאמרו חכמים שיכולין להפריש על סמך עניים אשר יבואו. ורש"י פי' במתני' בד"ה א"צ ליטול רשות דיש כח ביד ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה והלוויה הואיל והוא תקנתם ימצאו מעות להלואה. נראה דלאו דוקא נקט כהונה ולוייה דה"ה אפי' עני כמפורש בברייתא בבבלי ואת העני בב"ד ומת מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ואף בבבלי קאמר רב מתני' במכרי כהונה ולוייה ולא חש להזכיר עני ועמש"ל בתו' בד"ה והא תנינן ומ"ש התי"ט ובדוקא נקט כהונה ולוייה משום דבעני אם העשיר לא עבדי תקנתא כדאיתא בגמרא מיתה שכיח עבדי תקנתא עשירות לא שכיח לא עבדי תקנתא ע"כ. דברי תימא הם דאין הנדון דומה לראיה וסתר דברי הברייתא המפורשת וכמ"ש. וי"ל בדוחק וצ"ע. והמרדכי כתב בפרקין גרסי' בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליו שאין מפרישין על האבוד תני אילין דבי ר"נ אשאלון וכו' ע"ש. משמע דסובר דקאי אהך ברייתא. ועמש"ל בד"ה ותני כן וכו'. ומכאן תראה שהג"א קיצר בדברי המרדכי:

הלכה ח

זאת אומרת וכו'. עיין בקונט'. וקשה איך פליג ומוקי מתני' במעת לעת של יום ראשון בלבד א"כ קשיא עד מעת לעת מיבעיא ליה וכן פריך בבבלי וי"ל ר"י לא קאי אמתני' אלא קאמר דלית הלכתא כר"א דמתני' דחלוקין עליו חביריו דתנינן תמן וכו' וכ"ה בבבלי וא"ת א"כ אף מעת לעת של יום הראשון לא יהיה מתוקן דומיא דמקוה וי"ל קים ליה דביום אחד אי אפשר להיות חומץ. אך קשה הא ר' יוחנן גופיה קאמר לקמן שלשה ימים הראשונים ודאי יין. ודוחק לו' דהאי דלקמן קאי אבדיקה דלאחר מ' יום דלא משמע כן בשמעתין. ובבבלי פרק המוכר פירות מפרש דקאי אבודק חבית להיות מפריש עליו וע"ק הא מתני' בפירות שנאבדו איירי ולא ביין וע"ק היינו דר' לעזר דקאמר זו להוציא מדברי ר' לעזר וכמ"ש בקונט' וטעם הדבר למה נתנו חכמים שיעור מעת לעת משעת הנחה לפירות שנאבדו איני יודע דמ"ש מעת לעת הראשון משאר ימים ואם נפרש שנאבדו היינו שנתקלקלו י"ל דשיערו חכמים שאין הפירות מתקלקלים תוך מעת לעת שיפסלו מאכילת אדם. מיהו מלשון רש"י והרמב"ם לא משמע כן. גם ממ"ש רש"י והרמב"ם דחלוקין עליו חביריו על ר"א וסברי מצאן אבודין ה"ז חושש לכל מה שהפריש. ש"מ דלית להו הך סברא דא"כ מנ"ל דפליגי רבנן במעת לעת הראשון דלא דמי למקוה דהא ביין לדברי הכל ג' ימים הראשונים ודאי יין. והא דקאמר בבבלי פשיטא דחלוקין מ"ד מאי למפרע מעת לעת קמ"ל. הא ודאי לאו אמעת לעת הראשון קאי דא"כ עדיין צ"ל דחלוקין דר"א ודאי עד מעת לעת לפני המציאה קאמר כדדייק הש"ס. מדלא קאמר עד אלא ודאי ה"ק סד"א הא דתנן שנעשו ע"ג למפרע טמאות היינו מעת לעת קודם שנמצאת חסר אבל מעת לעת אחר הנחה י"ל דמודו רבנן. והרשב"א בתי' כתב קמ"ל דלעולם חוששין וה"מ כשנאבדו לגמרי אבל החמיץ היין והרקיבו הפירות כו' אין חוששין להם אלא עד שעה שאפשר להם להתקלקל ע"ש וקשה א"כ מנ"ל לר"א דחלוקין עליו חבירו על ר"א דלמא שאני מקוה דחסר ואתאי ואיתרע לה לחזקה מקמי הכא טובא ולא ידעינן מאימת הלכך ריע טפי וכה"ג קאמ' בבבלי ריש נדה וכ"ת הכא נמי דלמא נאבדו מעט מעט הרי כתבו תו' שם בנד' בד"ה התם וכו' מקוה רגילות להתחס' מעט מעט אבל פירות אין דרכן להיות אבודין מעט מעט וי"ל אבודין היינו שלא ע"י אדם דא"כ ה"ל למתני נגנבו אלא ע"י בהמה חי' ועוף שאין רגילות להיות אבודין בפעם אחת. אלא דלפ"ז המניח פרי אחת או נסכא כסף דלא שייך לומר חסר ואמאי אף רבנן מודו דסומך עליהן. ולא ראיתי מי שחילק בזה וע"ק מאי פריך הש"ס פשיטא הא טובא קמ"ל דבאבודין נמי שייך לומר דחסר ואתי וצ"ע:

יין מגיתו וכו'. הרמב"ם פוסק כר"י דמתניתין וכתב בס' הון עשיר דקתני ר"י אומר משום דחכמים פליגי עליו כדאיתא בירושלמי דחכמים ס"ל עד מ' יום א"צ לבדקו נמצא שחולקים עליו בזמן ואמרו בירוש' דיש קולא וחומרא בדר"י ובדרבנן אבל לפ"ז קשה אמאי לא פסקו בזמן בראשון דלא כר"י דהא פליגי רבנן עליה וי"ל דבבלי מביא תוספתא לפרש דברי ר"י ש"מ דהל' במותו ע"כ. ותימא איך לא שת לבו לעיין בדברי הרמב"ם פ"ה מה' תרומות שכתב בשלשה פרקי' צריך לבדוק את היין שהניח לפרוש עליו שמא החמיץ ואלו הן וכו' ויין מגתו מפריש עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום ע"כ. הרי דס"ל דיין מגתו דין אחר יש לו וכ"כ הכ"מ שם והטעם מפני שאינו רגיל להחמיץ תוך מ' יום. והירושל' איין מגתו קאי דפליג ר"י וקאמר עד הפרק מסיק דיש קולא וחומרא ביניהם. מיהו קשה לקמן מיבעי' לרבי קריספא לר"י בכל שנה הוא בודק וכו'. וקאמר תיפתר באילין בני גלילאה וכו' משמע דבשנה הראשונה משעת עשיי' קאר"י דבודק במוצאי החג וי"ל ודאי דיש לפרש כן דברי ר"י אבל לאוקמי מתני' ככ"ע מפרש לה הרמב"ם דאיירי במניח להפריש צריך לבדוק תמיד בזמנים אלו וזה ברור:

מה נפיק ביניהון. וקשה הא רבי סימון קאי אהא דתני יין מגתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום א"כ ודאי דנפקא מיניה טובא וי"ל קסבר ודאי עד מ' יום הוא יין ולא קמיבעי' ליה אלא על אותן ימי' שעברו יותר מארבעים יום והא דקאמר עבר ותרם איכא בינייהו ומוקי לה בשעבר ותרם ממנו על החומץ וקשה הא איכא לאוקמי נמי בשעבר ותרם ממנו על היין אי אמרי' למפרע הוא חומץ אינו תרומ' ואי מכאן ולהבא הוי תרומה וע"ק דמשמע דפשיטה ליה לרבי סימון דקודם מ' יום ודאי יין הוא א"כ אף בשלשה ימים הראשונים ודאי יין היא דהא בסמוך קאמר רבי סימון הכי בשם ריב"ל וי"ל קסבר רבי סימון יין מגיתו שאני כיון דחדש הוא נעשה חומץ אפי' ביום אחד. וזה ודאי אין סברא לומר דקסבר ר"ס כל שנעשה חלא תוך שלשה ימים הסמוכים לארבעים יום אמרינן דמעיקרא מעת שיצא מגתו חלא:

שלשה ימים הראשונים ודאי יין וכו'. כ' הרמב"ם פ"ה מה' תרומות הבודק את החבית והניחה להפרישה תרומה על אחרים וכו' ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ מעת שבדקה תחלה עד ג' ימים ודאי יין וכו' מכאן ואילך ספק וצריך להפריש ממנו תרומה שנייה. וכתב הכ"מ בריייתא פ' המוכר פירות וכר"י אע"ג דריב"ל פליג וקיי"ל כוותיה לגבי ר"י שאני הכא דדרומאי מתנו משמיה דריב"ל כר"י וכו' ע"ש. וקשה למה סתם הרמב"ם ואמר מכאן ואילך ספק ולא חילק בין אם מצא חומץ שאינו ברור למצא חומץ ברור דאז כנ ג' ימים האחרונים ודאי חומץ כדמסיק הש"ס שם פ' המוכר פירות אליבא

דדרומאי וכדמסיק בסוגיין ומפירש לקמן דהלכתא כוותיה דריב"ל. וא"ל דפסק כסתמא דברייתא דתניא כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך ספק הא דרומאי מתני משמיה דריב"נ פירושא דברייתא דקאי אג' ימים הראשונים והאחרונים וכ"פ הרשב"ם ואפשר שגם ר"י מודה בחומץ גמור וכמ"ש הרשב"ם וכ"מ בסמוך בסוגיין וא"ל כיון דסתמא דש"ס פליג אדרומאי לא פסק בהא כוותייהו דהא אף לסתמא דש"ס אריב"ל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ ועוד מ"ט לא נסמך גם בזה אדרומאי ואירושלמי. ונ"ל מדמסיק הש"ס כמאן פשיט ליה פיליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כר"י וחד אמר כריב"ל. ובעיא דאביי היתה אי מברכין על יין שריחו חלא וטעמו חמרא בפה"ג דה"ל חמרא או שהכל דה"ל חלא ש"מ דהנך אמוראי סברי דבהא פליגי ר"י וריב"ל וכלישנא קמא דש"ס וכיון דקיי"ל ריחא חלא וטעמא חמרא חמרא ליתא לדריב"ל. ואין לחלק בין חומץ גמור לשאינו גמור וכלישנא קמא. וזה ברור. ומ"ש הכ"מ עוד ויש לתמוה דהא בסוף קידושין ובריש נדה רמי האי ברייתא אברייתא דמקוה ומשני. מאן תנא חבית ר"ש אבל רבנן אומרים טבל למפרע ולמה פסק כר"ש במקום רבנן ואפשר דמשמע ליה כיון דאיפליגי אמוראי בפ' המוכר פירות בהאי ברייתא ש"מ דהלכתא כוותיה ע"כ. ודבריו תמוהים טובא חדא שתקפא עליו משנתו דסבר הך דמקוה ברייתא היא ואינו כן דמתני' הוא פ"ב דמקוואות. ואין לדחות סתם מתני' מקמי ברייתא וע"ק. הא בפ"י מה' מקוואות פסק הרמב"ם דטמא ודאי. וע"ק מאי ראיה מייתי מפלוגתא דאמוראי הא ודאי נפקא מיניה לדינא לענין ברכה לר"י מברכין איין דריחיה חלא וטעמו חמרא בפה"ג ולריב"ל מברכין שהכל וכמ"ש בסמוך וצ"ע. ועיין במ"ל פ"י מה' מקוואות:

ואתיין איליין וכו'. וקשה הא לא דמיין להדדי דהכא פלוגתייהו בחומץ ברור והכא במאי פליגי וי"ל התם נמי טעמא דריב"ל חלודה גמורה שלא תהא רישומה של מחט ניכר א"א שתהיה פחות מג' ימים. ונ"ל דפלוגתייהו דמחט נמי היא בפירושה דברייתא וה"ג תני הניחה שיפה ובא ומצאה חלודה הרי היא בחזקת שיפה עד שיאמר ברי לי שהעלית חלודה וכ"ה בתוספתא פ"ג דטהרות וקאריב"ל הרי היא בחזקת שיפה בשלשה ימים הראשונים עד שיאמר ברי לי שהעלית חלודה היינו ג' ימים האחרונים והאמצעים ספק ור"י מפרש לה הרי היא בחזקת שיפה בג' ימים הראשונים ומשם ואילך ספק עד שיאמר ברי לי שהעלתה חלודה והיינו עד שעת מציאתה. והר"ש פ"ג דטהרות מיתי לה להך תוספתא ופירשה בענין אחר גם יש לו גי' אחרת ע"ש ואין דעתי נוחה בהן. ובמ"ל כ' פט"ו מה' שאר אבות הטומאות לא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה דמחט שאמרו בירושלמי ע"כ ואפשר לומר לשיטתו אזיל דבפי"א מה' כלים כתב המשנה כצורתה מחט

שהעלתה חלודה אם מעכבת את התפירה טהורה ואם לאו טמאה וגרסי' עלה בשבת פ' במה בהמה א"ר ינאי והוא שרישומה ניכר פירש"י דלא בעינן שתהא חלודה כל כך שלא תהא המחט ניכרת כלל אלא כל שמעכבת התפירה וניכר החלודה בבגד טהורה לפיכך אין שיעור לחלודתה ולא בעינן ג' ימים לחלודתה ואיהו פסק כר"י דלא חייש גם בשלשה ימים האחרונים אימר לא הוחלדה כמו שכתב ביין וכמש"ל בד"ה שלשה ימים וכו'. אך היא גופא קשיא למה השמיט הא דר' ינאי וכמ"ש במ"ל שם:

המוכר יין לחבירו סתם וכו'. וקשה מאי קפשיט ליה מהך דלמא איירי בשבצר קודם החג ומכרו לו באותה שנה קודם החג וקאמר דחייב באחריותו עד החג וא"ל אי בשנה הראשונה בשבצר קודם החג איירי עדיין ה"ל יין מגיתו שהוא בחזקת יין עד מ' יום דהא אליבא דר' יהודה קיימינן ואיהו אמר לעיל אף ביין מגיתו עד הפרק וי"ל דא"כ ה"ל למתני המוכר יין מגיתו לחבירו דודאי אין סברא שבצר ימים רבים קודם החג דלא ה"ל יין מגיתו ודוחק:

הדרן עלך פרק כל הגט

פרק ד

הלכה א

השולח. הדא פליגי על ר"י וכו'. וא"ת דלמא דוקא והגיע בשליח הוא דמהני אבל מבטלו בביתו לא בטל דאמרינן לצעורא קימכוין וי"ל כיון דהגיע ממילא משמע כמפורש בבבלי אין חילו' בין שפגשו בדרך לבין יושב בביתו ומבטלו:

עשה שליח להוליך וכו'. גי' בעל העיטור והרא"ש היא עוש' שליח להוליך צריך ליתנו לה בפני שני' ואין השליח עולה משום שנים עשה שליח להוליך את הגט צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח עולה משום שני' הלך שליח לבטל הגט וכו' ובחידושי הרשב"א חסר החלוקה הראשונה מפני כך סבר הרב"י שמ"ש הטור סי' קמ"א הלכך נראה שעולה במקום עד אחד דהא קיי"ל וכו' קאי על החזקת השליח ע"ש. ואינו כן דהרא"ש לא פי' אלא על החלוקה הראשונה ועלה קאמר דפי' הירושלמי ואין השליח משום שנים היינו שאין השליח לחוד עומד במקו' שני עדים אלא במקו' עד אחד ומייתי הטור ראי' מהא דאמרי' הן הן עדיו וכ"כ הב"ח שם. וכן מבואר בעיטור. ומ"ש הב"י שמ"ש הרא"ש שהרי הוא במקו' הבעל קאי אהחזקת השליח בשליחותו ולכך פסול דה"ל נוגע בדבר ואינו נאמן על עצמו ע"ש. תימ' שהרי מבוא' בדברי הרא"ש שלא פירש אלא החלוקה הראשונה דצריך ליתנו לה בפני שנים בלא הוא. ומודי' הרשב"א והרא"ש הא דקאמר

הירו' ואין שליח משום שנים כוונתו דצריכין שנים בלא הוא ודלא כפי' העיטור והטור דמפרשי' דקמ"ל דאין השליח עולה לשני עדים אבל לעד אחד עולה וכבר השיג הב"ח על פי' זה ע"ש אלא בהא פליגי להרשב"א במקום שא"צ אלא שנים כגון לר"א דאמר עידי מסירה כרתי השליח עד ועולה משום שנים ולהרא"ש אף בכה"ג אין השליח עד שהוא במקום בעל וצריך שני עדים אחרים. וכ"נ דעת הרמב"ם שבפ"ז מה"ג הלכ' י"ד כתב שליח שהביא גט כשהוא נותנו לה נותנו בפני שנים ואותן השנים צריכין לקרותו ואח"כ ינתן לה בפניה' שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה שתחתיו קם. וכ' הה"מ דיצא לו מן הירוש' דקאמר צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים ע"כ. ואני תמה על הטו' שמביא ראי' מדברי הרמב"ם שהשליח עד אחד הוא וא"צ להצטרף עמו אלא אחד. ומ"ש הב"ח גם מה שמיקל הרמב"ם שאין שליח הולכה והבאה צריך עדים וכו' והך ירוש' דמצריך שנים בהתזק' השליח איירי במקום שצריך להתקיים בחותמיו וכמו שפירש הרשב"א ומביאו ב"י לא קיי"ל הכי אלא צריך להחזיקו בפני שנים אחרי' וכפשט הירוש' ע"כ. ותימא איך חשב כן על מאור עינינו הרשב"א ז"ל שיפרש הך חלוק' דהחזקת השליח דאיירי בשצריך להתקיים בחותמיו דמה ענין זה לזה. ודבריו מבוארים דאחלוק' קמייתא קאי אם צריך ליתנו לה בפני שנים והוא אלא שחלוקה זו נשמטה בחי' הרשב"א כמ"ש לעיל וזה מבואר מאוד. ונ"ל שגי' שלפנינו בירו' היא גי' הרמב"ם. נמצינו למדי' המבי' גט ממדינת הים לדברי הכל צריך ליתנו לה בפני שני' מלבד השליח דקיי"ל כר' יוחנן בבבלי פ"ק דף ה' ע"ב. המביא גט בא"י או ממדינ' למדינ' לדע' הרא"ש והרמב"ם בעינן שנים מלבד השליח. ולדעת הרשב"א ובעה"ע והטור סגי באחד מלבד השליח. להחזיק שליח הולכה והבאה. לדעת הרמב"ם א"צ כלום. ולדעת בעה"ע והטור צריכין אחד מלבד השליח. ולדעת הרשב"א והרא"ש צריכין שנים מלבד השליח. ושליח לבטל לדברי הכל מבטלו בפני שנים והשליח מן המנין. זה העולה מכלל דברינו. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה תלה וכו' ולפי' בעה"ע והטור הא דקאמר ואינו עולה משום שנים היינו משום שנים אינו עולה אבל משום א' עולה קשה הא דקאמר הלך השליח לבטל הגט צריך לבטל בפני שנים והשליח עולה משום שנים ה"ל למימר צריך לבטלו בפני השליח וא"ל הא דקאמר צריך לבטלו בפני שני' היינו בדלא שלח שליח אבל שלח עולה משום שנים דהא בהלך השליח לבטל הגט איירי וי"ל הא דקאמר והשליח עולה משום שנים היינו בשליח להולכה כשמבטל בפניו תו לא צריך דהא עיקר הטעם דצריך שנים היא להודיע שדבר ברור הוא ולא מכוין לצעורא א"כ למה לא ניבעי שנים גם סתימת לשון הפוסקים לא משמע כן וצ"ע:

א"כ יכילו לה ואמרת לי ליהוי בידך. עיין בקונט'. ועי"ל שאמר שבא אצלה ואמרה לו ליהוי בידך ותהיה אתה שלוחי לקבלה. אך להוציא נפשי מפלוגתא לא פירשתי כן דפליגי בה אמוראי בבבלי דף ס"ג ע"ב אם אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה או לא ומסקנא דש"ס שם דספיקא הוא. והא דקאמר מאחר שיש בידו לגרש נאמן ליכא לפרושי מאחר שיכול לגרשה עכשיו בו דהא עכשיו רוצה הבעל לבטלו. מיהו י"ל מגו דאי בעי יהיב לה הגט עכשיו ויאמר שכבר נתנו לה קודם הביטול ואין הבעל יכול לערער כיון שהגט בידה וצ"ל דמיירי דליכא עדים שראו הגט עכשיו בידו:

חלה שליח וכו' הפוסקים השמיטו דין זה. ונראה דטעמייהו דסברי בעיא זו אינה אלא אליבא דרשב"ג דאמר לקמן עבר ובטלו אינו מבוטל אבל לר' ליכא נפקא מיניה דהא לעולם הגט בטל אף אם נאנס השליח ולא הגיע בשליח להולכה או באשה קודם שהגיע הגט לידה א"כ למה לא יעשה שליח שני. וכ"ש לדעת הפוסקים דשליח קידושין עושה שליח וכ"כ בעה"ע דיני שלישו' וז"ל ושליחות קידושין שליח עושה שליח לקבלה ולהולכה אע"ג דלא חלה דומיא דגירושין ומדקאמר בבבלי דף כ"ט אדאביי ורבא מאי בינייהו א"ב שליח מתנה ולא קאמר א"ב שליח קידושין ש"מ דבקידושין ליכא טעמא דבזיון ודכ"ע משוי שליח וכו' ובמתנה ליכא קפידא וכן בקידושין וקיי"ל כרבא ע"כ. ולפום ריהטא יש לתמוה על הב"י שלא הביאו ופסק דלא כוותיה. אך טפי יש לתמוה על בעה"ע דכולא יומא שמעתתין דירושלמי בפיו איך לא הביא דברי הירושלמי המפורשין לעיל פ"ג וכאן בסוגיין דשליח קידושין אינו עושה שליח אפי' חלה. וראייתו מבבלי איני מבין. חדא הרי לשיטת הירוש' בקידושין איכא קפידא משום בזיון דבעל וגם מילי נינהו וכמ"ש בקונט' ולכ"ע אינו עושה שליח א"כ לא מצי למימר איכא בינייהו שליח קידושין. ועוד מי הגיד לו דלא מודה רבא דבקידושין ודאי קפיד הבעל שמא השליח שני ירבה דברים ויבזנו. דודאי לאו בכל הדברים קאמר רבא דלא חיישינן לבזיון דבעל דהא תנן לקמן פ' התקבל האומר תן גט זה במקום פלוני ונתנו במקום אחר פסול ופירש"י דאין רצונו שילעיזו עליו שם וקפידא הוא. ועוד מאן נימא לן דרבא לית ליה סברא דאביי דטעמא משום בזיון דבעל אלא דקא חדית לן עוד טעמא אחרינא משום מילי ונפקא מיני' לשליח מתנה. גם דברי הרב גופן הכין משמעין דע"כ לומר דקסבר שליחו' קידושין לאו מילי הויא דא"כ ל"ל למידק מדלא קאמר א"ב הא פוסק כרבא וכיון דלאו מילי נינהו עושה שליח א"ו דסובר כמ"ש וצ"ע ועמש"ל פ"ג ה"ה בתוס' בד"ה מה וכו'. ומ"ש בקונט' דיש לחלק בין שליחות הבא לאסור ובין שליחות שבא להתיר. כ"כ הלח"מ פ"ג מה' אישות הלכה ט"ו. ומה שמקשה שם על הרמב"ם מפ"ט מה"ג כבר קדמוהו הרמ"ך

כמ"ש בכ"מ ומ"ש במ"ל שם ובדקתי בפ"ט מה"ג. ולא מצאתי לרבינו גם בפ"ח ופ"י לא מצאתי. תמהני שלא עיין בלח"מ וצ"ע:

הלכה ב

בראשונה הי' עושה ב"ד וכו' פירש"י בפני שלשה וכו' טעמא מפני תיקון העולה מפני שהיא ניסת בו. והם דברים דסתרי אהדדי דלמ"ד דבעינן ג' תו ליכא למיחש לזנות למסקנת הבבלי דג' קלא אית לי' ע"ש. וראיתי שכבר עמד על קושיא זו התוי"ט שמקשה כן על הר"ב. ולא ידעתי למה לא קשיא ליה גם לרש"י:

סבורה שבטל והוא לא בטל. כ' הרשב"א פעמים שמעה שבטלו ולא ידעה אימת וסברא דלמא מיקמי דמטי לידה בטלו ויתבא ומיעגנא שלא כדין וא"א לפ' סבור' שבטל ולא בטל כלל דהא מאן דאית ליה משום תקנות עגונות אית ליה דמבטל בפני ג' וקלא אית ליה ועוד דאין סברא לומר כן אע"פ שלא יצא עליו קול שבטלו שתהא חוששת לשמא בטל א"ו כמ"ש ע"כ. וקשה הא דקאמר מאן דאית ליה משום עגונות אית ליה בפני ג' הא ודאי לית ליה לירוש' שלא הוזכר שמבטלו בפני ג' ולעיל סתמא קאמר הלך השליח לבטל מבטלו בפני שנים והשליח עולה משום שנים. ומ"ש דאין סברא לומר כן וכו'. תימא הא כה"ג אמרי' בבבלי פ"ק דכתובות אין אונס בגיטין משום צנועות זימנין דלא אניס וסברא דאניס ומיעגנא ויתיב וכ' תוס' ומן הדין לית לן למיחש דרובן לא אניס אלא שמחמירו' על עצמן. ונראה דדייק ליה מהא דקאמר בסמוך דכצנועות נמי איכא משום פסול וכו' והיא סבורה שלא תפסו בה קידושין וכו' ואס"ד דמשו' חששא בעלמא הוא איך תאמר שאין קידושין תופסין בה. אלא ודאי בדשמעה שביטל איירי וכמ"ש הרשב"א. מיהו אבבלי קשיא למה אינו מפ' משום תקנות עגונות שיחושו שמא ביטל קודם שהגיע לידה דהא מהאי טעמא אמרי' אין אונס בגיטין וצ"ע:

באגדה דסבך מאן דייק לן. קשה לימא מתני' אתיא כמ"ד מאליהן קבלו המעשרות בימי עזרא ואינן אלא דרבנן כדאמרי' לקמן בפירקין ואפשר דקים ליה דר' סובר כמ"ד מעשרות בימי עזרא דאורייתא. ועי"ל ר' אושעיא הכי קא קשיא ליה קיי"ל הלכה כר' מחבירו וקיי"ל יש כח ביד ב"ד להפקיע קידושין מיניה. ובאמת הך' קושיא קשיא נמי לדידן:

בראשונה היה משנה שמו ושמה וכו'. כפירושי בקונט' כן פירשו הראשונים ז"ל. אבל בסוגיין לא משמע כן דמותבינן לקמן לר' אבא דאמר צריך שיהא מכיר את שניהן ממתני' ומשני אית בר נש וכו' ולא ידעין שמהתהון. ואי כפירושינו מאי קשיא הא ודאי מכירו ויודע שמו שבמקום הכתיבה ואינו יודע שיש לו שם אחר במקום הנתינה גם לשון התרצן קשה לכך נראה דירושלמי מפרש שינה שמו היינו שהיה שמו על דרך משל

יצחק וכתב בגט אברהם וא"ת בשינה שמו ממש פשיטא דפסול שלא נכתב לשם בעלה כלל אלא לשם אחר וכ"כ הרשב"א בתי' וי"ל קסבר הירושלמי כל שנכתב הגט לשם הבעל קרינן בו וכתב לה לשמה דליכא קפידא אלא אם נכתב גופו של גט שהוא הרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם לשם בעלה זה המגרשה כשר מן התורה והיינו דקמשני אית בר נש וכו' דבעינן שיכיר שזהו בעל של אשה זו שנותן לה הגט. וא"ת הא תנן לקמן פ' הזורק שינה שמו ושמה וכו' תצא וכל הדרכים האלו בה וי"ל התם לאחר התקנה. שוב ראיתי בתוי"ט פ' הזורק שהאריך לפרש המשנה שם בשינה שמו ממש ומייתי ראייה מהרמב"ם בפי' המשנה ע"ש ואיני מבין ראייתו אדדבה דבריו מראין בהיפך ואקודם תקנה קאי. והרב לא עיין בירוש'. גם מהא דפריך הגע עצמך דהוה שמיה ראובן וכו' מפורש כדברינו לפמ"ש בקונט' והיינו דתניא בברייתא יותר מכאן אמרו היו לו שתי נשים וכו' דמתני' איירי בשינה השם ממש ובברייתא איירי אפי' שינוי השם ממדינה למדינה. והר"ן בפירקין כ' הגע עצמך וכו' כלומר לא שעשה כן בכוונה אלא ששינה שמו מחמת שהלך למדינה אחרת ואין אנו יודעין לו אלא אותו השם בלבד ופריק אלא אני איש פלוני וכו'. ובתר הכי תני יותר מכאן וכו' האי יתר היינו לומר שלפעמים אפי' גיטא פסול מדינא ולא הוי טעמא משום לעז לחוד כמתני' וכו' ע"ש. דבריו סתומים מאי קושיא דהגע עצמך וכו' הא לפי מאי דמסיק בברייתא בכה"ג כשר ועוד לישנא דהגע עצמך משמע שמתמה על המשנה הנזכרת לפניו. גם הר"ן ז"ל בעצמו בסוף דבריו דוחה פי' זה ונראה מדבריו שמסכים לפירושי בקונט' ותימא שאינו מביא ראיה לפירושו מסוף סוגיין וכמ"ש לעיל. ובתוי"ט לא ראה דברי הר"ן ועמ"ש בסמוך:

(**שייך לעיל**) **אם היה שרוי במקום אחר וכו**'. כ' הר"ן יש שפירשו אפי' נודע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום אחר לא מיקרי איתחזק בתרי שמי אא"כ נקרא שם באותן שתי שמות וסמכו אהא אם היה שרוי במקום אחר וכו' והיינו בדלא אתחזק בתרי שמי ואמרי' נמי עלה לכתחלה צריכין להזכיר שלשתן אלמא שמות האחרים נודעים בכאן ואפ"ה מיקרי לא אתחזק אינו מחוור כלל שאינו דומה לגמרתינו דהתם בדאתחזק איירי דומיא דאם היה ביהודה וכתב לגרש אותה שביהודה דבדיעבד מגורשת אע"ג דאתחזק בתרי שמי כיון שהוא ואשתו במקום א' ואח"כ אמרו שאם הלכו הוא ואשתו למקום אחר שאינו לא יהודה ולא גליל מגרש באיזה שירצה אע"ג דידעינן שיש לו שם אחר במקום אחר והיינו דאתחזק בתרי שמי ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום אחרן דאית לי וכיון דדחינו ראיית הירו' י"ל והוא דאתחזק בתרי שמי כפשוטו כל שידוע שיש לו שם במקום אחר אע"פ שאינו נקרא כאן אלא בשם א' צריך לכתוב וכל שום

ואם לא כתב אינה מגורשת וכו' ע"ש. היוצא מפירושו שהבבלי והירושלמי חלוקים בדין אתחזק בתרי שמי. ולענ"ד אין כאן מחלוקת אלא הירו' סובר הא דלא אזלינן בתר מקום נתינה היינו לכתחלה אבל בדיעבד מגורשת ואם היה שרוי במקום אחר שקורין אותו בשם אחד עם מקום הנתינה כשר בדיעבד ור' אבין פליג וסובר אפי' בדיעבד פסול ובעינן שיכתוב כל השמות שיש לו. והא דאמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי היינו שבמקום אחד משני המקומות מקום הכתיבה או הנתינה קורין אותו בשתי שמות. ובזה מיושב הסוגיא היטב:

אם יצא לו שם במקום אחר צריך לכתוב שלשתן. בקונט' פירשתי דקמ"ל שצריך לפרוש כל השמות. וזו היא דעת ר"ת והראב"ד כמ"ש הפוסקים בשמן. אבל לפמ"ש בתוס' בסמוך י"ל דקמ"ל אע"ג שכותב שם מקום הכתיבה והנתינה אם יש לו שם שלישי במקום אחר צריך לכתוב וכל שם שיש לי. ומדגרסי' בסוגיין וכל שם שיש לי משמע שאינו כותב שמות אחרים בפירוש אלא כותב תיבת אלו וכל שם שיש לי:

לכשיבואו העדים ויעידו. וא"ת תינח כשבא לגבות בחיי בעלה ודאי שיטעון הבעל שלא גירשה וצריכ' להביא עדי חתימה אלא ניחוש שמא לאחר מיתת בעלה תוציא גיטה בהאי בי דינא וגביא כדתנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה והם אינן יודעין שאין הגט כלום והדרא ומפקא כתובתה וגביא וי"ל בכה"ג דלא אפשר כתבינן שובר ולעולם ביורשין כתבינן שובר א"נ אף היורשים בכה"ג לאחר שפרעו כתובתה יטענו על הגט שהוא מזוייף ועוד הא קיי"ל למיתה לא חיישינן:

איתּ בר נש דחכמין לחברין וכו'. כ' בב"י בא"ע סי' ק"כ כ' נ"י שיהא מכירה וכו' כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על אחרי' בשמות משו' דהוי מילתא דעבידא לאגלויי אלא צריך שיכיר שמותיה' ג"כ ע"כ וכ"פ בש"ע. ותימא הרי מפורש כאן דא"צ שיכיר שמותיהם אלא בהכרת פנים סגי. ומ"ש הב"י שם בשם הרמב"ם פ' כ"ד מה' מלוה ולוה ע"ש. אמת דפשטא דלישנא דהרמב"ם משמע דקאי נמי אגט. אך מסתימת לשונו פ"ב מה"ג משמע דלא בעינן בגט שיכירו שמותיהם. וטעם גדול יש לחלק ביניהם דבגט קיי"ל עידי מסירה כרתי ולא סמכינן אגט לחוד עד שיבואו עדים ויעידו כדאמרינן לעיל בסוגיין. וכה"ג אמרינן בבבלי במכלתין דף י"ז ע"ב דהבעל אוכל פירו' עד שעת נתנה ופירש"י כשתבא לטרוף אמרי' אייתי סהדי מתי בא גיטא לידך. וגדולה מזו כתב רש"י דף כ"ב בד"ה מאן חכמי' ר"א דאמר עידי מסירה עיקר והבאה להנשא צריכה להביא עידי מסירה וע"ש בתו'. גם מ"ש הב"י שם אלשון הרמב"ם תדקדק בו ויאירו דבריך וכו'. נראה שנשמט בדפו' שהן דברי הה"מ פ"ב מה"ג והד"מ והב"ח סברו שהן דברי ב"י עצמן.

ומה שתמהו עליו שכתב דסופר א"צ להכירם דלא משמע כן דהא בעינן וכתב לה לשמה ע"ש. ומפני כך כ' הרמ"א בהגהותיו בסי' ק"כ וי"א דגם הסופר צריך שיכירן. ול"נ שאין מכאן ראי' דודאי כשמכיר הסופ' האיש וכותב לשם אשתו קרינן ביה וכתב לה לשמה. גם הרשב"ם שכתב ובלבד שיהא מכירן הסופר והעדים היינ למ"ד דסגי כשיכיר האיש לחוד אבל למ"ד בעינן שיכירו שניהם ודאי אין הסופר צריך להכיר שניהם וצ"ע:

מתני' פליגי על רבי אילי. קצת קשה ה"ל לאותובי מתני' אהדדי דהא תנן התם מפור' ובלבד שיהו מכירן ובודאי קאי על האיש המוזכר ברישא:

במוחלת לו כתובת'. נראה דלית לי' הך דרשא דאמרו בבבלי פי' גט פשוט דיליף לי' מדכתיב וכתב ונתן. ונרא' דאסמכת' בעלמ' היא דהא מסקינן התם והאידנא דלא עבדינן הכי שדיוה רבנן אאשה כי היכי דלא לישהייה:

הלכה ג

בראשונה היו נשבעו' לשקר וכו'. בבבלי גרסי' נמנעו מלהשביעה מ"ט אילימא משום דרב כהנא בעון שבועת שוא בנים מתים מאי איריא אלמנה אפי' גרושה אלמה אר"ז וכו'. וקשה טפי ה"ל לאקשויי א"כ מאי הועיל ר"ג בתקנתו שתהא נודרת הא אמרי' בבבלי שבת פ"ב בעון נדרים בנים מתים דכתיב לשוא הכיתי את בניכם. גם בכתובות פ' המדיר אמרינן בבבלי וירושלמי נודרת ואינה מקיימת יוצאת שלא בכתובה מפני שקוברת את בניה שנאמר לשוא הכיתי את בניכם. ויותר קשיא אסוגיין דמשמע דהאי טעמא עיקר ואפשר מ"מ אף לעונש זה דמיתת הבנים חמירא שבועה מנדר דגבי שבועה כתיב לא ינקה ונפרעין ממנו מהרה משא"כ בנדרים:

אילולא דאנא וותרן וכו'. וקשה מאי וותרנות הא זה הוא בידה לקפוץ ולישבע ואר"ה אם נשבעה נשבעה וי"ל לכך מייתי הא דרב בתר הא דר"ה לומר דרב פליג וסובר אם נשבעה לא מהני מיהו בבבלי גרסי' אר"ה מודה רב בקופצת וי"ל השתא מיהת לא נשבעה. כתבו הרשב"א והר"ן פירש"י וכיון שנשבעה נשבעה ומגבינן לה באותה שבועה והכי מוכח בירו' דגרסי' התם עברה ונשבעה ר"ה אמר נשבעה נשבעה אבל ר"ח ז"ל כ' מודה רב בקופצת מעצמה ונשבעה. משביעין אותה שבועה כתקנה על דעת ב"ד ומגבין כתובתה ע"כ. ואיני יודע מאי הוכחה איכא בירושל' די"ל ה"ק אם נשבעה נשבעה ומהני דמגבינן לה בשבועה אחריתי ועוד דלמא בשנשבעה כתקנה ע"ד ב"ד איירי רב הונא:

הלך והקדים זמנו וכו'. עיין מ"ש בקונ'. וקשה תינח לרבנן דר"ש לעיל פ"ב ה"ב דסברי נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אלא לר"ש דמכשיר ש"מ דס"ל דלא חיישינן לשמא יחפה תיקשי ליה מ"ט תיקון ר"ג שיהו העדים חותמין על הגט. מיהו בבבלי בפרקין

גרסי' מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום אמר רבה לא צריכא אלא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן עידי חתימה מפני תיקון העולם דזימנין דמייתי סהדי א"נ זימנין דאזלי למדינת הים. לפ"ז ניחא גם לר"ש. וניחא הא דקשיא לן אנן דקיי"ל כר' יוחנן דטעמא משום שמא יחפה למה לא קאמר רבה דהיינו טעמא דעדים חותמין על הגט משום שמא יחפה והיינו משום דבעי לפרש טעמא דר"ש. ועמש"ל פ"ב ה"ב בתו' בד"ה אר"י פסול וכו'. והרשב"א כ' פירש"י וקרא עצה טובה קמ"ל וקשה א"ה אכתי למאי איצטרך ר"ג לתקן הא ר"ג נמי עצה טובה גרידתא אשמועינן ולכתחלה נמי לא מצרכינן הכי וכ"כ ר"י ודייק ליה מדתנן לעיל אין כותבין לא על נייר מחוק וכו' וחכמי' מכשירין אלמא אפי' לכתחלה מכשירין מדקתני ת"ק אין כותבין ואמרי' עלה מאן חכמי' ר"א היא דאמ' עידי מסירה כרתי והתם אי מייתי סהדי א"נ אזלי למדינת הים לא מקיימינן מעדי חתימה שבו דהא עשויין להזדייף וכמי שאינן חתומין דמו ע"כ. ולפמ"ש לק"מ ודאי ר"ג אפי' בדיעבד פוסל משום גזרה דשמא יחפה והא דמכשירין בנייר מחוק דודאי לא יקיימו מהני סהדי החתימי' על שטר זה כיון שראוי להזדייף וצריך להביא עדי מסירה והם יעידו על זמנו של הגט. וכן הא דמייתי הרשב"א ראיה מדתנן לעיל כתב לגרש בו את הגדולה וכו' ע"ש לאו ראיה היא דהתם נמי אין מקיימין מעדי חתימה כיון דידעינן דשני יוסף בן שמעון דרים שם וכמ"ש נמצא דברי רש"י קיימים וברורים:

כמ"ד מעשרות מן דבריהן. ניחא וכמ"ש בקונט'. וקשה ולדידיה מי ניחא הא מודה מיהת עזרא תיקן שתהא שמיטה נוהגת בבית שני והלל בזמן הבית היה איך יכול לבטל דברי עזרא הא קיי"ל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ועיין בחי' הרשב"א בד"ה והא דאמר אביי וכו':

הלכה ד

אפותיקי. פירש"י אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר הרי זה לפניך ע"כ. וקשה הא ודאי למ"ד דפליגי במזיק שעבודו של חבירו מוקי מתני' באומר לא יהא לך פרעון אלא מזה וכמ"ש תוס'. גם בסוגיין משמע מ"ד רבו שני משחררו מוקי מתני' בכה"ג דאל"כ מ"ט יכול לשחררו ועמש"ל בד"ה ובין רבו וכו':

בדין היה שאפי' לשום עבד וכו'. בבבלי גרסי' במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשום ב"ח אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד. כ' הרשב"א כולא מתני' לרבו ראשון משמע ליה וכו' מיהו רבו שני אפשר להשתעבד בו דהא קני ליה משבאי וכו' ואפשר דמקשה סובר דשבאי לא קני אפי' למעשה ידיו וכו' לישנא דמתני' דייק ליה מדקתני סתם ישתעבד ולא ישתעבד וכו' משמע בין לראשון בין לשני אלא

דקשיא קרא דוישב ממנו שבי למה לי וכו' ואפשר דסובר קרא לספירת דברים בעלמא קאתי ע"ש. הנה לפמ"ש רש"י בפי' התורה והרשב"א בשם הרמב"ן דאיכא לפרושי וישב ממנו ששבו מהם מי שנשבה בידן. ודאי איכא לתרוצי קושית הרשב"א דקמ"ל אע"ג שכבר היה נשבה ביד ישראל אין עליו שם עבד ישראל עד שיטבול לשם עבד א"נ סד"א כיון שכבר נשבה ביד ישראל אין העכו"ם קונה אותה כלל קמ"ל כיון שאינו אפי' עבד ישראל העכו"ם קונה אותו בשבי. ויותר נ"ל לומר דלישנא דמתני' דייק ליה דארבו ראשון קאי מדקתני ישתעבד משמע ליה שיעבוד עבד. ולרבו שני לעולם אינו עובד בתורת עבדות גופו לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואין זה קרוי שיעבוד דדינו כעבד ישראל ואסור לרדות בו בפרך וכ"כ תוס' דף ל"ז ע"ב בד"ה בין כך וכו' ע"ש. מיהו כשמשתעבד לרבו הראשון חוזר לעבודתו. והיינו טעמא דחזקי' דמוקי מתני' לאחר יאוש ומשום שלא יהא העבד מפיל עצמו לגייסות וכו' כדי שנפרש ישתעבד לשון עבדות ממש. מיהו בהא נראה חלוקים הירושלמי והבבלי. דלשיטת הירושלמי חזקי' טעמא דרבנן אתי לפרושי ובבבלי מפורש דטעמא דרשב"ג אתי לפרושי. וא"ת לשיטת הירוש' קשה במאי פליגי ת"ק ורשב"ג ר"ל ת"ק סובר לשום עבד ישתעבד לרבו הראשון משום חזקיה ורבו נותן לו את דמיו לשום בן חורין לא ישתעבד לשני דהא לשום ב"ח פרקי' ולרבו ראשון לא דלמא ממנעי ולא פרקי' דהא איהו למצוה כיוון ועוד כיון דאית בי' תרתי לאח' יאוש ולב"ח פדאו לכך לא ישתעבד ורשב"ג סובר אע"פ שפדאו לשום ב"ח איכא משום הא דחזקי' ומשתעבד לרבו הראשון. אבל אין לומר בין לת"ק בין לרשב"ג לשום עבד ישתעבד לרבו השני משום הא דחזקי' אע"ג דמרויח לענין מציאה ומתנה לאו הרווחה היא כמ"ש תוס' בד"ה בין כך וכו' דהא תני בברייתא ורבו נותן לו דמיו. והרשב"א כתב וכן נ"ל מן התוספתא דישתעבד לרבו ראשון דתניא עבד שנשבה ופדאוהו אם לשם עבד ישתעבד ורבו נותן לו דמיו וכו' רשבג"א בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן את דמיו ע"כ. ותימא הא ודאי רבא סובר דהך תוספתא משבשתא דהא מפורש קאמר לת"ק ישתעבד לרבו השני וצ"ע ואני תמה מהר"ן והכ"מ שלא ראו לשון התוספתא שמביא הרשב"א וא"ת איך אפשר לו' דישתעבד לרבו שני ממאן קנאו כבר שניא לה בבבלי משבאי דקנאו למעשה ידיו כדאמר ר"ל מנין לעכו"ם שקונה את העכו"ם למעשה ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה יכול לא יקנו זה את זה למעשה ידיו אמרת ק"ו עכו"ם ישראל קונה עכו"ם בעכו"ם לא כ"ש. וקשה דגרסי' בבבלי פ"ק דסוטה דף ג' ע"ב מנין לא' מן האומות שבא על הכנעני' והוליד ממנה בן שאת' רשאי לקנותו בעבד ת"ל וגם מבני התושבים הגרים

עמכם מהם תקנו. ומסקינן התם דמהם תקנו יליף. ואף דרש"י פי' שם בד"ה וגם מבני התושבים וכו' כל תושב היינו שב ממקום אחר ונתיישב כאן וקאמר קרא שמותר לקנות מבניה' אשר יהיה להם מבנות ארצך ע"כ לאו מקרא וגם מבני התושבים יליף דא"כ קשיא ליה מסקנא דהתם דמפורש ממהם תקנו נפקא אלא מודה רש"י דקרא איצטרך לגופא דוקא מבני הגרי' סביבותם אבל בני התושבים הדרים בארץ לעולם אסורים דה"ל דומיא דכנעני' קמ"ל דמותרים ואי לא כתיב אלא בני התושבים ה"א דוקא הני שריין דבלא"ה הן בארץ אבל ליקח לארץ נכרייה אשר סביבותם אסור לכך איצטרך מאת הגוים וכו'. אלא ממהם תקנו שמעינן דאפי' האם כנענית אם האב מאומה אחרת בנו אינו בכלל לא תחיה כל נשמה דהכל הולך אחר הזכר וה"ק מהם אפי' מאותן שהן בכלל לא תחיה תקנו כשהזכר מאומה אחרת ורש"י לא בא אלא לפרש קרא וגם מבני התושבים וכו' איך קאי על הנולדים מבנות הכנעני. אבל קשה א"כ דרשא דר"ל מנא ליה. וע"ק איך יליף מחד קרא הני תרי דלמא קרא לא אתי אלא דהם אינן קונים מישראל אבל שהם אינן קונים זה מזה מנא לן ונראה לפמ"ש רש"י בפרקין דף ל"ז ע"ב בד"ה מהם תקנו ריבוייא הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתרי' וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולשתוק מיניה. והשתא אי הוה כתיב תקנו לחוד הוינן ילפין מיניה שהם אינן קונים מישראל דמיעוטא הוא אתם תקנו ולא הם והשתא דאייתר נמי מהם ילפינן מיניה דהם אינן קונים זה מזה. אלא הא דאינן קונין זה מזה ילפינן ממהם דכתיב ברישא מהם תקנו עבד ואמה ומהם דכתיב בסיפא איצטרך ללמוד מיניה דהכל הולך אחר הזכר.

והשתא ניחא דהכא בגיטין והתם בסוטה מייתי קרא דוגם מבני התושבים וכו':

הלכה כרשב"ג. כתב הרשב"א וירושלמי נמי דפסק ברשב"ג היינו מהאי טעמא דהתם מוקמי לה בלפני יאוש כאוקימתא דאביי וכו' והאי לישנא לפני יאוש הוא הלכך מסתבר טעמיה דרשב"ג וכו' ע"ש. וקשה הא ר' אבהו בשם חזקיה מוקי מתני' לאחר יאוש א"כ מנ"ל דלא קאי עלה רשב"ל ואמר הלכה כרשב"ג. ולפמ"ש בקונט' דקושית הש"ס מהא דארשב"ג בשם וכו' קאי בין אר' אבהו בין אר' אילא אתי שפיר דהא לר' אבהו ודאי לא מיתוקמא הך ברייתא כמפורש בבבלי בסוגיין. מיהו קשיא דאיכא למידק דהל' כרשב"ג מדאמר ר' יוחנן עבד שברח ולא קאמר סתם המתייאש בעבדו אלא ש"מ בורח דווקא והיינו כחזקיה ש"מ דכרשב"ג ס"ל. ואזדא לה תירוצו של הרשב"א וצ"ע:

שמא אינו מעכבו מלאכול בפסח וכו'. כתב הרמב"ם פ"ה מהק"פ קטן אין מילת עבדיו וטבילת שפתותיו מעכבתו מלאכול בפסח שנא' וכל עבד איש להוציא את הקטן. וכ' במ"ל ובפ' החולץ אמרי' עבד איש ולא עבד אשה בתמיה משמע דגם גבי אשה מילת

עבדיה מעכבת. עוד אני תמיה לרבינו דאיצטרך איש למעוטי קטן מאי הקשו עבד איש ולא עבד אשה ע"כ. ונראה דעדיפא מיניה ה"ל למפרך הא למסקנא דבבבלי פ' החולץ איצטרך עבד איש ללמד דעבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ. ואמרי' תו התם דשמואל דריש מיניה כל שרשות רבו עליו קרוי עבד וכל שאין רשות רבו עליו אינו קרוי עבד. ועוד דרשינן מיניה בסוגיין מעוכב גט שחרור אינו מעכבו מלאכול בפסח. והרמב"ם עזב כל הנך דרשות דאית להו פירכא הא דדרשינן עבד איש אתה מל בע"כ. ליתא דהא קיי"ל הלוקח עבד ולא רצה למול מגלגל עמו י"ב חדש. לא מל חוזר ומוכרו לעכו"ם אמאי ימול אותו בע"כ. ומה שתירצו תו' ביבמות דף מ"ח ע"א בד"ה אלא וכו' הא דריב"ל תקנת חכמים היא ע"ש לא ס"ל להרמב"ם. גם בדברי הה"מ פי"ד מהא"ב הלכה ח' מפורש כן ע"ש והאי דשמואל לא קיי"ל כוותיה אלא כריב"ל ורב בפרקין וכ"פ הרמב"ם פ"ח מה"ע. והא דדרשינן מיניה בסוגיין מעוכב גט שחרור אונו מעכבו מלאכול בפסח. נמי ליתא דהא בבבלי בפרקין דף מ"ב ע"ב מיבעיא לן אי מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או לא ולא איפשיטא. ואס"ד דאינו אוכל בפסח מקרא תפשוט מיניה דאינו אוכל בתרומה דהא תרומה ילפינן מפסח בגז"ש דתושב ושכיר כמפורש ביבמות פ' הערל וברמב"ם פ"ז מה' תרומות. אלא ע"כ לומר דקרא אתי להוציא את הקטן. והרשב"א כ' דף מ"ה מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה כדאפשיט בכריתות ע"ש ותימא מילתא דפשיטא ליה להרשב"א מיבעיא ליה לרמב"ם וכמ"ש וצ"ע ועמש"ל פ"א ה"א בתו' בד"ה אם משקיבל וכו' וביבמות פ"ח ה"א בתו' בד"ה בנך איש וכו'. ועמ"ש בדרושים פ' כי תצא:

זו אחר זו יוצא לחירות בראשונה וכו'. כתב הרשב"א וקשה הלא קנס אינו זוכה בו אלא משעת העמדה בדין כדתנן פ' נערה וכו' וי"ל משעמד בדין איגלאי מילתא למפרע דמשעה ראשונה זכה בעצמו ויצא לחירות ע"כ. ואין דעתי נוחה בזה הא מיהת אלו הוא מודה מיפטר אין החירות חל עליו אלא משעת העמדה בדין. ואפשר לומר דאיירי בשהפיל את שנו וסימא את עינו בפני ב"ד דמיד שהפיל את שנו תו לא הוה מהני הודאתו ומתחייב על עינו וכה"ג אמרי' בסנהדרין דף ע"ח בבבלי ע"ש ובזה יש ליישב קושית תוס' בכתובות דף מ"ב ע"ב בתוס' בד"ה לא כשלא עמד בדין וכו':

בניו מה הם. וקשה במאי עסקינן אי בשבא על בת ישראל לא יהא אלא עבד אפ"ה בנה ישראל דהא קיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ואי כבא על השפח' לא יהא אלא ישראל הולד עבד דהא תנו וולד שפח' ונכרית כמוה וי"ל בשפחה אירי ודוחק א"נ אתיא כמ"ד עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. ותו' כתבו דף מ' ע"א בד"ה

אותו עבד וכו' מעוכב גט שחרור מותר בשפחה ע"ש. וכ"כ הרשב"א וקשה הא בסוגיין פליגי בבניו ש"מ דאסור בשפחה דבנשוי שפחה ודאי לא קמיבעי' לן:

לא מסתבר חילופין וכו'. נראה סתמא דש"ס סובר היוצא בשן ועין צריך גט שחרור והיוצא משם יאוש אינו צריך גט שחרור ור"י בר' בון סובר היוצא בשן ועין א"צ שחרור והיוצא משום יאוש צריך גט שחרור והיינו פלוגתייהו דאמוראי דלעיל:

א"ל אם כתבת יאות את עבד. עי' בקונט' בלישנא בתרא וכ"פ רש"י. אך תו' דף מ' כתבו דמותרת בעבד וראיית' והא דאר"י עבד שברח וכו' וכופין רבו לכתוב לו גט שחרור מאי קמ"ל פשיטא לא יהא אלא חציו עבד וחציו בן חורין דתנן לקמן דכופין ע"ש. ונ"ל דרש"י סובר דקמ"ל דאינו צריך לכתוב לו שטר על דמיו דלקמן בחציו עבד וחציו ב"ח תנן דכותב לו שטר על דמיו וא"ל הא נמי פשיטא כיון דלאחר יאוש איירי פשיטא דאינו כותב לו שטר דהא ממונו אפקרי' דסד"א שאסור לשחררו דכתיב לעולם בהם תעבודו אבל כשנותן לו דמיו התורה התירה לשחררו כדתנן פ"ק דקידושין קיו"ל דכופין לשחררו בלא דמי. ומ"ש תוס' עוד וכן הא דאמר בירושלמי פ"ק דף ה' היכא דאמר שחררו כופין את היורשים לקיים דברי המת תיפוק ליה משום דאסור בשפחה ובבת חורין וכ"כ הרשב"א בחידושיו. ותימא הא אין בלשון הזה לשון שחרור האב אלא שהוא מצוה את בניו שישחררו אותו וכ"כ הרשב"א גופי' דף ל"ח ע"א בד"ה דתנן וכו' ע"ש. ומ"ש הרשב"א דף מ' בשם התו' לפירש"י מאי קמיבעי' לן לקמן מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל פשיטא דאינו אוכל כיון דאסור בשפחה הרי הוא כישראל גמור יוצא מרשות האדון לגמרי ולא קרינן ביה קנין כספו ע"כ. ותימא מי לא מודה דחציו עבד וחציו ב"ח אסור בשפחה כדתנן במתני' ואפ"ה קמיבעיא ליה לש"ס אם אוכל בתרומה כמפורש בבבלי דאיבעי' דמיבעי' ליה התם לענין קנס בעי למפשטה מברייתא דחציו עבד וכו' ע"ש. גם תו' כ' כן דף מ"ב ע"ב בד"ה מעובר וכו' ע"ש מיהו י"ל דשאני חצי עבד וחצי ב"ח דמשום צד עבדות שבו קרינן ביה קנין כספו. אך ה"נ איכא למימר כיון דאינו משוחרר גמור ואסור בבת חורין קרינן ביה קנין כספו דלא פקע קנינו מיני' וצ"ע:

קל הוא בשחרור. ב' תוס' בפרקין דף מ"א וא"ת ולאביי דאמר בפ' כל שעה למפרע הוא גובה היכי משני למתני' דהבא כרבי לא מצי סבר דהא רבו הראשון לא מצי לשחררו דאינו מפקיע מידי שיעבוד וכעולא נמי לא אתיא דאין העבד חייב כלו' במצות דודאי שחרורו של השני שחרור מעליא הוא כיון דלמפרע הוא גובה. וכ' המהרש"א וא"ל דאין העבד חייב כלום לרבו הראשון אף על העודף דשפיר שחררו רבו השני דא"כ במאי פליגי דלכ"ע היזק ניכר הוא ע"ש. ולפום סוגיין לק"מ די"ל מודה אביי בשחרור דקל

הוא שהקילו בשחרור ואי קשיא במאי פליגי הא מסקינן דטעמא דרשב"ג דקניס אך קשה מאי מייתי ראיה לר' יוחנן מרשב"ג רבו השני למאן כותב דלמא כותב לראשון על העודף וי"ל כיון דלא פסיקא שיהא עודף לא ה"ל למסתם אלא המשחרר כותב הא פעמים שאינו כותב כגון שאין שם עודף אלא ודאי רבו הראשון משחרר דלעולם כותב לשלם שיעבודו של השני:

הלכה ה

דרבי אמר וכו'. בבבלי דף מ"א גרסי' ת"ר המשחרר חצי עבדו ר' אומר קנה וחכ"א לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר דר' סבר והפדה לא נפדתה או חפשה לא ניתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר נמי ורבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד כן אבל בכסף ד"ה קנה פדוי' ואינה פדויה לימא בהא קמיפלגי מ"ס היקישא עדיפא ומ"ס גז"ש עדיפא לא דכ"ע גז"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף ורב יוסף אמר מחלוקת בכסף אבל בשטר ד"ה לא קנה. לפום ריהטא נראה דהירו' ס"ל כרב יוסף דפליגי בכסף ובשטר לכ"ע לא קנה לכך מוקי לה אפי' כרבנן ובכסף. אך י"ל דניחא ליה לאוקמי מתני' בין בכסף בין בשטר. וע"פ סוגית הבבלי הנ"ל יש ליישב קושית תוס' בכתובות דף ל"ד בד"ה ור"ש היא דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ותימא ע"כ ל"פ רבנן התם באותו ואת בנו אלא כדמפרש טעמא התם דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה אבל הכא גבי תשלומי ד' וה' דכתיב טביחה אית לי למילף טביחה מטביחה ולא שמה שחיטה ותירוצם דחוק ע"ש ונ"ל היינו טעמא דר"מ דלא יליף הכא טביחה מטביחה משום דאיכא היקישא דטביחה למכירה דכתיב וטבחו או מכרו כמפורש שם בבבלי ומכירה איתא אפי' בשבת ה"ה טביחה אפי' בשבת אע"ג דהוי שחיטה שאינה ראויה וכ"ת הא איכא למימר איפכא דמקשי' מכירה לטביחה דאף מכירה ליתא בשבת לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וכ"ת הא מסקינן לעיל דלכ"ע גז"ש עדיפא י"ל פירש"י לכך גז"ש עדיפא כיון דמופני לדרוש ה"ל כמאן דכתבי' בגופיה דקרא דהא קרא יתירה הוא וכי לא מופנ' נמי אין להשיב עליה כיון דמסיני גמרי לה דאין אדם דן גז"ש מעצמו איהי עדיפא מהיקש. והכא ר"מ אע"ג דלא יליף טביחה מטביחה גז"ש מיהא יליף טביחה משחיטה מאי קאמרת טפי אית לן למילף מדד להא ודאי מהני ההיקש דניליף גז"ש בדלא דמי וא"ת כוונת תוס' להקשות למה ליה לש"ס לשנויי ור"ש היא הא אפי' כרבנן דסברי באו"ב שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אפ"ה פליגי בתשלומי ד' וה' משום דילפי טביחה מטביחה ולית להו הך היקישא דהא אף כדמשני ר"ש היה צריכין לומר דלית ליה הך היקישא

ולכך נטרו תו' מלהקשות קושית' עד דמשני ר"ש היא וי"ל ודאי מסברא אין לדחות ההיקש דהא על כרחך הקישן הכתוב אלא כיון דאיכא גז"ש דחינן ההיקש והשתא לר"ש דס"ל בכל מקום שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קאמר שפיר בתשלומי ד' וה' לא שמה שחיטה דאף אם נילף טביחה משחיטה לא שמה שחיטה ונדחה ההיקש דגז"ש עדיפא מהיקש וכ"ת נילף משחוטי חוץ דשמה שחיטה הא קסבר ר"ש דחולין מקדשים לא גמרינן כמפורש שם בבבלי פ' כיסוי הדם אבל אם נאמר דקסברי רבנן באו"ב דשמה שחיטה א"כ קשיא נילף טביחה משחיטה שלא לדחות ההיקש. וא"ת לישני ר' היא דס"ל באו"ב כר"מ וכיסוי הדם כרבנן כמפורש פ' כיסוי הדם ותשלומי ד' וה' ילף טביחה מטביחה וי"ל הא גם בתשלומי ד' וה' סתם ר' בב"ק פ' מרובה כר"מ דשמה שחיטה כמ"ש תוס' פ' כיסוי הדם דף פ"ה ע"ב. מיהו לר' ה"מ לאקשויי הכי. וא"ת לר"מ גז"ש בתשלומי ד' וה' למה לי י"ל ודאי דנוכל לומר דר"מ לית ליה גז"ש בתשלומי ד' וה' וממילא אזדא לה קושית תוס' אלא דסברי תוס' דכך נתקבל דכל מקום דכתיב שחיטה ילפינן גז"ש וטביחה בכלל. דאין לומר הכא דמקומות נתקבלו לגז"ש או דתיבות נתקבלו כמ"ש תוס' בכמה מקומות דא"כ קשיא מאי פריך הש"ס בפ' כיסוי הדם ונילף מטבוח טבח והכן אי נתקבלו המקומות או התיבות אלא ודאי כמ"ש. וכיון שכן אין כאן יתורא כלל. ומעתה הא דמקשה הרשב"א בסוגיין בחי' בד"ה לא דכ"ע גז"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך וכו' וקשה אם כן שטר בעבדים מנ"ל כיון דאיפרכא גז"ש דלה לה ע"ש לפמ"ש ניחא דדוקא הכא לענין שיהא העבד משתחרר פרכי' אהך גז"ש כיון דאיכא היקישא והכא עדיף היקישא מגז"ש. הארכתי בזה דהרבה כללים איכא למילף משמעתין. ומה שיש לדקדק בדברי רש"י הנ"ל עיין במ"ל פ"ב מהק"פ דין י"ג. וכבר הארכתי בזה במקום אחר בחי' סוכה:

קידש אשה ביום של מריה וכו'. לפום ריהטא משמע דקאי אמשנה הראשונה. אך קשה א"כ מאי קאמר ולא כן אר"ח בשם ר"י וכו' הא ר' יוחנן לא קאמר אלא למשנה האחרונה וכ"ת למשנה האחרונה אמאי לא יהא קידושיו קידושין הא מיד הוה ליה כמשוחרר דהא כייפינן ליה הא ודאי לא עדיף ממעוכב גט שחרור דאסור בבת חורין לכ"ע. ועי' בתוס' בפרקין דף מ"ב ע"א בד"ה יום וכו'. וברמב"ם פ"ד מה' חובל ומזיק. ומה שכתבתי שם דיש לו קנס היינו בתפס וכה"ג משני הכ"מ פ"ה מה' עבדים הלכה י"ד עיין שם. ועמ"ש פסחים פרק האשה הלכה א' בתוס' בד"ה מי שחציו וכו':

עבד מהו שישא אשה במועד. קצת קשה הא מיהת מצווה אשבת ולמה ימתין עד המועד וע"ק מאי ביטול פ"ו שייך בעבד הא רבו מוסר לו שפחה בעל כרחו ורבו לא יתרצה להמתין עד המועד שלא יפסיד בוולדות וצ"ע:

הלכה ו

רבו ראשון נותן את דמיו וכו'. נראה דאיירי בשלא נודע ללוקח שאסור לו למכרו דסבר אולי התנה עמו או בשכבר ברח וכדומה לו שמותר למכרו לח"ל. אך קשה למה ישחררו השני כיון דצריך ליתן לו מעותיו א"כ ה"ל כאלו לא היה של הלוקח מעולם וכה"ג דייק בבבלי מדמשחרר השני ש"מ קנייה ולא הדרי זביני'. והא דאמר בסמוך אם ידע רבו השני שניהן נותנין את דמיו בבבלי מפורש דלעולם צריך להיות ההפסד על הלוקח כיון דאיסורא גביה. והרמב"ם כ' ומפני מה קנסו כאן הלוקח לבדו שאלו לא לקח זה לא יצא העבד לח"ל ע"כ. ותימא דהא פריך הש"ס בבלי אטעם זה אי לאו עכברא חורא מנ"ל מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן. ואפשר קסבר הרמב"ם עיקר הטעם לאו עכברא גנב וכו' ודוחק וצ"ע:

ברח מארץ לח"ל וכו'. וא"ת הא בסמוך תני יוצא עבד עם רבו לח"ל לפיכך אם מכרו לשם מכור וי"ל דהתם ודאי אין דעתו לחזור אבל בברח איכא למימר שמא יחזור ויבא לכאן א"נ על הרב להטריח להביאו משם:

אוני אסור וכו'. עיין פי' בקונטרס וכך מצאתי וקצת קשה בסמוך קאמר דערקת לקלוסייא והורה ר' מנא כר' אימי וצ"ל דבנותהון וקילוסייא היו סמוכים להדדי ודוחק. לכך נ"ל דמיני שטרות הם וה"ק עבד שברח מארץ לח"ל אסור לכתוב עליו אוני והוא שטר שכתוב בו לכשתברח ממני אין לי עסק בך וכ"ה בבבלי בפרקין ולכך אסור דמשחרר ליה לגמרי. אנטריס הוא שטר שכתב בו שמוכרו לפי שעה דהיינו כל זמן שהוא בח"ל שרי דאין בזה שום הפסד וכן בלשון לע"ז אינטרי"ס הוא לפי שעה אפרכרים שטר סתם מיבעיא לן אי סתמא לעולם משמע או דלמא כיון שמכרו מחמת בריחתו לח"ל כשהוא חוזר לארץ המכירה בטלה:

הלכה ז

תדע לך שעילה וכו'. שנדר שלח הודר ברבים היה. עי' בקונטרס הוא מדברי הרשב"א בחי' ע"ש. וקשה א"כ טפי ה"ל לר"ז להוכיח מנדר שידעו בו רבים דאמרו חכמים לא יחזיר אע"ג דאין לו הפרה וליכא למיחש לקלקולא ואפ"ה אסרי חכמים ש"מ דהטעם משוס פריצות וכ"ת קסבר ר"ז דפליגי חכמים אר"י וסברי נדר שהודר ברבים יש לו הפרה מכל מקום ה"ל לאתויי ראיה מנדר שהודר ברבים שהיה לו להפר ולא הפר ש"מ עילה

מצא וליכא למיחש לקלקולא וי"ל קסבר ר"ז בנדר שהודר ברבים יכול לקלקל ולומר אלו הייתי יודע שנדר שהודר ברבים יש לו הפרה הייתי מיפר אבל בנדר שלא ידעו בו רבים נדר פתוח הוא והיה לו להפר. ולפ"ז אין אנו צ"ל דטעמא דר"י בנדר שידעו בו רבים דלא יחזיר משום שאין לו הפרה אלא משום פריצות שנדרה לפני רבים. גם לשון ידעו בו רבים לא משמע שהודר ברבים. והא דקאמר בבבלי מ"ט דר"י דכתיב ולא הכום וכו' ה"פ מ"ט דר"י דאומר בנדר שידעו בו רבים איכא פריצות לעבור עליו אפי' אם הותר הנדר דכתיב ולא הכום וגו' אע"ג דה"ל נשבע לבטל את המצוה לא תחיה כל נשמה ולא ישבו בארצ' פן יחטיאו אותך לי אפילו הכי כיון שידעו רבים משבועה והגבעונים לא ידעו שהשבועה בטלה אין לדחותה ש"מ דאית ביה פריצות אפילו לאחר ההתרה שאין הרבים יודעין בהתרה או בהפרה ורבנן היינו הת"ק אף על גב דאית ליה דלא יחזיר משום פריצות לא סבירא ליה לחלק דהתם אף הגבעונים ידעו שהנדר בטעות שהן אמרו מארץ רחוקה באנו אלא ש"מ שאנ התם משום קידוש השם הוי וא"כ מסברא כשתקנו חכמים המוציא משום נדר בין ידעו רבים בין לא ידעו לא יחזיר שלא יהו פרוצות בנדרים. וע"פ הדברים האלה לא תיקשי לן כל מה שהרבו תו' להקשות בסוגיין בד"ה כיון וכו' ע"ש ובד"ה שלא יהו וכו' וא"ת לל"ב דר"י מנ"ל דפליגי רבנן אר"י דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכו' וי"ל הך סוגיא אתיא כמ"ד דטעמייהו דרבנן משום קלקולא. ולפמ"ש אזדא לה קושיתם. גם קשיא לי לפי תירוצ' לל"ק דרב נחמן ודאי סברי רבנן דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה ליכא קלקולא תיקשי דר"נ אדר"נ דבבבלי דף ל"ה אר"נ מדרינן לה ברבים ואין לו הפרה ואין סברא לומר דשבק רבנן ועביד כר"י. ומעתה הא דאמרינן בבבלי בפרקין דף ל"ה ע"ב תנאי היא דאיכא למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואיכא למ"ד אין לו הפרה. לא קאי אר"י וחכמים דמתני' כפירש"י שם אלא תנאי דברייתא נינהו. והכי מסתבר דאי מתני' היא ה"ל להקשות מת"ק דמתני' ארב נחמן ולישני רב נחמן כר"י סבירא ליה ועוד אין סברא לומר דפליגי רב הונא ורב נחמן בפלוגתא דתנאי דמתני'. והני קושיא קשיין טובה לפי' הרשב"א שהזכרתי לעיל וצ"ע:

בדין היה וכו'. פי' בקונטרס הוא מדברי הרשב"א ע"ש. ותימא כיון דעיקר חשש שמא תעבו' על נדרה כשתהיה פרוצה בעריות ה"נ יש לחוש שתשכח נדרה מכל וכל ולא עלך אצל חכם וע"ק הא אף בנדרי' שא"צ חקירת חכם ובעל יכול להפר לא נגרע כח החכם מלהתיר ולעקור נדרה מעקרו כמבואר בהרבה מקומות בש"ס. ומפני כך הגהתי בפירושי בכתובות ובקידושין שהזקן עוקר הנדר מעיקרו. ואין לפרש דה"ק נדר שצריך חקירת חכם יחזיר לפי שהחכם צריך למצוא פתח כדי שיעקור הנדר מעיקרו וחשש

אולי לא ימצא פתח לנדרה ויהא אגוד בה לעולם לכך מיהר וגירש' אע"פ שידע שאפשר למצוא פתח לנדר' מ"מ מפני חשש זה גמר וגירשה א"כ כשימצא פתח לנדרה ליכא למיחש לקלקולא אבל בנדר שא"צ חקירת חכם ודאי יש לחוש לקלקול שאומר אלו הייתי יודע שאני יכול להפר בלא פתח לא הייתי מגרשה. ולכל הפירושים קשה מאי אפילו נדר דקאמר הא אין שום נדר ראוי שיחזיר אלא זה בלבד וי"ל מודה ר"א לרבי יהודה נדר שידעו בו רבים אין לו הפדה וליכא למיחש לקלקולא לכך קאמר אפי' ועי' בתו' דף מ"ו ע"א בד"ה שלא יהו וכו' ובמהרש"א שם:

הלכה ח

משום איילוני'. כפי' בקונט' כן פירש"י ותימ' הא לרבי יהודה קיימינן ור"י סובר דכל בעילת איילוני' בעילת זנות הי' כדתנן פ' הבע"י א"כ איך נאמר באיילונית דודאי בעל לשם קידושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. מיהו הא דמקשי תוס' והרשב"א אפירש"י מהא דתנן ריש יבמות וכולן שנמצאו איילוני' צרותיהן מותרות ואלו היתה צריכה גט אפילו מדבריהן צרת' אסורה וחולצת ולא מתייבמת דכצרת ערוה דמיא ע"ש. נ"ל לפי מאי דמסיק בבבלי יבמות דף י"ב ע"ב אמר רבא הלכת' צרת איילוני' מותר' ואפי' הכיר בה ופירש"י אע"ג דהוי' אשתו גמורה אפי' צרתה מותר' דלאו צרת ערוה היא כיון דבלאו ערוה נמי אסור' ע"ש. לפי זה הא דתנן צרותיהן מותרות לאו משום דאינה צריכה גט דה"ל מקח טעות אלא שהתורה התירה אם כן אין קושיא ממתני' דיבמות. והא דפירש"י במתני' ריש יבמות באיילונית שמקחו מקח טעות היינו לרב אסי דאמר שם דף י"ב הכיר בה אסורה ומסקנא כרבא. וכן כתב בתי"ט שם. ואם תאמר תיקשי מתני' דהכא לרב אסי וי"ל רב אסי מוקי מתני' בשהכיר בה שהיא איילוני' וכנסה והוציאה ואמר משום שהיא איילוני' מוציא' לא יחזי' אע"ג דליכא קלקולא דהא חזינן דמילי דכדי נינהו דהא איהו לא קפוד באיילונית דהא הכיר בה ואפ"ה נשאה קסבר רב אסי טעמא דר"י משום קנסא לפי שנשא מתחלה איילונית שבעילתה בעילת זנות לכך לא יחזיר כמו שכתב בקונטר' וסיפא ר"מ כדמסיק בגמ'. מעתה לרבא אין צורך לדחוק במתני' דפ' אלמנה ניזונת כמ"ש תוס' אלא בדוקא תנא אין להם כתובה אבל גיטא בעיא:

הלכה ט

הלוקח מביא ביכורים. גירס' רש"י לוקח ומביא ביכורים. וכתבו תוס' ומיהו ק' לר"ת דבגמ' מייתי ראי' מהא דיש קנין לעכו"ם מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא מנ"ל דלמא תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו לוקח ע"כ. ועיי' במהרש"א. ולפום ריהטא י"ל לפי שיטת הרמב"ם הא דאין קנין לעכו"ם היינו אם חזר הישראל וקנה השדה אבל בעודה

ביד העכו"ם לכ"ע יש קנין א"כ מ"ד יש קנין אם חזר הישראל וקנאה בטלה קדושתה. א"כ שפיר מקשה ממתני' מאי תיקון העולם יש בזה הא אפי' אם חזר וקנאה בטלה קדושתה. אך אין לשון הש"ס משמע כן ועוד מתוך שהוא יודע שצריך ליקח ביכורים מעיקרא אינו מוכרה לו וממילא קאי בקדושתו. ובעה"מ כ' ה"ג וחזר ישראל ולקחה ממנו לוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם וקמ"ל אף על פי שבכרו וכל גדלתן היה ברשות עכו"ם לא מיפקעי מביכורים ע"כ וקשה אם כן מאי קאמר בש"ס כיון דחזו דקא מוקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תיקנו להו דלא לייתי וכי בשביל קנין שדה בקמותיה לחוד תיקנו ומאי היכירא יש בזה הא לא שכיח כולי האי ועוד הא רואין שחייבין ליתן תרומות ומעשרות מפירות עכו"ם ממילא ידעין דבקדושתייהו קיימין ואין סברא לומר ביכורי' לאו דוקא אלא אף מתרומות ומעשרות פטרו להו בתקנה ראשונה דקשה וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה בדבר שיש בו עון מיתה. אבל לפירש"י ניחא דדוקא בביכורי' חייבי לי' דמצוה דרמיא עלי' הוא ופטרו אותו מפני התקנה דשב אל תעשה הוא וכן לשיטת הרמב"ם ניחא דפירות הגדולים ברשות העכו"ם לכ"ע פטורים. ומה שיש לדקדק בדבריו מסוגיין כתבתי במסכת דמאי פרק ב' ע"ש:

מתני' דר"מ. בקונט' הגהתי דלא כר"מ. מיהו יש ליישב הגירסא וסמיך אהא דמסיק לקמן דר"מ סובר דקנין פירות יש לו בה וכל שגדלו ברשות העכו"ם אינו מביא. ומסוגיין ראיה לדברי הרמב"ם דמ"ד אין קנין היינו כשחזר ולקחה הימנו אבל כל זמן שהשדה בידו יש לו בה קנין פירות לפטרה ממעשרות:

הקיש עבדי' לאחוזה. וא"ת מי איכא למ"ד דלא הוקשו עבדים לקרקעות הא מפורש כן במשניות במקומות רבות וי"ל שאני הכא דכתיב לא תמכר לצמיתות הא אם נמכר הרי היא חלוטה כדמסיק:

מודה שיש לו בה קנין נכסים בבבלי מסיק לר"א אפי' למ"ד יש קנין אינו יכול לחפור בורות שיחין ומערות דכתיב לה' הארץ. כלומר והוא שנתנה לישראל לעשות בהמה שירצו אבל לא לעכו"ם. ונראה שכן היא דעת הירושלמי דמייתי בסמוך קנה שדה ביובל וכו'. והרשב"א כ' בד"ה אבל יש קנין לעכו"ם לחפור בה. בורות כלומר שאינה כקרן פירות לחוד שאינו חופר בה בורות ואף הלוקח שדה בזמן שהיובל נוהג אינו יכול לחפור בה בורות אלא כקרן הגוף דמי ויכול לחפור בה וכאותו שאמרו בירושלמי בפרקין קנה שדה ביובל וכו'. קצת קשה איך מייתי ראיה לסתור דהא מסקינן לכ"ע הקונה שדה ביובל אסור לחפור בה בורות. ודוחק לומר דמייתי ראיה כל שקנה פירות קנה קרקע ויכול לחפור בה מכל מקום לישראל הקונה שדה ביובל ראיה לסתור הוא ויש ליישב:

הדרן עלך פרק השולח

פרק ה

הלכה א

הניזקין בזובורית. כ' התי"ט לשון הרמב"ם הפחות והרע. ולא נודע אצלי מאיזה לשון הוא ע"כ. ול"נ שהוא לשון נוטריקון זו בורית כלומר שדה זו שדה בור היא:

שלא תאמר יעשה בעל חוב וכו'. בבבלי פריך לא יהא אלא בעל חוב ובע"ח בבינונית וכו' וכ"ת קסבר ר"ע בע"ח בעידית איכא למפרך מה לבע"ח שכן יפה כחו בניזקין. ונ"ל הירושלמי לשיטתו דמסיק לקמן כרמו פרט להקדש דהקדש קודם לניזקין אם כן מצינו שייפה הכתוב כח הקדש מכח ניזקין בהך קרא ה"ה לענין מיטב דין הוא שיהא שוה להדיוט לפחות:

כבר נשתעבד גופו לבעל הנזק. עיין פי' בקונט'. וקשה אדרבא הואיל ונשתעבד גופו של שור לבעל הנזק אם כן אם מכרו אינו מכר למה ישלם לו המזיק יגבה חובו מהשור וכ"ת דאיירי בשמכרו לעכו"ם או לגברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה הא מכל מקום אינו אלא מזיק שיעבודו של חבירו דקיי"ל דפטור וכ"מ בבבלי ב"ק דף ל"ג ע' שם ובדף ל"ט ע"ב בתוס'. לכך נראה לי דקושיא היא הא כבר נשתעבד גופו לניזק ולמה ישלם המזיק:

מאחר שעיקרו נזק גובה בעידי'. וקשה הא מיהת מנזק קאתי דמפרש ביה קרא דאינו גובה ממשעבדי ולא מן העידית למה יזכה בעידית ומשועבדין הואיל ונעשה מלוה ויש לומר אתיא כהא דא"ר ישמעאל לקמן בשמעתין וב"ח דינו בעידי' דכתיב והאיש וכו' היינו שיכנס המלוה ויקח אלא מפני תיקון העולם שלא יערים המלוה ליקח שדה יפה של חבירו בתוכו והכא לא שייך לומר כן דהא עיקרו מנזק קאתי הלכך קאי אדין תורה לגבות מן העידית. וא"ת מאי פריך מעתה לא תגבה אלא בבינונית הא. רבי חייא לא תני אלא שנגבה מן המשועבדי' ולא מן העידית ויש לומר משמע לי' לש"ס דר"ח לדמות נזק וחצי נזק לעידי' אתי דאל"כ מאי קמ"ל פשיט' כשזקפן עליו במלוה כמלו' דמי:

שדהו פרט למשועבד. וקשה הא תנן בסיפא אין נפרעין מנכסי' משועבדין במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית. והיינו מפני תיקון העולם אבל מדאורייתא גביא מעידית אפילו ממשועבדי' ודוחק לומר דר"ח פליג אמתני' ואפשר דקרא אסמכתא בעלמא היא:

תיפתר בשור של הקדש שרעה לתוך שדה הדיוט. וקשה הא למה לי קרא הא תני ר"ח ניזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה וא"ל כיון דפטור דכולהו נזקין דהקדש ילפינן משור רעהו סד"א הדיוט שהזיק בהקדש אינו משלם כלום אבל הקדש בהדיוט משלם נזק

שלם לכך איצטרך כרמו פרט להקדש דאין סברא למדרש קרא הכי להחמיר בהקדש מבהדיוט וי"ל סד"א דוקא קרן הוא דפטור הקדש בהדיוט והדיוט בהקדש אבל שן ורגל חייב לכך איצטרך כרמו פרט להקדש. ועיי' בתו' דף מ"ט ע"א בד"ה שור וכו':

שלא תאמר אלו נזקין ומלוה בעדים נזקין קודמין וכו'. וקשה במאי אירי אי בשקדם הניזקין לבעל חוב א"כ מאי קאמר דקמ"ל קרא דהקדש קודם הא תנן בערכין פ' שום היתומי' המקדיש נכסיו והיה עליו בעל חוב וכתוב' אשה אין הבע"ח יכול להגבות חובו וכו' אלא הפודה פודה ע"מ להגבות לבע"ח את חובו ואמר התם בבבלי דודאי הבע"ח קודם אלא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון לכך הצריכו חכמים לפדותו בדבר מועט. שמעי' מהא דהבע"ח קודם להקדש וה"ה לניזקין ואי בשקדם החוב לניזקין מאי קאמר ניזקין קודמין מנ"ל הא אדרבא מסברא הבע"ח קדים דהא שיעבודא דילי' הוא. וכן מפורש בבבלי ב"ק דף לג ע"ב ע"ש וצ"ע:

מה בעית מימר קרקע עיקר וכו'. וקשה מאי קמיבעיא ליה הא תנן פרק קמא דב"ק שוה כסף ותני בבבלי ובירושלמי מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסי' שיש להן אחריות ומאי ניהו קרקע הרי דקרקע עיקר וי"ל לפי מאי דמסיק בבבלי שם דמתני' בדיתמי איירי אבל בשמזיק חי גובין אפי' ממטלטלין דכתי' ישיב לרבו' סובין א"כ י"ל דאיירי כאן בשמזיק חי. כתב הרמב"ם פרק ח' מה' נזקי ממון כשהב"ד נזקקין לגבות הנזק גובין ממטלטלין תחלה ואם אין לו מטלטלין גובין מקרקעות וכ' הה"מ דיליף מסוגיא דב"ק ע"ש. ואין אני רואה משם ראי' דגובין מטלטלין תחלה. ונ"ל דראייתו מסוגיין דלא קמיבעי' לן אלא איזה מהן עיקר וכיון דמסיק דכסף עיקר ש"מ דגובין מטלטלין תחלה דהם נקראים כסף דקרובי' לכסף וכמו שכתבו הפוסקי' וזה דתקנו להגיה ואנן חמיין לרבנן אין מחלוטין קרקע. אלא גובין כסף תחלה. וגם פשטא דשמעתתא הכי משמע ועיין בש"ע ח"מ סי' תי"ט ובש"ך שם:

היך עבידא עידית שבזיבורית טבא סגין וכו'. בבבלי בהכונס דף נ"ח ע"ב גרסי' כיצד משלמת מה שנהנית שמין בית סאה באותה שדה מנה"מ א"ר מתנא דאמר קרא וביער בשדה אחר מלמד ששמין ע"ג שדה אחר. ונראה דה"פ שמין בית סאה דהיינו ערוגה שאכלה באותה שדה כלומר כמות שהיא אם היא זיבורית שמין ערוגה בשדה זיבורית ואם הערוגה עידית שמין אותה בשדה עידית אע"ג שהשדה שאכלה ממנה כולה זיבורית ואין בה עידית אלא אותה ערוגה אינו משלם כפי שוויה אלא שמין אותה על שדה אחר כמות שהיא. ורש"י ותוס' דחקו בפי' הגמרא. ופירושי זה מבואר בסוגיין ופשטא דשמעתתא הכי ריהטא:

משכונו. קצת קשה מנ"ל כשנוטלין משכון שנוטלין מן העידית דלמא אפי' מזיבורית דמטלטלין כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבין במתא אחריתי כדאמרי' בבבלי פרק קמא דב"ק ויש ליישב קסבר הא דתנן הניזקין שמין להן מעידית בין אקרקע בין אמטלטלין קאי. והא דקאמר משכון למד ממקרקע אע"ג דקרקע גופא אסמכתא בעלמא היא מכל מקום תיקון העולם שייך גם כן במשכון לגזלן וחמסן שאין לו קרקע:

אף למידת הדין כן היא. כפירושי בקונט' כן פי' הרא"פ. וקשה במלוה ונעשית כפרני' למה לא יגבה כלל הא ודאי איירי בשהביא עדים או ראיה או שהודה הבעל דין וע"ק למה יגרע מלוה זה שלא יגבה אלא מן זיבורית וכי בשביל שעשה הלוה שלא כהוגן וכפר בהלואה מחל לו המלוה שעבודו זה לא שמענו מעול' וע"ק למה כפרני' ונעשית מלי' משמטת הא כיון שאמרו ב"ד צא תן לו ה"ל מעשה ב"ד אף על פי שלא כתבו לו דאין כתיבת הפס"ד מועיל כלום לענין החיוב לדעת הרבה פוסקי' כמפורש בח"מ סי' ל"ט. לכן נראה לי דה"ג מלוה שהיא נעשית כפרני' גובה עידית כפרנית ונעשית מלוה גובה' בינוני' וה"פ מלוה שהיא נעשי' כפרנית שהוחזק הלוה כפרן אינה נשמט' כיון דהב"ד אמרו שהוחזק כפרן ותיי' ליתן ה"ל כמעשה ב"ד אבל כפרני' ונעשית מלוה שחזר הלוה וכתב עליו שטר משמטת דסד"א הואיל וממעשה ב"ד בא שכפר לו בב"ד לא ישמט קמ"ל כיון שחזר ונטל שטר מהלוה לא מיקרי מעשה ב"ד וחזר להיות מלוה. והשת' קמיבעיא לי' לרבי ירמ' אם גם לענין ממון הדין כן מלוה שהיא נעשית כפרנית יצאת מתורת גזל ודמיא לגזל ונגבית מן העידית וכפרנית שנעשית מלוה גובה בבינונית כשאר מלוה או דלמא אף מלוה שנעשית כפרנית הואיל וממלוה קאתי דינו כשאר מלוה ונגבית בבינונית. וזה ברור. ועמש"ל בפרקין בתוס' בד"ה מאחר וכו'. שוב ראיתי פי' הרא"פ הוא מדברי הרמב"ם פרק ט' מהלכות שמיטה ויובל ופירושי הוא כפי' הראב"ד בהשגות שם והנאני שכיונתי בע"ה לדעת הגדול. ומה שכתב שם הראב"ד הנה הוא סובר טעמא דחזר והודה או באו עדי' משמט הא אם עמד בכפירתו אינו משמט וכו' ומתני' דשבועות קשיא דתנן והשביעית משמטת את השבועה וה"ז עומד בכפירתו ע"כ. נראה דר"ל כיון שזה חייב שבועה לאחר השמיט' ש"מ שעדיין עומד בכפירתו ולפי' הרמב"ם אם עמד בכפירתו אינו משמט. ואיני מבין קושייתו דודאי אף הרמב"ם מודה אם עמד בכפירתו דמשמט שביעתו כמו שכתב הרמב"ם שם אלא דמפרש מלוה ונעשית כפרנית היינו בשהודה אחר כך וכמדומה שנוסחא מוטעית היה לו ברמב"ם. ותימה אני על הכ"מ שלא הרגיש בזה ודחק למצוא תירוץ לקושית הראב"ד מדברי הר"ן ע"ש. ומה שהקשה הר"ן פ' כל הנשבעין אמתני' והשביעית משמטת השבועה ואיכא למידק שבועת מודה

במלוה פשיטא כיון דממון אין כאן שבועה אין כאן ע"כ. נ"ל דאיירי בשהודה במקצת קודם שביעית ושילם המקצת ופסקו לו שבועה על השאר סד"א בשבועה לא קרינן לא יגוש קמ"ל לא יגוש מ"מ לא לשלם ולא להשבע. ומה שמקשה הרא"ש ומביאי הכ"מ שם אהא דאמרינן כפרנית ונעשית מלוה וקשה הא תנן פ"ב דשביעית כל מעשה ב"ד אינן משמטים ומפרש בירושלמי גוזרי דיני' וכו' ע"ש. הנה לפי' הראב"ד וכמ"ש לעיל ודאי דלק"מ אלא אף לשיטת הרמב"ם י"ל דמפרש כפרנית ונעשית מלוה היינו שהודה הלוה בעצמו שלא בפני ב"ד. ומה שתירץ הרא"ש דהא דכפרנית ונעשית מלוה איירי שלא כתבו פסק דין לכך לא הוי כגבוי ע"כ. כבר כתבתי למעלה שצל"ע אם בעיני דוקא שיכתבו הפסק. ואף שהרמב"ם והראב"ד. כתבו לשון זה וכתבו איש פלוני אתה חייב אפשר דלאו דוקא הוא ולאו בכתיבה תליא מילתא וצ"ע:

היתה עידית שלו בינונית של כל אדם. עיי' פי' בקונט'. ואין לפרש דמיבעי' להו אם בשלו הן שמין או בשל עולם דהא קאמר בסמוך היתה עידית שלו יפה משל כל אדם עידית וכן בבינונית וזיבורית ש"מ דקסבר בשלו הן שמין. ודוחק לפרש דמיבעי לי' מי אמרי' לעולם דרשינן מיטב לטובת הניזק או מיטב דעלמא או מיטב דניזק. דלפ"ז איך רצו לפשוט מהך ברייתא דבשל עולם שמין תיקשי לי' הך אם היתה עידית יפה משל כל אדם וכמ"ש. וע"כ לומר דלעולם דרשינן מיטב לטובת הניזק וכמו שכתבתי. אי נמי יש לומר דאיירי בשאין לו אלא עידי עידית ובינונית של עולם סד"א כיון דבשל עולם שמין ידחה הניזק אצל הבינונית קמ"ל דלא. אלא דעדיין קשיא הא דתני זיבורית שלו יפה משל כל אדם זיבורית היא מאי קמ"ל לא יהא זיבורית שלו אלא בינוני' נמי מגבינן לאשה מהן דהא תני עידי' ובינונית בע"ח וכתובת אשה בבינונית:

אבל כתובת אלף דינר גובה מן הבינית. כ' הרשב"א בתוספת הוא דפליגי אבל נדוני' דינה כשאר ב"ח ומייתי ראיה מן הבבלי פ' הנושא דף ק"ד דבתוספת היא שנויה ע"ש. ולפום ריהטא מוכח שם בהיפך דגרסי' התם א"ל אביי לרב יוסף עניים שישראל עד כ"ה שנים ומרתא בת בייתוס עד כ"ה שנים א"ל לפום גמלא שיחנא. ש"מ דבנדוני' איירי דבתוספת אין חילוק בין מרתא לעניים שבישראל דבל אחד יכול לכתוב תוספת כמו שירצה. והרא"ש כתב שם בכתובות ודוקא תוספת אבל נדוני' מסתבר שהוא כחוב והא דאמרי' עניים וכו' ומרתא כ"ה שנים משום תוספת כתובה קאמר שהיה גדול. והדבר קשה מנא ידע אביי דתוספת דמרתא היה גדול. ואם על תוספת שליש קאי שהיה של מרתא גדול ניחא. והב"י כ' בא"ע סי' ק' כ' מהרי"ק שורש פ"א תוספת שליש הנהוג בינינו אינו התוספת הנז' בכל מקוה בתלמוד אלא הוא מעיקר הדין וכו ויש לו דין נכסי

צאן ברזל שהיא כנדוניא ואין דבריו נראין לי ע"כ. והרמ"א בד"מ כתב ולא ידעתי טעמו כי סברת מהרי"ק נראין נכונים ע"ש וכ"כ בש"ע שם בהג"ה סעיף ה'. ולפמ"ש טעמו של הב"י מבואר שדברי הרא"ש הן היפך מסברת מהרי"ק וזה ברור. ואל תתמה שיהא התוס' מהנדוניא בכלל כתובה והנדוניא עצמה אינה בכלל דודאי אף התוס' שליש מכלל תנאי כתובה הוא או מדינא דגמ' כדקא' מהרי"ק או ממנהגא כמ"ש הרמב"ם אבל הנדוניא עצמה איך לה שייכות לכתובה. ולפום ריהטא נראה דתוספת שמוסיף לה מדעתו לכ"ע היא כבעלת חוב ועדיף מינה שהרי כ' תוס' בכתובות דף מ"ט ע"ב בד"ה הוא ואשתו וכו' דמתנה כמכר ע"ש וליכא מ"ד דאמרי' במכר דמחל אם לא תבעו תוך כ"ה שנים. מיהו בבבלי ריש פ' אע"פ דף נ"ד ע"ב מפורש דתוספת דהכא במה שהוסיף לה מדעתה נמי איירי והוא נמי תנאי כתובה מיקרי כיון דהוסיף על הכתובה דגרסי' התם רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף מסייעא ליה לר' אייבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה. אך פשטא דשמעתתא דכתובות פ' הנושא משמע דריב"ל ור' יוחנן בדר' ינאי פליגי וכן משמע מדברי הרא"ש. וקשה למה לא פריך הש"ס לריב"ל ממתני' דפ' אע"פ. ונראה לשיטת הרא"ש שכתבתי לעיל י"ל דלא פליגי אלא בתוספת שליש דריב"ל סובר שאינו מכלל תנאי כתובה אלא מנדוניא קיהיב לה והרי הוא כנדוניא דיש לה לעולם ור' יוחנן סובר דאף זה מכלל תנאי כתובה הוא וכמ"ש. אך לשון הש"ס משמע דריב"ל לית ליה הא דר' ינאי וי"ל הא דאמרי' ריש אע"פ נפקא מינה למוכרת וכל זמן שהיא בבית אביה וכו' ר' ינאי גופא הוא דקאמר א"כ שפיר מייתי ראיה מדר' ינאי ודוחק. ואם נאמר בהיפך דלכ"ע תוספת שליש אין לה ולא פליגי אלא בתוספת שהוסיף מדעתו ניחא קושית תוס' פ' הנושא דף ק"ד ע"א בד"ה ומרתא וכו' ע"ש דהשתא פירכא דאביי בין לבר קפרא בין לר"י היא. דמ"ש תוס'. דאליבא דכ"ע מהכא אליבא דר"י קאי ובר קפרא קאי אדרבנן תימא לי א"כ כתובתה דאר"מ במתני' אין פירושו ככתובתה דקאמרו חכמים דפליגי עליה. וא"ת מ"ט לחלק בין תוספת שליש לתוספת שהוסיף מדעתו וי"ל תוספת שליש אי לאו דמחלה ה"ל למתבענו אבל תוספת שהוסיף מדעתו מתנה היא איכא למימר דבזיזה למתבענו כיון שזנין אותה או שאינה חפצה במתנה כדכתיב ושונא מתנות יחיה עד דיצטרך לה. וגירסת הרי"ף ריב"ל משום ב"ק ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה ור"י אמר אפי' תוס' יש לה. וכ' הר"ן וה"פ ל"ש דגובה לעולם בששטר כתובה יוצא מתחת ידיה אלא מנה ומאתים דמשעבדי לה מדאורייתא או בתקנתא דרבנן כעין דאורייתא אבל תוס' לית ליה ורי"א אפי' תוס' יש לה דתנאי כתובה ככתובה ע"כ. לפי פי' זה איכא לאוקמי אביי ככ"ע דמתני' בדלא נקיטא כתובה איירי ולכ"ע אין לה תוספת.

אך הר"ן מסיים וכתב ואין גי' זו מחוורת דהיכי ר"ל לריב"ל תוספת גרוע מן העיקר אדרבא תוספת דמי לחוב שדינו לגבות לעולם ומצינו שיפה כחה מן העיקר דהא אמרינן' לעיל פ' אלמנה ניזונת אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן ע"כ. ותימא לי ודאי די"ל לענין מחילה טפי מסתבר שאדם מוחל לחבירו מתנתו שנתן לו ממאי שימחול לו עיקר החוב שחייב לו. וגם אין הנדון דומה לראיה דבפ' אלמנה איירי לענין מקח טעות אמרינן עיקר כתובה שחייב מחמת מקח אין לה דמקחה מקח טעות אבל תוספת שנתן לה מחמת חובת ביאה יש לה אבל הכא מטעם מחילה אתאן עלה טפי מסתבר שמחלה המתנה משנאמר שמחלה העיקר וצ"ע ועיי' בכתובות ר"פ אע"פ בתוס' בד"ה ולעוברת: **גובה בבינונית**. כ' הה"מ פט"ז מה' אישות הלכה ד ולדעת רבינו נצ"ב הרי הן כחוב ומן הבינונית ולדעת הרמב"ן ז"ל מן הזיבורית והרשב"א לא הכריע בזה ומן הירושלמי נראה כדעת רבינו ששם נחלקו בדין התוספת אם הוא בבינונית משמע לד"ה נצ"ב בבינונית ע"כ. וכ' הלח"מ כ' הה"מ והרשב"א לא הכריע וקשה לפמ"ש הה"מ לעיל בשמו דבכל מקום שאין הלשון גורם אין נצ"ב בכלל כתובה והכא דלא שייך לומר הלשון גורם אין נצ"ב בכלל כתובה ע"כ. ונראה דלק"מ דכוונת הה"מ למ"ש הרשב"א בחידושיו בסוגיין דמסברא י"ל שנצ"ב בזיבורית דיותר ממה שהאיש רוצה לישא וכו' א"ד כיון דמשלה הן איכא כמו נעילת דלת דמימנעי ולא נסבי ולא הכריע בדבר ע"ש וזה ברור. ומ"ש הה"מ מן הירושלמי נראה כדעת רבינו וכו'. קשה מאי ראיה מייתי מסוגיין הא ודאי איכא לפרושי נמי כתובתה של אלף דינר היינו נמי נצ"ב. והרשב"א דכתב בתוספת איירי אין ר"ל דדוקא בתוספת איירי אבל לא נצ"ב אלא ה"ק אין מכאן ראיה דנצ"ב בזיבורית די"ל דלא פליגי אלא בתוספת כדפליגי בבבלי אבל למ"ד נצ"ב דינייהו כמנה ומאתים י"ל כתובתה של אלף דינר אף בנצ"ב איירי וע"ק לקמן בפט"ז הלכה כ"ג כ' הה"מ בשם הרשב"א לענין שתיקה כ"ה שנים אין נדוניא בכלל ובסוגיין מפורש דשניהם שוין דין מחילה ודין בינונית או זיבורית ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה ואתיין וכו'. וצ"ע:

ואתיין אילין פלוגוותא וכו'. מכאן משמע כל היכא. דאמרינן דגביא בזיבורית אמרינן נמי דמחלה. וקשה בא"ע סי' ק"א כ' בש"ע נדוניא לעולם אינה מוחלת אפי' לאחר כ"ה שנים ולא הגיה הרב כלום ובסי' ק' סעי' ד' כתב וי"א נדוניא ונצ"ב נגבין מן הזיבורית: **במזכה על ידה**. עמ"ש בכתובות פי"ב ה"ה בד"ה במזכה ובד"ה מקולי כתובה וכו':

הלכה ב

אלא בשטר שהריבי' אוכלת בו. בירושלמי כתובות פ"ט ה"ח פריך וב"ד גובין ריבית ומשני תיפתר שערב לו מן העכו"ם. וכתבתי שם בתוס' לפמ"ש בש"ע י"ד סי' ק"ס סעי'

ט"ו בשם רש"י ריבית ע"י שליח מותר קשי' א"כ מאי דוחקי' דש"ס למוקמי בעכו"ם וצ"ל דאיירי בשקיבל עליו לדון בדין ישראל כמפורש בבלי בערכין דף כ"ט לישני דאיירי בשלוה אביהם בריבי' ע"י שליח ע"כ. ולאחר העיון נ"ל לפמ"ש בד"מ ומביאו בש"ך שם דלא התיר רש"י אלא בשקיבל השליח המעות מהמלו' ונותנו ללוה. א"כ אין להמלוה על הלוה כלום אלא השליח והא ודאי דאסור השליח לתת רבית משלו כמפורש בש"ע שם וז"ל והשליח אינו עושה איסור דהאי רבית לאו דידי' הוא והשליח אינו יכול לכוף ליתומים שיתנו לו רבית דאינו אלא שלוחו של אביהם והם אינן רוצים שיהי' שלוחם. ורש"י לא קאמר אלא שאם נותן ריבית על ידי שליח דלית ביה איסורא אבל בכפיי' אינו יכול המלוה להוציא הרבית לא מן השליח ולא מן הלוה וצ"ע לדינא:

במגבה הדבר תלוי. בקונט' הגהתי במזונות הדבר תלוי. ויש לקיים הגירסא שלפנינו דה"ק דס"ל לר"ש כל זמן שלא גבתה הכתובה יש לה מזונות אע"פ שתבעה כתובתה. מיהו קשה מאי דוחקי' לאוקמי בשכבר תבע' כתובת' דלמא בשלא תבעה כתובתה דלכ"ע יש לה מזונות:

כיני מתני' אין נפרעין מנכסי יתומים לניזקין וכו'. וא"ת מנ"ל דבנזקין איירי דלמא בבעל חוב ובגדולי' דלא מסיק אדעתי' דמיית וליכא נעילת דלת ואוקמוה אדין תורה דב"ח בזיבורית וכן משמע בבבלי בסוגיין וי"ל דא"כ מאי קאמר מפני תיקון העולם הא דינא הוא אלא ודאי תיקון העולם לא קאי אלא אניזקין ודוקא בקטנים אבל בגדולים ניזקין בעידית כדמסיק. אך קשה לפי מאי דמסיק בגדולים אפילו ב"ח בבינונית דקם הבן תחת האב ש"מ דלית ליה הך סברא דלא מסיק אדעתיה דמיית והדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דאיירי בנזקין וי"ל סובר הירושלמי כיון דדינו דב"ח בזיבורית לא שייך לומר גבי' מפני תיקון העולם ביתמי בזיבורית א"נ סובר מתני' ודאי אף בניזקין איירי דעל' קאי וכ"מ בתוס' וברשב"א. מיהו מ"ש תוס' בריש פרקין בד"ה אין נפרעין מנכסי יתומים וכו' אבל ניזקין דדינן מדאורייתא בעידית איך הפקיעו חכמים בשביל יתומים ע"ש ונראה דהיינו טעמא כיון דמן הדין אין נזקקין לנכסי יתומים שאין גובין. עדות שלא בפני בעל דין כמפורש בב"ק פ' הגוזל אלא חכמים הקילו על הניזקין שיגבו מיתמי די אם תיקנו שיגבו מזיבורית וצ"ל תוס' סוברים לפי המסקנא דקאמר והלכתא יתומים שאמרו בין גדולים בין קטנים אף אניזקין קאי וכדעת הרמב"ם וקשיא להו מגדולים. אך קשה מנ"ל דאביי ומר זוטרא סברי שיעבודא לאו דאורייתא דלמא אינהו נמי סברי שיעבודא דאורייתא אלא דמתני' בקטנים דוקא איירי ולא בגדולים כמפורש בסוגיין ואפשר לומר קסברי תוס' דאף בניזקין אינו גובה מיתומים קטנים אלא בשחייב מודה בחליו או שמת מתוך

נידוי וכמ"ש בש"ע ח"מ ריש סי' ק"ח נמצא דאין כאן שום תקנה. מיהו בסוגיין לא משמע כן דא"כ מאי קאמר ויש אומרים אף לניזקין אס"ד דאינו גובה אלא בכה"ג מאי איריא ניזקין הא אפי' שאר חוב נמי והרא"ש כ' בשם הרר"י ניזקין דמן התורה דינו בעידית לקטנים עבדו רבנן תקנתא אבל לא לגדולים ודברים של טעם הם ע"כ. ודאי קשיא קושית תוס' איך הפקיעו חכמים זכותו בשביל יתומים. ואני תמה שלא הביאו הפוסקים ראיה מדברי תוס' דסברי כרמב"ם דאפי' בניזקין אף מגדולים דינן בזיבורית. אך לפי התירוץ השני שכתבו תוס' שם דלא פליג רבנן ביתמי בין בע"ח לניזקין. י"ל דמודו תוס' דוקא ביתומים קטנים הוא דלא חילקו חכמים אבל לא בגדולים. ותירוץ זה עיקר אפי' לדעת הרמב"ם דמ"ש בתירוץ הראשון דאביי ומר זוטרא סברי שעבודא לאו דאורייתא לית ליה להרמב"ם דהא איהו פסק כמר זוטרא ואביי ובפי"א מה' מלוה פסק שעבודא דאורייתא. ולשיטת הפוסקים בניזקין דוקא בקטנים גובה מזיבורית אבל מגדולים גובה בעידית קשיא מאי פריך בבבלי דף נ' לר' בא מהא דתני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית אפי' הן ניזקין ומשני בשינוייא דחיקא כר' ישמעאל כמ"ש הרשב"א ע"ש לישני דאברם חוזאה בקטנים איירי דעבדי חכמים תקנתא אבל בגדולים לכ"ע בעידית וצ"ע:

הלכה ג

מפני שאין להן קצבה. בבבלי בסוגיין קאמר עולא לפי שאין כתובין ומיבעי ליה לר"ח קצובין וכתובין או קצובין אע"פ שאינן כתובין מתיב ר"ה בר מנוח מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב ע"כ נראה דפריך בין לעולא בין לר"ח דמזון בת אשתו אינו כתוב ואינו קצוב אע"ג דתנן ברישא דהך מתני' דמתיב מינה ר"ה בר מנוח ופסק עמה לזון חמש שנים מ"מ כיון דגם רפואה שאין לה קצבה בכלל מזון אין המזונות קצוב. וכ"כ רש"י פ' נערה דף נ"א ע"ב בד"ה והמקבל עליו לזון בן ובת אשתו אף הוא אינו גובה ממשועבדים לפי שאין קצובין וכתובין והא דתנן בהנושא והיא ניזונת מנכסים משועבדין מפני שהיא כבע"ח מוקמינן לה התם בשקנו מידו דסתם קנין לכתיבה עומד ע"כ. ואין לומר רש"י מוקי להך ברייתא דתני בה לזון בן ובת אשתו בשלא קצב השנים דא"כ מאי קשיא ליה ממתני' דהנושא דהתם איירי בשפסק לזון חמש שנים. ודוחק לומר דלא קשיא לרש"י ממתני' דהנושא אלא למ"ד כתובין בעינן. דהא לא הזכיר דפליגי אמוראי אי בעינן קצובין או כתובין גם מפורש שם דס"ל כמ"ד קצובין בעי' שהרי כ' שם בד"ה פירות וכו' לפי שאין קצובין ואין הלוקח יודע בכמה להזהר. וכן פסק הרמב"ם פכ"א מה' מלוה כר"ח ע"ש. ובהכי ניחא

קושית תוס' ר"פ הנושא למ"ד קצובין אמאי לא חשיב מזון הבנות לאחר מיתת אביהן דהוי עד שתבגרן קצובין לענין אם שיעבדו האחין שיוציאו מידו. דאין מזון הבנות ולא מזונות בת אשתו קצובין. ועיין בתוס' כתובות דף נ' ע"ב שתירצו קושיא זו בענין אחר. ואל תתמה אם נאמר דקושית ר"ה בר מנוח דמתני' דלא כחד מינייהו א"כ מ"ט דמתני' דהא פירש"י אהא דמותיב בסוגיין מר' נתן אלמא משום דלא קדים ולאו משום קצובין וכתובין וכ"ת א"כ מאי משני בשקנו מידו בשלמא למ"ד כתובין בעינן ניחא דסתם קנין לכתיבה עומד אלא למ"ד קצובין בעינן מאי מהני הקנין י"ל כמ"ש תוס' בסוגיין בד"ה בשקנו מידו וכו' קנין אלים טפי מכתיבה ע"ש א"כ קנין עדיף נמי מקצובין. מיהו לשיטת תוס' י"ל דלא ניחא להו לפרש תיובתא דר"ה בר מנוח לכ"ע דא"כ מ"ט דמתני'. הא אינהו מפרשין נמי הא דקאמר ת"ש מדר' נתן אתיא כר' חנינא ע"ש בד"ה אלמ'. ורש"י פי' בסוגיין דר"ה בר מנוח לעולא פריך ולא לר"ח דלזון בת חמש שנים דבר שיש לו קצבה הוא וקשיא דידיה אדידיה וכמ"ש. וראיתי לרשב"א בחידושיו שכ' בשם ר"ח כמ"ש. ומרבה להקשות אפירש"י דמזון בת אשתו לא קייצא והכי מוכח בהדיא בכתובות פ' נערה דאמרי' רב ושמואל אמרי תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר ואמרי' במאי קמיפלגי מ"ס מידי דשכיח ממידי דשכיח ומ"ס מידי דקיץ דהיינו מעשה ידיה ממידי דקיץ דהיינו מעה כסף אלמא מזונות לאו מידי דקיצא נינהו ע"כ. ותימה לי מה ראיה מייתא ממזונות האשה למזונות הבנות ודאי מזונות האשה לא קיץ דעולה עמו ואינה יורדת נמצא פעמים שצריך להוסיף במזונותיה משא"כ בבנות. וכ"ת א"כ מעה כסף נמי לא קיץ דעולה עמו י"ל מזונות משתנה אפי' בדבר מועט שמרויח משא"כ במעה כסף. ואפשר דמעה כסף אינו משתנה כלל ומתני' דסוף פ' אע"פ יש לפרש' כך ועוד ודאי מודה רש"י דמזונות פעמים יוקר פעמים זול אלא אפ"ה דרך בני אדם שמקבלין על עצמן לזון אדם שנה או שנתיים בעד שכר כך וכך נמצא דמידי דקיץ הוא אבל אינו דומה קיץ דמזונות לקיץ דמעשה ידיה שהיא דבר שאינו משתנה כל ימי חייה וזה ברור. עוד הקשה אם איתא הל"ל מתיב ר"ה בר מנוח לעולא לסיועי לר"ח א"נ הל"ל מתיב ר"ה לעולא ע"כ. נ"ל רב הונא לפשוט האיבעיא קאתי דר"ח קצובין לחוד קאמר ולא להקשות אעולא ואפשר דלא ידע דפליג עולא אר"ח ואי נמי ידע כיון דעיקרו לפשוט האיבעיא לא חש להזכירו. וכתב עוד הרשב"א והא דפרקינן בשקנו מידו ופירש"י סתם קנין לכתיבה עומד גם זה תימא ל"ל בשקנו מידו לימא בשכתב לה ע"כ. ונראה מדתני רישא ופסקה עמו וכו' משמע פסיקא הויא אבל לא כתיבה שכך הוא לישנא דמתני' ברוב המקומות. ותדע דהא ר"פ הנושא מוקי לה נמי בשקנו מידה מכח קושיא אחריתי

ולא מוקי לה בשכתב לה. ואף תוס' כתבו שם ה"מ לאוקמי בשכתב לה. מיהו לרשב"א ניחא דבעי לשנויי התם אליבא דכ"ע ולר"ח כתיבה לחוד לא מהני ומזונות לא קיץ הלכך צריך לאוקמי מתני' בשקנו מידו. ואף דמסיק הרשב"א דהלכתא כעולא מ"מ ניחא ליה לשנויי ככ"ע. ועי"ל לשיטת רש"י לכך לא מוקי לה התם בהנושא בשכתב דא"כ קשיא מאי קמ"ל וכ"כ רש"י ותוס' שם דף ק"א ע"ב אבל השתא דמוקי לה בשקנו מידו. ניחא דקמ"ל דסתם קנין לכתיבה עומד וה"ל כאלו כתב לה. ומ"ש הרשב"א עוד ועוד קשיא לי מאי פריך א"ה בנות נמי מאי קושיא לעולא הא איהו דאמר כתובין הן אצל בני חורין ואינן כתובין אצל משועבדין הרי דעיקר תקנתן הכי הוה ע"כ. ואיני מבין הא בשקנו מידו לאו מכח תקנה קאכלו אלא מכח קנין והרשב"א גופא כתב כן לפי' ר"ח אלא אי לאו דסתם קנין לכתיבה עומד לא הוי מהני הקנין ממשעבדי דבעינן כתובין. ומ"ש תוס' דף נ' ע"ב בד"ה אין מוציאין וכו' בפ' נערה תניא חמשה גובין מן המשוחררין ותנא ושייר הכא והתם ואע"ג דהתם תני חמשה. וכ"כ תוס' בכתובות שם. ונ"ל לפי מאי דמסיק דלמזון הבנות אפי' בשקנו מידו אין מוציאין לא שייר במתני' ובברייתא מידי. במתני' לא מצי למתני לזון בן אשתו דתני בברייתא. משום דתני למזון הבנות דאיירי אפי' בשקנו מידו אין מוציאין משא"כ לזון בת אשתו דמוציאין בשקנו מידו וכיון דאין דיניהן שוה לא תני לה. והא דתני בברייתא גט חוב שאין בו אחריות וכתובה שאין בה אחריות. לא תני במתני' דסתמא כר' יהודה דאמר אחריות טעות סופר ובברייתא כר"מ כמפורש שם בכתובות. ובברייתא לא תני מזון האשה והבנות דתני במתני'. דכ"ש הוא השתא למזון בת אשתו אע"ג דליכא למיחש לצררי אין מוציאין כ"ש למזון האשה והבנות. וזה סייעתא לפי' ר"ח דלפירש"י קשיא למ"ד קצובין דלא מוקי לה בקנו מידו:

והוא שקדם וכו'. פירש"י מדתלי טעמא משום דלא קדים ש"מ שאין הטעם משום קצובין וכתובין. והרשב"א כ' דבא להוכיח בדר"ח דקצובין אע"פ שאינן כתובין וכו' גם בירושלמי מצאתיה על דברי ר"ח וקיי"ל כעולא דהא ר"י ור"ל הכי ס"ל ע"כ. וקשה א"כ קשיא ר"י אדר"י דבבבלי קאמר. מפני שהן כתובין ובסוגיין קאמר והוא שקדם וכו' והך קושיא היא בין לרש"י בין לתוס' וי"ל בבבלי רב אסי הוא דקאמר הכי משמיה דר"י והכא ר"ח בר בא קאמר משמיה דר"י ופליגי אהדדי. מיהו הא ודאי דאין ראיית הרשב"א מסוגיין דר' נתן כר"ח אתיא ראיה גמורה דלשיטת רש"י י"ל ר' יוחנן פליג וסובר משום דקדם הוא ואין הטעם משום קצובין וכתובין וקאי אמתני' אין לך יורד ברשות וידו על העליונה אצל ראובן. כתב בש"ע ח"מ סי' שע"ג סעיף א' היתה ההוצאה יתירה על השבח בין שהכיר בה שהוא גזולה בין שלא הכיר אין לו מההוצאה אלא שיעור שבח ונוטלו

מבעל השדה. וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. ותימא הא מפורש כאן דלוקח אצל הגזלן יורד ברשות הוא ומפורש בש"ע שם סי' שע"ה ס"ד דהיורד ברשות אם ההוצאה יתירה על השבח נוטל את ההוצאה. ונראה שסמכו אהא דגרסי' בבבלי ב"מ דף ט"ו המוכר שדה לחבירו והשביחה ובא בע"ח וטרפה כשהוא גובה וכו' ואם היציאה יתירה על השבח אין לו אלא ההוצאה כשיעור שבח מבעל חוב. וסברי דהוא הדין בלוקח מגזלן. אך אין דברים הללו מבוררין לי דמנ"ל שאינו גובה שאר הוצאה מבעל הקרקע והא דלא תני בסיפא ושאר הוצאה מבעל הקרקע כדתני ברישא נוטל את השבח מבעל הקרקע איכא למימר דהא פשיטא השתא שבת נוטל מבעל הקרקע הוצאה לא ב"ש ולא איצטרך סיפא אלא לאשמועינן דבע"ח אינו משלם היציאה אלא כשיעור שבחא. ואף אם נאמר דבלוקח מלוה שאין לו יציאה היתירה על השבח היינו משום דלאו כיורד ברשות ממש הוא שהרי ידע שיש למוכר בע"ח שיש לחוש שיקח השדה ממנו משא"כ בלוקח מגזלן ולא הכיר בה אצל הגזלן ודאי יורד ברשות הוא כמפורש בסוגיין וצ"ע:

דיכיל למימר לי' מילי דלא דידי זבנית לך. וא"ת וכי לית לי' לרבי מנא מה מכר ראשון לשר כל זכות שתבא לידו וי"ל אית ליה אלא קסבר רב אסי במאי קני בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא דהא מעיקרא לא סמכא דעתי' עליה דמי יימר שירש מאביו כלום שמא ימכור נכסיו מחיים והכי מסיק בבבלי פ"ק דב"מ:

ר"י לא גבי. וקשה וכי פליג רבי יוחנן אדר' דאמרינן בסמוך דכתב לרב מוציאין לפרנס' גם בבבלי בכתובו' דף ס"ט משמע דהדר בי' ר"י מששמע הא דר' לכך נ"ל דגרסינן מהו לגבות' פרנסה מן המטלטלין ובבבלי שם דף נ' מפורש דר"י לא גבי ממטלטלין גם המעשים דמייתי בסמוך כולהון במטלטלין איירי:

כמנהג מקומה. מכאן ראי' למ"ש תו' והרא"ש שגובין פרנסת הבנו' אף מן המטלטלין. ועיי' בכתובו' דף נ"א בתו' בד"ה ממקרקעי והרמב"ם כ' פ' כ' מה"א עישור זה שהוא לפרנס' אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו לתקנת האחרוני' אינו נוטל אלא מן הקרקע ע"כ ומסוגיין מבואר דליתא למ"ש הלח"מ שם דדוקא בכתובה ותנאיה התקינו הגאוני' דעת' כל עסקינן במטלטלין ואשה סמכה דעתה עלייהו וכו' ע"ש. דהא מפורש במקו' דרוב עסקיהן במטלטלין גובין אף לפרנסה ואפשר לומר דס"ל דהכא איירי שהי' מנהג מפור' דגובין פרנסה ממטלטלין אבל היכא דליכא מנהגא אין גובין ממטלטלין:

רבי בא כדידי' ור"י כדידי'. בקונ' הגהתי' ואפשר דקאי אהא דגרסי' בירושלמי כתובות דף י"ז ע"ב הכותב נכסיו לבניו א"ר יהוד' בן חנני' הוא ואשתו ובניו קטנים ניזונים מהן לאלמנתו מהו אר"ז איתותבת ולא איתפרשת א"ר בא בר ממל איתותבת ואתפרשת א"ר

בא נראין הדברים אם היתה אוכלת בחיי בעלה אוכלת ואם לאו אינה אוכלת ע"כ. וקאמר הכא רבי בא כדעתיה דאמר איתותבת ואיתפרשת ורבי יוד' כדעתיה דאמר התם הוא ואשתו ניזוני' מהם משמע אפילו אלמנתו דלעולם הנכסים בחזקת האלמנה להיות ניזונת לשיטתו דאמר אפילו מתו הבנות אלמנתו ניזונת מהן ועיי' בבבלי כתובות דף מ"ט ע"ב. וע"פ הסוגי' דכתובות עוד יש לפרש בענין אחר ואין להאריך:

בני בנים מה הן. עיי' פי' בקונט'. עי"ל מיבעי' ליה אם לא הניח בנים רק בני בנים חייבין ליתן מזונות האלמנה. וכ"כ בש"ג דאפי' יורשים אחרים שאינן מיוצאי חלציו חייבין לפרנס האלמנ'. מיהו קשיא לי פשיטא הא כבר נשתעבדו הנכסי' בחיי בעלה לפרנסתה. ולפירושי בקונט' קשיא לי שלא הזכירו הפוסקים אם חייב אדם לזון בני בניו כשהן קטנים וצ"ע עוד י"ל בני בני' של הלן היינו לענין פריה ורבי' דאמרינן בני בנים הרי הן כבנים וקאמר בני בנים קפצה עליהן ירושת התורה וכיון דמן התורה יורשין אין עליהם לשלם מה שתקנו חכמים ופי' בקונט' נראה עיקר:

אבל אם אמר לו וכו'. וקשה למה ישבע הרי הוא כופר הכל ומדינא דאורייתא ודמתני' אין כאן שבועה ונראה דה"ג אם אמר שני שווירים מצאתי לך והחזרתי לך אחת מהן הוא אומר לא החזרת לי את שניהן לא בזה תקנו. וצריך לישבע כדין מודה במקצת. וא"ת אמאי ישבע הא מגו דאי בעי שתיק ומגו דאורייתא כדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה וי"ל אין זה מגו טוב דחיישי' שמא יודע שיש עדים שראו שמצאן או הוא חושש שמא עמד אדם מרחוק וראה ויכחישנו אבל בחזרה אין מי שיכחישנו. וכ"נ דעת רש"י בסוגיין ולכך לא חש לקושית תוס' שם בד"ה תניא וכו'. וכן צ"ל לרבי יוחנן בסמוך דאל"כ מאי תיקנו הא מדאורייתא אינו נשבע גם באחרונה מטעם מגו:

הלכה ד

אתם פרט לשותפין וכו'. וא"ת איך ממעטי' כל הרי מיעוטי מחד קראי וי"ל שוין נינהו והי מינייהו מפקי'. אך קשה הא בעינן גם לרבות שליח ובעינן אתם דאי לאו אתם ליכא למשמע מגם דלריבויי שליח קאתי ועוד הא לרבנן בעינן אתם למעט עכו"ם דדרשי מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית וי"ל דממילא מימעט כל הני מלשון אתם דמשמע דוקא אתם בעצמכם. והרשב"א כ' מדינא תורמין האפטרופסין אף להניח והא דדרשינן אתם ולא שותפין אתם ולא אפטרופסין מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"כ. ותימא לי דגרסי' בבבלי רפ"ב דקידושין דף מ"א ע"ב לר"ש דפוט' תרומת עכו"ם מחומש אתם גם אתם למה לי איצטרך סד"א הואיל ואמר מר אתם ולא אריסין אתם ולא שותפין אתם ולא אפטרופ' אתם ולא התורם את שאינו שלו אימא אתם ולא שלוחכם נמי קמ"ל. ואס"ד

דהך דרשא אסמכתא בעלמא הדרא קושיא לדוכתא לא לכתוב אתם ולא גם. ודוחק לומר דכולא קרא לתורם שאינו שלו אתי והא דממעטי' אריסי' ושיתפין ואפטרופסי' אסמכתא בעלמא היא דא"כ ה"ל למייתי ברישא ולא התורם שאינו שלו שהוא עיקר ואפשר דלא קאמר דהוי אסמכתא אלא לענין אפטרופסין דידן כיד היתומי' אלא דאין לשון הרב משמע כן דא"כ מה לו להזכיר כאן ולא שותפין וצ"ע. ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה והתנינן וכו':

ולא התורם שאינו שלו. כפי' בקונט' כך פירש"י. ובירוש' פ"ק דתרומות מיבעי' ליה פירושא דברייתא האיך אם קאי על התורם את של חבירו או התורם את ההפקר. ואי קאי על ההפקר ניחא דהדר תני ולא התורם את שאינו שלו:

והתנינן השותפין שתרמו. כ' הרמב"ם פ"ד מה' תרומות והשותפין אינן צריכין ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהן תרומתו תרומה. וכתב הכ"מ בשם הר"י קורק' הקשו המפרשים על משנה זו מהא דדרשי' פ' האיש מקדש אתם ולא שותפין ותי' דסובר הרמב"ם כדמשני בסוגיין כאן להלכה כאן למעשה וכו' ויהיה פי' דבריו כל התורם מהן כיון שכבר תרם תרומתו תרומה או שהוא סובר דהך דרש' דלא כהלכתא דמתני' פליג עלה וזה הנרא' יותר בדע' רבינו ע"כ. ותירוצא קמא קשיא לי א"כ מאי קאמר והשותפין א"צ ליטול רשות זה מזה הא ודאי צריכין אלא בדיעבד הוי תרומה. ותירוץ השני קשה הימנו איך נאמר שדחה הרמב"ם תירוצו של הירושלמי בלי שום טעם וראי'. ועוד מדפריך הש"ס מינה בבבלי בסוגיין ש"מ הלכתא היא מיהו בהא י"ל דאינו דוחה מברייתא אלא ולא שותפין אבל אינך אחריני הלכתא נינהו ופריך שפיר מינה ואפשר לומר קסבר הרמב"ם הך דרשא לית' אלא לר"ש אבל לרבנן דילפי דאין שליחות לעכו"ם מגם אתם איצטריך להו גם ואתם וכמש"ל בד"ה אתם. אך קשה דכ' הרמב"ם שם הלכה י' אריס שתרם ובא בעל הבית ועיכב אם עיכב עד שלא תרם אין תרומתו תרומה ואם משתרם עיכב וכו'. וכתב הכ"מ בשם הרי"ק והא דתני אתם ולא אריסין אפשר דהיינו בתורם על חלקו של בעה"ב והכא בתורם על חלקו עם חלק בעה"ב דכיון דתרם על הכל דינו כשותפין א"נ התם לכתחלה והכא דיעבד וכמו שתירצו בירושלמי וכן מוכיח בההיא דהניזקין והוא הנראה בדעת רבינו ע"כ. ולתירוץ הראשון קשה הא איהו מסיק לעיל דקסבר הרמב"ם דשותפין תורמין לכתחלה והכא קאמר אריס שתרם דמשמע בדיעבד וי"ל דאע"ג דבתורם על חלקו נמי הוה כשותף שותף גמור מיהו לא הוה ועי"ל דנקט תרם משום שבא לומר ובא בעל הבית ועיכב. והא דכתב וכן מוכיח בהניזקין נראה דר"ל אס"ד דאפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה מדאורייתא מאי מפני תיקון העולם

איכא הא גם עכשיו שתרמו האפטרופסי' עדיין טבל הוא ואי משום קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו א"כ לא ליתקנו ולא מידי אלא ודאי בדיעבד תרומתו תרומה ומפני תקון העולם התירו לתרום אפי' לכתחלה. ואף דדחה הרב מהרי"ק לעיל תירוץ הירושלמי היינו לענין שותפין וכמ"ש לעיל. ומה שיש לדקדק בפי' הרא"פ בסוגי' זו כתבתי בתרומות ע"ש:

אלא כאן ביתום גדול. וא"ת הא אפטרופא לדיקנני לא מוקמינן וי"ל ודאי לכתחלה לא מוקמינן אבל כשהיה אפטרופס לקטן לא מסלקינן ליה עד שיגדיל ויהיה בו דעת לפקח בעצמו על נכסיו אפי' אחר י"ג שני' ויום אחד ובברייתא איירי בכה"ג:

ואם חבו חבו. כתב הרמב"ם פי"א מה' נחלות ואין האפטרופסין רשאין לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים שמא לא יזכו ונמצא החוב קיים ע"כ. נראה דפסק כרבי יוחנן אם דנו ונתחייבו הדין קיים ואף דר"י בירד לזכות ונתחיי' איירי והרמב"ם בירד לחוב ע"מ לזכו' איירי מ"מ תרווייהו בירד ע"מ לזכות איירי. והא דתני בברייתא דמייתי בבבלי בסוגיין ואין אפטרופין רשאין לדון לחוב ולזכות בנכסי היתומי' ומוקי לה בלחוב ע"מ לזכות. אין הכוונה שאם עבר ודן שיהא הדין בטל אלא שאינו רשאי לעשות כן. ומדברי רש"י והה"מ מפו' דהדין לחוב בטל לגמרי ע"ש ואין לשון הרמב"ם משמע כדבריו:

מתני' פליגא על ריב"ח וכו'. וקשה לרבי יוחנן מי ניחא הא ודאי אפטרופס' זה הוא שיעידו בפניו להיותו מועד ולגבות מעליי' וי"ל לר"י איכא לאוקמי דהאי לחוב על מנת לזכות הוא שכן דרך השוורים לעמוד נגד שור המזיק ואי אפשר שלא יוזק ממנו ה"ל ע"מ לזכות אבל לריב"ח קשיא שפיר:

ריב"ח אמר משל אפטרופ'. הרמב"ם פ"ו מה' נ"מ פסק כריב"ח וכ' הכ"מ דאמרי' בגמרא התם ריב"ח דיינא ונחית לעוקמא דדינא. ותימא א"כ נאמר דכללא הוא כל מקום דפליג ר"י וריב"ח הלכה כריב"ח והא ודאי ליתא ובב"ק דף קי"ב משמע דתלמיד דר"י הוה ועוד הא פירש"י דיינא הוא ולא קאמר נזקקין לנכסי יתומי'. א"כ אין מכאן שום ראיה. לכך צ"ל דסובר הרמב"ם רבי יוחנן כרבנן וריב"ח כאבא שאול כדקאמר בסמוך וקיי"ל הלכה כאבא שאול. והא דמסקינן בסמוך דר"י אפי' כאבא שאול. לא ניחא ליה לרמב"ם לפרש כפי' בקונט' והוא מדברי תוס' בסוגיין משום דקשיא ליה דא"כ עיקר חסר מן הספר ועוד לישנא דמתני' מעמידין להן אפטרופס משמע על כל מילי ועוד כשיש להן אפטרופס שמינוהו ב"ד צריכין לומר דהדין משתנה ומשתלם מן האפטרופס לכך מפרש לה הכי בעי אינש מיתן כמה זוזי דמתקריא מהימן בתמיה וכי יש אדם שנותן ממון עבור זה בשלמא משום שבועה לא פריש אבל ליתן ממונו אף אבא שאול מודה. משמע

שמפסיד ממונו ובבבלי ב"ק קאמרינן לריב"ח להי גדלי יתמי משתלם אפטרופי' מינייהו ש"מ דקסבר רבי יוחנן כרבנן ודלא כאבא שאול דהא השתא לאו קיהיב ממונו:
ואפי' דלא יסבור ר"י כן וכו' וקשה אי מהא ה"א הא קמ"ל דאין הדין חוזר אבל לעולם משל אפטרופס וכשיגדלו היתומין ישלמו כדאמרי' בבבלי בב"ק דף ל"ט:

הלכה ה

א"ל תיפתר שנטמאת מאיליה וכו'. בבבלי מסיק תיובתא למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק מהך מתני' וכ' תוס' בד"ה גזלן וכו' אע"ג דמתני' ממילא נטמאת יש לומר כיון דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ה"ל כאלו ניכר ואין לך שינוי גדול מזה וקנאם הגזלן בשינוי וצריך לשלם דמים ע"ש. ונ"ל דהירושלמי סובר אף על גב דניכר ההיזק מכל מקום כיון דאיהו לאו מידי קעביד לא מיחייב דמצינו גדולה מזו דלא חייבה תורה מלקות אלאו שאין בו מעשה. וכ"מ מדברי רש"י דף נ"ג ע"א בד"ה שמיה היזק ובהיזק בידי אדם עצמו לא חילקה תורה בין שוגג למזיד דכתיב פצע תחת פצע לחייב על שוגג כמזיד. הרי דבעי' שיעשה ההיזק בידים אך קשה מרישא דמתני' דב"ק דתנן גזל בהמה והזקינה משלם כשעת הגזלה אע"ג דממילא הוא אינו יכול לומר הרי שלך לפניך כיון דניכר ההיזק לא הוי כעין שגזל. ומ"ש תוס' שם בהכחשה ממילא אומר לו הרי שלך לפניך ע"ש. קשה הא מפורש שם בב"ק בגמ' דף צ"ו הכחשה דלא הדרא בריא משלם כשעת הגזלה. ואי בהכחשה דהדרא בריא איירי לא דמיא כלל לתרומה ונטמאת שהיא באיסורה לעולם:
דהוא מתני' דן את הדין וכו'. עיין בקונטרס. וקשה אפי' תימא מטמא כעושה מעשה למה חייב הא תנן במשנתינו שוגג פטור וזה שוגג הוא וכ"ת דהתם פשע דמה היה לו לטמאותה כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא וכ"כ תו' א"כ גם לר' יוסי לא קשיא דמודה ר"י במזיד חייב כדתנן במתני' וא"ל דהתם אין לפטרו אפי' בשוגג כדי שיודיע שהרי טימא לעין כל להחזיק הוראותו דמ"מ אין לחייבו משום לא פלוג דהא מתני' סתמא תנן בשוגג פטר משמע אפי' נעשה לו בשוגג לפני רבים ודלא כמ"ש תוס' לכך נ"ל דה"פ דהא מתני' קשיא מתני' דהכא אמתני' דבכורות ולכ"ע פריך ומשני דאר"י בשם רב במגיעו לידו א"כ כמזיד דמיא ולכך חייב. ולפי מאי דאמרי' לקמן בשמעתין אומר מותר מזיד הוא ניחא טפי דמזיד ממש הוא דהיה לו ללמוד:
חייליה דר"י מן הדא המטמא וכו'. עיין בקונטרס. ואף שנראה מדברי תוס' דף נ"ג בד"ה ותני וכו' דלא ניחא להו למימר דמפני תיקון העולם קאי אסיפא דוקא ע"ש היינו משום דנראה להם דוחק לומר דלא ידע התוספתא וכמ"ש המהרש"א אבל בסוגיין דמייתי ראיה מרישא ודאי איכא למימר דקשיא ליה דה"ל למתני שוגגין פטורין מפני תיקון העולם:

מתני' מסייעא לר"י הנותן עול וכו'. וא"ת ר' יודא בר' להך ברייתא במאי מוקי לה וי"ל שאני פרת חטאת ומי חטאת אפי' במזיד פטור מתשלומין כדי שיודיע דאל"כ יאמר שלא כיון למלאכה ולא הסיח דעתו מינייהו דהכא בתרווייהו לאו לאזוקי מיכוין אלא להנאתו. וזה כעין שתירצו בבבלי בסוגיין אך אין אנו צריכין למה שדחק רש"י בד"ה ותדוש וכו' כיון דאין הפסול אלא מחמת מחשבתו גרמא בנזקין הוא ולא מיחייב ע"ש. וממילא אזדא לה קושית הרשב"א מ"ש מפיגול דהוי במחשבה אע"ג דלא עביד מעשה ע"ש ולפמ"ש לק"מ דהתם ודאי לאזוקי קמיכוין. ומאן דמסייע מינה לר"י סובר העושה מלאכה סתמא תניא משמע אפי' מלאכה שנראה לכל שאין בה לו שום הנאה אפילו הכי פטור מדיני אדם ור' יודא בר' סובר כי היכי דאמרינן לענין שוגג לא פלוג חכמים אפי' במקום דליכא למימר כדי שיודיע כגון שעשה מעשה בפני רבים כיון דלפעמים איכא למיחש שלא יודיעו וכמש"ל בתו' בד"ה דהוא וכו' ה"נ איכא למימר לא פלוג חכמים לענין מזיד במקום דאיכא למיחש שלא יודיעו פטור אפילו במקום דליכא למיחש. ומאן דמסייע סובר אדרבא כי היכי דלא פלוג חכמים לענין שוגג לפטור ה"נ לא פלוג חכמים לענין מזיד לחיובא. כ' הרמב"ם פ"ז מה' חובל ומזיק וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ומי חטאת במזיד חייב לשלם ובשוגג פטור הכניס פרה למרבק כדי שתינק ותדוש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. וכתב הראב"ד במזיד חייב שיבוש הוא שאפי' עשה מעשה בגופו למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק פטור מדיני אדם אפי' במזיד וקיי"ל כוותיה וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין ומשום הכי לא קנסו במזיד. וכ' הה"מ סוגיא כפשטא משמע כהראב"ד וי"ל דהרמב"ם סובר דהוא הדין דהמ"ל וליטעמיך אמאי לא קנסו ביה רבנן כי היכי דקנסו מטמא וחביריו אלא דלא אמר והרבה כמוהו בש"ס ומ"ש הראב"ד לחלק בין זו למטמא משום דהכא להנאתו קמכוין אטו מטמא ואינך אי הוי בהו הנאה מי מיפטרי אבל הרמב"ן דעתו כדעת הראב"ד ע"כ. הנה מ"ש הה"מ לתרץ דברי הרמב"ם קשיא מסוגיין דמייתי מינה סייעתא לר' יוחנן. ומה שמקשה להראב"ד ממטמא ואינך. לפמ"ש לק"מ דשאני הכא כיון דלהנאתו קמיכוין איכא למיחש נמי שלא יודיעו אבל מטמא כל הנאתו אינו אלא שיטמא פירות חבירו ויצטרכו לקנות ממנו או כדומה לו ואם לא יודיע מה עשה ומה פעל. וא"ת מאי פריך הבבלי מינה לחזקי' שאני הכא דפטור כדי שיודיע י"ל כיון דאיכא נמי מלאכה שאין לו בה הנאה של כלום ואינו עושה אלא להקניט לחבירו אין לחלק במזיד לחזקיה כיון דמדאורייתא חייב וכמש"ל. ולר' יוחנן איכא לאוקמי הך ברייתא בשעשה בה מלאכה להנאתו. וא"ל לפ"ז להרמב"ם ל"ק דאיירי בעושה מלאכה שאין לו

בו שום הנאה לכך חייב דא"כ קשיא סיפא למה ליה למימר כדי שתינק ותדוש פטור הא אפי' כדי שתדוש לחוד נמי פטור דהא ודאי להנאתו קמיכוין. והרמב"ן כ' דלמ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק לק"מ דקנסא הוא שיהו מזידין חייבין ומקנסא לא ילפינן כשמואל. ונראה שכן דעת הירושלמי. מיהו הרמב"ם ודאי דס"ל דמקנסא ילפינן כמפורש שם בדבריו וכמ"ש במ"ל שם ע"ש אלא דכ' אך מה שאני תמי' דהרי"ף כ' פ' החובל אהאי דחייבי' ר"ג עשרה זהובים דמקנס' לא ילפינן אלמא דס"ל דהלכתא כשמואל ולעולם דרך הרמב"ם לפסוק כהרי"ף וצ"ע. והוי יודע שדברי הרי"ף נעלמו ממני שרוצה להכריח דהאי דר"ג דינא הוא ולא קנסא מדיליף רב מינה להאי דהקוצץ נטיע' והדברים תמוהי' דהא רב אית ליה בפי' פ' הניזקין דמקנס' ילפינן והרבה יותר מדאי נדחקתי ליישב דברי הר"ף ולא עלה בידי וצ"ע. הנה קושית אלו וכל מ"ש הרב בדיבור זה כ"כ גם הש"ך ח"מ סי' שפ"ג ושפ"ו ע"ש. ול"נ דאף הרי"ף סובר קנסא מקנסא ילפי' והא דכ' פ' החובל איכא מ"ד הא דחייב ר"ג י' זהובים קנסא הוא דקנסי' ולא גמרינן מיני' לדינא אחרינא וליתא דא"כ אמאי גמיר רב מינה להא דתנן נטיעותי קצצת אתה א"ל לקצץ פטור דש"מ טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי חייב אלא לאו דינא וגמרינן מיני' ה"פ איכא מ"ד ר"ג קנסא קניס ליה לפי צורך שעה כדתני' ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ולכך לא גמרינן מיני' אפילו לענין כיסוי הדם עצמו וקאמר דליתא דא"כ איך מייתי רב ראי' מהתם אלא לאו דינא שכך קבלו הל"מ החוטף מצוה חייב לשלם עשרה זהובים או שתקנת חכמים היא ואפילו תאמ' דקנסא קנסו חכמים לחוטף כיסוי דם שישלם י' זהובים ילפינן מיני'. ולשון הרי"ף מורה כפירושי דלפמ"ש הש"ך והמ"ל הל"ל איכא מ"ד הא דחייב ר"ג י' זהובים קנסא הוא ולא גמרינן מיני' למצוה אחרינא. ובב"ק דף קי"ז גרסינן א"ל אי דינא גמרינן מיניה ואי קנסא לא גמרי' מיניה ופירש"י אי דינא הוא שמסור ישלם גמרי' מהא דר"נ לשאר גרמי נזקין בעלמא ואי קנסא הוא דקנסי' ר"נ משום דרגיל הי' בכך לא גמרינן מיני' ע"כ. הרי שגם רש"י פי' קנסא לאו שתקנת חכמים היא אלא לפי שרגיל בכך ולא גמרינן מינה. ואף שדברי רש"י אלו תמוהים לי דמסיק ומנא תימרא דמקנסא לא גמרינן דתניא בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע חזרו אין לא חזרו לא מ"ט לאו משום דקנסא ומקנסא לא גמרי'. ולפי דברי רש"י לא דמיין להדדי דהתם תקנת חכמים היא והכא קנסא דצורך שעה הי' מיהו הא ל"ק די"ל דכ"ש הוא השתא קנסא דתקנת חכמים לא גמרי' כ"ש קנס דצורך שעה אך קשה למה ליה סייעתא הא ודאי נפקא מיניה טובא אי דינא הוא צריך לשלם מיד ואי קנסא הוא אינו צריך לשלם אא"כ רגיל בכך וצ"ע. מיהו איכא סייעתא מיניה לפירושינו בדברי הרי"ף. וע"ק לפירושם הי'

לו להרי"ף לכתוב דברי איכא מ"ד במקומו פ' כיסוי הדם ולהשיב עליו מסוגיא דהתם דגרסי' איבעי' להו שכר מצוה או שכר ברכה למאי נפקא מינה לברכת המזון אי שכר מצוה אחת הי' ואי שכר ברכה ד' הויין. ואס"ד דלא גמרי' מינה מנ"ל דקנסינן בבה"מ. ולפירושי ניחא דפשטא דברייתא משמע שקדם זה וכיסה ולא בירך דאל"כ ה"ל למימר וקדם חבירו ובירך וכיסה וסובר האיכא מ"ד לפי המסקנא ודאי אם נהנה החוטף ובירך חייב לשלם י' זהובים אבל אם לא בירך פטור ושכר מצוה ליכא ור"ג דחייבי' לזה משום קנסא לכך מקשה עליו הרי"ף מסוגיא דהחובל דהתם ברכ' ליכא ומצוה איכא. וא"ת תיקשי ליה לאיכא מ"ד הא קאמר נ"מ לבה"מ ולא קאמר נ"מ לכיסוי הדם גופיה כגון שהיו לפניו עופות הרבה ושחט עוף אחד ושח דצריך לברך ולכסות ושוחט השני ומברך ומכסה בלא ברכה כמפורש בש"ע י"ד סי' כ"ח אלא ודאי שכר מצוה איכא לכ"ע וי"ל דקאמר נ"מ לבה"מ דאית בי' תרתי שכר ברכה וד' הויין וקמ"ל דברכה לאו קנסא הוא וילפי' מיניה או קמ"ל דמקנסא שתקנו חכמים ילפינן מיני' וכ"כ הש"ך שם. ועיקר קושיתם אהרי"ף דרב אמר בפירוש פ' הניזקין דמקנסא ילפי' איני מבין תמיהתם הא רב לתרוצי לברייתא קאתי א"כ אף לשמואל צריכין לשנויי דתביעתו שחטף מצוה ממנו ש"מ דדינא הוא דאל"כ תיקשי הך ברייתא לשמואל דאמר לא ילפינן מקנסא וזה ברור. ומתוך מ"ש יתבאר דאף למ"ד דינא י"ל דקנס חכמים הוא כמו מטמא ומדמע אלא דאתי לאפוקי שאינו קנס לצורך שעה. ויתיישב בזה קושית הש"ך ריש סי' שפ"ב על הטור די"ל קנס עשרה זהובים אינו קצוב אלא תקנת חכמים היא שחייב לשלם שכר מצוה שחטף ע"ש:

אם כסבור בהן שהוא חולין ויש פיגול בחולין. וקשה למה ליה טעמא ויש פיגול בחולין הא בלא"ה פסול ששחט הקרבן שלא לשמו ומתני' סתמא תנן משמע אפ" בחטאת דפסול שלא לשמו ועוד הא תנן זבחים פ' ב"ש לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח לשם השם וכו' וזה לא נזבח לשם זבח ולא לשם אחד מאלו וי"ל לשם חולין כשר כדאמרי' בבבלי בזבחים דף מ"ו ע"ב אר"י אמר רב חטאת ששחטה לשם חולין כשר שנא' ולא יחללו את קדשי בני ישראל קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים. אך קשה הא מסיק התם דכשר ואינו מרצה א"כ כבר הפסידו בשחיטה בלא פיגול ועוד אמרי' שם אר"א חטאת ששחטה משום חולין כלומר כסבור שהיא חולין פסולה דכתיב ושחט את בן הבקר לפני ה' עד שתהא שחיטתו לשם בן בקר. וחטאת לאו דוקא דאף בכל הקדשים הדין כן. וכ"כ הרמב"ם פ"ק מה' פסולי המוקדשין. וכיון שכן לא שייך פיגול בכסבור שהוא חולין. דהא תנן פ"ב דזבחים חוץ לזמנו פגול ואין בו כרת ובלבד

שקרב המתיר כמצוותו. ואמרי' בזבחים דף כ"ט פגול הוא לא יחשב לא יערב בו מחשבה אחרת שמחשבת פסול מוציאו מידי פיגול ודוחק לומר דפליג הש"ס ירושלמי וסובר מתעסק בקדשים כשר. לכך נראה דה"ק ויש פיגול בחולין בתמיה הא לא שייך פיגול בחושב שהוא חולין דהא אית ביה פסול אחר מלבד מחשבת חוץ לזמנו. ואפי' מאן דלא גרס במתני' שוגגין פטורים וכמ"ש תוס' דף נ"ג ע"א בד"ה ותני ע"ש מ"מ קשיא ליתני סתמא כהנים שפגלו במקדש חייבין וממילא נדע דקאי אמזיד דאין פיגול בשוגג בכה"ג כסבור שהוא חולין. ולפ"ז דהך דיוקא אתיא כהלכתא קשה דאמר רבא פ"ב דמכות דף ט' אמר רבא אומר מותר חייב מיתה דקרוב למזיד הוא דהיה לו ללמוד הא ממתני' דהכא מוכח דשוגג הוא וא"ל דלא פליג רבא אלא בדלא היה אנוס בלימודו אבל בתינוק שנשבה וגר שנתגייר בין העכו"ם מודה רבא דאומר מותר אנוס הוא וכ"מ ברש"י פ' כלל גדול דף ס"ח ע"ב ע"ש ובתו' שם. ומתני' נמי איירי בכה"ג שהיה אנוס בלימודו. דא"כ ה"ל למיתני אנוסין פטורין ועוד דלא היה לו לעבוד עבודה עד שילמוד דיני עבודה. וא"ל רבא מוקי למתני' בששחט אשם לשם שלמים דה"ל מחשבת פיגול דאשם נאכל ליום ולילה ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה. דהא תנינן ריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ואי הוה פיגול בכה"ג פסולים הן ועוד הא רבא הוא דאמר עקירה בטעות לא הוי עקירה וכן כתב הרמב"ם פט"ו מה' פסולי המוקדשין אם טעה ודימה שזו עולה שלמים ועשה כל עבודותיה לשם שלמים עלתה לבעלים לשם חובה. וי"ל דרבא מוקי למתני' בהכיר ולבסוף שכח דלכ"ע שוגג הוי וכ"כ הט"ז בי"ד סי' צ"ט והמג"א בא"ח סי' שי"ח שוכח שוגג הויא וא"ת א"כ מאי מספקא ליה בתשלומי תרומה פשיטא דהכיר ולבסוף שכח ה"ל שגג וא"ל דמיבעיא ליה בשכוח מעיקרא דא"כ מאי פשיט מכהנים דלמא התם איירי בהכיר ולבסוף שכח וי"ל סד"א כיון דבהיזק הניכר חייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון כמפורש בבבלי ס"פ המניח סד"א כי פטרי חכמים בשוגג דוקא בסובר שהוא חולין אבל בהכיר ולבסוף שכח אע"ג דלגבי שבת שוגג מיקרי הכא בהיזק דינו כמזיד לכך איצטרך למפשט מסיפא. ועוד יש לומר התם גבי מיתה דוקא שוגג פטר' רחמנא ולא קרוב למזיד אבל הכא קנס חכמים הוא דוקא מזיד ממש קנסו אבל לא קרוב למזיד והרמב"ם כ' פ"ז מה' חובל וכן המזיק היזק שאינו ניכר בשוגג או באונס פטור שלא קנסו אלא המתכוין להזיק מדעתו. וכ' הה"מ בירושלמי שם. דמשמע דסובר אומר מותר אנוס הוא ותימא הא כ' הרמב"ם פ"ה מה' רוצח וכן גר תושב שהרג גר תושב מפני שסובר שמותר להרגו ה"ז קרוב למזיד ונהרג עליו. אך ממ"ש תוס' דף נ"ג בד"ה שלא וכו' טימא את הטהור כמו מזיד הוא

משמע דקרוב למזיד נמי חייב ועמש"ל בסוגיין בתו' בד"ה דהוא וכו' ויש לחלק. וכ' הרב בעל משנה למלך פ"ז מה' חובל ועדיין אני תמי' למה נקט פגול דהיינו מחשבה דחוץ לזמנו וכמו שפירש"י והרמב"ם בפי' המשנה והלא אף במחשבה דחוץ למקומו דאינו פיגול ואין חייבים עליו כרת פשיטא דחייבים לשלם כיון דהקרבן פסול וכ"ת דפגלו לאו דוקא מ"מ יש לתמוה על רש"י ורבינו דנקטו מחשבה דחוץ לזמנו ולא נקטו מחשבה דחוץ למקומו והדבר צריך אצלי תלמוד ע"ש שהאריך ומסוגיין מבואר דבדוקא נקט פגול לאשמועינן דאומר מותר בכלל שוגג הוא:

והוא שעירב וכו'. ללישנא קמא שבקונטרס קשיא לי הא דפריך ר' יוסי מהדליק גדישו וכו' הא ודאי פטור כדתנן פ"ג דב"ק הוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שמתחייב בנפשו. וא"ת גם לל"ב קשיא למה פטרי שמואל ור' אבא ור' יוסי דלמא כי כתיב לא יהיה אסון הא אי איכא אסון יענש דוקא כשבאין שניהם כאחת מיתה ותשלומין אבל בשבאין זה אחר זה חייב וי"ל ה"נ כיון דהגבהה צורך ניסוך ה"ל כאלו באין שניהן כאחת וכ"כ תוס'. וא"ת ומאי פריך ר' יוסי מהדליק את הגדיש הא ודאי סובר רב הגבהה לאו צורך ניסוך הוא א"כ לא דמיא לגדיש דהתם הכל בא על מעשה אחד לכך חשיב מיתה ותשלומין כאחד אבל הכא שני מעשים הם וכ"כ תוס' כתובות דף ל' ע"ב בד"ה רב אשי וכו' ע"ש וי"ל קסבר ר' יוסי דהכא נמי חשיב מיתה ותשלומין כאחד דאי לאו דניסך היה יכול לומר הרי שלך לפניך. ועי' בתוס' בסוגיין בד"ה מנסך. מיהו לשון הירושלמי לא משמע דמחייב למנסך ממש משום דמשעת הגבהה קניא ליה דא"כ ה"ל למימר איפכא בתחלה חייב בתשלומין ולבסוף מיתה. ואפשר דה"ק משעת הגבהה קניא וכשניסך חייב מיתה ולבסוף כשבא לשלם תשלומי נזקו תשלומין מעליא ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך כיון דקניא בשעת הגבהה חייב אמעשיו וכ"כ תוס' שם. ויותר נ"ל לקיים הגירסא שלפנינו והוא שעירב דמתני' במערב איירי אבל מנסך פטור דקים ליה בדרבה מיניה אבל אם ניסך ובשעת הניסוך עירבב יין נסך זה עם שאר יין חייב אתרווייהו כיון שאין המיתה ותשלומין בדבר אחד והשתא פריך ליה ר' אבא שפיר ממיתה ושבירת צלוחית ור' יוסי פריך שפיר מגדיש דכל שבולת מלתא באנפי נפשא היא. ומסוגיין שמעי' דהלכתא כמ"ד מערב וכמ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וכ"ד הרמב"ם ע"ש:

הלכה ו

ועל קטנה בת ישראל. עמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה קטנה וכו':

נראין דבריו וכו'. עמ"ש בסוגיי' זו בירושלמי ביבמות פי"ד ה"א:

מן מה דאר"י וכו'. עיי' פי' בקונט' וקשה מנ"ל דסובר ר"י דאין חרשת אוכלת בתרומה אדרבה הך טעמא משום חינה שייך גם בחרשת דהא אף בחרשת תקינו רבנן נישואין והא דנקט קטנה לישנא דמתני' נקט דתנן ועל קטנה וכו' וכן כתבו תוס' יבמות דף קי"ג ע"א בד"ה שמא וכו' ויש לומר הא פשיטא ליה לגמרא דחרשת אינה אוכלת בתרומה כמפורש בבבלי ביבמות שם וכמו שכ' בסמוך בד"ה קטנה וכו' וא"ת תיקשי ליה היא גופה מ"ט חרשת לא אכלה הא טעמא דחינה שייך גם בחרשת וי"ל כמ"ש תוס' שם חרשותא גרמה לה. נראה דר"ל דה"ל חסרון בגופה ואם תאמר דלמא דוקא ביודעת לשמור קידושיה קאר"י דמהני טעמא דחינה אבל בלא יודעת לא עדיפא מחרשת ויש לומר כיון דלא קאכלה אלא בתרומה דרבנן כדפירשתי במתני' לא קשיא מפני מה אמרו דתאכל בתרומה דהם תקנו נשואין לקטנה והם אמרו דתאכל בתרומה דדבריהם אלא צ"ל דר"י בא ליתן טעם למה אמרו בקטנה דתאכל בתרומה ובחרשת דלא תאכל:

קטנה אין לה חופה וכו' שתאכל בתרומה. ותימא הא תנן בעדיות פ"ח העיד ר"י בן בבא ור' יהודה הכהן על קטנה בת ישראל שניסת לכהן שהיא אוכלת כיון שנכנסה לחופה אף על פי שלא נבעלה. גם הא דאמר ר' אמי מתני' אמרה כן נשאת לכהן תאכל בתרומה. אינו ראיה דהך מתני' דפ"ח פירשו הראב"ד והר"ב שהוסיפו על עדותו של ר' יוחנן בן גודגדא שהוא העיד משנבעלה והן העידו משנכנסה לחופה. וכ"ת מ"מ צ"ל דפליגי אהדדי הני תרי עדיות זה אינו דר' יוחנן תני נישאת לאשמועינן חרשת אפי' משניסת לא קאכלה. והיינו דדייק בבבלי בסוגיין וביבמות פ' חרש אמתני' ואלו חרשת לא קאכלה דלפירש"י מדשבק לחרשת דעסיק בה וכו' קשיא קושית תוס' ביבמות דף קי"ג דלמא קמ"ל קטנה שבאת לכלל גדלות אוכלת כ"ש חרשת שלא תבא לכלל גדלות. ומה שתירצו תוס' דרייק מדלא תנא חרשת בהדי קטנה היא דחוק דהא הרבה משניות מצינו דסמוך התנא בכה"ג. אבל לפמ"ש ניחא אס"ד חרשת נמי חוכלת ה"ל לאשמועינן רבותא טפי דקטנה אפי' בנכנסה לחופה אוכלת אלא ודאי נקט נישאת לאשמועינן דחרשת אפי' ניסת לא אכלה וזה ברור. וקושייתי על הירושלמי נ"ל לתרץ הא דאמר קטנה אין לה חופה היינו קטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד ור' אמי דקאמר מתני' אמרה כן לא קאי אמשנתינו ואמתני' דעדיות דא"כ הל"ל שניסת לכהן אלא אמתני' דנדה פ' יוצא דופן דתנן התם בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו' נשאת לכהן אוכלת בתרומה ודייק מינה ר' אמי מדתני רישא מתקדשת בביאה וקתני סיפא נישאת ש"מ דבנכנסה לחופה איירי אבל פחותה מבת ג' שנים אין חופתה מאכילה הואיל ואין ביאתה ביאה. וטעמא דמלתא כיון דלאו ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיחש לסמפון. וכן כתבו תוס' ביבמות דף נ"ז ע"ב

וא"ת פשיטא דאין חופתה מאכילה דהשתא אין ביאתה מאכילה כ"ש חופתה וביאתה מפורש במתני' דאינה ביאה וי"ל סד"א חופתה עדיפא דשוויה בה לגדולה ומאכילה בתרומה קמ"ל דאינה מאכילה. אך קשה דגרסי' ביבמות שם אמר שמואל פחותה מבת ג' שנים הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה אמר רבא אף אנן נמי תנינא בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכי' נשאת לכהן אוכלת בתרומה בא עליה א' מכל הפסולין פסלה בת ג' שנים הוא דמפסלה בביאה מיפסלה בחופה הא פחותה מבת ג' שנים דלא מיפסלה בביאה לא מיפסלא נמי בחופה. למה ליה לרבא לדייק חופה מביאה ה"ל למידק דקטנה אין לה חופה מדתנן ביאה ונשאת ש"מ דאין לה חופה והכי דייק רבא מהך מתני' בבבלי קידושין דף י' ע"ב עיין שם ברש"י בד"ה נשאת לכהן וכו' וי"ל סוגיא דיבמות אזלא למסקנא דקידושין דמשני ה"ק אי הני נישואין האי מתקדשת בביאה דתנא ברישא לכהן הוי אוכלת בתרומה ורבא קיבל הך שינוייא. וראיתי להרא"ש בפרק קמא דקידושין שכתב אאיבעיא ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה וכ' הרמב"ן והלכתא כאביי ורבא דבעו למפשט ממתני' דאירוסין עושה וכ"כ הר"ן דאביי ורבא ס"ל דאירוסין עושה אם כן הדרא קושיא לדוכתא ל"ל לרבא למידק חופה מביאה הל"ל מחופה עצמה ויש לומר קסברי אין למילף מדאין חופה לאכילת תרומה ה"ה דאין חופה לפסולות דיש לומר דוקא תרומה אינה אוכלת משום סימפון אבל לשאר כל הדברים אימא דיש חופה. ומדברי רש"י בסנהדרין דף נ"ה ודף ס"ט נמי מבואר דסובר ביאה אירוסין עושה שפירש בד"ה ניסת לכהן דתנן במתני' דנדה היינו כניסה לחופה וכתב נמי הואיל ואין ביאתו ביאה אין חופתה חופה וסיים והויא לה כארוסה עיין שם משמע דסובר לכל מילי אינה חופה ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אהאי דיבמות. מיהו הרשב"א בחידושי קידושין מסיק דכוונת רש"י נמי דאין לה חופה לענין תרומה דוקא. שוב ראיתי להרב במ"ל פרק ג' מה' אישות הלכה י"א נסתפק בחופת קטנה אי מחשיבה כנשואה או לא והאריך מאוד ומסיק לרש"י והריטב"א אינה חופה ולהרשב"א הויא חופה עיין שם. ותמה אני שנעלם ממנו סוגיין דהכא דמפורש דקטנה אין לה חופה שאכל בתרומה אבל לשאר דברים הויא חופה. וכן מוכח מהא דפשיט דמשהגדילה אוכלת בתרומ' ע"ג חופתה הראשונה ש"מ דיש לה חופה לכל חוץ לתרומה ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה ע"ג וכו'. ובעיקר הדין דתנן קטנה בת ישראל אוכלת בתרומה פירש"י בתרומה דרבנן וכ' הרשב"א דדייק לי' מהא דאמרי' בבבלי יבמות דף צ' ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן. ותמהני מדאמרי' בגמרא ואלו חרשת לא אכלה מ"ט גזרה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול קטן אוכל נבלות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו ולמאן דאית לי' הכי אפילו בתרומה דאורייתא קאכלה ועוד

מדמקשי' חרש בפקחת נמי בתרמה דרבנן לוכיל משמע עד השתא בתרומ' דאורייתא קמיירי ע"כ. וקושיתו הראשונה נראה דר"ל אם כן אמתני' ה"ל לאקשויי אם כן הא מתני' לא איירי בתרומ' דאורייתא וכמ"ד ב"ד מצווין להפרישו לא הוי לי'. לאקשויי ממאן דאמר אין ב"ד מצווין להפרישו וכ"נ מדבריו בתירוצו ע"ש. ויש לומר דאף מאן דאמר ב"ד מצווין להפרישו לא קאמר אלא בקטן שיבא לכלל דעת שלא להרגילו באיסורין אבל חרשת שלעולם לא תבא לכלל עונש מודה דאין ב"ד מצווין להפרישו. ולדעת תוס' פ' כל כתבי דבקטן שהגיע לחינוך לדברי הכל מצווין להפרישו עיין שם אם כן מתני' לכ"ע לא אכיל אלא בתרומה דרבנן דהא מתני' בכל קטנה איירי אפי' הגיעה לחינוך אבל בחרשת לא שייך חינוך ואפי' בתרומה דאורייתא תיכול. והרשב"א כתב ביבמות דף קי"ד בד"ה רבי יוחנן וכו' ואף על פי שאמרו קטן שהגיע לחינוך מחנכין אותו למצות דלמא הכא בשלא הגיע לחינוך אלא דקשיא לי' מתני' דקטנה בת ישראל שניסת לכהן דהא התם ודאי משמע אפי' בשהגיעה לחינוך ואפ"ה תקשינן בגמר' וליכול קטן אוכל נבלות הוא ע"כ. ותימה הא קושית הש"ס וליכול וכו' לא קאי אקטנה אלא אחרשת ובחרשת לא שייך חינוך וכמו שכתבתי וצ"ע. עוד כ' הרשב"א שם ובנדה פ' יוצא דופן תיבעי' לן מופלא סמוך לאיש דאו' או דרבנן ואמרי' ת"ש קטנה שנדרה בעלה מפר לה ואי אמרת מופלא סמוך לאיש דאו' אתי נישואין דרבנן ומבטלין נדרא דאו' ומשנינן ה"ל קטן אוכל נבלות וכי' אלמא אפילו במופלא סמוך לאיש אמרינן הכי ע"כ. תימא הא ודאי בזו לא שייך חינוך דכשתגדיל ותבעל נידרה בעל כשבעלה מיפר לה אלא דעכשיו אינו יכול להפר ואם אין ב"ד מצווין להפרישו אף זו כיוצא בו וזה ברור. עוד כ' הרשב"א שם וגדולה מזו אמרו שם פ' יוצא דופן גבי מופלא סמוך לאיש לא צריכא לאותן המוזהרין עליו פריך ש"מ קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו אלמא מאן דאית לי' אין מצווין אפילו מופלא סמוך לאיש קאמר וצ"ע ע"כ. ונראה אם נאמר דבקטן שהגיע לחינוך לכולי עלמא מצווין ולא פליגי אלא בקטן שלא הגיע לחינוך קשיא מ"ט דמאן דאמר מצווין הא לא שייך בהו טעמא שלא להרגילן וצריך לומר דקסבר דמדאו' מצווין ב"ד על כך דילפינן משרצים ודם וטומא' במה הצד כמפורש בבבלי ס"פ חרש ע"ש והשתא אי אמרת דמדאו' מוזהרין להפרישו שפיר חייבין קרבן מעילה על הקדשו לפי שהניחו לעבור על נדרו הוי לי' כאלו מעלו הן אלא אם אמרת משום חנוך דרבנן בעלמא ולא מדאו' ודאי קשיא איך ס"ד לחייבו קרבן לפי שמניחין אותו לעבור על נדרו. ועי' בתוס' פ' יוצא דופן שם כד"ה לאותן וכו'. ועי' בב"ר בא"ח סי' שמ"ג. ומה שכתב הרשב"א בסוגיין עוד להשיב אדברי ר"ש וז"ל ועוד דביבמות פ' חרש מייתי שקלא וטריא דקטן אוכל נבלות אי מצווין או אינן

מצווין להפרישו אמתני' ואי בתרומה דרבנן לא שייך הכא מידי דלכולי עלמא אין מצווין להפרישו כמפורש שם עד כאן. ונראה דרש"י דייק משם בהיפך מדלא פשיט הש"ס מעדות דר"ח דאין ב"ד וכו' ש"מ בתרומה דרבנן איירי ובהא לכולי עלמא אוכלת מטעם נישואיה ומה שתירץ הרשב"א לכך לא רצו לפשוע מהך מתני' משום דה"מ לדחויי בתרומה דרבנן כדדחי התם דבן חבר וכו' עיין שם. וקשה מכל מקום מה טעמא לא פשיט תחלה ממתני' דיבמות דהא אכתי לא ידעו דיש חילוק בין דאו' לדרבנן. ולשיטת רש"י ניחא דלכך מייתי הך סוגיא לאשמועינן דאיירי מתני' דוקא בתרומה דרבנן ולכך לא פשיט מינה שם א"נ מדפרי' התם בחרשת וליכול קטן אוכל נבלות הוא מייתי לה התם. ולולי דמסתפינא אמינא דקטנה דמתני' אפי' בתרומה דאו' קאכלה ומותר ליספי לה בידים. ולאו משום דאין ב"ד מצווין להפרישו אלא משום דקיימא לן כר' יהושע דאמר בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון וכן כתב הרמב"ם פ' ב"ש בפי' המשנה דהלכה כר"י. ותוס' כתבו שם כללו של דבר דקאר"י לרבות שאוכלת בתרומה עיין שם. ונראה דאפי' בתרומה דאו' קאכלה דכיון דמעשה ידיה שלו לא גרע' משפחתו הקטנה דקאכל' בתרומה אע"ג דקטנה אינה יכולה למכור עצמה לאמה אלא האב כדכתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה הכא ב"ד במקום אב קיימי והם תיקנו לה נישואין ותיקנו שיהא מעשה ידיה שלו הלכך לא גריעא מאמה. ופריך וחרשת לא קאכלה מ"ט הא ודאי אף מעשה ידיה של בעלה ומשני גזרה משום חרש בחרשת דחרש אין לו דעת לקנותה אפי' לאמה. ופריך חרשת מותרת לאכול לעולם אפי' בתרומה דאו' דאין ב"ד מצווין להפרישו וכו' והדר פריך וליכול בתרומה דרבנן מיהת אפי' חרשת בפקחת וכפירש"י. והא דאמרי' בבבלי יבמות דף צ' ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן. נראה דסובר הש"ס מדשבק התנא למיתני בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ש"מ דסבירי ליה לתנא שאינו זוכה בה כלום בחייה שאם תמאן נוטלת הכל והא דזיכו לו ירושתה משום חינה שתנשא לבעל וכדאר"י בסמוך. הלכך אינה אוכלת בתרומה דאו'. ואנן דקיי"ל כר' יהושע אוכלת אפי' בתרומה דאו'. א"נ התם איירי לפי מאי דס"ד דאין כח ביד חכמי לעקור דבר מן התורה אפי' בשב ואל תעשה הלכך לא מקלינן כלל בתרומה דאו' כיון דלא דמיא ממש לאמה אבל לפי המסקנא אף בתרומה דאו' מותרת והראשון נראה ומעתה מ"ש התי"ט במשנתינו ולא מצאתי להרמב"ם שהעתיק בבא יתומה קטנה שניסת לכהן שאוכלת בתרומה וצ"ע ע"ש. לק"מ דהרמב"ם לשיטתו דיתומה הרי היא כאשתו לכל דבר ואין בינה לקטנה שהשיאה אביה ולא כלום אלא המיאון. ומה שכתבו תוס' בסוגיין

בד"ה ועל הקטנה וכו' וא"ת ולוקמה אפילו בתרומה דאו' דקטן אוכל נבלות הוא ע"כ. לשיטתן דמשהגיע לחינוך ב"ד מצווין להפרישו לק"מ. ומה שתירצו תוס' ואוכלח בגינו חרומה משמע דאפילו מאכילה בידיס ע"כ. חימא אדרבה הלשון משמע בהיפך בגינו אוכלת אבל הוא לא יאכילנה. ועוד אם לשון הברייתא מורה כך מ"מ משנתינו איכא לפרושי אפי' בתרומה דאו' ומ"ש תוס' ועוד דמשמע אפי' כפי גדלה אוכלת מכח זה אע"פ שעדיין לא בעל ע"כ קשה הא לענין הפרת נדרים לא חששו לכך כמפורש בבבלי פ' יוצא דופן דפריך והא כי גדלה אכלה בהפרה קמייתא בעלה מיפר לה כל שעה משמע דלא חיישינן שמא שכח והא דתני התם יתומה קטנה בעלה מיפר נדריה לא קאי אכי גדלה אלא כשגדלה צריך להפר שנית. ודברי המהרש"א אינן מבוררין לי. ועיין היטב ותמצא דהלכתא גבירתא איכא למשמע מדברינו:

על גב חופתה הראשונה. ברייתא זו לא מצאתיה גם בבבלי גם בתוספתא. ונראה דקאי אברייתא דמייתי בבבלי יבמות דף פ"ט ע"ב מאימתי אדם יורש את אשתו הקטנה בש"א משתעמוד בקומתה ובה"א משתכנס לחופה ר"א אומר משתגדיל ותבעל. וכ' תוס' וא"ת אכתי כיון דאין מעשה קטנה כלום היכי מהני חופה שהיתה בקטנותה ויש לומר כיון שהיא בביתו של בעל הויא כמסירה לחופה וכשתבעל בגדלות לשם קידושין מיד הוי כנשואה מידי דהוי אהי' לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נישואין וכו' ע"ש. אך קשה כיון דהכא בקטנה ששלחה לבית אביה איירי אם כן איכא למיחש לסמפון ולדעולא ויש לומר דאיירי בשבעלה לאחר שהגדילה וקאמר אע"ג דלמשנה אחרונה אין ארוסה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה וסמכו אקרא דכל טהור בביתך יאכלנו כמפורש בירו' כתובות פרק ה' הלכה ד' זו שכבר היתה לה חופה תו לא צריך ואוכלת מיד ואפילו לפי מה שכתב בתוס' בסמוך דאיירי שהיתה החופה כשהיתה פחותה מבת ג' שנים מכל מקום מהני לה החופה ההיא כיון דאין החיסור אלא מדרבנן ואסמכתא בעלמא אין לחוש. ובזה מיושב ג"כ קושית תוס' ביבמות שהבאתי לעיל:

ביקש ליטול עציו ואבניו אין שומעין לו. עי' בקונט'. וקשה לפי מאי דמסיק משום יישוב ארץ ישראל אם כן ליכא למיפשט מידי מהתם דהכא בשלא עשה בו שום בנין איירי וע"ק פשיטא דלא קנה דהא תנן פ' מרובה גנב וטבח ומכר ברשות בעלים פטור כיון דלא משך. והא טביחה שינוי גדול לקנותה כמו שכתבו תוס' בב"ק דף צ"ו בד"ה דגזול וכו' ע"ש. ע"כ לומר כל שלא משך אע"ג דעשה בו שינוי לא קנה. ואי איירי הכא בשהגביהו ברשות בעלי' פשיטא דקנה כדתנן התם פ' מרובה הגביהו או שהוציאו מרשות בעלי' ומת חייב. וגם אין לפשוט בעי' זו מהא דהיורד לתוך חורבתו וכו' וצ"ע:

משום יישוב. בבבלי ב"מ דף ק"א גרסי' א"ר יעקב א"ר יוחנן בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו בשדה מ"ט משום יישוב א"י איכא דאמרי משום כחשא דארעא מאי בינייהו א"ב חוצה לארץ. משמע דסובר בבית לא שייך ישוב א"י. וזה סותר לסוגיין. וקשה לי הא אמרי' בבבלי בב"ק פ' מרובה הלוקח בית בא"י כותבין עליו אונו אפי' בשבת משום יישוב א"י ואע"ג דבגיטין דף ח' פי' רש"י לגרש עכו"ם ולישב בה ישראל. לאו למימרא אם היה הבית בלא דיורין שאין העכו"ם דר שם לא שייך בו משום יישוב א"י אלא אורחא דמלתא נקט. ועוד אמרו שם בפ' מרובה הלוקח עיר בא"י כופין אותו ליקח דרך מד' רוחותיה משום יישוב א"י הרי דאף בבית שייך יישוב א"י. ומדברי הרמב"ם ע"י מה' גזלה נראה דבחורבה שאינה עשוי' לבנות איירי דהא בחצרות הראויות נבנות כ' שם ששמין לו וידו על העליונה ע"ש. לפ"ז יש לומר לכך לא שייך שם יישוב א"י שאין דרך בני אדם לדור שם. ובסוגיין איירי במקום שדרך בני אדם דרים שם לפיכך אמר הטעם משום יישוב א"י. אך קשה אם כן למה שמין לו וידו על התחתונה מהראוי לשום כמה אדם רוצה ליתן בבנין בזה נכנותו וכן כתב הרמב"ם שם בשם הגאונים. ואפשר דהירו' סובר בכה"ג שמין לו וידו על התחתונה וצ"ע. והרמב"ם כתב עוד שם ואם שדה אינה עשוי' ליטע שמין לו וידו על התחתונה אמר לו בעל השדה עקור אילנך ולך שומעין לו. וכתב הראב"ד ונ"ל שאין אומרין כן בא"י מפני ישוב א"י ע"כ. ותימא אכי כן אמאי לא אמרו כן בבבלי בב"מ בסוגי' שהזכרתי דאיכא בינייהו נמי בשא"ל בעל השדה עקור אילנך וזיל דהא בשדה שאינה עשוי' ליטע הוי דומיא דבית וכה"ג מקשי' המפרשי' ביבמות דף קט"ו ועמ"ש ביבמות בירוש' פרק טו ה"א בתוס' בד"ה האשה שלום וכו':

שלא יהא המזבח שמם. במתני' פירשתי בקונט' ואי קשיא איך ב"ד וכו' יש לומר שב ואל תעשה וכו' בן כתב רש"י בסוגיין. וכ' הרשב"א ודברי תימא הם וכו' אבל כאן הרי מתעקר לגמרי שהרי הכהנים אוכלים חולין שנשחט בעזרה ומקטירין אימורי' ע"ג המזבח ע"כ לפום ריהטא קשה ודאי לעולא לא איירי מתני' אלא בשנודע שהיא גזולה לאחר שנעשו כל המעשים וכן כתבו תוס' לר' יהודה ע"ש אך ודאי לא נעלם מהרשב"א דבר זה אלא הכי קשיא ליה מה תועלת להכהנים ולמזבח בתקנה זו שתקנו חכמים שמכפרת ואין הגזלן צריך להביא קרבן אחר הא מיהת אינהו אכלו חולין שנשחטו בעזרה שהרי אין כח ביד חכמי' להתירו לאכלו ולהקטירו אלו הי' עדיין בעין דזה קום ועשה הוא והרי הוא באיסורו עומד ולעולם יהיו עצבים דשמא גזולה היא ועבדי איסורא וזה ברור בכוונת הרשב"א. ודלא כמו שהבין מהרמ"ש ז"ל. ומה שתירץ הרשב"א אלא טעמא דמתני' משום הפקר ב"ד הפקר וכדאמרי' בסמוך כרת שע"י דבריהם באת לו אוקמוה רבנן ברשותי'

כי היכי דליחייב עלה כרת ע"כ באמת תמי' גדולה היא על רש"י שהוא בעצמו פי' בד"ה אוקמוה רבנן ברשו' גנב וכו' וכי היכי דאוקמוה ברשותי' לענין כפרה דקנס הוא דקנסי' והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה ע"כ. ונ"ל דקשי' לרש"י אס"ד כתירוץ הרשב"א אם כן רבא דלא ידע מהך סברא דאוקמוה רבנן ברשותיה עד דשמע מר' שיזבי ה"ל לאקשויי ממתני' אי ייאוש כדי לא קני מאי מהני תיקון חכמים דמכפר' וכמו שכתבתי. אלא ודאי מתני' איכא לתרוצי דתקנו חכמי' שלא יהא חולין בעזר' והכהנים מותרים לאכול אפילו נודע להם קודם האכילה וגם היא מכפרת אם לא נודע עד לאחר הזריקה והקטרה. וקשי' ליה וכי יש יכולת ביד חכמי' וכו' ומשני דהאי דמכפר' וא"צ להביא קרבן אחר יש יכולת ביד חכמים דשב ואל תעשה הוא וכיון שכבר תיקנו שמכפרת יש כח בידן לומר שיאכלו הכהני' דהאחטאת היא. וראי' לזה מהא דאמרי' ביבמות בבבלי דף פ"ט יתומה קטנה יורשה ומטמא לה ופריך והא מדאורייתא אבוה ירית לה ומדרבנן ירית לה בעל ומשני הפקר ב"ד הפקר ופריך ומיטמא לה והא הכא דמדא' אביה מטמא לה ומדרבנן מטמא לה בעל ומשני משום דהוי לה מת מצוה דכיון דלא ירתי לה קניא ולא ענו לה הרי דמתחלה תקנו דיורשה דה"ל כשב ואל תעשה שאין האב יורשה ואחר כך תיקנו דמטמא לה הבעל דה"ל קום ועשה אלא דחד' מגו חברת' נפקה ה"ה ה"נ חדא מגו תברתה נפקה אע"ג דלבסו' ה"ל קום ועשה. וכ"ש לפי מה שכתבו תוס' שם ביבמות בד"ה כיון וכו' דיש יכולת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה בדבר הדומה ע"ש אם כן ה"נ דבר הדומה הוא כיון שתיקנו דמכפרת דומה לקרבן. אבל לפי המסקנא ודאי עדיף מיני' משני דהטעם דמכפרת משום דהפקר ב"ד הפקר וכמו שכתב רש"י והרשב"א. והדברים ברורים ועמ"ש בדרושים ליישב בזה דברי הרמב"ם פי"ח מה' מעה"ק. ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה מה פסח וכו':

וכמה הם רבים וכו'. כ' הכ"מ פ"ז מה' איסורי מזבח כירושלמי אמרי' דרבים היינו שלש' ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ ונ"ל שסמך הרמב"ם אמ"ש פ"ט מה' נזירות כיון שהם שלשה הרי הן רבים וכ"כ פט"ז מה' אה"ט ועוד ביאר הדבר הזה במקומות רבות ועמ"ש בסמוך:

מה פסח וחולה בגלוי וכו'. לפי מאי דמסיק בבבלי לכך לא נודעה לרבים מכפרת משום דהפקר ב"ד הפקר וכמש"ל בסמוך בתו' בד"ה שלא וכו'. קשיא א"כ אף בנודעה לרבים ה"ל לתקן דמכפרת דהא מ"מ איכא חשש דהכהנים עצבים דדלמא ידעו בו שלשה במקום רחוק והאי לאו עקירה מדברי תורה כלל הוא אחר שהפקירו חכמים ודוחק לומר דלא שכיח שידעו בו שלשה. מיהו לפום סוגיין י"ל דאסמכוה אקרא דוהבאתם וכו' כל

גזלה שהיא גלויה פסולה למזבח וכ"כ התי"ט במשנתינו. אך מ"ש עוד שם דר' אבין פליג אריש לקיש וסובר גלוי בעינן ותלוי בדעת הדיין כפי הזמן ומשום כך לא פירשו בבבלי כמה רבים משום דסובר כר' אבין ותדע דלעיל גבי נדר שידעו בו רבים פליגי התם בבבלי כמה הם רבים ואלו הכא לא איתמר ולא כלום ובירו' איפכא דלעיל לא איתמר ולא כלום ע"כ. ותימא מאי תדע דקאמר ודאי סתם רבים הם שלשה כמפורש בבבלי ר"פ שני נזירים אלא דלעיל גבי נדר פליג ר' יצחק ואומר דבעינן עשרה משום דכתיב כי נשבעו להם נשיאי עדה ואין עדה פחותה מעשרה ומשום הך פלוגתא אמר הש"ס התם כמה הם רבים ובסוגיין קאמר כמה הם רבים דסד"א כל שידעו בו שלשה ע"פ הרוב לא הוי יאוש דהא אית ליה סהדי א"כ איך יאמר ר' יהודה בדין היה שאפי' נודעה בה רבים תכפר לכך איצטרך לאשמועינו דאין רבים פחותים משלשה ואפ"ה שייך בו יאוש:

הלכה ז

התקינו שלא יהא וכו'. כ' הרשב"א תרי בבי דרישא דמתני' דינא תנן בהרוגי מלחמה דגמרי ומקני אין דין סקריקון ומהרוגי מלחמה ואילך דלא גמרי ומקני יש בהן דין סקריקון וכיון דחזו שעדיין נוטלין השדות ואין מי שפודה אותן שהרי הבעלים חוזרים ונוטלים מהן כדי שלא תהא הארץ נחלטה ביד עכו"ם התקינו שיתנו לבעלים רביע ואע"פ שנראה מן הירושלמי שהתקנה היתה למשנה ראשונה בבבלי לא משמע כן וכו' ואי משום דקיי"ל תליוה ויהיב לא הוי מתנה הכא שהפקיר אותם המלכות שאני דגמרו ומקנו וכמש"ל ע"ש. הנה דברי הירושלמי אפשר לפרשו כדבריו בראשונה גזרו שמד ולא דנו בהן דין סקריקון אח"כ אמרי מאן דקטל ליקטול אפ"ה היו משעבדין בהן ונוטלין שדותיהן וכו' דנו בהן דין סקריקון והיו בעלי בתים באין וטורפין מהן וכו' נמנעו מליקח התקינו שלא יהו סקריקון ביהודה אלא הבעלים נותנין רביע וכדתנן במתני' דאל"כ צריכין לומר ברייתא פליג אמתני'. גם סותר דברי עצמו דמסיק דמהרוגי מלחמה ואילך אין בהן משום סיקריקון אבל בשעת המלחמה לא היו סקריקון. ואין לפרש הא דתני אבל הרוגי' שנהרגו מן המלחמה ואילך וכו' והיינו הרוגי' שנהרגו מהתחלת המלחמה ואילך דא"כ מאי קאמר בסמוך והרוגים שלפני המלחמה לא כלאחר המלחמה הן. משמע דוקא לאחר המלחמה הוא דדנין דין סקריקון אבל במלחמה לא וכי הא דמשני תיפתר וכו' משמע מפורש דבמלחמה לא דנו דין סקריקון. גם בתוספתא מפורש בד"א בשנהרגו לפני המלחמה ובשעת המלחמה אבל וכו'. מיהו הא שמעינן מדברי הרשב"א הא דתקינו רבנן שהבעלים נוטלים רביע היינו מטעם שלא תהא הארץ נחלטת ביד העכו"ם נמצא דתקנה אינה אלא בארץ ישראל אבל בח"ל ודאי דלא שייך הך תקנתא. א"כ יש לתמוה

מהרי"ף שהביא דין זה בהלכות והרמב"ם לא חילוק בין ארץ ישראל לח"ל וגם הרא"ש והטור והש"ע כתבו תקנה זו לדינא. ומן התימא על הפוסקים שלא הביאו דברי הרשב"א אלו וע"ק שלא ביארו דדוקא בשהפקיר אותם המלכות אבל בלא"ה א קנו. ונראה דסברו דוקא בישראל הוא דאמרינן תליוהו ויהיב אין מתנתו מתנה שיודע שלא יהרגנו הישראל אבל בעכו"ם אפי' גזלן העומד מאליו גמר ומקנה וכ"נ מדברי הפוסקים ועיי' בש"ע ח"מ סי' רל"ו וצ"ע:

חכירי בתי אבות אין בהן משום סקריקון היורד משום חוב וכו'. עיי' בקונט'. וקשה אין בהן משום סקריקין דרישא לא דמיא לסיפא דברישא הוא של לוקח ובסיפא של בעלים ודוחק לפרש רישא וסיפא הרי הוא של בעלים דבסמוך דמפרש חכירי בתי אבות בתרין פתרין משמע בתרוייהו דהוא של לוקח. לכך נראה דהירושל' מפרש רישא וסיפא אין בהן משום סקריקון לא דנין בהן דין סקריקון והוי של לוקח ולכך ל"ק לי' סיפא אנפרות עצמה צריך שתשהא י"ב חדש הא תני רישא אנפרות אין בהן משום סקריקון כדפריך בבבלי בסוגיין. והבבלי לא הזכיר דין חכירות השנוי בתוספתא ובסוגיין משום דקשיא לי' ריש' אסיפ' וכמ"ש ומגיה הבריית' סקריקון עצמה צריך שתשהא י"ב חדש. ונרא' דהירושל' מפרש אנפרו' דתני בבריית' היינו שנתן מקצת הדמים וכן פירשו תוס' לכך היא של לוקח ואע"ג דבעלמא תליוהו וזבין זביני זבינא מ"מ כיו דאנפרות שכיח החמירו בה שצריך שתשהא י"ב חדש. והבבלי מפרש אנפרות שאונס ולוקח בלא נתינת הדמים וכן פירש"י לכך הוא של הבעלים דתליוהו ויהיב לא הוה מתנתו מתנה. ועי' בהרשב"א בד"ה עכו"ם הבא מחמת חוב וכו' וכ' דשני גווני אנפרות נינהו והכי בשאנס בלא דמים ע"ש. וקשה א"כ מאי דוחקא דש"ס להגיה הבריית' לוקמי באנפרות שנתן מקצת הדמים ולכך אין בהן משום סקריקון שאין דנין בהן דין סקריקון והן של לוקח כדקיי"ל תליוהו וזבין זביני זבינא ואם בשלקח העכו"ם מחמת חוב דתני בברייא משמע להש"ס דהבעלים יכולין להוציאו מידו כיון שלקחו ממנו בעל כרחו ולא הי' שם שום מכירה וה"ה באנפרות שהרי בחדא מחתא מחתינהו. הא נמי קשיא דלמא איירי בשהבעלים מודים שחייבים לו דקיי"ל שאין הבעלים יכולים להוציי' מידן כמ"ש הרמב"ם והש"ע ח"מ סי' רל"ו סעי' ח' ע"ש. וכעין קושיא זו קשיא נמי לרמב"ם שמפרש אנפרו' שהי' לו נזק ביד ישראל וכשהישראל מודה אין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח למה לי' להש"ס להגיה הברייתא נוקמי בכה"ג שהבעלים מודים שאומר העכו"ם אמת לכך אין דנין בו דין סקריקון ויש ליישב ולפירש"י ניחא. והא דגרסי' בחולין דף קל"א אם באנפרות חייב לעשר משמע כפי' רש"י ודלא כתוס' והרמב"ם:

עד כדון בשני שטרות וכו'. וקשה השתא משמע דמסתבר טפי שיהא מקחו קיים בשכתב בשטר אחד משכתב בשני שטרות הלכך אפי' בשלקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב ס"ד שיהא מקחו קיים ובסמוך גבי לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש דמקחו קיים קאמר נמי עד כדון בשני שטרות משמע דסובר דמסתבר טפי שיקיים המקח בשכתבה בשתי שטרות וי"ל בתר דפשיט ליה דכ"ש בשטר אחד שהמקח בטל סבר שאין המקח קיים אלא בשתי שטרות וא"ת מנ"ל דמתני' בשתי שטרות איירי דקאמר עד כדון בשתי שטרות הא מתני' סתמא תנן וי"ל לישנא דמתני דייק ליה דתני וחזר ולקח משמע שהיה לקיחה בפני עצמה. ודלא כמ"ש תוס' בב"ב דף מ"ז ע"ב בד"ה אבל וכו' א"נ חתמה ממש ובשטר של בעל והא דאמר רב בשטר קנה שעשתה שטר. מכירה בשמה. והא דאמר רב בבבלי בסוגיין ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה פירש"י כיון דדבורא בעלמא הוא איכא למימר השני נוח לי אבל אי כתב ליה שטרא בשמיה קנה וכו'. והרשב"א מקשה עליו כמה קושיות ואמר הטעם משום איבה ויראת הסקריקון הוא דעביד ע"ש. ונ"ל דרש"י בא לתרץ בזה קושית תוס' בבא בתרא שם מהאי דחתמה לראשון ולבני לא איבדה כתובתה אף על גב דחתמה בשטר לכך קאמר הא דאמר רב בשטר קנה היינו בשלא רצה לכתוב שטר לסקריקון וללוקח כתב שטר דדמיא להאי דתניא לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה וה"ה לענין אמירת לך חזק וקני איירי בכה"ג שלא אמר כן לסקריקון וללוקח אמר לך חזק וקני וקאמר דאפ"ה לא מהני האמירה ללוקח דיכיל לומר השני נוח לי אע"ג דבשאר מכירה לא אמרי' כן הכא דבר הנראה לכל הוא שהשני נוח לו. ושמואל סובר דאפי' שטר לא מהני דלא דמיא להא דתניא לראשון ולא תתמה לו דהכי מצי למימר לסקריקון מה לך ולשטר הלא מאי דלא הוה שלך נתתי לך כ"ש שלא אקחנה מידך אבל כשאמר הסקרירקון ליתן שטר ללוקח לא מצי אמר הכי דודאי צריך לשטרא שלא יאמר אח"כ שהלוקח גזלו ממנו הלכך אף בשטר לא מהני דמחמת אימת סקריקון כתב שטרא. זהו הנ"ל ליישב דעת רש"י ובזה יסתלקו קושית הרשב"א. ומה שהקשה מהא דמותיב רב המנונא לרב הונא תליוהו וזבין זביניה זבינא אלמא משום דאניס הוא ולא משום טענת השני נוח לי ע"כ. איני מבין קושיא זו דודאי אלו הוה זביניה לסקריקון זבינא תו לא שייך למימר השני נוח לי הא קנה הלוקח ממי שקנאה ממנו וצ"ע:

ואין כל מה שיש לאשה משועב' לאיש וכו'. גרסי' בירו' שביעי' ריש פ"י המשעבד שדה לחבירו ומכרה רבי אחא אמ' מכורה לשעה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעה ע"כ. מעתה רבי אתא לשיטתיה דאמר וביני דמכדי לשעה מיהו הוי זבינא עד זמן גביית כתובת'.

ומדפדיך סתמא דש"ס ואין כל מה וכו' משמע דהלכתא כרבי אחא דמכורה לשעה וזהו דלא כמ"ש הרמב"ן פ' חזקא והרשב"א פ' השולח דהלכתא כמ"ד אינה מכורה לשעה והמקח בטל מיד ויש ליישב:

עלה אמר רב בנכסי' וכו'. עיי' פי' בקונ'. ואף דללשון אחרון שבקונט' לשון מאיזה שתרצה גובה הוא דחוק קצת מ"מ נראה עיקר דהכי משמע בבבלי ב"ב דף נ' מיהו הא שמעינן מינה דסובר הירושלמי כמ"ד בנכסי צאן ברזל המקח בטל מיד ובשאר נכסי' מקחו קיים עד זמן גובייתא ובנכסי מלוג המקח קיים לעולם. וכ"כ הרשב"א בגיטין דף נ"ה בד"ה והא דקתני וכו' ע"ש. ולכך נקיט רב אלא הנך תרי נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג דבנכסי צאן ברזל המקח בטל מיד ובנכסי מלוג המקח קיים לעולם ותמהני שלא הביאו הרמב"ן והרשב"א דברי הירושלמי הזה ואפשר שפירשו בו כל"ק שפירשתי בקונט':

הן אומרי' בידינו ליקח וכו'. כ' הרמ"א בח"מ סי' רל"ו סעי' א' בהג"ה היו הבעלי' אומרי' שהיה בידם ליקח והלוקח אומר שלא היה בידם ליקח על הבעלים להביא ראיה דהקרקע בחזקת הלקוחות ע"כ. והוא מדברי הר"ן בסוגיין ונוסחא מוטעית היא בר"ן שכתב אר"י לעולם השדה בחזקת הלקוחות והמוציא מחבירו עליו הראיה ובלשון הזה הביאו הרשב"א בתשובה. וכצ"ל לעולם השדה בחזקת הבעלים. כפי הגירסא שלפנינו בירושלמי וכ"כ הרשב"א בחידושיו. וכן הדעת נותנת דקיי"ל בכל מקום קרקע בחזקת בעליה עומדת. וכ"ת כיון שנטלה האנס יצאה מרשותו הא כל י"ב חדש מיהת ברשותו היא שהן קודמין לכל אדם ועוד לשון לעולם הכי משמע. ומהאי טעמא השמיעו הרמב"ם דסמך אכללין קרקע בחזקת בעליה עומדת. והסמ"ע כתב שם ס"ק ה' לכך השמיטו הפוסקים דברי הירוש' משום דלבבלי אין מקום לדין זה דבשקנאה תוך י"ב חדש יכולים הבעלים לסלקו בכל שעה שירצו אע"פ שלא היה בידן מעות בשעה שלקחה ואם לקחה לאחר י"ב חדש אע"פ שיש ביד הבעלים לקנותה כל הקודם בהן זכה ונותן רביע לבעלים ע"כ. מלבד שדבריו סותרים דברי רי"ו נתיב נ"א חלק ה' שכתב בפירוש דאף בשחלקו תוך י"ב חדש אם אין ביד הבעלים לקנותה אז נותן לו רביע אלא שדבריו תמוהים הלא כל הוכחתו ממשנתינו א"כ מאי קאמר דבבלי פליג וכי הירושלמי פליג אמתני'. גם עיקר הוכחתו ותימא דכתב ס"ק א' מדלא תנן אם יש בידן ליקח מהמציק משמע דגם עתה אין בידם ליקח מיד הלוקח לפיכך נותן לבעלים רביע ע"ש. דברי תימא הם דהא תנן סיפא ואם יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם. והא ודאי ליקח מן המציק קאמר ואפ"ה לא תנן מציק ומסתמא רישא נמי ליקח ממציק איירי דומיא דסיפא. ואין צורך להזכיר ליקח מן

המציק דהא ביה איירי כולא מתני'. ואיך עלה בדעתו לדחות דברי הירושלמי בדקדוק קל וקלוש כזה ווצ"ע:

הלכה ח

הפעוטות מקחן מקח וכו'. כתב הרמב"ם פכ"ט מה' מכירה ואני אומר שאין מקח הקטן וממכריו במטלטלין קיימי' אלא בשמשך או שהמשיך אבל אם נתן מעת על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע וכו' ע"כ. וכ' בס' ידי אליהו תקון קמח וראוי לתת לב מ"ש קטן מחרש הא מדין תורה אין מעשה שניהם כלום ומשום כדי חייהם תיקנו שיהו מעשיהם קיימים מ"ט הצריך רבינו בקטן משיכה ובחרש רמיזה והדבר צריך תלמוד ע"כ. ותימא איך לא שם עיניו על דברי הה"מ דממה שתקנו חכמים נכסי יתומים הרי הן כהקדש ואיני נקנין אלא בכסף ובמשיכה ואינן מקבלין מי שפרע ילפינן ה"ה בקטן עצמו. א"כ אזדא ליה תמיהתו כיון דתקנת חכמים היא היכא שתקנו תיקנו והיכא דלא תיקנו לא תיקנו. וטעמא רבה יש לחלק. ביניהם קטן דאתי לכלל דעת תקנו ליה רבנן מידי דלא לבוא לידי הפסד משא"כ בחרש:

אע"ג דר' יוסי רבו בעיצומין וכו'. לא ראיתי להראשוני' שהביאו דין זה. ואין לומר כיון דלא קיי"ל כר"י ליכא נפקותא לדינא דהא ודאי אף לת"ק איסורא מיהו איכא לכתחלה ור' מנא קאמר דאפילו לכתחלה הרי הוא לרבו:

הלכה ט

מיומיי לא בירכתי לפני כהן וכו'. כתב הרמב"ם פי"ב מה' תפלה כהן קורא ראשון ומנהג הפשוט היום שאפי' כהן עם הארץ קודם לפני חכם גדול שבישראל. כ"ה בש"ע א"ח סי' קל"ו. משמע בדין היה שיהא הת"ח קודם אלא מחמת המנהג הכהן קודם כ"כ בב"י שם. וקשה הא הך דרשא דדרשינו וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון דרשה מעליא היא ודאורייתא מיקרי כמפורש בבבלי בסוגיין א"כ דינא הוא להקדים הכהן וי"ל בדין קדושה ת"ח קודם לכהן כדתנן סוף הוריות ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ וקדשתו לא איירי אלא במי שאינו ת"ח או בשוין. וכ"מ בבבלי מגילה דף כ"ח אלא דמחמת מנהגא דלא ליתי לאנצויי התקינו שלא להקדים שום. אדם לכהן. מיהו לפ"ז קשה מנ"ל דר' יהושע בן לוי סובר דמדרבנן הוא להקדים הכהן דלמא דאורייתא הוא ורבותיה דר' יהושע בן לוי אע"ג שהיה ת"ח מחל כבודו נגד הכהן ואין לומר דעל כרחך בשוין איירי דאל"כ אסור לת"ח למחול כבודו לע"ה ולא עוד אלא שחייב מיתה כמפורש במגילה שם וקשיא מאי רבותי' דריב"ל הא מדאורייתא חייב להקדים לכהן אלא ודאי מדרבנן הוא. כבר תירצו תוס' במגילה שם דשוין לאו' דוקא ע"ש ואפ"ה הקדימו וי"ל

ה"ק אס"ד דריב"ל אית ליה דרשת רשב"י כהן קודם לת"ח דהא הקדים כל הכהנים לזקני ישראל ואף אם נאמר שלא נתן התורה אלא לזקני כהונה מ"מ שמעינן דאפי' באינן שוין נמי מדאורייתא חייב להקדימו דאי אפשר שלא יהא בישראל ת"ח גדולים מקטני כהנים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי רבותיה דריב"ל. והשתא ניחא הא דגרסי' בבבלי בסוגיין אחריהן של כהן ולוי מי ופשיט ר' יצחק נפחא אחריהן ת"ח הממונים פרנסים על הציבור. וקשה הא רב קרא ככהני ונ"ל בהא פליגי רב יליף להקדים הכהן מדכתיב וקדשתו וכבוד ת"ח קודם לקדושת כהן ור' יצחק נפחא לשיטתו דיליף בבבלי בסוגיין חיוב קדימת כהן מדכתיב ונגשו הכהנים בני לוי אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי אלא ברישא כהן והדר לוי. ונ"ל להקדים הלוי לישראל נמי מהאי קרא יליף דכתיב בתריה וכל זקני העיר ההיא ש"מ כהנים ולוים קודמין לזקני העיר והם הת"ח. וא"ת הא תנן סוף הוריות אימתי בזמן שהן שוין אבל אם היה ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה ודוחק לומר דס"ל כרשב"י דסוגיין דפליג אמתני' וי"ל אינהו רשב"י ור"י נפחא סברי מתני' דהוריות לפדות ולהחיות איירי אבל לא לישיבה. והא דגרסי' בירו' סוף הוריות ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה סברין מימר לפדות ולהחיות הא לישיבה לא א"ר אבין אף לישיבה. נראה בני הישיבה סברין כרשב"י ור"י הלכך לישיבה לא כדמוכחי קראי ור' אבין כרב ס"ל. מעתה מתיישב שפיר הא דכתבו הטור א"ח סי' קל"ו בשם הגאונים ר"ע ור"נ כל היכא דאיכא כהן אסור לקרות לפניו אפילו נשיא שבישראל. ותמה עליהם וכן הרמב"ם בפי' המשנה תמה על המנהג. והט"ז שם תירץ דסמכו אהא דפשיט ר"י נפחא. וקשה איך דחו מעשה דרב ורב הונא מפני פשיטת דר"י נפחא ועוד הא קרא ומתניתא מסייעא לרב. ולפמ"ש ניחא. ומ"ש תוס' במגילה שם אהא דא"ר פרידא ולא ברכתי לפני כהן פירש"י דאיירי בבה"מ וכ"מ מדלא קאמר ולא קריתי ובה"מ לא נתקן מפני דרכי שלום וכו' ע"ש. קשה הא מפורש בסוגיין דלא ברכתי היינו קריאת התורה. גם מ"ש הרא"פ בברכות פ"ה בתוס' בד"ה מימי אינו מחוור שנראה שלא עיי' בדברי תוס' אלו דאיכא לפרושי לא ברכתי קאי על ברכת התורה וטפי ה"ל לאקשויי אפירש"י ולא היה לו לחלוק עלינו את השוין הבבלי והירושלמי וכמ"ש. גם מדברי הרא"ש בסוגיין מבואר דריב"ל אברכת התורה קאי ע"ש. אלא שטעות נפל בדפו' הרא"ש דאיתא התם כדאמר ריב"ל במגילה מימי לא ברכתי לפני כהן. וליתא במגילה בבבלי ובירושלמי אלא צ"ל כדאריב"ל בירושלמי:

ומי עונה אחריהן הנשים והטף גרסי' בבבלי סוטה דף ל"ח א"ר שמלאי בה"כ שכולה כהנים כולם עולים לדוכן למי מברכין לאחיהם שבשדו' איני והתני רבי שימי בה"כ

שכולה כהנים מקצתן עולין ומקצתן עונין אמן ל"ק הא דאשתייר בי עשרה הא דלא אשתייר. נראה דלא פליגי הירושלמי והבבלי דהבבלי איירי בשאין שם נשים וקטנים אבל בשיש שם נשים או קטנים לא דחינן הנך כהנים ממצות עשה דנשיאת כפים דרמיא עלייהו. א"נ י"ל אפילו בשיש שם נשים או קטנים אי איכא טפי מעשרה כהנים בבה"כ לא יעלו אלא הנותרים ויברכו להני עשרה. דהא חזינן דמשום נשים או קטנים לחודייהו אין לברך דהא קאמר למי מברכין לאחיהן שבצפון ושבדרום ולא קאמר לנשים וקטנים אבל כהנים לכהנים מברכין אי איכא עשרה מינייהו דאין עולין. ומדברי הרמב"ם פי"ב מה' תפלה וש"ע א"ח סי' קכ"ח סעי' כ"ה נראה שתפסו עיקר להך פירושא בתרא ע"ש. מיהו' אי ליכא כהנים יתרי' מעשרה ואין שם נשים וטף אינן מברכין כלל כיון דאין שם מי שיענה אמן. ובבבלי ל"א משמע כך וצ"ע:

הדא אמרה העומדין מן הצדדין וכו'. כ' ב"י בש"ע א"ח סי' קכ"ח מדנקט סתמא מן הצדדין הן בכלל ברכה ולא חילק בין צדדין לצדדין משמע דפשיטא ליה דצדדין שלפניו כלפניו ולאחריו כלאחריו ולא קמיבעי' ליה אלא בהעומדים ממש כנגד צדדי הכהנים ופשיט מדתני דין דהזה על צדדין שלפניו ולא תני דין דהזה על הצדדין שלאחוריו ש"מ דה"ק כל צדדין כבפניו דמי ע"כ. לפי הגירסא שלפנינו דל"ג במתני' שלפניו אלא סתם לפניו והזה על הצדדין הזייתו כשרה. ודאי משמע דכל צדדין כבפניו דמיין. אך בגי' המשנה במס' פרה וברמב"ם פי"ב מה' פרה מפורש על הצדדין שלפניו. ונ"ל שאין צורך למה שדחק הרב"י מדלא תני דין צדדין שלאחריו דהא ודאי מדיוקא שמעינן דוקא צדדין שלפניו ולא שלאחריו אלא כיון דפשיטא לן דצדדין שלפניו כלפניו ושלאחריו כלאחריו ע"כ מתני' לא איירי אלא בצדדין שכנגדו ממש וממילא איפשיטא בעיין ולכך לא חילק הש"ס והרמב"ם והטור בין צדדין לצדדין. נסתפקתי אם היו כהנים רבים ועומדים רווחים זה לפני זה אם מותר לעמוד מצדדין ממש באמצע עמידתן ופניו אל הכהנים ועוד כהנים רבים העומדים מלאחריו מי אמרינן כיון דאינו הולך לעמוד לפני כל הכהנים נראה שאין הברכה חשובה עליו או דלמא כיון דעקר קצת או אפי' לא עקר והוא עומד לפני מקצת הכהנים סגי ונראה דיצא. דכן משמע מדברי רש"י בסוטה דף ל"ח דוקא כיון שלא חשש לעמוד לפני הכהנים כדת אבל כל שעומד לפני מקצת הכהנים סגי. וכן משמע מג"א בא"ח בא"ח שם ס"ק ל"ו וז"ל ומ"מ נ"ל וכו' או להתרחק מעט מכותל מזרחי שיהיה בצידי הכהנים וכו' ע"ש הרי דסגי בהכי וכנ"ל:

אר"ח וצריך שיהא החזן ישראל. בבבלי בסוטה דף ל"ח גרסי' ואר"ח נקטינן כהן קורא כהנים ואין ישראל קורא כהנים שנא' אמור להם אמירה משלהם ולית הלכתא כוותיה

דר"ח. נמצא שסוגיות מהופכות וסוגיא דידך עיקר. וכתב הרמב"ם פי"ד מה' תפלה ומשתדלין שיהא המקרא ישראל שנאמר אמור להם מכלל שהמקרא אינו כמותם. וכתב הב"י משמע שמשתדלין שיהא ישראל אבל אין עיכוב בדבר ע"כ. וקשה הש"ס אומר צריך דמשמע שיש עיכוב בדבר והוא אומר משתדלין. ומהא דתנן פ' אין עומדין אם אין שם כהן לא ישא את כפיו וכמ"ש הכ"מ. אין ראיה שהחזן יכול להיות כהן דהתם כיון שאין שם כהן אלא הוא דמדינא אינו חייב לישא את כפיו לפיכך יכול להיות חזן אבל כשיש שני כהנים או יותר חובה הוא שיהא המקרא ישראל. ועיין בע"ז קכ"ח ס"ק י"ז דבריו וצ"ע:

שלא תאמר איש פלוני מגלה עריות וכו'. כתב הרמב"ם פט"ו מה"ת כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו אפי' בשגגה אפי' שב בתשובה. וכתב הב"י שם בא"ח והרמב"ם מוקי האי דירוש' בכהן שאינו מדקדק במצות וכל העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים אבל בידוע שהרג את הנפש לא ישא כפיו ע"כ. ואיני מבין דבריו רנון מאן דכר שמי' ועוד מדקאמר אמר הקב"ה ומי מברכך וכו' משמע שאמת הדבר שהרגו אלא שאין הברכה שלו. וטפי יש לנו לומר דהבבלי פליג אירושלמי א"נ ר"י דאמר כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו חומרא בעלמא קאמר כמ"ש תוס' סנהדרין דף ל"ה ע"ב בד"ה שנא' מעם מזבחי וכו' ע"ש. ונפקא מיניה אם עלה לא ירד או אם אמרו לו לעלות חייב לעלות ור"י קאמר שיחמיר וימנע עצמו מנשיאת כפים ובזה שוין התלמודיי'. ונ"ל שזהו כוונת מהר"ם מרוטנבורג. שכתב הטור שם בשמו שאין אומרי' לו לעלות ואם עלה אין מוחין בידו. ואף דנראה מדברי הטור דבשב בתשובה איירי. אין לשון הירוש' משמע דאיירי בששב. ולפמ"ש ניחא:

ובדויר ישן. במתני' פירשתי בקונט' מפני חשדא שיאמרו שלקח מהפת שהניח לעירוב וכן פי' תוס' בשם ר"ת. אבל רש"י פי' שהנכנסין לבית אם לא יראו העירוב שם יחשדו בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ע"כ. ובסוגיין מוכח דפי' ר"ת עיקר דלפירש"י אין חילוק בין דיור ישן לחדש. ומג"א כתב בא"ח סי' שס"ו ס"ק ו' ואם מכר ביתו לאחר אין בידינו ראיה ברורה שיזכה הקונה בדבר ראב"ח סי' ע'. וזהו לפי' הרמב"ם במשנה שהטעם משום הנאה אבל בגמרא איתא בהדיא משיום חשדא שכיון שלא יראו בו עירוב יחשדו שמטלטלי' בלא עירוב א"כ אף במוכר ביתו מניחין בו עירוב ע"ש. ותמהני שתפס פירש"י עיקר הא לפיר"ת ודאי אם מכר הבית אין מניחין בו. ואיך לא ראו דברי הירושלמי דמפורש כר"ת וכמ"ש. לכן נ"ל ברור לדינא דבמכר ביתו אין מניחין בו העירוב:

והוא שתהא אמת המים עוברת על גביו. בבבלי בסוגיין גרסי' בדמיזל כ"ע ל"פ כי פליגי במסכר ואשקויי שמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא דאמרי אנן מקרבינן טפי ורב אמר תתאי שתו מיא ברישא דאמרי נהרא כפשטיה ליזיל תנן בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון תרגומא שמואל אליבא דרב באמה המתהלכת ע"פ בורו א"ה מאי למימרא מ"ד מצי א"ל סכר מיסכר ואשקי בהינדזי קמ"ל. מעתה מתבאר יפה מאי דוחקי' דש"ס דמוקי למתני' שהאמה עוברת ע"פ הבור דכרב אתיא ושמואל מוקי לה מן הצד דסובר אפי' כי סכר לה עילאי שתיא ברישא ואפי' מן הצד. ומסוגיין מבואר דלא כמ"ש בס' ידי אליהו תיקון קמ"ט בין לרב בין לשמואל צריכין למוקמי מתני' במתהלכת ע"פ בורו והכי מסתבר דאי לרב פריך מה לו לשמואל לתרוצי מתני' אליבא דרב בדבר שהוא חלוק עליו וכו' ע"ש. וכל. זה אינו דשמואל מוקי למתני' אפי' בבור העומדת מן הצד. ולא ידעתי מאי קאמר והכי מסתבר וכו' הא מפורש בהרבה מקומות בש"ס תרגמי' רבה אליבא דר"ח ואביי אליבא דרבא. ומ"ש הלח"מ לפירש"י בדמיזל כ"ע ל"פ כל הרוצה לדלות ידלה קשה מאי משני מתני' במתהלכת ע"פ בורו אמאי מתמלא ראשון נימא כל הרוצה לדלות ידלה ע"כ. דברי תימא הם הא פירש"י במתהלכת ע"פ בורו שמתמלא מאיליו בדרך הילוכו וא"צ לסכור הנהר. עוד כתב הלח"מ הה"מ פי' באמה המתהלכת ע"פ בורו כלומר שהבור קדם ודלא כפירש"י שמתמלאה בדרך הלוכה וא"צ לסכור הנהר וכו' ע"ש. גם זה תימא ודאי אין פי' הה"מ חולק על פירש"י אלא פירושא קמפרש. וכל מ"ש שם צ"ע. ונ"ל לשמואל בור הקרוב לאמה דמתני' היינו שקרובה לשפת הנהר יותר מהאחרות לפיכך מתמלאה ראשון דהא ס"ל כל דמקרב לאמה קדים אבל לרב ליכא לאוקמי בכה"ג דהא סובר לא אזלינן בתר קרוב. וכ"נ קצת בס' ידי אליהו. והשתא ניחא לי דברי הרמב"ם פ"ג מה' שכנים שכתב המשנה כפשטה:

צרור וזורקו אגוז ונוטלו גזילו גזל מפני דרכי שלום. בבבלי לקמן פ' האומר דף ס"ד ע"ב כ' תוס' בד"ה שאני וכו' דרב יהודה סובר דזוכה לאחרים מדאורייתא אע"ג דמציאת חש"ו לא הוי גזל אפי' לר"י אלא מדבריהם הכא דדעת אחרת מקנה אותם שאני ע"כ וכ"כ הרשב"א. ואני תמה למה לא מוקי למשנתינו בקטן שצרור זורקו אגוז ונוטלו דמודה ר"י דזוכה לעצמו מדרבנן או מפני דרכי שלום אבל בשנוטל חפץ ומחזירו לאחר זמן אפי' מדאורייתא זוכה לעצמו וה"ה לאחרים כמפורש בסוגיין דרב הונא ור"י בחדא שיטתא קיימי. ורב הונא נמי מדאורייתא קאמר דזוכה לאחרים דהא מסיק הכל מודים שאין מתנתו מתנה שנא' כי יתן איש. ומינה שמעינן דלא בעינן דעת אחרת מקנה אותו דהא מה שהוא מזכה מתנה לאחרים לאו דעת אחרת מקנה דאס"ד דוקא בדעת אחרת מקנה

קאמר א"כ לא דמיא מתנה להא דאמר זוכה לאחרים ומאי הכל מודים דקאמר אלא ש"מ אפי' אין דעת אחרת מקנה קאמר דזוכה ודלא כמ"ש תוס' ועוד מדקאמר ר"י לעולה אין גזלו מחוור וכו' ש"מ דאף ר"ה מדאורייתא קאמר. וא"ת אי מדאורייתא הא כתיב בפסח ויקחו להם איש שה לבית אבות ודרשינן מיניה איש זוכה ואין קטן זוכה וכן מקשים תוס' שם. וי"ל אע"ג דאינו זוכה בפסח מ"מ בדברים אחרים זוכה דחולין מקדשים לא ילפי' כמפורש בבבלי רפ"ב דקידושין. מיהו לשיטת תוס' צריכין לומר כיון דגלי לן קרא בגט דיש שליח אפי' בחולין גמרי' לכל דיני זכיה ושליחות חולין מקדשים וכן להיפך. ועמש"ל פ"ב ה"ו בתוס' בד"ה צריך ונראה דלירושלמי מעיקרא ל"ק קושית תוס' דס"ל לר"ה כמ"ד בירו' פסחים פ"ח ה"א איש ולא אשה. וא"כ הא דממעטינן קטן דוקא בשזורק צרור ונוטל אגוז אבל במצניע חפץ לאחר זמן זוכה דודאי איש בן י"ג שנה משמע. מיהו מ"ש תוס' שם דף ס"ה ע"א בד"ה ופדה וכו' וא"ת מאי מהני פדיית קטן הא אין מעשה קטן כלום ובת"כ ממעט קטן שאינו פודה מעשר ותנן נמי פ"ק דתרומות חמשה לא יתרומו וקטן חד מינהון וי"ל דאתיא כר' יוסי דתנן שם בתרומות רי"א משהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה וכו'. לפמ"ש ניחא בת"כ ובתרומות איירי בקטן ממש שלא הגיע לדעת שנוטל חפץ ומחזירו לאחר שעה. וכן משמע שם דתנן קטן עד שלא הביא שתי שטרות רי"א תרומתו תרומה ר' יוסי אומר אם עד שלא הגיע לעונת נדרים וכו'. הרי דר' יהודה אומר תרומתו תרומה אפילו קודם שהגיע לעונת נדרים. וכבר הארכתי בזה כל הצורך ביבמות פי"ג ה"ב ע"ש. ותימא מהרשב"א בחידושיו דף ס"ה דמתרץ נמי דמתני' אתיא כרבי יוסי וגורס במתני' רבי יהודה אומר תרומתי תרומה והל"ל דכר' יהודה נמי אתיא. וע"ק א"כ מאי מקשה רב אויא למ"ד. אינו זוכה לאחרים הא לא פליגי אלא בקטן שנוטל חפץ ומחזירו לאחר שעה אבל בשהגיע לעונת נדרים מודה. ותוס' כתבו שם לר"ח דאינו זוכה לאחרים אע"פ שלעצמו זוכה גם בחילול מעשר לא יזכה לאחרים וכו' ע"ש. ואיני מבין הא גם רבי יוסי מחלק בין קטן קודם שהגיע לעונת נדרים לקטן שהגיע מדאורייתא א"כ למה לא נוקי גם לר"ח מתני' כרבי יוסי וי"א דאר"ח זוכה לעצמו דרבנן ורש"י פי' דף ס"ד ע"ב בד"ה זוכה אף לאחרים ומדרבנן. ותימא דבבבלי וירושלמי משמע דבדאורייתא פליגי וכמ"ש תוס' וכמ"ש לעיל. גם מ"ש תוס' שם בד"ה שאני וכו' ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם. תימא איך איכא למילף מגם אתם מיעוט לקטן וכי גדול כתיב באורייתא ואפשר לומר כיון דקטן לאו בר מצות הוא מסתמא לא איירי קרא אלא בגדול וכתיב גם אתם ממעטינן קטן. מיהו תוס' כ' בפסחים דף צ"א ע"ב בד"ה איש זוכה וכו' וכ"ת מהכא דכתיב איש שה לבית אבות יליף דאין שליחות לקטן וכו' ע"ש. ועמש"ל בפ"ב ה"ו בד"ה

חוץ וכו'. דליכא למילף מאיש שה לבית אבות. ובהגמ"י פי"ז מה' גזלה אות ד' כ' בשם סמ"ג לכך אין שליחות לקטן שהרי בגיטין ופסחים שכתוב שם שליחות כתוב שם איש ע"כ. ודברי טעם הם. אך קשה לי דלמאי דוקא בגט כיון דליתא בגט דנפשי' ליה ליה שליחות כדאמרינן בע"ז אבל מידי דאיתא בנפשי' איתא נמי בשליחות:

הכל מודים שאין מתנתו מתנה וכו'. בבבלי דף נ"ט ע"א גרסי' מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה. ונ"ל דלא פליגי דדוקא במטלטלין קאמר התם דמתנתו מתנה אבל לא מקרקע. אך קשה הא האי קרא במטלטלין הוא דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וע"ק איך יליף מהאי קרא מתנה הא לאו במתנה איירי קרא וי"ל כיון דגלי קרא דאין נתינת קטן נתינה לענין שבועת שומרים כדתנן אין נשבעין על טענת קטן ויליף ליה מהאי קרא ילפינן נמי מיניה דאין מתנתו מתנה:

אבל לקרבן ולשבועה כל עמא מודה עד שיביא שתי שערות. וקשה למה לא קאמר אף לתרומה דאורייתא דהוי רבותא עפי לר' יוסי אע"ג דאמר קטן משהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה כדתנן פ"ק דתרומות דוקא תרומה דרבנן אבל לא תרומה דאורייתא וכן מפורש בבבלי פ' יוצא דופן דף מ"ו ע"ב דתרומה שוה לקרבן ולשבועה וע"ק מאי קשיא ליה ממתני' דעירובין שאני עירוב דהוא דרבנן יש זכיי' לקטן ור' יוחנן לא קאמר אלא מופלא סמוך לאיש דרבנן מיהו לזה י"ל כיון דמסיק בבבלי פ' יוצא דופן לר' יוחנן אף ר' יוסי לא פליג אלא בתרומה דרבנן ש"מ דת"ק סובר אפי' מדרבנן אין לו זכייה הילכך צריכין לאוקמי מתני' כר' יוסי. ועמש"ל בסמוך בד"ה צרור וכו' וביבמות פי"ג ה"ב בתו':

מעתה אף לעצמו לא יזכה וכו'. וקשה בשלמא רעהו איצטרך למעוטי הקדש כמפורש בבלי פ' שבועות הדיינין דף מ"ג אבל איש ודאי למעט קטן קאתי וי"ל הירוש' לשיטתו דגרסי' התם כתיב כי יתן איש אל רעהו פרט לקטן עד כדון בשנתן לו קטן ותבעו קטן נתן לו קטן ותבעו גדול ת"ל רעהו עד שיהא נתינתו ותביעתו שוין. הרי דסובר דגם רעהו אקטן קאי וא"ת א"כ מנ"ל לירושלמי דאין נשבעין להקדש וי"ל קסבר תרתי שמעינן מיניה:

ירדו לה בשיטת הפעוטות. עיין בקונטרס וכן פירשתי בעירובין דארב הונא קאי. אך קשה הא ר"ה קרא קאמר דמשמע מדאורייתא זוכה וכמש"ל בסמוך בד"ה צרור וכו' לכך נ"ל דר"י בר' בון אמתני' דעירובין קאי ומוקי לה כמ"ד פעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר מדרבנן. ש"מ דאפי' לאחרים זוכה. וכן משמע במסכת מעשר שני דגרסי' התם ר"י בר' בון בשם רשב"י פתר לה ירדו לה בשיטת הפעוטות:

כאן בתינוק שיש בו דעת וכו'. כ' תוס' דף ס"ד ע"ב בד"ה אלא וכו' וא"ת מ"ש שפחה מבנו. ובתו הקטנים דאין מזכה על ידן ואור"ת לר' יוחנן איירי מתני' בשבנו סמך על

שלחן אביו ולשמואל כיון דס"ל כשמוצא מציאה מריצה אצל אביו אף לכל דבר ידו כיד אביו ע"ש ותימא דלא משני כתירוץ הירושלמי דסיפא איירי בתינוק שאין בו דעת וי"ל דקשיא ליה לפלוג ולתני בדידיה בין בנו שיש בו דעת לאין בו דעת ועוד מאי פסקיה דרישא איירי בשיש בו דעת. ואף שבמסכת עירובין פ"ז ה"ו תירצתי דהיא גופא קמ"ל דסתם שפחה יש בה דעת ע"ש מ"מ עדיין הדבר דחוק:

אבל באילין דקיקתא וכו'. כתב הרמב"ם פרק קמא מהל' זכי' הלוקח דגים מתוך מצודתו של חבירו כשהוא בתוך הים וכו' ה"ז אסור מדברי סופרים ואם היה המצודה כלי ולקח מתוך המצודה הרי זה גזלן וכ' הראב"ד ה"ז גזלן להוציאו בדייני' ע"כ. ומדברי רוב המפרשים נראה דסברי דהראב"ד מפרש דברי הרמב"ם ותרווייהו סברי דגזלן דאורייתא הוא ומוציאין ממנו בדיינים כמ"ש הרמב"ם ספ"ו מה' גזלה כל מי שיש בידו גזל של דבריהם אינו יוצא מידו בדיינים. וקשיא לי א"כ מה לי להראב"ד לפרש דבר ברור הוא שזהו' כוונת הרמב"ם דסיפא היפוך מרישא איירי וברישא קאמר דאסור מד"ס ובסיפא קאמר ה"ז גזלן משמע דגזלן דאורייתא קאמר וע"ק עד השתא לא ידענו דגזלה דאורייתא יוצאת בדיינין הא קרא כתיב והשיב את הגזלה ומכין אותו עד שתצא נפשו. לכך נ"ל דהראב"ד פליג וקאמר הא דאמרינן בבבלי בסוגיין בכלי כ"ע לא פליגי היינו דמודים חכמים לר' יוסי דגזל גמור מדבריהם הוא ומוציאין בדיינין כמו שסובר רבי יוסי במצודות שאינן כלי אבל גזלן דאורייתא לא ואין בו לאו ואינו נפסל לעדות. ולשון הש"ס הכי דייק דאס"ד דגזלן דאורייתא הויא הל"ל לכ"ע הוי גזלן דהוי רבותא גם לרבי יוסי אבל לפמ"ש ניחא. והרמב"ם דכללא כייל כל גזל של דבריהם אינו יוצא בדיינים ש"מ הא דקאמר ה"ז גזלן דאורייתא קאמר. ונ"ל ראיה לדעת הראב"ד דקשיא במאי זכה זה הפורש מצודה במה שניצוד בתוכו אי משום כליו הא בפורש ברשות הרבים איירי כמפורש שם ברמב"ם וכליו של אדם אינן קונין לו ברשות הרבים כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ד מה' מכירה. וא"ל דשאני הכא דהא מיהת איירי במקום שיש לו רשות לפרוס מצודתו וה"ל בסימטא דקני לו כליו מ"מ כיון דאין דעת אחרת מקנה אותו לא קנה. ותדע דתניא אין לי אלא ידו גגו חצרו קרפיפו מנין ת"ל ונתן בידה. לא מרבינן אלא רשותו אבל לא כליו. ובכולא תלמודא אמרי' חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ולא מצינו שאמרו כן בכליו של אדם וצ"ע. וב"ח כ' בח"מ סי' רע"ג סעיף י"ד מי שפירש מצודה וכו' ואיכא למידק הכא משמע דאינו גזל אא"כ צד ובפ' לא יחפור תניא מרחיקין מצודת הדג מן הדג וכו' אלמא דהוי גזל אפי' לא לכדו וי"ל התם במכיר את חורו אבל בשאר דגים אינו גזל אפי' מדרבנן כל זמן שלא צדן ע"כ. תירוצו תימא מי עדיף מרואה את המציאה תחלה והגביה

חבירו אין לו עליו כלום ועוד זה הצד בלחי וקוקרי הלא כבר נודע לו זכותו ואפ"ה לית ביה אסורא אלא מפני דרכי שלום ותקפה עליו משנתו שלא ראה שתוס' בסוגין דף ס' מקשי' קושיתי ותירצו שאני הכא דאומנתו בכך וכו' ע"ש. ולפמ"ש הערוך ומביאו הרשב"א בב"ב פ"ב לק"מ דהתם ה"ל כאלו כבר נצוד ע"ש:

אבל הלוקח ביד זכתה לו ידו. וכתב הרשב"א ולאו במתכוין לזכות בהן קאמר דא"כ מאי למימרא אלא במלקט ביד כדרכה קאמר וכ"מ בירושלמי ע"ש. ולפמ"ש בקונטרס אין ראיה מן הירושלמי. גם מלשון הרמב"ם פ"ו מה' גזלה לא משמע כן וז"ל עני המנקף בראש הזית זיתים של שכחה בא עני אחר ונטלן מעל הארץ ה"ז גזל מדבריהם ואם היה העני מקבץ בידו בראש הזית ומשליך לארץ ה"ז גזל גמור שהרי הגיע ליד הזוכה בהן ע"כ. נראה שמחלק בין שקצצן בידו או ע"י דבר אחר. וזה דלא כמ"ש בקונט'. מיהו שמעינן מסוף דבריו דאיירי בשרוצה לזכות בהן. וקושית הרשב"א נ"ל דקמ"ל אע"פ שאינו רוצה לזכות בהן עתה אלא כשירד מן האילן וה"ל כנופל ע"ג לקט ושכחה דלא קני כדתנן במתני' אפ"ה ה"ל גזל גמור מדאוריתא. ותוס' כתבו דאיצטרך לאשמועינן בתלושין בידו ומפילן אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילן. אבל רש"י פי' אם לקט ונתן ע"ג הקרקע ביד הואיל ומטו לידיה גזל גמור הוא. וגרסינן בסוגיין בבבלי האי גברא הוה שדי אופייא (ופירש"י מקלות) וקא נתרן תמרי אזל רב כהנא ומינקט ואכיל א"ל חזי מר דבידאי שדיתינהו. מהכא שמעינן דס"ל לרש"י דזיתים שקצץ העני והפיל לארץ גזל גמור הוא ומתני' באותן שנפלו מעצמן וכמ"ש בקונט' ודלא כהרמב"ם. ודברי רש"י כך פירושן אם לקט ביד ונתן ע"ג הקרקע אפי' מעצמן ה"ז גזל גמור וביד לאו דוקא אלא אפי' הפילן ע"י דבר אחר ולא אתי למעוטי אלא בשנפלו מעצמן ע"ג הקרקע וזה נוטה קצת לדעת תוס':

וקוברין מתי עכו"ם ומתי ישראל. בבבלי גרסי' וקוברין מתי עכו"ם עם מתי ישראל ופירש"י לאו בקברי ישראל אלא מתעסק בהן אם מצאום הרוגים עם ישראל וכ' הרשב"א משמע בפני עצמן לא דנקיט ליה עילה לא מיזדהמני ולא מיחוור דהא עם דקתני כשם שמתעסק קאמר וכו' וכן מפורש בירושלמי דלא תני עם ע"ש. וראייתו אינה מבוררת דהירושלמי איירי בשיש שם גבאי עכו"ם וגבאי ישראל וקאמר דהנך שני גבאים קוברין מתי עכו"ם ומתי ישראל דה"ל כקובר עם ישראל אבל שיקברם הישראל לחוד בעצמו לבדו לא ואפי' משום דרכי שלום אין בו ולא גרע מכל הנך האמורים במס' ע"ז. דהיכא דמצי לשמוטי נפשיה לא התירו בו משום איבה כ"ש מפני דרכי שלום. מיהו מדברי הרמב"ם ספ"י מה' מלכים משמע כדברי הרשב"א שכ' ואפי' עכו"ם צוו חכמים לקבור

מתיהם עם מתי ישראל וכו' מפני דרכי שלום הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ונאמר דרכיה דרכי נועם וגו'. מדמייתי קרא קמא משמע דבכל ענין קוברין מתיהם ועושין להן כל הדברים שחובה עלינו לילך במדותיו ב"ה בכל יכלתינו:

ומכניסין כלי עכו"ם וכו'. בקונטרס הגהתי ומכבסין וכו'. וגי' הרשב"א ומכניסין דלי עכו"ם ודלי ישראל. ואף גי' זו אינה מחוורת. ונ"ל דגרסינו ומכסין דלי עכו"ם וכו'. וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ז מה' מתנות עניים וז"ל מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל. ובלי ספק שמברייתא זו למד שמכסין אותן כידוע שאין דרכו להוסיף מדעתו דברים שלא נאמרו בתלמוד:

והתני ר"ח יום משתה של עכו"ם אסור. ותימא איך עלה על דעת ר' אימי להתיר הא תנן פ"ק דע"ז ועכו"ם שעושה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד. ואף על ר' אבא קשיא למה לא פשיט ליה ממתני' וי"ל דאמרינן בבבלי פ"ק דע"ז דף י"א ע"ב אמר שמואל ובגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד ופירש"י שאין אנו יכולין לעמוד בלא מו"מ עמהם ועוד משום יראה. והני גירדאי דינייהו כבר גולה וסבר ר' אימי יום משתה דקיל שאינו אסור אלא אותו יום ואותו איש בגולה שרי לגמרי וא"ל ר' אבא דתני ר"ח יום משתה אסור אפי' בגולה. והיינו טעמא כיון שאין איסורו אלא באיש אחד אנו יכולים לעמוד בלא הוא גם לא שייך בו יראה ואיבה דבקל יכול להשמט ממנו. וצ"ע בפוסקים שלא חילקו בכך:

הלכה י

מתני' בסתם הא בפירושא לא. כ' הרשב"א וא"ת א"כ אמאי קתני הכא מפני דרכי שלום והא תנן התם בשביעית ב"ה מתירין למכור לו פרה חורש' בשביעית מפני שהוא יכול לשחטה ש"מ אע"ג דליכא מפני דרכי שלום כי איכא למתלי שרי וי"ל הכא כיון דלית ליה הנאה מיניה אי לאו מפני דרכי שלום אע"ג דאית ליה למתלי לא ה"ל לעיולי נפשיה לספיקא ותרתי בעינן אבל במכירה כיון דאיכא למתלי התירו לצורך עצמו ע"כ. וקשיא לי ר' מנא דסבר דהכא סתמא כפירושא הוא וליכא למתלי אפ"ה התירו משום דרכי שלום והתם בשביעית תנן אלו כלים שאין האומן רשאי למכרן העול והמזרה והדקר. וטעמא דמלתא משום דליכא למתלי כמפורש בבבלי פ"ק דע"ז ולא התירו מפני דרכי שלום. וצריכין לומר דסובר ר מנא טפי יש להתיר בשאלה ממכירה דמשיאה לעצמה שם רע בשכינותי' וכן מפורש בבבלי כתובות פ' המדיר נדרה שלא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכינותיה. ונראה דלכך נקט במתני' הנך כלים דוקא. א"כ סברא זו היפך מבברת הרשב"א. לכ"נ כתי' ר"ת שכתבו

תוס' בסוגיין דאיירי שאין לה פירות אחרים רק פירות שביעית ע"ש. ומ"ש הרשב"א דהך דב"ה מתירין למכור לו פרה וכו' ברייתא היא בפ"ק דע"ז ע"ש. אגב שיטפא כתב כן דמתני' היא בשביעית פ"ה וכ"כ תוס' בסוגיין. מיהו כך דרך הראשונים שמביאים משניות השנויות בסדר זרעים במקומות שנזכרו בתלמוד. גם בסוגיין בתו' בד"ה רישא וכו' א"ת פ"ק דנדה אמרינן תנן התם נולד לה ספק טומאה וכו' ע"ש וה"ל להקשות ממתני' פ"ג דחלה ע"ש:

וסתמא לאו כפירוש' הוא. בקונטריס פירשתי דפירות ישנים כבר נתקנו קודם שביעית אבל תוספות והר"ש פירשו דאיירי בשאין לה אלא פירות שביעית ע"ש:

במה קנסו וכו'. עיי' בקונטרס. אך במסכתא שביעית הגירסא או במקום שזורעין ולא אוכלין וכו' אין תימר במקום שזורעין ואוכלין ראו תו לוקח מך הדיסקי אסור ואין תימר במקום שזורעין ואינן אוכלין ראו אותו לוקח מן הדיסקי מותר וכ"ה גי' הרשב"א. ופי' הרא"ש במה קנסו לאסור אם על הזריעה שחשודים ליזרע בשביעית ואפי' אין חשודים לאכול מפירות שנזרעו בשביעית או דוקא על החשודים לאכול קנסו ולא על הזריעה. ראו אותו לוקח מן הסירקי וכו' דה"ל חשוד לאכול ולא חשוד על הזריעה. אסור שהרי חשוד לאכול. מותר שהרי אינו חשוד ליזרע ע"כ. וכמה תמוהין דבריו דודאי לפי גירסא זו האיבעיא אם דוקא בחשוד ליזרע ולאכול גזרו או אפי' בזורע לחוד גזרו וקאמר דנ"מ בלוקח מן השוק של ישמעאלים דודאי לאו פירות שביעית הן שהן מח"ל או מקרקע של עכו"ם או משנים שעברו. וצ"ל א"ת במקום שזורעין ואוכלין ראו אותו לוקח מן הסירקי מותר וא"ת במקום שזורעין ואינן אוכלין אע"פ שראו אותו לוקח מן השוק דנראה שאינו חשוד לאכול פירות שביעית אפ"ה אסור וזה פשוט וברור:

כאן בלותת וכו'. כ' הר"ש ספ"ה דשביעית ולא יתכן תירוץ זה לרבא בבבלי בסוגיין דמוקי מתני' רישא בטומאה דרבנן וסיפא משתטיל המים בטומאת חלה וע"כ מוקי האי דנחתום בתרומה ע"כ ותימא הא ודאי נחתום לאו בתרומה איירי כדפריך הש"ס. ותו' בסוגיין תירצו בשם ר"ת דנחתום איירי שעושה בודאי בטומאה ע"ש. וקשיא לי א"כ מאי דוחקי' דרבא למוקמי מתני' בפירות שהוכשרו לוקמי בשלא הוכשרו והא דמתירין לבור ולטחון עמה כיון דספק הוא שתעשה בטומאה וסיפא משתטיל המים דנראה בודאי שעושה בטומאה דהרי אינה נותנה לגבל לעשות עיסתה בטהרה לכך לא תגע אצלה ונ"ל דרבא סובר דשאני נחתום שדרכו לעשות עיסה שחייב בחלה הלכך אסור לבור ולטחון עמו דה"ל כמסייע ידי עוברי עברה שסופו ליטול חלה בטומאה אבל עם אשת ע"ה שרי לבור ולטחון דספק הוא אימא לא תעשה ממנו עיסה שחייב בחלה שמא תגלגל

בעיסות פחות מחמשת קבין או סופגני' ודדמיין להון נמצא שלא תבא לטמא חלה. ומ"ש רש"י דף ס"א בד"ה רבא אמר לעולם כמחצי על מחצי דמי מספקינן להו ואסור לסייען דהוה עבירה דאורייתא וכו' ע"ש. קשה הא אפי' אי הוה רובא אין לאסור דהא מדפריך מ"ש רישא מ"ש סיפא משמע דאיסור שביעית ומעשרות דמיין להדדי. ואלו בשביעית תנן ב"ה מתירין למכור לו פרה חורשת מפני שיכול לומר לשחיטה מכרתי אע"ג דרובא לרדיא זבין כמפורש בב"ב פ' המוכר פירות וכ"כ תוס' ע"ז דף ט"ו ע"ב בד"ה רבה וכו' ע"ש א"כ ה"נ לישתרי לכך נראה עיקר כמ"ש תוס' בסוגין כיון דאסרו חכמים פירות ע"ה משום דמאי ה"ל כאיסור ודאי:

מ"ד חרוש בה טבאית וכו'. כ' תוס' דף ס"ב בד"ה אשרתא בירושלמי איכא מ"ד דהיינו חרש בה טבאות וכו' ולישראל אמרינן יישר ואיכא מ"ד לעכו"ם אמרינן יישר ולישראל שלום עליכם משמע דלכ"ע לעכו"ם אסור לומר שלום עליך ודלא כתלמוד שלנו הכא דלא אסרינן לעכו"ם אלא כפיל' שלום ונראה דלפי' הירו' מחזיקים ידי עכו"ם ושואלין בשלומם חדא מילתא היא שאומר לו חרוש בה טבאות ע"כ. ותימא למ"ד חרוש בה טבאות קאי ושואלין בשלומן נמי אעכו"ם וכמ"ש בקונט' וממילא ליתא למ"ש תוס' דירושלמי פליג אבבלי דלכ"ע אסור לומר לעכו"ם שלום עליך אלא מ"ד ושואלין קאי אעכו"ם ה"ה דמותר לומר לו שלום עליך ולשון יישר דקאמר לאו דווקא דהא בבבלי נמי אמר רב ששת א"ל אשרתא וכי פליג אדרב אלא אשרתא ושלום עליך חד דינא אית להו. ונראה שגירסת תוס' היתה כגירסא שלפנינו כאן דגרסי' מה שואלין בשלומן של ישראל יישר. ואין גירסא זו נראית עיקר גם בפ"ד ובפ"ה דשביעית הגירס' כמ"ש בקונט' וכ"כ הר"ש פ"ד דשביעית. גם מ"ש תו' ונראה וכו' חדא מלתא היא וכו'. איני מבין הא ודאי תרי מילי נינהו רישא איירי שאין בו שאילת שלום אלא לטובת עצמו מחזיקו וסיפא מפני דרכי שלום לחוד הוא. מיהו בהא ודאי פליג הבבלי דרישא מוקי לה כמ"ד ומחזיקין היינו יישר וסיפא מוקי לה בעכו"ם ביום אידם אבל לישראל עבריין אין אומרים שלום ולא שייך ביה דרכי שלום כדכתיב אין שלום אמר ה' לרשעים אלא במקיימי תורה כתיב שלום על ישראל:

הדרן עלך פרק הניזקין

פרק ו

הלכה א

האומר. בכל אתר אמר התקבל כזכה וכו'. ונרא' דקאי אהא דתניא לעיל ספ"ק זכה מנה זה לפלוני קבל מנה זה לפלוני וכו' אם רצה לחזור לא יחזיר. ועמש"ל שם בתר בד"ה אין וכו' שיש לתמוה על הרשב"א שכ' וצריך לדקדק אי התקבל הוה כזכה. ואיהו גופי' מייתי בחידושיו בסוגיין הא דאמרי' הכא בכל אתר וכו'. בבבלי גרסי' אמתני' א"ל רב אתא ברי' דרב אויא לרב אשי טעמא דלא שויתי' איהי שליח לקבלה הא שויתיה איהי שליח לקבלה רצה לחזור לא יחזיר ש"מ הולך כזכי דמי ע"כ. וקשה אמאי לא דייק מרישא דהתקבל לאו כזכי כדאמרי' כאן וכ"ש הולך דהא התקבל עדיף מה לך כדמוכח מסוגיין וכן משמע מדברי הפוסקי' לעיל ספ"ק וי"ל דקים לי' לרב אחא כתירוצא דירושלמי דהתקבל דהכא לא הוי כזכה דאין חבין לאדם שלא בפניו. אך קשה א"כ מנ"ל לרב אחא דהולך דמתני'. בדלא שויתי' איהי שליח לקבלה איירי ואי משום דאייתר לי' התקבל וכמ"ש תוס' בד"ה הא וכו' ע"ש. הא ודאי איצטרך לאשמועינן התקבל אם רצה לחזור יחזיר דחוב הוא לה ואפילו צווחת להתגרש וכדמסיק. והמהרש"א כ' דרש"י מפרש שמכח דומיא פריך דהוליך דומיא דהתקבל ע"ש. דברי תימא הם שהרי דברי רש"י מורים בהיפך שכ' בד"ה לא לעולם וכו' והאי דנקט מתני' בדלא שוית' שליח משום התקבל נקט לה דהתקבל איצטריכא לי' וכו' ע"ש משמע דמעיקרא הוה ס"ל דהתקבל מיותר לאשמועינן דהולך נמי בדלא שוי' שליח איירי אבל השתא דאיצטרך התקבל לגופי' ליכא למשמע מהולך דיוקא דבשויתי' שליח אינו יכול לחזור ואי משום דומיא מ"מ איכא למשמע מיני' דהולך נמי דוקא בדלא שויתיה שליח איירי ונרא' דקשי' לרב אחא הא דגט חוב הוא לה לא איצטריך לאשמועינן כאן דכבר תני לה לעיל פ"ק דבין לר"מ בין לרבנן גט אשה חוב הוא לה אלא ודאי ללמד דהולך דומיא דהתקבל בדלא שויתיה שלית איירי:

התיב רבי שמי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש. משמע דס"ל דמתני' בכל ענין איירי ואפ"ה משני אני אומר שמא חזרה בה. וקשה דלעיל פ"א ה"ה אמרינן חברייא אמרו בעי' ר"י הגע עצמך שהיתה אשתו של מוכי שחין הרי זכות הוא לאישה לית לך אלא כהדא אלו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא. הרי דבאשת מוכי שחין אמרי' זכות הוא לה ולעולם לא תחזור וי"ל לפמ"ש שם בתו' בד"ה לית לך וכו' היינו טעמא דאינה מגורשת שלא מדעתה דשמא ניחא לה אפי' במוכי שחין א"כ ה"ל כתירוצא דהכא שמא חזרה בה מיהו מדברי הר"ן

במתני' משמע דדייק הירושלמי ממשנתינו דאפי' צווחת להתגרש יכול לחזור שכ' הא דתנן לפיכך אם אמר הבעל וכו' אריש קאי וקמ"ל אפילו אמר הבעל הריני מזכה לה על ידיך ואע"ג דגליא דעתה דניחא לה שהית' צווחת להתגרש אפ"ה אם רצה לחזור יחזיר. ומה שנראה מדבריו דאפילו אמר בפירוש זכה לה אם רצה לחזור יחזיר וכ"כ בפירוש במשנתינו ע"ש. חולק עליו בעה"ע וז"ל הטור א"ע סי' קמ"א ומדברי בעה"ע יראה היכא דא"ל זכה לה והתקבל לה והיא רצה בו שנתגרשה מיד בקבלתו אפילו לא עשעתו שליח לקבלה שכתב על שם הגאונים א"ל זכי לה בגט זה ובא לחזור אינו יכול ופי' הוא דבריהם כיון דא"ל זכה לה והיא רצתה בו מתגרשת אבל בע"כ אינה מתגרשת ואין נראה אלא כל זמן שלא עשתה אותו שליח אין יכול לזכות לה שחוב הוא לה וא"כ יכול לחזור בו ע"כ. וכ' הב"י ודעת רבי' כדאמרי' בירוש' שאפי' צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה וכו' ע"ש. וקשיא לי לפי מה שפי' הטור דברי בעה"ע עדיפא מיניה איכא לאקשויי' מהא דתנן פ"ק דמכילתין האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהן יחזור דר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין וכו'. ואמרי' התם בגמרא וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו. הרי דאפי' בזכו בגיטי נשים בין לר"מ בין לרבנן אם רצה לחזור יחזור. וזה ודאי לא נעלם מעיני בעה"ע שהרי בדף כ"ט עמוד ד' כ' משנה זו וכתב עלה ואנן כתבינן לעיל היכא דאמר הבעל זכה אינו יכול לבטלו אם האשה רוצה לקבלו. אלא ודאי אף בעה"ע לא קאמר אלא בשידוע שנתרצית בשעת נתינת הגט ומתני' לא איירי אלא בסתם א"כ גם הירושל' איכא לפרושי כהאי גוונא וכמ"ש הרב"י שם בעצמו ואפשר אם יש עדים שנתרצי' בשעת נתינת הגט שהיא מגורשת ע"כ. ומ"ש שהיא מגורשת לאו דוקא דודאי אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. ומהא דקאמר בירוש' לעיל פ"א ה"ה הגע עצמך שהיא אשת מוכי שחין נמי ל"ק לבעה"ע כמ"ש בסמוך. אך קשה א"כ אמאי תני בברייתא דלקמן דפליגי ר' ור' נתן התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי וכו' לישמועינן בהבא לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי אם אמר אחד מהנך לשונות שהן לשון זכיה אם רצה לחזור לא יחזור דהא בכה"ג ודאי נתרצית שהרי שלחה שליח והבעל אמר לשליח זכי. והא ודאי שהאשה עושה שליח הולכה וכמ"ש הרמב"ם והרמב"ן ועיי' בב"י סי' ק"מ ואף שהר"ן נמי כתב בשעשתה היא שליח הולכה כיון דשלוחו של אדם כמותו ה"ל כאלו היא קיבלתו אלא שהתנה עמה. שלא תתגרש עד שיגיע הגט לידה ל"ק ליתני באומרת הבא לי די"ל סובר הר"ן אפי' בכה"ג יכול לחזור בו. מיהו אין לשון הר"ן משמע כן וצ"ע:

הא תנינן היא עצמה מביאה גיטה וכו'. וא"ת תיקשי ליה מכל שליחות לקבלה דעבדה איהי נימא שמא חזרה לאחר שהלך השליח ממנה וי"ל סובר הש"ס אין אדם מבטל שליחותו בדברים וצריך עדים שביטל שלוחי' ואי איכא עדים שבטלה השליחות ודאי דבטל אבל בשליחות דעצמה ודאי יכולה לחזור בלא עדים:

שהוא סבור מדעת השליח מתגרשת וכו'. מסוגיין משמע דאפי' לא אמר הילך כמו שאמרה נמי אינה מתגרשת והרשב"א כ' בשם בעה"ע אם אמר הבעל הולך ולא אמר כמו שאמרה מכי מטי גיטא לידה מיהו מתגרשת דשליח הולכה שוויה ע"ש. לא תיקשי ליה מסוגיין דהכא כיון ששתק מסתמא אמרינן אדיבורא דידי' קסמיך ואיהו הטעה הבעל ואין כאן שליחות כלל אבל באומר הולך סתם דעקר שליחות השליח ה"ל שליח להולכה ומכי מטי גיטא לידה מגורשת. ולפ"ז ניחא דלא פליגי הירושלמי והבבלי. אע"ג דבבבלי ר"פ השוכר את האומנין איבעיא לן אי אדיבורא דידיה קסמוך או אדיבורה דידה ולא אפשיטה ובסוגיין משמע דפשיטא דאדיבורא דידיה קסמיך דקאמר שהוא סבור מדעת השלית מתגרשה וכו'. למ"ש י"ל דאף הבבלי מודה בהיכא דשתק ולא אמר מידי דאדיבורא דידיה סמיך ולא קמיבעיא ליה אלא בא"ל התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי ואמר הילך כמו שאמרה. ולא ראיתי להפוסקים שביארו דין זה בשנתן בסתם אי מתגרשת בשהגיע הגט לידה או לא. ונ"ל ראיה דאינה מתגרש' דאדיבורא דידי' סמיך ואין כאן שליחות דגרסי' בבבלי ר"פ האומנין ואבע"א לעולם דא"ל בעה"ב בארבעה ואזל איהו וא"ל בתלתא ודקאמר' סבור וקבול דא"ל לית לך אל תמנע וגו'. הרי אע"ג דא"ל בעה"ב בארבעה כיון ששתקי אמרינן אדיבורא דידיה סמוך. ומהא דגרסי' בבבלי בסוגיין איבעיא להו הילך לר' נתן מהו וכו' האשה שאמרה התקבל לי גיטי רצה לחזור לא יחזיר מאי לאו בהילך ור' נתן לא בהולך לפום ריהטא יש להביא ראיה מכאן שהבעל צריך לפרש דבריו דאל"כ מאי ס"ד למפשט ממתני' דלמא לא קאי הך סיפא האשה שאמרה התקבל אריסא אלא בשגם השליח אמר כמו שאמרה היא והבעל שתק קמ"ל דאינו יכול לחזור אך נראה דבכה"ג ששתק הבעל מלתא דפשיטא היא ולא צריך התנא לאשמועינן. וא"ת משום סיפא איצטרך ליה לאשמועי' לפיכך וכו' וי"ל למפ"ש לעיל בד"ה התיב וכו' דלשיטת הר"ן לא קאי לפיכך דמתני' אסיפא אלא אריסא. אך הא קשיא לי דמשני בבבלי שאני הכא דעקר שליח לשליחותי' וכו' לישני שאני גט דאמרינן דלמא קפיד הבעל דדוקא תתגרש מיד בקבלת השליח ואי לאו לא ליהוי גיטא וכיון דהטעה אותו השליח כדאמרי' בסוגיין איני גט וכה"ג תנן לקמן בפרקין האומר תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו במקום אחר אינו גט וי"ל דוקא כדשמעינן דקפיד הוא דאמרי' דאינו גט

אבל אי לא שמעינן דקפיד אמרי' כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכא דמיגרשה וצ"ע. ויהא דכתבינן לעיל בשם בעה"ע אם אמר הבעל הולך ולא אמר כמו שאמרה מכי מטי גיטא לידה מיגרשא. הקשה עליו הרשב"א אמאי לא משנינן בבבלי בסוגיין אהא דפריך מברייתא הבא לי גיטי וכו' שאני התם דלא קאמר כמו שאמרה וכו' ע"ש. נ"ל דאפשר לומר דקסבר הבעה"ע הא דמשני הש"ס הכי השתא התם קא"ל הילך כמו שאמרה וכו' קאי נמי אקושיא הראשונה והמ"ל אלא הכי השתא וכו' אך מצינו הרבה כיוצא בזה. ועיי' ברש"י בסוגיא דת"ש הבא לי גיטי וכו':

מעתה אפי' הגיע גט לידה וכו'. כ' הרשב"א מאי קושיא דילמא שאני הכא דקא עקר שליח שליחותיה וכדרב אשי ע"ש. ונ"ל ודאי מסתמא אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו דליקיים שליחותו יהיה באיזה ענין שיהיה וכיון דהתקבל לא מהני מימר אמר כל היכא דמהני שליחות בעינא למיעבד והא דמשני רב אשי שאני הכא וכו' היינו טעמא כיון דחזינה דשינה בשליחות ואמר שקר ודאי דעקר שליחותיה ובעי להקל מעליו עול השליחות:

אין האשה עושה שליח וכו'. בקונטרס פירשתי שני טעמים. וכן מפורש בבבלי אבל מסוף סוגיין דקאמר אליבא דרב אני אומר אחר הדלת עמד ושמע את קולה משמע מפורש דטעם הראשון עיקר וכמ"ש שם בקונ'. ובבבלי איתא דר"ת פליג ארב ואמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה. ופסקו הרי"ף ורבי' האי גאון כר"ת ובעל הלכות ור"ש בן חפני פסקו כרב. ונ"ל דסמכו אסוגיין דאמרי' שמואל תני מיניה דרב ארבעים זימני וכיון דרב ושמואל בחדא שיטתא קיימי רבי' נינהו נגד ר"ת. ומה שהשיב הרמב"ן אראיית הרי"ף דאיכא לאוקמי בדשמעו דלא קפיד הבעל וקדמה איהי ושויה שליח לקבלה ועי' ברשב"א. נ"ל דאי אפשר לומר כן דהא מעשה דרב נחמן ודאי לאו בכה"ג איירי כמפורש בש"ס ועוד הא קאמר אי איתא לדר"ח. וכיון דהש"ס סתמא קאמר הוה עובדא ואצרכה רב יצחק גט וחליצה משמע דהאי עובדא הוה דומיא לעובדא דרב נחמן. וכן פירש' האי עובדא כי האי גוונא. מיהו הכא איכא לאקשויי דלמא אף עובדא דר"נ הוה בדשמע' דלא קפיד הבעל ואפ"ה אר"נ אי איתא לדר"ת משום דר"נ סובר טעמא דרב משום גזירה דחצרה הבא לאחר מכאן אבל רב יצחק סובר טעמא דרב משום בזיון והכא לא שייך בזיון משום דלא קפיד ואין כאן ספק אלא משום שלא חזרה שליחות אצל הבעל. ואף תירוצו של הרשב"א ליתא לפום קושיתינו ואל תתמה דאמינא דפליגי ר"נ ור"י בטעמא דרב. דהכא מפורש לעיל בבבלי ס"פ המביא בתרא הניחא למ"ד משום

בזיון דבעל וכו' ש"מ דאמוראי נינהו אליבא דרב. גם בסוגיין מוכח דלית ליה טעמא דחצרה הבאה לאחר מכאן וכמ"ש למעלה ועמש"ל בסוגיין בד"ה אני אומר וכו':

עד כדון וכו'. עיין פי' בקונטרס. וקשה א"כ אין דברי הש"ס אמורים על הסדר דבעי' דר"ז ה"ל לסדר קודם לדרב וע"ק הא דקאמר דמצא ברייתא בתרווייהו אם רצה לחזור לא יחזור הא ודאי ליתא דבשאמרה היא שיהא שליח להולכ' ודאי דמצי לחזור מיהת והל"ל בתרווייהו משהגיע הגט לידה מגורשת. לכך נ"ל דר"ז אדרב קאי. וה"נ עד כדון בשאמר הבא לי ואמרה לו התקבל לי וכו'. וה"פ כיון דקדים הבעל ושלח שלוחו ואח"כ שלחה היא שלוחה ודאי איכא למימר דלבזיון הבעל עשתה אבל בשקדמה איהי ושלחה שלוחה לקבלה ואח"כ עשה הבעל שליח להולכה ומסר שליח הבעל הגט ליד שלוחה מהו דאיכא למימר אין כאן בזיון הבעל שלא היה כוונתה אלא למהר קבלת הגט. ופשיט דמצא ברייתא דמייתי בסמוך דמרבינן מונתן דבשניהם הוי גט כשר הלכך אם רצה לחזור לא יחזור וזה ברור. ואם תאמר מנ"ל לר"ז דברייתא איירי בסתם דלמא איירי בדשמע הבעל ולא קפיד ובהא אפילו רב מודה דהוה גט כדמוכח בסוף סוגיין וא"ל קסבר ר"ז טעמא דרב משום חצרה הבאה לאחר מכאן ופשיט שפיר מברייתא דאם כן מאי קמיבעיא ליה בששלחה היא שלוחה תחילה פשיטא דמגורשת כמפורש בבבלי בסוגיין. ויש לומר אס"ד בדשמע הבעל ולא קפיד איירי מאי קמ"ל היינו ביד שלוחה ועמ"ש בסמוך:

ת"ל ונתן ונתן. וקשה הא לקמן ר"פ הזורק תניא ונתן בידה אין לי אלא בידה בגינתה בחצירה מניין תלמוד לומר ונתן ונתן. ודוחק לומר דתרתי שמעינן מינה דמרבינן מונתן יתירא כל מילי דהא לאו כי הדדי נינהו חצר משום ידה איתרבאי והני משום שליחות איתרבאי. ונראה שזהו כוונת רש"י. שפי' בב"מ סוף דף י' ת"ל ונתן מכל מקום מדלא כתיב ובידה יתנהו דרוש ונתן אוכתב לה ונתן אלמא משום ידה איתרבאי דאי משום שליחות הא כתיב הכא וכו' ע"כ והקשו עליו המפרשים אמאי לא קאמר דמכפילות ונתן דריש כדמשמע בירוש' ולפמ"ש ניחא דסובר רש"י כהרי"ף דהלכתא בר חנינא ויליף מדכתיב ונתן תרי זימנא דאפי' משלוחו לשלוחה ומשלוחה לשלוחו הוי גט והשתא ליכא למידרש מיניה חצר וצריך לפרש דיליף ליה מדלא כתיב ובידה יתנהו. אבל הירוש' נקט הדרשא הפשוטה אבל לעולם מבידה יתנהו יליף. ומצינו כיוצא בזה בהרבה מקומות בבבלי. וכמ"ש תו' פ"ק דמ"ק ע"ש ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה אין האשה כו':

וקשיא על דר' וכו'. פי' הרא"פ בסוגיא זו אינו מחוור בעיני שפי' וקשיא על דר' הולך מן דיבורי כלומר שילך מן דיבורא דידה דהיינו שלא יהא שליח לקבלה ולר"נ קשיא

דלמא הולך לדיבורה קאמר כלומר כמו שאמרה. ופי' זה לדברי ר' פי' מחודש הוא ואפי' משהגיע גט לידה אינה מגורשת דהא איהו הולך מדבריה קאמר ולא שויה כלל לשליח. ואפי' לר"נ דהא מודה ר"נ משהגיע גט לידה מגורשת. ומ"ש עוד דקושית הש"ס דה"ל לר' למימר הלכה כר' יוסי ור"נ יאמר הל' כר' יהודה. תימא וכי לא מצינו פעמים רבות דקאמר הני תנאי כהני תנאי ולא פריך הש"ס בשום מקום להתנאים שיאמרו הלכה כפלוני ולא פריך הש"ס הכי אלא לאמוראים. ומ"ש עוד דרב הונא מילתא באנפי נפשא היא ע"ש אין נראה שיפסיק הש"ס מענינו באמצע הקושיא בדבר שאין צורך לגוף הקושיא. ומ"ש עוד בד"ה ועוד מן הדא וכו'. כ"ש דנאמר שאין לפרש דבריו דהולך דאמר זכי לו כמו שאמר הוא ע"כ. לא ידעתי מאי ק"ו הוא זה ודאי אם חזר בו בפירוש ודאי חזרה היא אבל מן הסתם אמרינן כוונתו לקיים דיבורו והולך כזכי הוא. ועוד נמצא בפירושו בהך סוגיין דברים שאינן מבוררים ופירוש בקונטרס נראה עיקר:

אף לענין מתנה כן. עי' פי' בקונטרס. ואין לפרש דמיבעיא ליה אפי' באומר הנותן התקבל או זכי אם אינו יכול לחזור דממתני' דפ"ק שמעי' דאינו יכול לחזור דתנן האומר תן שטר שחרור זה לעבדי וכו' וחכ"א אינו יכול לחזור שזכות הוא לו. ועד כאן לא פליג ר"מ אלא בעבד אבל במתנה לכ"ע זכה. ומיהו קשיא דגרסי' לעיל ספ"ק א"ר אילא מתנה כתוב וכו' הולך מנה זה לפלוני אם רצה לחזור לא יחזור. אך כבר כתבתי שם בד"ה הולך וכו' דגירסת הרשב"א והרא"ש אם רצה לחזור יחזור. ולפמ"ש שם דמדאמר ר' אילא מתנה כתוב ש"מ דגירסתינו עיקר דאם רצה לחזור לא יחזור וצ"ל דר' אילא ס"ל כר' דהולך כזכה אינו אלא לענין שאינו יכול לחזור אבל מתנה לא הוי עד דמטי לידיה. ואיפשיטא לן בהא ספיקו של הרשב"א שכתב בפירקין דף ס"ג בד"ה הולך ותן וכו' ומסופק אני למ"ד הולך כזכה אי זכה מיד או עד דמטי לידיה ע"ש. דממ"ש מוכח דלא הוה כזכה עד דמטי לידיה. וכן יש להוכיח מדברי הרי"ף שהבאתי לעיל פ"א ה"ה בתוס' בד"ה כל וכו' דאפילו בתן לא זכה מיד אפי' למ"ד תנו כזכי כ"ש בהולך דהא תן עדיף מהולך דהא ר' יוחנן אמר תנו כזכי ואלו בהולך פלוגתא דר' ור' נתן:

א"ל הולך גט אשתי וכו'. לא מצאתי דין זה מבואר בפוסקים מיהו פשטא דכולא מתנייתן משמעין דבעינן שיאמר לאשתי גם מהא דמסיק ר' שמי דחכ"א דה"ל כאומר יהא לי בידך משמע דהכי הלכתא דלעולם אינו גט אפי' תבעו השליח וצ"ע ועמ"ש לקמן בסמוך בד"ה הדא אמרה וכו' דכאן מפורש דקרוב כשר לשליח וי"ל דניחא ליה להביא ראיה ממתני' אני אומר אחורי הדלת היה עומד וכו'. כ' הגמי"י פ"ו מה"ג מסוגיין מוכח דטעמא דרב משום בזיון דבעל ע"ש. ואינו מוכרח די"ל דמעשה היה שקדמה איהי ושויה שליח

קבלה דמשום חצרה הבאה לאחר מכאן ליכא כמפורש. בבבלי בסוגיין ומשום בזיון דבעל איכא וקאמר דגם לבזיון דבעל ליכא למיחש דאחורי הדלת היה עומד. אבל לעולם דרב פוסל אפי' במקום דליכא בזיון דבעל אי איכא למיחש לגזרה דחצרה הבאה לאחר מכאן. וא"ת א"כ מאי פריך דרב אדרב הא איכא לשנויי שאני הבא דקדמה איהי ורב לא חייש לבזיון דבעל י"ל קים להו דרב אפי' בחששא חדא מינייהו פוסל וצ"ע ועמש"ל בר"פ ונראה דאיירי שידעו בודאי שהיה עומד אחורי הדלת דמספק ודאי אין להכשיר הגט דא"כ מאי קאמר רב אין אשה עושה שליח וכו' הא לעולם איכא למימר דלא קפיד הבעל אלא ודאי בסתמא אמרי' דקפיד הבעל:

הלכה ב

הוא מודה וכו'. משמע אם אין הבעל מודה ודאי דאין השליח מצטרף דאז ה"ל בעל דבר אבל אם הבעל מודה ראוי שיצטרף והטור סי' קמ"א כ' בשם בעה"ע מה שצריך שנים דוקא בשאין השליח כשר אבל אם הוא כשר מצטרף עם עד אחד. וכ' הב"י מדברי הרא"ש משמע שחולק. שפי' הא דאמר הירושלמי ואין השליח משום שנים שהרי הוא בא במקום בעל משמע דכל היכא שבא במקום בעל דבר אינו עולה לעד וא"כ שליח קבלה שבא במקום אשה אינו עולה לעד ע"כ. וכ"כ בש"ע סי' קמ"א סעי' ט' ע"ש. ותימא הרי מפורש כאן כדברי בעה"ע. וכן מפו' בדברי בעה"ע דמסוגיין למד דין זה. ומאי דקשיא ליה להרב"י מהא לעיל ר"פ השולח ואין השליח עולה משום שנים היינו אם הבעל מערער אינו עולה משום עד שהרי הוא במקום הבעל והבעל מכחישו אבל אם הבעל מודה ודאי שהוא עד אחד. והיינו דאמרינן בסוגיין הוא מודה יצטרף השליח וכמש"ל וזה ברור. וכן משמע בירושלמי ריש פ"ב דקידושין לענין קידושין דשליח הוי עד אע"ג דיש לחלק בין גט לקידושין וכמ"ש הפוסקים מ"מ פשטא דשמעתתא משמע דשוין לענין זה:

הדא אמרה שקרוב נעשה שליח. וא"ת מנ"ל דאיירי בקרוב דלמא איירי בנוגע כגון שנוטל שכר בעד שליחות הגט וכל זמן שלא נגמר הדבר אינו מקבל שכרו וכ"ת כי היכי דנוגע כשר לשליח ה"ה קרוב נמי כשר לשליח דודאי לא דמיין להדדי דקרוב פסול במקום אחר משא"כ נוגע ועוד יכול הוא ליתן שכירותי וכשר אפי' לעדות זה משא"כ קרוב וי"ל כיון שהבעל והאשה מודים בדבר ודאי דצריכים ליתן לו שכרו. אך קשה הא תנן לעיל ספ"ב דנשים כשרות להביא גט א"כ י"ל הא דתנן דבעינן שני עדים משום אשה נקט לה ולעולם קרוב פסול. וכ"ת כי היכי דאשה כשרה אף קרוב כשר א"כ לנוה ליה

למידק מדיוקא דמשנתינו ה"ל להוכיח כן ממתני' דספ"ב. ועוד קשה מדמכשיר התם אמותה וכו' להביא הגט ש"מ דקרוב כשר דהא בשעת ההבאה עדיין קרובים הן וצ"ע:
הכל מודים בקידושין וכו'. פי' בקונטרס הוא מדברי רש"י בקידושין דף מ"ד. וכתבתי במס' קידושין פ"ב ה"א בתוס' בד"ה הכל וכו' וקשה א"כ מאי קאמר בסמוך ע"ד דר"י וכו' ואינו עושה שליח מנ"ל לתלמודא הא דלמא קסבר ר"י לרבנן כיד אביה דמיא ועושה שליח כדאיתא בבבלי דף מ"ד ע"ב. וא"ל הא דאמרינן בבבלי בקידושין שם דמיבעיא ליה לרבא אי כיד אביה דמיא או לחצרו דמיא היינו לרבנן דאמרי דהיא עצמה מקבלת גיטה אבל לר"י דסובר הכל מודים בקידושין ודאי לא דמיא ליד אביה. דבסוגיין מבואר דאף בגט קאמר ר"י לרבנן דאינו עושה שליח דאל"כ מאי פריך בסמוך ממתני' דקטנה שאמרה התקבל לי גיטי וכו' הא איכא לשנויי מתני' כרבנן אתיא. ושם כתבתי דדוקא בגט פליגי רבנו דמקבלת גיטה דכחצר אביה דמיא ולא יהא אלא זורק גיטה לחצרה מתגרשת בע"כ ה"נ מגורשת אבל בקידושין אם זרק לאשה קידושין לחצרה שלא מדעתה פשיטא דאינה מקודשת הלכך מודו רבנן אביה ולא היא. והשתא דייק שפיר דאינה עושה שליח דהא לחצר אביה דמיא. וא"ת בבבלי שם דף מ"ג קאמר מ"ט דר' יוחנן אליבא דרבנן. למה לא קאמר דס"ל כחצר אביה דמיא וכמ"ש וי"ל הא מסיק בבבלי דף מ"ד ע"ב דלא שייך תורת חצר באדם בן דעת כשהוא ניעור. וא"ל דס"ל לירושלמי טעמא דר"י אליבא דרבנן כדמסיק התם בבבלי גירושין דמכנסת עצמה לרשות אביה בין היא בין אביה דניחא ליה שתקבל היוא והוי גיטא אבל קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה אביה ולא היא. דא"כ קשיא מנ"ל דאינה עושה שליח הא ודאי ניחא ליה לאב דתתגרש כל היכי דמצי להתגרש. וכ"ת הא דאמר לר"י אינה עושה שליח היינו בנשואה דאינה מכנסת עצמה לרשות אביה דמשהשיאה אין לאביה רשות בה דודאי נערה שניסת היא מקבלת גיטה ולא אביה. אף אם נאמר דכיד אביה דמיא אפ"ה אינה עושה שליח כדמסיק בבבלי דף מ"ד ע"ב לא אלימא כיד אביה לשוויי שליח. דהא מיבעיא ליה לרבא מי אלימא כיד אביה לשוויי שליח אי לא ורב נחמן מסברא דנפשיה הוא דקאמר דאינו עושה שליח אבל מדר"י ליכא למשמע מידי ובסוגיין אמרינן ע"ד דר"י אינו עושה שליח ועוד נ"ל רב נחמן דקאמר אין עושה שליח ס"ל טעמא דר"י לאו משום דבגירושין מכנסת עצמה לרשות אביה דא"כ אף שליח נמי לשוויי אלא קסבר משום דגירושין בע"כ. ולפ"ז אין לפסוק כרב נחמן דבדף מ"ד ע"א משמע לפי המסקנא עיקר טעמא משום דמכנסת עצמה לרשות אביה ע"ש וכל הפוסקים פסקו כרב נחמן. הלכך מחוורתא דהירושלמי סובר טעמא דר"י משום דכחצר אביה דמיא:

פתר לה בגדולה. פירשתי בקונט' בבוגרת וה"ה דאיכא לאוקמי בנערה שניסת ונתגרשה ועדין נערה היא ואין לאביה רשות בה כדמסיק לקמן בשמעתין ניסת היא ולא אביה. ועמ"ש בסמוך:

פתר לה לצדדין היא מתני'. וקשיא מאי דוחקי' דר"י למוקמי רישא נערה המאורסה בשיש לה אב ומציעתה קטנה שאמרה וכו' ביתומה וסיפא אם א"ל אביה וכו' בשיש לה אב. ובקידושין פ"א ה"א כתבתי מציעתא מוקי לה ביתומה בחיי האב דכולא מתני' ביש לה אב איירי. ואחרי העיון נראה דליתא דיתומה בחיי האב היינו משניסת ונתגרשה ובזו לכ"ע אין לאביה רשות בה כמ"ש בסמוך. ונראה היינו טעמא דר' יוחנן דלא ניחא ליה לאוקמא סתמא דמתני' דר"פ האיש מקדש כר' יהודא ולא כרבנן כדמסיק בסוגיין ובבבלי שם בקידושין. אך קשבי הא דגרסי' בבבלי ר"פ האיש מקדש כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייעא להא דאמר רב אסור לאדם לקדש בתו כשהיא קטנה. מאי סייעתא מייתי הא איצטריך למיתני נערה לאשמועינן דרישא האשה מתקדשת בה ובשלוחה דוקא בבוגרת איירי אבל נערה לא וכדר"י. והפוסקים פסקו כרב וכר"י ויל אי דר"י לחוד אתי לאשמועינן ליתני ברישאי האשה מתקדשת כשהיא בוגרת בה ובשלוחה. ועיין מ"ש בקידושין פי"א ה"א בתו' בד"ה מתני' פליגא וכו'. ונמצא שם ט"ס בקונט' בד"ה ומשני פתר לה ביתומה וכו' וצ"ל כמ"ש כאן בקונט':

מתני' פליגא על ר"ל וכו'. כתב הרשב"א בחי' קידושין וא"ת ודלמא בו ובשלוחו אין אבל בה דוקא בה ולא בשלוחה ולמעוטי שלוחה אתיא ותי' דחוקי' ע"ש. ולסוגיין לק"מ דהא אמרינן ע"ד דר"ל היא עושה שליח. ונראה שגם הבבלי סובר כן דע"כ לא קאמר שם דף מ"ד ע"ב דהיא עצמה מקבלת גיטה ואינה עושה שליח היינו לר"י דסבר בגיטין פליגי אבל לא בקידושין שאינה מקבלת גיטה אלא משום דידה כיד אביה אבל לריש לקיש דאמר לרבנן מדאורייתא יש לה זכיה לעצמה לקבל גיטה הלכך סובר דאף בקידושין פליגי רבנן והויא לה כמו אביה ודאי דמצי' למיעבד שליח כאביה וזה ברור:

בחצר ובארבע אמות פליגין. עיי' פי' בקונט'. וכ"פ רש"י בב"מ דף י' ע"ב. והקשו עליו המפרשים הא מסיק בבבלי שם לענין גט כ"ע ל"פ דחצר משום ידה אתרבאי בי פליגי לענין מציאה מ"ס ילפי' מציאה מגט וכו' ועיין בשיטה מקובצת. עוד מקשים אמה שפירש"י בד"ה ת"ל ונתן וכו' דיליף חצר מדלא כתיב ובידה יתנהו. אמאי לא קאמר דיליף מכפילות ונתן דכתיב בפרשת גט. ועמש"ל הלכה א' בתו' בד"ה ת"ל ונתן. עוד מקשים תו' שם בד"ה ואי משום שליחות וכו' וא"ת אמאי לא מוכיח מדאיתרבי חצר מקרא דידו כדאמרי' בסמוך גבי גט. ונ"ל דכתבו תוס' שם בד"ה ת"ל המצא תמצא מ"מ

וכו' שדי ידו בין המצא תמצא וה"ל כלל ופרט וכלל ע"ש. לפ"ז ניחא הכל ודאי הכי ילפינן מכלל ופרט וכלל לאו מידו איתרבי אלא מהמצא תמצא אבל בגט לאו מכפילות ילפינן אלא מדלא כתיב ובידה יתנהו א"כ מונתן דאיצטרך לידה ילפינן נמי חצר ונכללו תרווייהו בחד ונתן מסתמא חד טעמא איתא בתרווייהו ושניהם מטעם ידה נינהו. לכך לא פירש"י בגט דילפי' מונתן תרי זימנא דא"כ קשיא מאי פשיטא ליה לש"ס דמשום ידה אתרבאי וכקושית התוס' דאי מונתן תרי זימני ילפינן צ"ל דבכלל ופרט וכלל ילפינן א"כ ליכא לשנויי כדשנינן. והא דפירש"י בד"ה ת"ל ונתן וכו' דאי משום שליחות כבר כתיב הכא כדתניא ושלח מלמד שהאשה עושה שליח. נראה דר"ל הא דאמרי' משום ידה היינו אף משום ידה דאי משום שליחות איצטרך קרא למעוטי בתמיה הרי שליחות לאו מסברא ילפי אלא משום דכתיב בפרש' א"כ מהיכי תיתי למעוטי אלא ודאי דתרתי בעינן וחצר אע"ג דמשום ידה איתרבי לא גרע מחצר וכדאמרי' שם דף י"א ע"ב. א"נ הא דפירש"י דאי משום שליחות וכו'. הוא כמו אי נמי ושתי לשונות הם בדברי רש"י. מיהו ברש"י דף י"א ע"ב לא משמע כן. ולפי המסקנא בדף י"א מבואר בגט אי משום ידה איתרבי אם אינה עומדת בצד חצרה אינה מגורשת ואי משום שליחות י"ל מגורשת (מיהו רש"י פי' שם איפכא ע"ש). השתא י"ל דר' יוחנן וריש לקיש בהא פליגי אי אפי' אינה עומדת בצד שדה נמי מגורשת או לא ר"ל סובר באינה עומדת בצד חצרה אינה מגורשא דחצר משום שליחות נמי איתרבאי וכמ"ש רש"י דף י"א ע"ב בד"ה אלא וכו'. ע"ש ור"י סובר משום ידה לחוד איתרבאי ולא משום שליחות כלל ואפי' במקום שהוא חוב לה קנה וה"ה לקטנה דידה אפי' בע"כ. ובסוגיין דמשמע דבגט פליגי ולא במציאה דוקא. ל"ק קושיית הבבלי בגט מי איכא למ"ד דחצר לאו משום ידה איתרבי שהרי כבר אמרנו אי ילפינן חצר מדכתיב ונתן תרי זימני אין הוכחה דמידה איתרבי ולקמן ר"פ הזורק מפורש דמונתן תרי זימני יליף הירושלמי ריבויא דחצר א"כ איכא למימר נמי דבהא פליגי ר"י ור"ל מ"ס משום ידה איתרבי ומ"ס משום שליחות וטעמייהו מפורש בבבלי בב"מ שם. ועמש"ל בתוס' בד"ה ת"ל ונתן. ועיין בש"ך ח"מ סי' רמ"ג ומ"ש בחי' ב"מ:

בחצר פליגין ואין להן ד' אמות. וקשה לקמן פ' הזורק גרסי' ריש לקיש בשם אבא כהן ברדלא אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות מ"ט ואני בעניי הכינותי וכו'. משמע דס"ל מדאורייתא אדם זוכה בתוך ד' אמות וכ"כ הרא"פ פ"ד דפאה א"כ מאי איכא בין חצר לארבע אמות ודוחק לומר דמשום אבא כהן ברדלא הוא דקאמר הכי וליה לא סבירא ליה:

מי אר"י בפישוט ידים. לר"א מיבעיא ליה דאמר ארבע אמות אין להן מי מודה בפישוט ידים. וקשה למה קמיבעיא ליה לר"י הא אף לריש לקיש איכא למיבעי וי"ל לר"ל דאמר

אין להן חצר פשיטא ליה דאף בפישוט ידים לא הוי גט אבל לר"י דאמר יש להן חצר מיבעיא ליה בפישוט ידים. אך קשה הא אמרי' לקמן פ' הזורק אר"א א"ר יוחנן בשם ר' ינאי בפישוט ידים זה קרוב לה. אבל בד' אמות לא א"כ הא דקאמר ר"א בד' אמות לא פליגין לאו דוקא אלא אפי' בפישוט ידים לא פליגין דאל"כ מאי רבותא דקטנה הא אפי' גדולה אין לה ד' אמות וי"ל הא דקאר"א בד' אמות לא פליגין היינו טעמא דאפי' בגדולה קאר"י דאין לה כ"ש בקטנה ואיך נאמר דר"י אמר יש לה ולכך מיבעיא ליה בפישוט ידים:

חצירו של שליח מהו שתעשה כידו. כ' הטור סי' ק"מ מספקא לן אם שליח דינו כדין האשה לכל דבר לענין אם זרק לתוך חצרו או לד"א שתהי' מגורשת ומסתברא שדינו כדין האשה לכל דבר. וכ' הרב"י לא ידענא מאי ס"ד לחלק ע"כ. ותימא איך נעלם מהם הירושלמי. ואין לומר דפשיטא להו דיש לה חצר מהא דמסיק בב"מ דף י' ע"ב דקטנה דיש לה יד ה"ה דאית לה חצר מדאיתרבי חצר משום ידה אף בשליח כן ובעיא דירו' היא לר"ל לפי שיטתו דסובר דבגט בקטנה פליגי וכמש"ל בתוס' בד"ה בחצר ובד"א וכו'. דשאני קטנה דריבויא דקרא אקטנה קאי דהא ודאי קטנה מתגרשה דמקשינן הויה ליציאה כי היכי דמתקדשת ע"י אביה ה"נ מתגרשת ע"י אביה אם כן צ"ל אשה דכתיב בפ' כי יקח איש אשה וגו' בין גדולה בין קטנה משמע א"כ ה"ה כשמתגרשת ע"י עצמה איתרבי נמי לחצר משא"כ בשליח דלא איתרבי ליד אלא משום שליחות מנ"ל דאית ליה חצר. אך קשה מנ"ל דקטנה מתגרשת דהא כתיב אשה דמשמע גדולה ולא קטנה. בבבלי יבמות דף ק"ב גרסי' זו דברי ר"מ אבל חכ"א איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה. והיינו מדלא כתיב אשה בפרשה כמפורש שם ברש"י. ובירו' יבמות פי"ב ה"ה מה בין קטן וקטנה איש כתוב בפרשה ברם הכא כתיב ונגשה יבמתו אליו מ"מ. משמע אלו הוה כתיב אשה בפרשה היינו אומרים קטנה אינה חולצת והכא דכתיב אשה נאמר אין קטנה מתגרשת. ואי מדכתיב ויצאה והיתה וכמ"ש. אין מכאן ראיה הא איצטרך היקישא דויוצאה והיתה לכמה דרשות למה נוציא קרא מפשטיה דאשה גדולה משמע ויש לומר דאמרינן בבבלי סנהדרין דף ס"ו ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוין דברי ר' יאשיה. וממעטינן קטנה ואס"ד דאשה גדולה משמע ולא קטנה ל"ל קרא למעוטי קטנה הא כבר כתיב ברישא כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל אלא ודאי אשה אף קטנה במשמע. ולר' יונתן דדריש התם ומתו גם שניהם למעוטי מעשה חדודים ודאי דסובר אשה אפי' קטנה במשמע ויליף לה מנערה המאורסה דכתיב אשר שכב עמה לבדו. וע"ש בסנהדרין בתוס' בד"ה עד שיהיו שניהם שוין וכו'. שוב ראיתי להרב במ"ל

ריש פ"ו מה"ג שקדמני בתמיהתו על הטור וב"י. וכתב עוד שם וכתב הרב שדה יהושע חצרו של שליח וכו' כי אמרי' כיון דחצר האשה מידה איתרבאי והכל דבר אחד ה"נ בשליח שהוא כעצמה או דלמא כיון דשליח נמי מידה איתרבאי לא אמרינן ריבוי דריבוי ע"כ. ותימא על הגאונים אלו שפירשו דשליח מידה איתרבאי הא ודאי שליח מושלחת איתרבי ולא מידה כמפורש בב"מ שם וצ"ע:

קטנה אביה ולא היא. כתב הרמב"ן מכאן סייעתא לפי' הרי"ף דקטנה מאורסה אפי' יש בה דעת אביה ולא היא וביאר הר"ן דסוגיין לפרושי מתני' אתא דדוקא נקט מאורסה דאלו נשואה היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה ודוקא נערה דאלו קטנה מאורסה אביה ולא היא נשאת היא ואביה כלומר היא ואביה שוין בדבר ובקטנה שאין בה דעת איירי וקאמר כשם שאביה אינו מקבל גיטה לפי שכבר יצאה מרשותו אף ע"י עצמה אינה מגורשת כיון שאין בה דעת אבל יש בה דעת היא ולא אביה מדפליג בסיפא בין יש בה דעת בין אין בה דעת ש"מ דרישא דקטנה מאורסה בין יש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הרי"ף. ומה שמקשים אפי' הרי"ף מהא דמקשה רבא בקידושין דף מ"ד ע"ב ממשנתינו קטנה הוא דאינה עושה שליח אבל נערה עושה שליח ומשני ביתומה. שמעינן המקשה מוקי לה בקטנה שיש לה אב ואפ"ה ל"ק לי' מתני' דתנן משיגיע גט לידה מגורשת ע"ש בר"ן דתירץ דהמ"ל וליטעמיך וזהו דוחק. גם קשיא עדיין קושית הרשב"א גם כדמוקי לה ביתומה פריך והא מדסיפא בדיש לה אב רישא נמי ביש לה אב ואם איתא ה"ל לדחויי דרישא ליכא לאוקמי בשיש לה אב דאם כן אפילו בשהגיע לידה אינה מגורשת. ומה שכ' לתרץ בשם הרמב"ן דרבא ס"ד נערה עושה שליח משום דסבר יד אביה יד יתירא זכי לה רחמנא ס"ל נמי קטנה מקבלת גיטה אבל אנן דקיימא לן כר"נ דנערה אינה עושה שליח דאין נערה אלא בשליח במקום אב וכו' הלכך קטנה שריבה בתורת שליחות אינה מתגרשת ע"ש. ועדיין לא מיתרצא קושית הרשב"א. גם דוחק לומר דפליגי אמוראי בהכי וכמו שכתב הרשב"א. ועוד הא אף לר"נ נערה ידה כיד אביה אלא דלא אלימא לעשות שליח כמפורש שם בקידושין. ועוד סתמא דסוגיין דפריך לר"י ממשנתינו קשיא דהא מסקינן דנערה דוקא ומשמע אפי' לריש לקיש דסובר נערה עושה שליח אפ"ה קטנה לא. ונ"ל דהמקשה מוקי מתני' דקטנה שאמרה בקטנה שהגיעה לעונת נדרים וכר' יוסי דאמר קטן משהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה. וכ"ת ר"י בתרומה דרבנן איירי הא ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו מופלא סמוך לאיש דאורייתא כמפורש בנדה פ' יוצא דופן דף מ"ו. ורישא דתנן נערה המאורסה וכו' כרבנן אבל קטנה ממש בחיי האב לכ"ע אפי' משהגיע הגט לידה אינה מגורשת. וא"ת א"כ דבהגיעה לעונת

נדרים איירי מתני' אמאי יחזיר אפי' שליח נמי יכולה לעשות ויש לומר היינו דתנן לפי שאין הקטן עושה שליח דכתיב אתם גם אתם מה אתם בני דעת גמורים אף שלוחכם כן. ומופלא סמוך לאיש לאו בן דעת גמור הוא דהא אף לר"י ולר"ל לאו בני עונשין נינהו. והא דדחיק למוקמי מתני' בתרי תנאי משום דניחא ליה למוקמי בתרי תנאי מלמוקמי בתרי טעמי רישא ביתומה וסיפא בשיש לה אב ובהכי מתיישב כל מה שהקשה הרשב"א אשיטה זו. ואף הרשב"א גופיה תופס עיקר לשיטה זו עיין שם:

איזו היא קטנה וכו'. עמ"ש ביבמות פי"ג ה"ב בתוס' בד"ה איזו היא וכו'. ומסוגיא דהכא ודיבמות משמע מפורש דר' יוחנן אגט אמר למילתיה והתם מייתי ראיה מדר"י משום דקסבר אידי ואידי חד שיעורא הוא. ועי' במ"ל פ"ב מה"ג. ונ"ל ראיה מבוררת דשיעורא דמוציאה לאחר זמן מאוחר לשיעורא דפעוטות דהא אמרי' לעיל פ"ה ה"ט א"ר נחמן בר יעקב אגוז וצרור נוטלן ומצניעין ומביאין לאחר זמן גזילו גזל גמור זוכה לעצמו אבל לא לאחרים רב הונא אמר כשם שזוכה לעצמו זוכה לאחרים. והא ודאי דלא פליג ר"ה אמתני' הפעוטות מקחן מקח במטלטלין אבל לא בקרקע והיינו מפני דרכי שלום. ולרב הונא מדאו' מקחן מקח כדמוכח שמעתתא דפ' הניזקין וכמ"ש שם בתוס'. גם בבבלי בסוגיין משמע כן:

הלכה ג

מתניתא דלא כר"א בבבלי בסוגיין קאמר מודה ר"א ברישא משום דאיהו דמדעתיה מגרש קפיד איהי דבע"כ מתגרשת מראה מקום היא לו. ומותבינן אשמעתין דירושל' אי ס"ד דפליג ר"א אף ברישא למה לא פליג במתני' דפ"ב דקידושין דתנן התם האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אינה מקודשת. בשלמא לבבלי ניחא דהתם מודה ר"א דקידושין דעתו ודעתה בעינן ולכך לא תני התם בדידה אבל לירושלמי קשיא מיהו בירוש' התם פ"ב ה"ד גרסי' מתני' דלא בר"א וכו' ע"ש. אך קשיא לי אם כן ה"ל למתני התם בדידה דאינה מקודשת וה"ל רבותא טפי ובבבלי קידושין דף נ' גרשינן ותנן נמי גבי גיטין כה"ג וצריכא דאי אשמועינן קידושין דלקרובי קאתי וכו' אבל גיטין דלרחוקי קאתי לא איכפת לי' ואי אשמועינן גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דנבזי וכו' אבל קידושין לא איכפת ליה צריכא למה לא קאמר גיטין איצטרך ליה לאשמועינן דלא פליג ר"א ברישא:

הלכה ד

ר"א אוסר מיד. כ' הרי"ף ולית הלכתא כר"א חדא דהא קיי"ל הלכה כסתם מתני' וכו' ע"ש. וקשה הא ודאי לאו סתמא הוא אלא כששנאה רבי בלשון חכמים וכן משמע בחולין

פ' כיסוי הדם. ול"נ ראיה מסתמא דמתני' דדמאי שמביא הירושלמי בסמוך דתנן מאיש פלוני נאמן ואמרינן בבכורות דף ל"ה דטעמא דמירתת אמאי נימא דסבר השליח דמהימן הוא ומראה מקום הוא לו אלא ש"מ דודאי קפיד וי"ל:

הלכה ה

עשו לה כראוי לא אמר כלום. קשיא לי הך לישנא דמשמע דאפי' ריח הגט אין בו ולפמ"ש בקונ' וכ"פ רש"י והר"ן מבואר דספק גט הוא וכ"כ הב"ש סי' קמ"א ס"ק כ' ע"ש: **היוצא בקולר**. פירש"י ליהרג בדין המלכות וע"פ הר"ב. ותימא הא מפורש בסוגיין אפילו היוצא בקולר לידון משום ממון הדין כן. וכ"כ כל הפוסקים:

המסוכן פירש"י חולה. וכ"פ הר"ב. וכ' התי"ט ומדלא כתב חולה המסוכן ש"מ דכל חולה מסוכן קרי לי' וכו' והרמב"ם כ' מסוכן הוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד ע"ש. ולא ידעתי איך נעלם ממנו שדברי הרמב"ם הם דברי הירו' בסוגיין ומביאו הרשב"א והרא"ש בשמעתין וכ"כ בש"ע סי' קמ"א:

ולא יבון ליה וכו'. בבבלי גרסי' אר"ז דרא ר"א סילתיה וליזיל לגבי ר"ה רבי' דאמר גט כמתנתו וכו'. ותימא מאי מספקא להו תפשוט להו כר"א דבבבלי בערכין דף ז' גרסי' אמר רב באומרת תנו שערי לבתי ותני לוי כוותיה דרב באומרת תנו שערי לבתי נותנין. ואע"ג דלא קנו מינה. ואף דרנב"י מוקי למתני' בשערות המחוברות ובדלא אמר תנו ע"ש לא פליג אדרב אלא לישנא דמתני' הוה קשיא ליה לרנב"י וע"כ לומר כן דהא לוי תני נמי כוותיה דרנב"י. ודוחק לומר תנו דאמר רב ודתני בברייתא לאו דוקא ואפי' בקנין אלא רב הא קמ"ל אע"ג דקשורה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דליהוי כגופה לאיתסורי וכמ"ש רש"י שם. ועוד בסמוך מפורש דדוקא קאמר:

אמר לון בי בעיתון מקיימה מתני'. עיין בקונטרס. וכ"פ הב"י בי"ד סי' של"ה. וכ"ה בטור וש"ע. והרא"ש פי' פ"ג דפאה בי בעיתון מקיימה מתני' אם תרצו לקיים משנתינו לידע פירושא הכי הוא שייר קרקע כל שהוא וכו' ע"ש. הרכיב שני ענינים שהם רחוקים זה מזה. ולא שם לבו שבסוגיין מבואר שהן ענינים נפרדים. ולא עיין בב"י:

הלכה ו

והן שראו בוביא של אדם. כתב במ"ל פ"ט מה"ג הלכה כ"ז מסוגיין מוכח דאיירי בשנים העומדים על שפת הבור דאל"כ מאי פריך וניחוש שמא שד הוא הא לשלשה אינו נראה ע"ש. ותימא מנ"ל דבעומדים על שפת הבור איירי דלמא בעומדים רחוק מן הבור איירי ושומעים קולו. וכן מוכח מתני' דיבמות פ' בתרא ואחר כך כשהלכו לשם לא מצאו שם אדם ולכך חיישינן שמא שד היה וזה ברור וצ"ע:

אר"א המזיקין היו מצויין בבורות וכו'. וכ' הרשב"א ואפי' בשעת הסכנה דלא חיישינן לצרה חיישינן לשד מפני שהן מצויין שם וכ"כ הרי"ף בפ"ב דיבמות ע"כ. והר"ן כ' מדברי הרמב"ם נראה למסקנא כי היכי דלא חיישינן לצרה ה"נ לא חיישינן לשד ולפ"ז צ"ל דהבבלי והירושלמי פליגי. אך הראיה שכ' הרשב"א דחיישינן טפי בשדים מבצרה מפני שמצויין שם אינו מוכרח דה"ק שמצויין בבורות כמו בשדה אבל בשני המקומות אינן מצויין כל כך דניחוש להו טפי מבצרה:

הדא אמרה ספק מעצמו נפל וכו'. וא"ת מאי פשיט מרשב"ג דברייתא התם ספק אחד והכא תרי ספיקי אע"ג דלא קמיבעיא ליה אלא בנפל לאלתר דאי לאחר זמן אפי' בדידעינן דמעצמו נפל אינו גט מ"מ ספק נוסף יש כאן וי"ל כיון דשמעי' דרשב"ג סובר אמרינן הוכיח סופו על תחלתו תו ליכא ספיקא ואין לחלק בין ספק אחד לשתי ספיקות. והרשב"א והרא"ש מביאים תוספתא וז"ל רשבג"א אם נפל מעצמו ה"ז גט ואם הרוח דחפתו אינו גט ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה שאני אומר מעצמי נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ואין נותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו ע"כ. הנה תוספתא זו הפוכ' מדברי הירושלמי. אבל נ"ל דיש כאן ט"ס וצ"ל ספק הרוח דחפתו ה"ז גט אם לאלתר נפל וכו'. וה"פ כולא רשב"ג וה"ק ספק הרוח דחפתו ה"ז גט שרשבג"א אם לאלתר נפל כותבין ונותנין אע"ג דלאלתר נמי ספק ה"ה אם נתוסף בו ספק וזהו ממש כדברי הירוש'. וזה ברור בעיני. וכ"נ מדברי הרמב"ם. והרשב"א כ' והתימ' בדברי הרמב"ם שכתב ספק הפיל עצמו ספק דחתו הרוח ה"ז גט עד שיודע ודאי שהרוח דחתו ע"כ וזה הפך התוספתא ועוד ספק איסורא הוא ולחומרא ושמא ט"ס יש וחסר ממנו אם מיד נפל ה"ז גט כדברי התוספתא ע"כ ותימא על תמיהתו הא ודאי איירי הרמב"ם בשנפל מיד וז"ל בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכתבו וחתמו ונתנו לה והרג עצמו מיד כגון שהשליך עצמו מן הגג וכו' ה"ז גט עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו גט ספק הפיל עצמו וכו'. ואי בלאחר זמן הא אפי' ספק אינו גט. וע"ק אחרי שלא ראה עדיין הירושלמי רק התוספתא ה"ל להקשות אתחלת דברי הרמב"ם למה הצריך ברישא בידוע שמעצמו נפל והרג עצמו מיד הא בתוספתא משמע דוקא ספק הוא דבעינן לאלתר אבל בודאי אפי' לאחר זמן נמי. ונראה אחר שראה הרשב"א דברי הראב"ד והירושלמי לא קשיין ליה תו דברי הרמב"ם. ולכך כ' שהראב"ד הגיה עליו. ולא כ' שהשיג עליו שאינו אלא ביאור דברי הרמב"ם שסמך על הירושלמי ולא על התוספתא. ודלא כמ"ש הב"י סי' קמ"א. ומ"ש הלח"מ דפי' זה בדברי הרמב"ם קשה טובא דמיד דכ' רבינו במאי עסקינן אי דידעינן דמעצמו נפל אפי' לזמן מרובה

נמי הוה גט וכמ"ש הוא בעצמו ע"כ. לא ידעתי מאי קאמר הא לא כ' הב"י כן לפי פי' זה וגירסת ה"ז גט אלא לפי גירסת ה"ז ספק גט ע"ש. וז"ל הב"י לכך נראה שהראב"ד מפרש הירוש' ואחריו נמשך רבינו דרשב"ג לחודי' הוא דמפליג בין לאלתר ולאחר זמן ורבנן לא מפלגי בהכי ומ"מ יליף מדרשב"ג לרבנן כיון דאפי' נפל לאלתר לאו ודאי הוא שמעצמו נפל אלא ספק ואפ"ה קאמר לאלתר ה"ז גט כיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי רגלים לדבר שרוצה להפיל עצמו וכיון לאלתר הוי גט ודאי לרשב"ג נשמע לרבנן דלאחר זמן לרבנן הוא כמו לאלתר לרשב"ג דטעמא כיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי אלים להו למימר דמעצמו נפל אפי' לאחר זמן והלכתא כוותייהו ע"כ. ותימא א"כ למה כ' ברישא והרג עצמו מיד הא בדליכא ספק אפי' לאחר זמן הוה גט. וע"ק הא ודאי בעי' דירושלמי אינה אלא לרשב"ג דמתני' איך פשיט מרבנן. ועוד הא ודאי דרבנן פליגי ארשב"ג וסברי אפי' בכה"ג לא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו. וכ"מ בסמוך דמייתי עלה פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן במעשה דקסרין. ועוד הא ודאי אין סברא לומר דרבנן מקילין טפי מרשב"ג לענין הוכחה דסופו על תחלתו כדמשמע בבבלי בחולין דף ל"ט ע"ב ע"ש ועוד הכי כ' הרשב"א בחי' בחולין שם דליכא מאן דפליג ארשב"ג דגט ע"ש. ואף שאין נראה כן מסוגיין וכמ"ש מכל מקום ראיה גדולה היא. ומתוך מ"ש יתבאר לך שדברי הלח"מ ופי' בירושלמי אינן מבוררים וצ"ע. גם מסוגיין מבואר דרבנן סברי לא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו אפי' באומר כתבו. ולא תיקשי לך מבבלי דחולין שם דמשנינן שאני הכא דאמר כתבו די"ל היינו לפי מאי דס"ד דלא פליגי רשב"ג ורבנן אלא בגט אבל לפי מאי דמסיק מברייתא דהכותב נכסיו לאחרים וכו' דפליג רשב"ג אפי' בדליכא הוכחה ה"ה בגט אין הטעם משום דאמר כתבו. ואם תאמר למה פסקו הפוסקים בגט כרשב"ג ובכותב נכסיו לאחרים כרבנן וי"ל דרשב"ג דגט מתני' היא וקיי"ל הלכה כרשב"ג במשנתינו אבל לא בברייתא ואינהו סברי לחלק וצ"ע:

מה לזרוק דמה וכו'. פלוגתא זו דר' יוחנן ור"ל איתא נמי בבבלי פ"ב דחולין דף ל"ט אלא שמקשה שם בענין אחר ע"ש. ותוס' כ' שם בד"ה הא מקמי דשמעה מר"י תימא מה תירוץ הוא זה שמתרץ שאמר ר"ל קודם שלמד המשנה. ועיין במהרש"א. ודבריו רחוקים. ול"נ די"ל בהא פליגי ת"ק ור"י. ת"ק סובר מסברא אמרינן דהשוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה ולאו מק"ו יליף לה כדיליף ר"י דסובר אפי' פנים מפנים לא ילפינן ובפיגול אמרי' מחשבין מעבודה לעבודה דעיקר פיגול כך הוא וזה מחשב וזה עובד לא אמרינן דכתיב המקריב אותו ובשאר עבודות אמרי' זה מחשב וזה עובד ואין מחשבין מעבודה לעבודה דלא ילפינן מהדדי ור"י יליף חוץ מפנים וכ"ש פנים מפנים. ור"ל כת"ק ס"ל. וזו היא

סברת ר"ל מקמיה דשמע מר' יוחנן אבל אחר דשמע מר"י ברייתא דראב"י שהבעלים מפגלין יע"כ לומר דרבנן כוותיה ס"ל ליכא למילף כלל מפנים דהא בפנים זה מחשב וזה עובד אמרי' איכא למימר דת"ק סובר פנים מבפנים יליף דמה לנו לעשות פלוגתא חדשה ביניהם ומפרש לה לכ"ע ילפינן חוץ מבפנים והכא שאני דבפנים אמרי' זה מחשב וזה עובד והדברים ברורים:

הלכה ז

המונה כאומר כולכם. בבבלי גרסי' אר"פ ולא פליגו הא דמנה כולם הא דמנה מקצתייהו א"ל להאי גיסא וא"ל להאי גיסא. מפירוש רש"י נראה דלכ"ע אינן מנויי' אינן צריכין לחתום בשמנה מקצתן. והרמב"ם והרא"ש לא ביארו דבריהם. ופירושו תימא הא אדם האומר במעמד רבים כתבו גט אמרי' לכולכם איתכוין וכמ"ש רש"י שם כ"ש במנה מקצתן ואיך נאמר שלא כיון אלא לשנים מהם ומ"ש כיון דלא מנה לכולהו הוברר שטרח הדבר עליו וחדל לו מדעתו הראשונה ע"ש. לא ידעתי במאי הוברר הדבר הא מעיקרא לא אמר כלום רק אמר כתובו וחזר ופירש דבריו שלא אמר אלא על אלו אשר מונה עתה ודאי לא גרע מאומר כולכם. לכך נראה דמספקא ליה אי מונה כולהו אינו כאומר כולכם דל"ל למנינהו לימא כולכם כתובו אלא לאו דוקא קאמר וסגי בשני' חתומין אבל מנה מקצתן אכולהו קאמר ולא בא אלא למעט שאין כוונתו במאי דקאמר כתובו שאחד מהן יכתוב אלא על כולם קאמר הכי או דלמא מונה כולם כוונתו לידע כמה הם ואלי היו יותר היה ממעט אותם בפירוש שחפץ הוא דוקא במספר כזה וצריכין שיכתבו כולם אבל מנה מקצתן ודאי אין כוונתו אלא שאלו מקצתן יחתמו ולא השאר. וכן מטין דברי הרמב"ם. ונזכרתי שגם הב"י סי' כ"כ פירש דלא כרש"י ע"ש ומ"ש נראה:

הדרן עלך פרק התקבל

פרק ז

הלכה א

מי שאחזו קורדייקוס. עיין פי' בקונט' וכ"פ רש"י והרמב"ם כ' בפי' המשנה שהוא חולי מתחדש ממילוי חדרי המוח ומתבלבל הדעת מפני כך שהוא מין ממיני חולי הנופל. ובפ"ג דה"ג כ' מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו וכו' נראה שסובר מי שאחזו חולי זה נקרא רוח רעה מבעתתו והחולי בעצמו הוא הרוח רעה. והא דאמרינן בבבלי הא קמ"ל דהא רוחא קורדייקוס שמה ר"ל שהחולי נקרא כך. וכן משמע בסוגיין בסמוך. וכל זה

דלא כפירש"י דאמר דאתיא ע"י שד. וכדברי הרמב"ם נראה דבשאול המע"ה כתיב רוח רעה. וחס לומר בקדוש כמוהו שאחזתו שד אלא מין ממיני החולי כן משמע מקרא התם: **אפי' אחד מהן**. כתב הב"י סי' קכ"א מדברי הרמב"ם משמע דהני ד' דברים השנויים בברייתא לאו דוקא וה"ה לשאר דברים. ודייק מדתני בבבלי חגיגה פ"ק תלת ולא תני מאבד מה שנותנין לו ובאידך ברייתא תני מאבד מה שנותנין לו ולא תני הנך תלת ואי איתא דהני ד' דוקא קשיא אמאי לא תני בקמייתא מאבד מה שנותנין ובאידך אינך תלת אלא לאו דוקא תניא ע"ש. ול"נ שאין מכאן ראיה דבאידך ברייתא תני מאבד מה שנותנין לו ולא מצי למיתני אינך דאיצטרך לאשמועינן דבחד סגי. ובברייתא קמייתא לא איצטרך לאשמועינן מאבד מה שנותנין לו דכ"ש הוא ממקרע את כסותו דגרע קצת ממאבד כמפורש בבבלי בחגיגה שם. וכן משמע בסוגיין דתני כל ארבע. וצ"ל דלא זו אף זו קתני. ומ"ש הב"י סי' קי"ט בשם ר"ש משפירא בירושלמי פ"ק דתרומות משמע עד שיראה בו כולם ופליג קצת אגמרא דידן ע"כ. וקשה הא אין פלוגתא בין הבבלי והירושלמי דרב הונא דאמר בירושלמי והן שיהו כולם בו אמר נמי בבבלי שם עד שיהו כולם בבת אחת. ואע"ג דתני התם שלשה והכא תני ארבע הא כבר אמרנו דהמקרע כסותו והמאבד מה שנותנין לו תרווייהו כחדא חשבינן להו כמפורש בסמוך דתרווייהו חד טעמא אית להו. ואפשר דאדר"י קאי דבסמוך משמע דבעינן דוקא שיהא מאבד מה שנותנין לו אבל באינך סימנין לא מהני אחד מהם לעשותו שוטה ובבבלי משמע מפורש דלר"י בכל אחד מסימנין הללו כדמוכח מאיבעיא דהתם ע"ש. מיהו לשונו לא משמע כן וצ"ע:

יהבין ליה סמיק גו אכים והוה לעי. עיי' פירושי בקונט'. ובגליון פי' אדום תוך שחור מיני רפואות הן ואין אנו בקיאין בהן ובבבלי מאריך בהן בשרא סומקא ר"ל בשר כחוש וכו' ע"ש. והרא"פ פי' דבר אדום בתוך שחור והוא נחלש וכן להיפך שחור גו אדום והכל בא לו מן הקורדייקוס. ואין נראה א"כ מאי קאמר דא הוא קורדייקוס וכו' גם לעי לא משמע חולשא. והא דמתרגמי' ואתה עיף ויגע ואת משלהי ולעי פירושו לשון עסק שהתעסק הרבה. והא דאמרי' בברכות קם תרין כולא יומא ולא לעי היינו שאין עסק הדיבור מיגעו אבל הכא דלא קעביד ולא מידי לא שייך כלל לשון לעי. ומ"ש בקונט' עיקר:

רובא דשמואל מן דר"ל וכו'. וקשה הא מיהת שמואל פליג אר' יוחנן וסובר דדוקא בשעת חלומו הוא נותן ולא בשעה שקורדייקוס עליו ובסמוך קאמר רי"א עודהו קורדייקוס עליו כותבין גט לאשתו. ודוחק לומר סובר שמואל דאף ר"י לא קאמר אלא בשעת חלומו ולא חייש למה שיאחזנו הקורדייקוס אח"כ דהא השתא מיהת חלים הוא ור"ל פליג

ובעי שישתפה. דהא בסמוך מדמינן גוסס למי שאחזו קורדייקוס וקאר"י דכותבין. והב"י סי' קכ"א מייתי תשובת הרשב"א וז"ל מסתבר' עתים חלים ועתים שוטה בשעת שהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו ודר"י בירו' לא פליגא וכדבעינן למכתב ואפי' למאי דס"ל דפליג אם איתא הא קיי"ל כרבא דבתרא הוא ע"כ. הנה מ"ש כדבעינן למכתב לא נתבאר לן דעתו שקיצר במכתב והשואל מהרשב"א כ' שם בירושלמי משמע דר"י דאמר בקורדייקוס לכשישתפה פליג. ונראה דהרשב"א סובר דהכי קאמר הא דשמואל רובא מדר"ל דמיקל עפי וא"כ שמואל דלא כר"ל ודלא כר"י אלא ע"כ לומר עובדא דשמואל הוי שלא אמר כלום כשהיה בריא אלא כשחלים קצת מחולי קורדייקוס אמר שיכתבו ויתן גט א"נ אפי' אמר מתחלה לכתוב איירי אלא שלא אמר ליתן והם כתבו כשהיה חולה ואמר כשהוא חלים יתן והיינו דר"י והשואל פירש הא דקאמר כשהוא חלים יתן גט לאו דוקא דאל"כ אתיא דשמואל דלא כר"י ודלא כר"ל. ופליג שמואל אר"י דבבלי דסובר עד שישתפה. והרא"פ פ"ק דתרומות פי' דה"ג ייבא דשמואל כר"ל אמת הדבר דשמואל כר"ל שהוא אמר בה טעמא למה כשהוא חלים יתן גט ותחלימיני ותחייני וכו' ע"כ. ומדברי השואל והרשב"א נראה מפורש דגירסתם רובא מודר"ל וכמ"ש בקונט'. ועוד תימא פירושו הא אפי' לא אמר בה שמואל טעמא נמי הוה ניחא לן דהא ודאי גם ר"ל לא יאמר מילתא בלא טעמא. ועוד צ"ל דלכשישתפה דאר"ל לאו דוקא ואפי' כשחוזר למקצת בריאותו נמי כותבין ונותנין. מיהו גם לרשב"א צ"ל כן לר"י דאמר בבבלי לכשישתפה. ומה שפירשנו הוא עיקר ומ"ש הרשב"א הא דקיי"ל כרבא דבתר' הוא. תימא הא ברייתא היא בפ"ג דר"ה בבבלי דף כ"ח ונראה דגירסת הרשב"א בר"ה דאמר רבא עתים חלים וכו' וכ"נ מדברי השואל מהרשב"א ע"ש. וכל הנסחאות שלפנינו בר"ה שם מבואר דברייתא היא:

מחלפא שיטתי' דר"ל. וא"ת למה לא פריך נמי דר"י אדר"י דהכא קאמר אפילו בעודו קורדייקוס כותבין והתם קאמר בשוטה דנדחית חטאתו וי"ל קסבר ר"י שאני קורדייקוס דסמוה בידיה בשרא סומקי אגומרא וחמרא מרקא משא"כ בשוטה וכה"ג משני בבבלי בסוגיין. והיינו דקאמר ר"י בר' בון בסמוך מוחלפת השיטה מהאי דגוסס ולא קאמר מהאי דהכא. וקשה מאי פריך לר"ל דלמא קסבר ר"ל ב"ח אינן נידחין וכי קאמר לא נדחית חטאתו היינו שיקריב חטאתו אחר שנשתפה או שחזר והיינו כדקאמר כאן וי"ל דלישנא לא נדחית חטאתו משמע ליה מעולם לא נדחית חטאתו והא ודאי ליתא לר"ל דקאמר אין נותנין אלא לכשישתפה אבל כל זמן שהוא קורדייקוס אין נותנין וכ"ש חרש

בעודו בחרשותו דאין סמיה בידו ונראה דהיינו טעמא דבבלי בסוגיין דמהפך דברי ר"י ור"ל ע"ש:

או שהורו ב"ד לאכול חלב. וא"ת כיון שהב"ד התירו החלב פשיטא דנדחה קרבנו ולמה ליה להקריב קרבן וי"ל כבר שניא לה הירושלמי פ"ק דהוריות שימתין עד שיחזרו בהן הב"ד. אך קשה מי לא מודה ר"י אם חזרו בהן הב"ד והורו איסורו שחטאתו קרב. וי"ל קסבר נראה ונדחה וחוזר ונראה פסול. ואפי' דיחוי מעיקרא קסבר ר"י דהוי דיחוי. וכ"כ תו' פ"ק דקידושין דף ז' ע"ב בד"ה ש"מ וכו' ע"ש. ובבבלי זבחים דף י"ב ע"ב גרסינן בעי ר' ירמיה אכל חלב והפריש קרבן והורה ב"ד שחלב מותר וחזרו בהן מי הוי דיחוי או לא א"ל ההוא סבא כי פתח ר' יוחנן בדחויין מהא פתח מ"ט התם גברא אידחי קרבן לא אידחי הכא קרבן נמי אידחי. ופירש"י הכא תורת קרבן זה נדחית מן הכל הלכך דחוי. ותוס' כתבו בשם ר"ח גבי הורו ב"ד לא הוה דיחוי דגברא אידחי שאינו יודע אם פטור מקרבן או לא וקרבן לא אידחי דאי לא דהתירו ב"ד היה קרב ונמצא שלא היה דחוי אלא ע"י טעותו אבל הכא אפי' קרבן נמי אידחי דכיון שהוא שוטה או מומר פטור לכ"ע ע"כ. והא דאמר הסבא כי פתח ר"י בדחויין מהכא פתח ר"ל פתח דהורו ב"ד פטור. ותימא דבסוגיין מפורש דהורו ב"ד לשוטה ומומר דמיא ובכולן סובר ר"י דהקרבן נדחה וכדאמר הסבא וכפירש"י ודלא כר"ח וצ"ע. ועיין במשנה למלך פ"ג מה' שגגות:

הגוסס זורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. (סוברים) רש"י והר"ח ור"י חולקים בדין גוסס. רש"י והר"ת סוברים דהגוסס אין מתנתו מתנה וה"ה דאינו נותן גט ור"י פוסק דגיטו גט. ועיי' בתו' פרק עשרה יוחסין ובחי' רשב"א ור"ן בסוגיין ולפום ריהטא יש להביא ראיה לדברי רש"י מסוגיין דמדמי גוסס לאחזו קורדייקוס ש"מ דס"ל כשוטה הוא. והא דקאר"י דזורקין עליו את הדם. היינו לפי מאי דאמרינן הכא דר"י סובר דנותנין גט בעודו קורדייקוס אבל למאי דקיי"ל דאין כותבין עד שישתפה אין חילוק בינו לבין שוטה ואין כותבין. אך קשה דמפרשים להא דתנן פ"ק דאהלות הגוסס הרי הוא כחי נוחל ומנחיל וכו' דהיינו במילי דאתי ממילא אבל גיטו ומתנתו דמכח דבורו לא. והא זריקת דם נמי לא צריכין דעתו ודיבורו דהא כבר הפרישו בעודו ברי' ואפ"ה אינו מקריבו למ"ד בקורדייקוס נדחית חטאתו וי"ל מה שהכהן מקריב חטאתו מיקרי מעשה. גם הא דפריך מברייתא דראוהו מגוייד אי אפשר שלא תטרוף דעתו נמי נראה מפורש דאי אפשר להגוסס שתהיה דעתו צילותא עד שתצא נשמתו. ונראה קסברי רש"י ור"ח גמרא דילן פלוג אירושלמי דהא משני אהא דראוהו מגוייד שאני התם דדעתיה צילותא וכחישותא הוא דאתחילא ביה ש"מ דסובר דגוסס דעתיה צילותא. לכך זורקין עליו את

הדם ואין צורך להפך דברי ר"י. ועל ר"י בר' בון יש להקשות דמחליף לדר"י וקאמר לא נדחית חטאתו וכי פליג אהא דאר"י בעלי חיים נידחין כמפורש בבבלי בזבחים וסנהדרין ובכמה מקומות וי"ל לפי גי' הירושלמי דקסבר ר"י נותנין בעודו קורדייקוס א"כ אין זה דיחוי כלל. ודוחק דהא ודאי כשמפרישו בעודו חרש ושוטה לאו כלום הוא וי"ל וצ"ע:

חד כהדין וכו'. עיין בקונטרס. וא"ת מאן דלא מחליף תיקשי ליה מהא דאר"י הגוסס זורקין עליו וכו' וי"ל הא כבר שניא לה בירושלמי פ"ק דהוריות דקאמר התם דלית ליה באילין קישוייה. ונראה דר"ל דסובר כבבלי דגוסס דעתיה צילותא וכמ"ש בתו' בסמוך:

נתן לה את גיטה וכו'. כ' הרשב"א מכאן נראה למ"ד לכשישתפה ה"ה אם כתבוהו בעודו שפוי ונעשה קורדייקוס בשעת נתינה פסול וא"כ חולה צריך בדיקה בין בשעת כתיבה בין בשעת נתינה וקשה דאמרי' לקמן דף ע"ג בבבלי לא יתייחד עמו באומר מעת שאני בעולם דמשמע שאינו רוצה שיחול הגט אלא רגע אחרון שהוא בעולם ואותו רגע א"א וכו' וזה שלא כדברי הירושלמי וצ"ע ע"כ ותימא מאי פריך מקורדייקוס אגוסס הא איהו גופיה כ' בסמוך וקיי"ל כר"י שאין כותבין לקורדייקוס עד שישתפה ובראהו מגוייד דהיינו גוסס כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה דדעתי' צילותא ע"ש. ועוד זה שאומר מעת שאני בעול' ודאי בענין דמהני ודליהוי גיטא קאמר א"כ מעולם לא נתכוין זה ארגע אחרון שאינו ראוי לבדיקה אלא אשעה שהוא ראוי לבדיקה. שלא נתכוין אלא לפוטרה קודם מיתה אבל ודאי אין רצונו לעגנה שתהא זקוקה ליבם הלכך מהני. וכ"ש לפמ"ש תו' בשם ר"ח דגרסי' נעשה כאומר מעת שאני בעולם א"כ וודאי כוונתו למ"ש ע"ש וברשב"א בחי' שם. אך קשה מנ"ל דפליג ר"ל דלמא הכא שאני כיון דממילא אתי כשבא יום מחר חל הגט וכסברת רש"י והר"ח שכתבנו בסמוך בד"ה הגוסס וכו'. הלכך הוי גט אבל כתיבה ונתינה בשעה שאחזו קורדייקוס לא וי"ל סובר הירושלמי לר"ל ה"ל סוטה ממש ואפי' במילתא דאתי ממילא נמי לאו כלום הוא ודוחק:

זרק לה את גיטה וכו'. וקשה מאי איכא בין נתן לזרק ותרתי למה לי וי"ל סד"א דוקא נתן לה דמדעתה משמע הוא דהוי גט דאע"ג דדעתיה שבישתא מ"מ איכא דעתה אבל זרק לה דמשמע בע"כ וכיון שנעשה קורדייקוס אין כאן דעתו ולא דעתה מודה ר"י דאינו גט קמ"ל. ודוחק קצת:

רבי אלעזר אמר ר' אבין בעי תרם את כירויו וכו'. וקשה מאי מספקא ליה מהיכי תיתי לו לחלק בין גט לתרומה ואי משום דסובר דה"ל דבר דאתי ממילא ומודה ר"ל דא"כ לווה בעי ליה בתרומה ה"ל למבעי בגט עצמו כדאמר בסמוך נתן לה גט וכו' וי"ל מספקא ליה דלמא שאני תרומה כיון דחובה היא להפריש תרומה ומסתמא מאי דאמר לא יהא

תרומה אלא למחר לתיקוני מילתא הוא דאמר הכי ולא לקלקולא ומודה בה ר"ל דהוי תרומה אבל גט אינו מצוה וחובה כלל הלכך אינו גט לר"ל או דלמא אפי' תרומה אינו גט דאין דוחין דברי המפריש תרומה דאמר לא יהא תרומה אלא למחר בשביל אומדנא קצת: **מתני' פליגא על ר"ל ולית לה קיום וכו'**. בבבלי בסוגיין גרסי' מי אר"י דאינו ניתן אלא לכשישתפה והאר"י אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין ותניא ראיהו מנוייד או צלוב וכו' ומשני הכי השתא התם דעתא צילותא הוא וכחישותא הוא דאתחיל ביה הכא דעתא שגישתא היא. וכ' הרשב"א וקשה תיקשי ליה מהך ברייתא דראוהו מגוייד וכו' דשמואל גופיה מהך ברייתא אמרה גם בירושלמי מקשה מברייתא ולא משמואל ותירוציו דחוקי' ע"ש. ונ"ל דמברייתא לחוד ליכא לאקשויי דברייתא איכא לאוקמי בשיכול לדבר אע"פ שמגוייד וצלוב הלכך מהני אפי' רמיזתו אבל מי שאינו יכול לדבר לא מהני רמיזתו כלל. וקורדייקוס אין דיבורו כלום כדתנן אין דבריו האחרונים כלום ול"ק לר"י ולא מידי אבל השתא דקאמר שמואל אפי' שחט בו שנים מהני רמיזתו והדבר ידוע מי ששחט בו שנים שאינו יכול לדבר ואפ"ה מהני רמיזתו וס"ד דכ"ש קורדייקוס דמהני ופריך שפיר ומשמואל שמעינן דאף הברייתא איירי אפי' אינו יכול לדבר הלכך פריך נמי מברייתא. ור' זעירא נמי אית ליה סברת שמואל ופריך מברייתא לחודא. וא"ת לסברת המקשה דמגוייד לקורדייקוס דמיא תיקשי ליה מתני' דתנן מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי אין בדבריו כלום וי"ל ברייתא איכא לפרושי ורמז ואמר וכו' איירי בשרמז בשהיה בריא וקמ"ל דבבריא סגי ברמיזה ואפ"ה פריך שפיר לר"ל דהא מ"מ כשהוא מגוייד כותבין ונותנין אע"ג דדעתיה שגישתא וא"ת לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא למה ליה לבבלי למפרך מדשמואל ה"ל למפרך מברייתא לחוד וליכא לשנויי כדשנינן דאיירי בשרומז כשהוא מגוייד דא"כ תיקשי מתני' וי"ל אי לאו דשמואל ה"א ברומז כשמגוייד איירי ופליג אמתני' וא"כ ליכא לאקשויי מינה אבל השתא דקאמר שמואל שחט בה שנים וכו' כברייתא ומסתמא לא שביק שמואל מתני' ופסק כברייתא אלא ודאי אף ברייתא בשרמז קודם לכן איירי ופריך שפיר לר"י. ודברי הרשב"א במאי דקשיא ליה מתני' וברייתא ותירוצו אינן מבוררין לי ע"ש:

בד"א בשהיה חרש מתחלתו וכו'. כ' תוס' בסוגיין בד"ה תנאי היא וכו' לא בעי לשנויי דרב איירי בפיקח מעיקרו כמו שמחלק רשב"ג משום דקים לן דרשב"ג פליג אהך ברייתא ע"כ. ול"נ דתני בברייתא חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו וכו'. ולכ"ע אף בשהיה חרש מתחלתו לא הלכו אחר רמיזותיו ואס"ד דבחרש מתחלתו

איירי הך ברייתא לא ה"ל למתני ביה אחר רמיזותיו אלא ה"ל למתני רבותא טפי אפי' בפיקח ונתחרש נמי לא מהני ועוד מסתמא כל הנך דברייתא שוין הן:

אמרין הא מתני' פליגא. פי' הרא"פ תרומות פ"ק ולמה אר"י סתמא ולא קאמר מי הן החולקין ע"כ. וקשה הא גם מתני' סתמא תנן. לכך נראה דה"פ. מאי קמ"ל ר"י דיש חולקין הא ממתני' שמעינן וכן מוכח בסוגיין בבבלי וע"ש בפירש"י:

קיימניה בשאינו יודע לכתוב. בבבלי בסוגיין דייק מדתנן עולמית לאו לאתויי אע"ג דיכול לדבר מתוך הכתב ומשני די"ל דאתי לאתויי אפי' הוא תריף א"נ לכדר' יצחק דאמר טעמא דרישא דאין שוטה מתגרשת אינו אלא מדרבנן ע"ש. ולפי מאי דגרסינן בירושלמי יבמות פרק י"ד הלכה א' ר"ז ור' אילא דאמרי תרווייהון לפי שאינה יכולה לשמר את גיטה ליתא להך תירוצא בתרא עיין שם:

הרי שכתב בכתב ידו וכו'. כ' הרא"פ ה"ג הרי שכתב בכ"י אמר לסופר וכו' ופירושו ע"י הכתב אמר לסופר כו' ומדתני הרי שכתב בכ"י ש"מ דמיירי בפיקח עד שלמד לכתוב ואח"כ נתחרש ומדאינו גט ש"מ דלא כרשב"ג ע"כ. משמע מפירושו כל שלא היה פיקח מעיקרא אי אפשר לו ללמוד לכתוב ותימא בסוגיין פירש"י בד"ה בחרש בעיקרו שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת צלולה מימיו. וכ"כ שם בתוס' בד"ה תנאי היא וכו' וכמ"ש בסמוך בד"ה בד"א וכו'. ועמ"ש בסמוך בד"ה באומר לכך נראה דבבריא איירי הך ברייתא וכ"כ הרשב"א בחי'. והיינו דמביא ראיה מדברי הירושלמי אלו דבבריא נמי לא מהני כתיבה אפי' שלח כת"י ממדינת הים לכתוב וליתן אין כותבין ע"ש. אלא שאני תמה הא מפורש בסמוך דפליגי ר' אבא מרי ור"י בר' בון בפירושא דהך ברייתא אי בחרש או בברי איירי. ור"ת שסמך הרשב"א אהא דמסקינן בסמוך ראיה לר"י בר' בון דבבריא איירי דאמרי' ותני כן בד"א בזמן וכו'. ופי' הרא"פ שם דמצינו ברייתא דסברה יותר יש לחוש לבלבול דעת לבריא שנשתתק מחולי שנשתתק וה"נ כיון שכתב ולא אמר איכא למיחש שנתעסק בשטרותיו ע"כ. דא"כ קשה ה"ל לאתויי הא דר"י בר' בון. ועוד הא אפי' בכותב ממדינת הים איירי הרשב"א והתם לא שייך הך טעמא למה לא אמר דאפשר שלא היה אדם עמו. גם פי' הרא"פ אינו מחוור דאין הנדון דומה לראיה דנשתנה מתוך בוריו ודאי מיגרע גרע שנשתתק פתאום מהיפך להיפך לכך אמרי' דצריך בדיקה ג' פעמים אבל נשתתק מתוך חוליו אמרי' כחישותא הוא דאיתילד ביה וכן מבואר בפוסקים ועיין בב"י סי' קכ"א. משא"כ לחלק בין כתיבה לדיבור. ועוד הא ודאי הרכנת הראש מהני אפי' בבריא ועיין שם בב"ש ס"ק ו' אמאי נימא מדהרכין ולא אמר דלא כיון להרכין על דבר הגט אלא ע"י מקרה או על דבר אחר. אף על גב דאמרי' בסמוך היא הרכנת הראש

היא השמעת הקול ודאי שיש לכללו בכלל הא דתני עד שישמעו את קולו אבל אם נאמר דחיישינן אף בהרכנת הראש איכא למיחש וכמ"ש. ועוד לפי מאי דס"ד דכתב מהני ס"ד ה"ל כהשמעת קול אי לאו דתניא בברייתא קולו דמשמע דאתי למעוטי כתב. והא דתני ותני בן לא קאי אר"י בר' בון אלא אמתני' קאי לפרושי וה"ק וצריך למתני כן במתני' בד"א וכו'. ומצינו כיוצא בזה בהרבה מקומות בירוש' דקאמר עלה דמתני' וכיני מתני'. ומ"ש הרא"פ עוד דר"י בר' בון סובר בבריא הוא דלא מהני כתיבת יד אבל בפקח ונתחרש מהני וכ"כ הרא"ש ע"ש. ותימא אף שכתב הרא"ש ס"פ התקבל דלא מהני כתיבת יד דבריא נראה כוונתו כ"ש דלא מהני כתיבת יד דחרש. ואף דגבי הרכנת הראש. כתב דיש להקל בחולה מבריא דיכול לדבר הך תירוצא הוא דלא כדברי רוב הפוסקים וכמ"ש בסמוך וצ"ע:

היא השמעת קול היא הרכנת הראש. בבבלי דף ע"א גרסי' אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין א"ר יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק וא"ל נכתוב גט לאשתך וכו'. וכתב הרשב"א וקשה טובא קמ"ל דטפי עדיף הרכנה מכתיבה כדאמרי' בירושלמי היא הרכנה היא שמיעת קול ולקמן נמי אמרינן קולו לאפוקי מדרב וי"ל דהשתא לא ס"ל למקשה הכין ומאן דמתרץ למאי דסבירא ליה מתרץ ע"כ. וקשה תיקשי הך ברייתא דתניא ביה קולו לרב יוסף ונראה קסבר רב יוסף קולו דתני בברייתא לאי דוקא דהא איכא נמי הרכנה וכמ"ש תוס' שם. וכיון דלאו דוקא הוא אין למעט ממנו כלום וכדס"ד דר' יוסי. ומסקנא דש"ס סובר היא הרכנת הראש היא השמעת הקול וכדאמר ר' מנא:

באומר כך וכך עשיתי וכו'. וקשה הא בכותב לסופר שיכתוב איירי וזה ודאי להבא מיקרי ואי אפשר למצוא כתיבה בענין אחר. ומה שפירשתי בקונטרס שכותב שכבר אמר לסופר לכתוב. קשה דא"כ נישייליה לסופר ואם כבר אמר לו בע"פ שיכתוב פשיטא שיכתוב ואם לא א"ל כבר פשיטא דלא יכתוב שהרי כתב שקר. והרא"פ פי' ברייתא לשעבר כדתני הרי שכתב בכתב ידו דמשמע לשעבר ורשב"ג להבא שכותב השתא כך וכך עשו ע"כ ודבריו תמוהין דפירש שם בברייתא בכ"י הוא כותב לסופר שיכתוב עיין שם אם כן אף מברייתא להבא איירי. ואפשר לומר דה"ק רבי שמעון בן גמליאל איירי לשעבר שכתב הוא עצמו הגט לכך מהני ובברייתא איירי שכותב הסופר לחרש שיכתוב גט הלכך אינו גט וה"ג ר' בנימן בר לוי בעי אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת להבא וכ"ה בתרומית וכן עיקר:

ותני כן וכו'. עיין מ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה הרי שכתב וכו'. ורש"י והר"ן פירשו מתני' דאיירי בנשתתק מתוך חולי. ולא ידעתי במה דחאו ברייתא זו. גם יש להסתפק לדבריהם אם גם בבריא מהני בדיקה ג' פעמים דדוקא בחולה אמרי' דכחישותא אתיליד ביה אבל לא בבריא או דלמא בבריא אפי' בבדיקה אחת סגי ועיין בב"ש סי' קכ"א ס"ק ח':

אדם מעיד עדותו מיושב. עיין בקונטרס. ובח"מ סי' כ"ח כ' הב"י והרשב"א הביא ראיה דעדות מיושב כשר מדאמרי' במי שאחזו בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות וגרסי' בירושלמי אר"ל זאת אומרת מעידין מיושב אלמא בדיעבד כשר ע"כ. וקשה לפי מאי דקאמר בסמוך דמתני' בנשתתק מתוך בוריו איירי א"כ אין ראיה לעדות מיושב. בשלמא לפירש"י והר"ן דבנשתתק מתוך חולי איירי דייק שפיר דסתם חולה שנשתתק שוכב על המטה אבל לירושלמי קשה וי"ל הא דאר"י אף בעדיות כן. איירי אפי' בנשתתק מתוך חוליו וקאר"י דסגי בבדיקה אחת ודוחק. והא דאמרינן סנהדרין פ"ג א"ר בא בשם רב הונא צריכין העדים לעמוד בשעה שמעידין שנא' ועמדו שני האנשים היינו לכתחלה אבל בדיעבד עדותן כשרה. וא"ת הא בבבלי מסקינן הא דבדקינן לעדיות היינו עדות בנו הבכור א"כ אין ראיה מכאן דמעידין מיושב דשאני הכא דדידיה הוא ומצי לזכות לכל מאן דבעי וי"ל הירושלמי סובר דלעדות ממש בדקינן. ומייתי ראיה דמהכא שמעינן דסובר דמעידין מיושב והבבלי לא פליג עליה בפירוש וצ"ע:

אף בנדרים כן. וקשה הא קיי"ל אין הנדר חל עד שיפרוט בשפתיו דכתיב לבטא בשפתים וכ"מ בש"ע י"ד סי' ר"י וי"ל לר' מנא דקאמר לעיל היא הרכנת הראש היא שמיעת קול ניחא דהרכנה ה"ל ביטוי בשפתיו. אך תימא שלא ראיתי להפוסקים שביארו דין זה דהרכנת הראש מהני בנדרים וע"ק הא נדרים להקדש דמיין ובהקדש אפי' גמר בלבו קיים כמפורש בבבלי שבועות דף כ"ו ע"כ. והא דכאיב לבטא שפתים בשבועה הוא דכתיב אבל לא בנדרים וצ"ע:

הלכה ב

מעשה היה בימי ר' ואמר לא יעשה כן בישראל. עיין בקונטרס טעם האיסור וכ"ה בבבלי וכ' הרשב"א תימא לי למה לא קאמר דחיישינן שמא משום כיסופא דסופר יחתמו חד מינייהו והסופר ובעל לא אמר הכי וכ"מ שם בבבלי בסוגיין ונ"ל ר"ח אמר בהדיא אע"ג דלא תעשה איכא למיגזר א"כ לדידיה לא תסלק הגזרה משום דלא תעשה ולא הועילו חכמים בתקנתן וכיון דלר"ח לא מיתרצא בהכי אוקמא בטעמא דמיתרצא לכולהו ע"כ. ותימא אף ר"ח לא קאמר דאיכא למגזר ושכיח הוא לעשות כן אלא אם נכשיר אומר אמרו אבל השתא דפסלינן אומר אמרו מודה דהשתא דאמרו חכמים לא תעשה לא שכיח דהא

אפי' בלאו שינוי דמשנים מדברי הבעל ה"ל נמי אומר אמרו וע"ק לא שייך הכא לומר לא הועילו חכמים בתקנתן דודאי הועילו דלא תעשו כן אלא שעדיין יש לחוש לעושין כן מ"מ יש תועלת בתקנה זו וע"ק למ"ד לא תעשה ה"ל מילת' דלא שכיח' ואפי' אמר אמרו כשר לר' יוסי ואמרין התם אמר לשנים אמרו לסופר ויכתיב ואתם חתומו ר"ח אמר כשר ולא תעשה. ופירש"י ולא תעשה גזרה הא אטו הא. ש"מ דקסבר ר"ת דמסתלקת הגזרה במאי דאמרו ולא תעשה. מיהו הרשב"א אית ליה דסובר ר"ח אע"ג דלא שכיח גזרו כמ"ש שם בחי'. וע"ק לישניה דהרשב"א דקאמר אוקמא בטעמא דמיתרצא לכולהו. משמע דלרווחא משני גם אליבא דר"ח. וקשה הא ודאי הכרחי הוא דהא אף ר"ח אית ליה דלא תעשה וכמ"ש. ונ"ל דליכא למימר משום גזרה דלעיל דא"כ היכא שהסופר קרוב או פסול כדתנן לעיל ספ"ב דליכא למגזר שיחתום בעד הוה לן לעשות כן לכתחלה אבל משום גזרה שמא תשכור עדים לעולם אסור לעשות כן לכתחלה. והמהרש"א כ' וא"ל לכך לא תעשה דלא תיפוק מיניה חורבא בחתם סופר ועד דסובר דכשר כר"י דאם כן הל"ל דתעשה וה"ל למפסל חתם סופר ועד וכו' ע"כ. הנה קושיתו היא קושית הרשב"א הנ"ל. ותירוצו אינו מחוור דודאי אין לפסול דבר דמכשר ר"י בפירוש ושכיח דאין גט בלא סופר משא"כ אומר אמרו דלא שכיח כולי האי ואינו מוזכר במתני'. ומש"ע דאין קושית המהרש"ל מבוררת לו דלר"מ איכא למיחש לתקלה אחריתי באומר תנו לג' כמ"ש תו' ע"ש. הנה קושית המהרש"ל היא בעצמה קושית הרשב"א. וגירסת המהרש"ל ברש"י כגי' הרשב"א שכ' בשמו דאי ר"מ נפיק מיניה הך חורבא דמפרשי בגמרא זימנין דא"ל לשנים אמרו לסופר וכו' ע"ש. ולדידיה קשיא שפיר קושית המהרש"ל. ובבבלי פריך אהא דאמר שמא תשכור בעדים והתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה ומשני מעשה לא עבדי דיבורא עבדי. וכ' תוס' ספ"ב דיבמות תנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ופריך הא בי תרי לא והתניא עדים החתומים וכו' ומאי קושיא לישני מעשה לא עבדי דיבורא עבדי והתם דיבורא הוא שאומר שמיאנה או שחלצה ע"ש שדחקו בתירוצם. ול"נ דהתם נמי צריך לכתוב לה שטר חליצה או מיאון וה"ל מעשה כמבואר בש"ס ופוסקים. והב"י כתב סוף סי' קס"ט בשם הרשב"א שהדיינים דוקא חותמין השטר חליצה ע"ש:

שמואל אומר יעשה ויעשה. כתב המהרש"א בד"ה חתם סופר וכו' אהא דאמרי' אלא ר"י תרתי קאמר ושמואל ס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. קשיא אמאי לא משני לר"י לכ"ע כשר אומר אמרו ולא תעשה ולא שכיח ע"ש. ולדידי קשה עוד מאי פריך הש"ס הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מא"ל. הא אמוראי נינהו ומאי

פריך מיניה לשמואל. אך לפום סוגיין ל"ק דסובר הש"ס דשמואל נמי סובר יעשה ויעשה כמפורש כאן. והא דלא פריך מיניה דשמואל כיון דפריך עליה מר' ירמיה מסיק הקושיא אליבא דמ"ד כשר ותעשה עכ"ל דלא נאמר דפליגי הבבלי והירושלמי. עמ"ש בסמוך:

ר"י שאל לשמואל אמר לשנים וכו'. אין להוכיח מכאן דר"י כשמואל ס"ל באומר אמרו ולכך פריך מיניה בבבלי לשמואל ע"ש דף ס"ו ע"ב בד"ה חתם וכו' די"ל דלשמואל מיבעיא אבל לדידי' לא ס"ל. וכן מוכח בסמוך דר"י אמר משמיה דר' לא יעשה:

לית הדא פליגא על ר"י וכו'. וקשה מי לא מודה ר"י דאם נכתב שם האיש והאשה שלא לשמם דפסול הא כתיב וכתב לה לשמה וליכא מאן דפליג בהא כמפורש בהרבה משניות במכלתין וכדתנן פ' כל הגט ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים. והא ודאי אין לומר דאם כתב הגט לשמה אפי' שלא מדעתו כשר דהא תנן התם הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה והזמן ואס"ד בדעת הסופר תלוי יכתוב שם האיש והאשה דהא ודאי לשמן הוא כותב. ועיין לעיל פ"ב ה"ד ופרק ג' הלכה ב' ומ"ש שם וצ"ע:

הלכה ג

ורבותינו אמרו ה"ז גט. עיין פי' בקונטרס וכ"ה בבלי ס"פ דף ע"ו ע"ב. וקשה כיון דטעמא דרבותינו משום דזמנו של שטר מוכיח עליו אם כן מתני' באומר זה גיטיך אם מתי נמי בשכתוב בו זמן איירי דגט שאין בו זמן פסול כדתנן לעיל פרק ב' ומפורש בבבלי שם דשטר שאין בו זמן פסול. אם כן ה"ל לבבלי למימר אמתני' דהכי דרבותינו התירו ויש לומר רבותינו התירו על פי מעשה כנראה מסוגיא דס"פ לכך מייתי לה התם וה"ה בהך דהכא נמי התירו:

ב"ד חולק עליו. בבבלי מסכת ע"ז דף ל"ז ע"א אמרי' אמר ר"י הנשיא אמש התרנו את השמן אמר לו ר' שמלאי בימינו תתיר אף את הפת אמר ליה אם כן קרו לן בית דין שריא שהיתרנו שמן והאומר הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש התרנו האשה דהוי גט ואם נתיר גם הפת יקראו לן ב"ד שריא. וקשה הא בבבלי פ"ג דנדה דף כ"ט גרסי' תניא רבותינו העידו הנדל צריך צורת פנים אם כן ה"ל שלשה והדרא קושיא לדוכתא ויקראו בית דין שריא וליכא לשנויי כדשנינן הכא דהא קחשיב התם גיטין דהוה חד היתירא וא"ל קסבר הבבלי דסנדל לאו היתירא מיקריא אלא שהעידו מעולם לא אמרו חכמים דסנדל שאין בו צורת פנים טמא דאם כן איך חשיב גיטין בחדא דהא אינהו כבדי דדינא הכי כר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו ואמר ליה ר"י לא קאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בכתב אבל בעל פה לא ואינהו התירו אפי' בעל פה דהא אמרי' בבבלי בסוגיין ומי מספקא ליה אי אר"י בעל פה הא רבותינו התירו. ש"מ דרבותינו לא חידשו

דבר אלא אמרו הלכתא כר"י ויש לומר הנך דפליגי ארבותינו סברי דלא התיר ר"י בעל פה ואינהו קאמרי דשרי אפי' בעל פה וה"ל היתר ממה שסברו החולקים אבל בסנדל שהעידו לאו הוראה הוא כלל אלא מה ששמעו העידו. והרשב"א דף ע"ו ב' ומסתברא רב כתב בגט מיומא דנן לאפוקי מדר"י לשופרא בעלמא דהא ר"ה תלמידיה דרב הוה וממאי דפסק רב כר"י הוא דיליף מיהו גבי הרי זה גיטיך אם מתי דחולצת אלמא רב ודאי כר"י סבירא ליה עיין שם. ולא ידעתי מאי ראיה מייתי מדר"ה הא ר"ה קאמר דחולצת היינו משום דמספקא ליה אי הלכה כר"י בעל פה או אין הלכה דהכי משמע מסקנא דשמעתתא ללישנא קמא בסוגיין והיינו כסברת ר"י שכ' שם ואף על גב דללישנא בתרא משמע דלר"ה אפי' בעל פה מהני מכל מקום ליכא להוכיח מהתם דר"ה כר"י סבירא ליה בבעל פה דהא מפורש אר"ה ולדברי ר"י חולצת ויש לומר דליה לא סבירא ליה וצ"ע. ומ"ש הרשב"א שם בשם הרמב"ן דלית הלכתא כר"י דכר' יוחנן קיימא לן דאמר חלוקין עליו חביריו על ר"י הנשיא ע"ש. בגירסא שלפנינו במס' ע"ז ליתא לדר"י וכ"ה בסוגיין. אבל בגיטין איתא הכי משמיה דר"י. ואם תאמר אס"ד דחלוקין חביריו על ר"י הנשיא אם כן מאי פריך בסוגיין בבבלי אר"ה מרבותינו. דלמא ר"ה כחביריו סבירא ליה ויש לומר ר"י הנשיא וחביריו לא פליגי אלא אי הלכה כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אי אין הלכה כמותו. וכיון דקאמר הש"ס דר"ה כר"י סבירא ליה אם כן אפי' בעל פה דהא ר"י אף בעל פה קאמר כדשמעינן מרבותינו. ומ"ש תוס' דף ע"ו ע"ב בד"ה ולא וכו' דלא כהרמב"ן דר' יוחנן גופיה יכול לסבור כר' יוסי ע"ש. קשה כיון דרבים פליגי עליה ודאי דלית הלכתא כוותיה וכן משמע בסוגיין. ומש"ע או שמא דוקא הכא דבעל פה לא סבר כר' יוסי. קשה הא כבר הוכחנו בסמוך דאי אפשר לומר כן כדדייק סוגיא דפ' התקבל וצ"ע. ועמ"ש לקמן בסמוך בתוס' בד"ה חברייא וכו':

אני אומר נסים נעשו לו וחי'. בבבלי דף ע"ו מיבעיא ליה אי לאלתר התירו דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש התירו דהא אקיים ליה תנאיה. וכ' תוס' ואם תאמר לאלתר מה יש לחוש דהא ודאי יקיים התנאי כיון דמת ויש לומר דאיכא למגזר אטו לא מת וכו' ע"ש. והדבר דחוק דלשון הגמ' משמע דחששא הוא מחמת התנאי ולא מחמת גזרה. ועוד גזרה זו שיתמהו העולם למה התירו דאם כן אם שלח לה גט חדש נמי נאסור אלא ודאי דקלא איתי ליה ה"נ המיתה איתי ליה קול. ואני תמה שנעלם מהם דברי הירו' דהחשש הוא שמא נעשו לו ניסים וחי'. והא דלא חיישינן כן בכל הנשים שבעולם דמשהעידו שמת בעליהן מותרות להנשא י"ל מדהתנה אם לא אבא עד י"ב חדש משמע דידוע לו שיבא על ידי ניסים וצ"ע:

מתיבין רבותינו לרבנן. עי' בקונטרס. מיהו בבבלי בסוגיין אמר אביי אם משמע שתי לשונות אמר מהיום משמע מעכשיו לא אמר מהיום כאלו אמר בפירוש לא יהא גט אלא לאחר מיתה. אלא דקשיא לי כיון דמשמע נמי לשון מעכשיו מידי ספיקא לא נפיק ותהא חולצת מיהת ויש ליישב:

מתיב ר' לרבנן. עיין בקונטרס. וקשה הא רבותינו לא התירו מטעם אם אלא דסברו זמנו של שטר מוכיח עליו וכמ"ש. ואף די"ל דלית להו מהיום עיקר וכ"מ בבבלי בסוגיין דאמרי' לא ר' יוסי אית ליה דר' מ"מ לאו מטעם דאמר אם התירו. וע"ק הא מהיום ולאחר מיתה טעמא אחרינא אית ביה משום דמספקא לן דלמא חזרה הוא דהוי וכמ"ש במתני'. לכך נ"ל דה"ג תמן מחלפין מתיב ר' לרבנן וכו' אלא בגין דאמר אם והא רישא דרישא דאמר אם ואתון אמרין אינו גט. וה"פ ר' דייק דמהיום ולאחר מיתה הוי גט דאמאי נפסלו אי משום דאמר מהיום הא תנן מציעתא מהיום אם מתי ה"ז גט וא"ת לכך קאמר מציעתא דכשר משום דאמר אם דמשמע מעכשיו דא"כ קשיא רישא דרישא דתנן זה גיטיך אם מתי לא אמר כלום. אלא ודאי מהיום עיקר וה"ה מהיום ולאחר מיתה ה"ז גט. והיינו דקאמר דתמן מחלפין דפריך תחלה גם מאם. ויותר נ"ל לקיים הגירסא דתמן מחלפין קאי אהא דאמר בשם ר"י ועמש"ל בתוס' בד"ה ע"מ וכו':

ע"מ אם מתי או ע"מ לאחר מיתה. וא"ת פשיטא דע"מ אם מתי הוא דאי לאחר מיתה א"כ מתני' אמאן תרמייה דתנן מהיום אם מתי ה"ז גט וי"ל שאני הכא דאמר מפורש אם מתי ולא אמר ע"מ ור' יוחנן לא קאמר אלא דמתני' אפי' כר' אתיא דלא פליגי אלא באומר מהיום ע"מ ומיבעיא לר"ז אי פליגי באומר מהיום ע"מ שאמות דלר' ה"ל כאומר מהיום אם מתי וה"ז גט ולרבנן גט ואינו גט או דלמא לר' ה"ל כאומר מהיום ולאחר מיתה ולר' גט ואינו גט ולרבנן אינו כלום ופשיט ר' יסא דה"ל כאומר ע"מ אם מתי. ולפמ"ש נראה הא דאמרי' בבבלי בפרקין דף ע"ד ע"ב ולרב יהודה דאמר בע"מ פליגי אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה לפלוגי בעל מנת ה"ק לפלגי במהיום ע"מ שאמות. ושמעינן תרתי דלר' ע"מ כמעכשיו דמי ורבנן פליגי בע"מ ופשיטא במהיום ולאחר מיתה דהא ספיקא דע"מ אינו אלא אי הוה כמעכשיו או כלאחר מיתה ומשני דאיצטרך לאשמועינן משום כח דהיתירא דר' דאפי' במהיום ולאחר מיתה הוי גט דסד"א דוקא בע"מ פליג דהוי כמעכשיו אבל בלאחר מיתה אינו גט וא"ת אי הוי פליגי במהיום ע"מ שאמות סד"א לרבנן מהיום ולאחר מיתה חזרה הוי ולא אמרי דגט ואינו גט אלא בע"מ דמספקא להו במעכשיו או לאחר מיתה ויש לומר אין להרחיק פלוגתייהו דר' ורבנן דלר' לאחר מיתה הוי גט ולרבנן נאמר דחזרה הוא. וכ"ש לר' יוחנן דמטעם גזרה דמהיום אם מתי הוי גט

כמפורש בקידושין פ' האומר מסברא אמרי' גט ואינו גט. מאי קאמרת היא גופא לא שמעינן מפלוגתא דע"מ דלר' מהיום ולאחר מיתה הוי גט א"כ היינו דקמשני דאיצטרך לאשמועינן כח דהיתירא דר'. וה"ה החומרא לרבנן דגט ואינו גט אלא דלרבנן אשמועינן גם בע"מ כחה דאיסורא. ובמ"ש מיושב מה דקשיא לתו' שם בד"ה אדמפלגי וכו' ע"ש. ולפמ"ש בקונ' פליגי הבבלי והירושל' דלהבבלי לר' יוחנן פליגי במהיום ולאחר מיתה והוינו כר' בא בשם רב שסמוך ולהירושלמי סובר ר' יוחנן דבע"מ פליגי. ונ"ל היינו דקאמר תמן מחלפין ר"ל בבבל מחלפין וקאמרי דמהיום ולאחר מיתה נמי פליגי אבל כאן אמרי' דדוקא בע"מ פליגין מיהו בבבלי דף ע"ד מפורש איפכא ועמש"ל בתוס' בד"ה מתיב וכו':

חברייא בשם ר' יוחנן אינה אוסרתה וכו'. בין לחברייא בין לר' זעירא בגט מודה ר' יוסי דאינו גט. והרשב"א כ' סוף פרקין בד"ה לא נחלקו וכו'. הרמב"ם כ' שאינו גט כלל לאומר שמתיבמת נראה שמפרש לאפוקי מדר"י שאינו גט וכר' יוחנן דאמר לא הודו לו כל סיעתו ולומר שחלוקין עליו חביריו לגבי גיטין שאינה מתגרשת דבר תורה וצ"ע ע"כ. ודאי מהא דלא הודו לו כל סיעתו אין ראיה דמתיבמת די"ל מ"מ ספק הוי וכמ"ש הרשב"ם שם וכמש"ל בסמוך בתוס' בד"ה ב"ד וכו'. אבל נ"ל דראיית הרמב"ם מסוגיין דאמר ר' יוחנן דבגיטין אינו אוסרתה וממילא שמעי' דמתיבמת. ועמש"ל בתוס' בד"ה ב"ד וכו'. והא דאר"י לכך תיקנו זמן בגיטין גזרה שמא יתפה על בת אחותו ליכא לאוכוחי מידי דהא אי הוי גט ליכא למיחש למידי:

כל עמא מודיי אמירתו. לגבוה כמסירה להדיוט. נראה דהכא אייריי בשלא קנו מידו דבקנו מידו הכל מודים דאינו יכול לחזור בו אפילו בשחרור והפקר דלאחר ל' יום ודאי תנאה הוא. וכן מפורש בבבלי כתובות דף פ"ב. ועיין בתוס' שם. ובירו' קידושין פ"ג תלוש מן הקרקע וכו'. ובהקדש לכ"ע קני אפי' לא קנו מידו. ודוקא באומר מעכשיו אבל אי לא אמר מעכשיו לא דלא מהני אמירה דהקדש במקום דמסירה בהדיוט לא מהני וזו היא דעת הרשב"א שכ' הר"ן בפי' נדרים דף ל' ע"א. ונראה דהחולקים שם סוברים ה"ה אפי' לא קאמר מעכשיו נמי מהני בהקדש דה"ל כמסירה דמעכשיו ונקט ליה במעכשיו איידי דאחריני. ומ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א פלוגתא היא בירו' ע"כ לא מצאתי בני' שלפנינו בנדרים. ואפשר כוונתו לירו' פ"ג דקידושין הלכה א דגרסי' א"ר אבהו א"ר יוחנן ה"ז עולה לאחר שלשים יום ומכרה בתוך ל' יום ה"ז מכורה והקדישה הקדש. ושם גרסי' ר' אבהו בשם ר"י ה"ז עולה לאחר ל' יום מכרה תוך ל' אינה מכורה הקדישה לא קדוש. ש"מ דפליגי. אך קשה הא תרווייהו ר' אבהו בשם ר"י אמרן. והיה

נ"ל לומר מימרא הראשונה בדלא אמר מעכשיו וסיפא בדאמר מעכשיו. וכ"נ מסוגיא דהתם דגרסי' אמימרא קמיית' ר' בון בר תיי' בעא קומי ר"ז תמן את אמר אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט והכא את אמר הכין א"ל תמן באומר מכבר והכא באומר לאחר ל' יום לפ"ז אין ראיה כלל משם וצ"ל דגי' הרשב"א במימרא שניה דאמורא אחר אמרה בשם ר"י ותרוייהו בדלא אמר מעכשיו איירי מיהו פשטא דסוגייא לא משמע הכי אלא כמ"ש קמייתא בדלא אמר מעכשיו ובתרייתא בדאמר מעכשיו וצ"ע. ומ"ש תוס' כתובות דף פ"ו בד"ה האומר וכו' וקשה היכי וכו'. נראה לי דל"ק דע"כ איבעיא דרב"ח היא לרב דמעכשיו ולאחר יום ספק הוא לענין קידושין וכמו שכתב בסמוך וה"ה בגירושין אבל בפרה אף רב מודה דתנאה הוי הגוף מעכשיו והפירות לאחר שלשים יום כמפורש בסוגיין והבן כי נכון הוא. וא"ת למאי דמוקמינן סוגיין דהכא בדאמר מעכשיו אם כן מאי קמיבעיא ליה בסמוך אף קידושין כן הא תנן רפ"ג דקידושין הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה תוך ל' יום מקודשת ואינה מקודשת והיינו עד לאחר ל' יום דאז חיילו קידושי ראשון ופקעי קידושי שני ויש לומר הא פליגי בה רב ושמואל כמפורש פרק ג' דקידושין בבבלי ולרב אינה מקודשת לעולם ע"ש:

הלכה ד

שלא עמד מאותו חולי. בבבלי בסוגיין מבוא הך תוספתא ופריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלחו מתס אכלו ארי אין לנו. ופי' הר"ח אריש קאי אמר אם מתי מחולי זה ואכלו ארי אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי אבל אם התנה אם לא יעמוד מחוליו ואכלו ארי או נשכו נחש הרי זה נתקיים התנאי כי לא עמד לפיכך זה גט וזה אינו גט. וכתב הרא"ש ותמהני על ר"ח דשבק גמ' דידן ופי' על פי התוספתא והירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי ע"כ. ר"ל דמסקינן בגמרא דברייתא משבשתא ע"ש. ונראה לי אף הר"ח סובר דלגמרא דידן למסקנא הברייתא דאם לא יעמוד מחולי זה דוקא מתוך חולי זה משמע אלא דלא ניחא ליה לפרש כפירש"י דאף מתם שלחו כן דלא לפלוג האי דשלחו מתם אסתמא דירושלמי. ומה שכ' הרא"ש עוד והרמב"ם פ"ט מה"ג כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק משום דפליגי אהדדי צריך גט מספק ע"כ. ר"ל דפליגי הבבלי והירושלמי. והדבר תימא איך שבק הכלל דקיי"ל לעולם סמכינן אגמרא דידן נגד הירושלמי והה"מ כתב הא דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו אסיפא קאי וה"ק מספקא להו אי הוי גט גמור או לא ע"ש. לפום ריהטא היה נראה לי דהספק הוא האומר אם לא יעמוד מחולי זה אם מחולי זה תנאה או חזרה לכך חולצת ולא מתיבמת. אך קשה הא גבי אומר אם מתי מחולי זה כתב הרמב"ם שם לא אמר כלום דאם מתי מחולי זה כל שלא אמר מהיום לאחר מיתה

משמע ואין גט לאחר מיתה ע"ש ובהה"מ. אם כן אף אם לא אעמוד נמי יש לפרשו לאחר מיתה. גם אסוגיין יש להקשות אף שלא עמד יש לומר חזרה הוי מיהו הך קושיא איכא לתרוצי כל היכא דנוטה הדעת קצת לפרש דלאו חזרה הוי מפרשינן לי' בתנאה. ובבבלי קידושין פרק ג' דף נ"ט ע"ב לא משמע הכי בגיטין עי' שם. ולשיטת הרמב"ם יש לומר אם לא אעמוד ודאי מעכשיו משמע מדלא אמר אם מתי (ועיין ברש"י בפרקין דף ע"ב ע"ב) אלא מספקא ליה מחולי זה אי תנאה או חזרה הוי. אך קשה שכחב הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית וכו' אינו גט. ומהיום אם מתי לכ"ע מעכשיו הוא וכמו שכתב שם ואפ"ה אינו גט ש"מ דסובר מחולי זה דוקא משמע. לכך נראה דמספקא ליה כיון דפירש ואמר אם לא אעמוד משמע דאעמידה מחולי זה קפיד והרי לא עמד כדעת הירושלמי או דלמא עקירא אחולי קפיד שיגרום המיתה ואם אינו הגורם לא יהא גט. והיינו דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו דבר ברור ואף המסקנא איכא למימר דקאי הכי. ועוד נראה לי לקיים פי' הר"ח אף לפי המסקנא דרבא לרבינא פריך לדידך דטעמא דברייתא משום דאין אונס בגיטין אפי' באונסא דלא שכיח אם כן תיקשי רישא מ"ט אינו גט וע"כ לומר אם לא עמדתי מהני שהרי לא עמד אם כן אין ראיה מברייתא דשאני הכא דהוי לי' כאלו פירש ואמר דאפי' אונסא דלא שכיח מקבל על עצמו מדלא אמר סתמא אם מתי ואמר רב אחא דלמא לעולם כדקאמרת דטעמא דסיפא דהוי גט משום דאין אונס בגט ומשום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא מינה בתמיה ושני ליה דאי משבשתא היא ודאי דלא מותבינן מינה. והשתא לפי המסקנא אם לא אעמוד הוי גט וכמו שכתב הר"ח. ולא פליגי הירושלמי והבבלי. ועיין ברשב"א:

חוששין לה משום בעילה. פירש"י והאי חוששין לאו דוקא דמאי חששא איכא אי משום כהונה הא גרושה היא ונפסלה ולתרומה לא מיפסל בת כהן אלא בביאת עבירה כגון כותי חלל נתין וממזר אלא איידי דנקט בסיפא אין חוששין נקט לשון חוששין ברישא. וכן כתבו תוס' בסוגיין. וקשיא דלמא נקט חוששין במי שנעשה פצוע דכא או כרות שפכה אחר הגירושין מתיחד עמה אחר כך חוששין לה משום זנות ואסורה בתרומה כיון שנבעלה לפסול לה וכמו שכתב הרמב"ם פי"ח מהא"ב הלכה ג' ופצוע דכא וכרות שפכה או חלל שבאו על היהודית עשו אותה זונה ואם היתה כהנת פסלוה מן התרומה. והכי תנן ר"פ הערל. ופירש"י מפני שנעשית חללה בביאתו שנבעלה לפסול לה ואין חוששין לה משום קידושין להצריכה גט שני. ובכל אדם שלא נעשה פצוע דכא או כרות שפכה אין חוששין לה כלל וכ"מ בסמוך דקאמר לא נתייחד' אין חוששין משום כלום. ועמ"ש בסמוך וצ"ע:

ר"י פתר מתני' וכו'. נראה דקשיא להו מאי אף דקאמר ריב"י דהני תרי מילי סתרן אהדדי אי חוששין לזנות אין חוששין לקידושין לכך דחקו לאוקמי מתני' בחששא דקידושי כסף דשפיר נקט אף וכדאמר רבא דה"ק אף שלא נתייחד עמה כדי בעילה חוששין משום קידושי כסף. והא דמוקי לה ר' יוסי לא נתיחדה וכו' קשה מי דחקו להוסיף מה שלא נזכר בה. ואי משום אף דריב"י הא גם בבעילה קאר"י דחוששין והתם ליכא למימר כדרבא ויש לומר ה"ק אף לא נתיחד חוששין משום קידושי כסף כ"ש נתיחדה כדי בעילה דחוששין לקידושי ביאה. ובבבלי בסוגיין פירש"י מאי אף דהא חששא דזנות לאו דוקא חששא אלא קולא היא לומר תולין אותה בזנות ואין חוששין לקידושין ור"י הל"ל חוששין לקידושין ואין תולין להקל בזנות. ומכאן קשה למ"ש בסמוך דחוששין לזנות חששא לחומרא היא א"כ שפיר קאמר אף וי"ל כיון דהני תרי מילי סתרן אהדדי לא הוי לי' למיתני לשון אף וכמו שכתבתי. ולפירש"י קשה איך יתכן שנעלם מאביי דקשיא ליה אף דריב"י:

אתיא דב"ש כרבנן וכו'. נראה דקושיא היא בין לר' ירמיה בין לר' יוסי רבנן וריב"י פליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה. ור' אבין סובר דבנתיחדה כדי בעילה לכ"ע צריכה גט ולא פליגי אלא בשראו שנתן לה כסף. וכן הוא בבבלי בסוגיין משמיה דרב נחמן. ואיכא למימר דאף ר' ירמיה הכי ס"ל. אלא מדלא הזכיר כספים וריב"י סובר דאפי' בשלא ראוה שנבעלה פליגי וסובר כב"ה. וא"ל קשיא לרבנן הא דפריך הבבלי דף ע"א מסיפא דתנן ומודי' בשנתארס' מן הגירושין שא"צ גט שני שאין לבו גס בה ואי בשראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנישואין. די"ל ב"ה סברי כל שאין לבו גס בה אין חוששין שנבעלה לקידושין אלא לשם זנות. וכ"ת לא מהני סברא דגס בה אלא לחששא דבעילה אבל לחוש דבעל לשם קידושין לא מהני הך סברא אלא כל שבעל אמרינן לשם קידושין בעל. שהרי כתב הרשב"א לקמן בהזורק דוקא בארוסה אמרי' דבעל לשם קידושין אבל פנוי' שבעל אמרינן לשם זנות בעל ע"ש. וי"ל קים להו כל שבעל אין לחלק בין ארוסה לנשואה:

ליידא מילה וכו'. וקשה מאי מיבעיא ליה הא תנן ריי"א כא"א לכל דבריה ופשיטא שהיא עדיין בחזקתה הראשונה ככל הנשים. גם בבבלי תניא בסוגיין בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר. גם הא דפשיט ר"ז מהאי דכתובות הא לא דמיין להדדי דהתם תנן הרי היא ברשות הבעל והכא תנן כא"א לכל דבר משמע טפי דלכל מילי הי' כאשתו וכ"מ בבבלי פי"ג דיבמות:

והכא הוא אמר אין מיתה מצויה. ותימא הא לא פליגי ר' יהודא ור"י אלא באומר ה"ז גיטיך מעת שאני בעולם וסובר ר' יהודא דלא הוה גט עד שעה הסמוכה למיתתו ומעיקרא א"א גמורה היא וחייב הבא עליה דיש ברירה וכ"פ רש"י אם כן לא שייך כאן חששא דמיתה ויש לומר אס"ד דחייש ר"י למיתה אם כן ודאי דאף מעיקרא יש לחוש למיתה ולא שייך כאן ברירה כיון דלעולם יש לספוקי דזמן הגט הוא שיחול. אך פי' הר"ת שכ' תוס' והרשב"א דקסבר ר"י אם מתי עיקר ומהיום שמת בו קאמר והלכך ימי' שבנתים ה"ה כא"א גמורה ולכישמות הוי גט דיש ברירה וכו' ע"ש. קשה א"כ לא דמיא כלל להאי דיומא דשאני הכא דהא קאמר אם מתי. וע"ק בין לפירש"י בין לפי' הר"ת טעמא דרבי יהודה דהוי גט לכי מיית משום ברירה. ובירושלמי שקלים פ"ו ה"ז מבואר דר"י לית ליה ברירה. וא"ת בבבלי במכילתין פ"ג דף כ"ה דייק ממתניתא דהכא דאית ליה לר"י ברירה וכמו שכתבתי ויש לומר הירושלמי סובר מודה ר' יהודה בתולה בדעת אחרים דיש ברירה וכה"ג מחלק שם בבבלי ומתני' דהכא תולה בדעת אחרים הוא שהרי תלה התנאי במי שמותו וחייו תלוים בידו. וקשה דמוקי בשקלים שם הא דאר"י לא היה שופר של קינים בירושלים שמא ימות אחד מהן ואי אמרינן נברור ד' זוזי ונשדי בנהרא הא ר"י לית ליה ברירה. והתם נמי תולה בדעת אחרים דהא מיתה במי שבידו להמית תליא ויש לומר כיון דמוקי לה התם הא דר"י דאין לעשות שופר קיני חובה שמא יתברר שבודאי מת אחד מהן וכ"מ בבבלי יומא דף נ"ו אם כן אין הברירה תלוי אלא במה שנוטל מהם ד' זוז והא ודאי תולה בדעת עצמו הוא כהאי דיין שבנוד דמייתי בבבלי לעיל דף כ"ה הלכך לית ליה ברירה. ותוס' כתבו שם ביומא בד"ה מ"ש וכו' ונראה לי אליבא דרב האי דשופרות חשיב כתולה בדעת עצמו שאין הקינין מתפרשות אלא בבעלים או בכהן ע"ש. ול"נ שא"צ לדחוק לפי המסקנא דהתם דמוקי לה בחטאת שמתו בעליה ודאי וכמו שכתבתי. מיהו הא ודאי דסוגיא דיומא פליג אמסקנא דפ' כל הגט דמסיק רבא דלר"י אפי' בתולה בדעת עצמו אית ליה ברירה. וא"ת לרבא דאמר ר"י אית לי' ברירה אמאי קאמר לא היו שופרות כקיני חובה מפני תערובות וכדמקשה ביומא שם ויש לומר קסבר רבא חייש ר"י לשמא מת ופליג אמתני' דמכלתין פ"ג השולח חטאתו ממדינת הים והניחו זקן או חולה מקריב בחזקת שהוא קיים ומתני' כרבנן. והא דפריך מינה לר"י בבבלי ביומא ובירוש' פ"ו דשקלים היינו משום דבעי לאוקמי מתני' כב"ע. והכא ליכא לשנויי רבא לשיטתו דאמר במכלתין שם דלשמא מת לא חייש ולשמא ימות חייש דמפורש ביומא שם בתוס' בד"ה אלא וכו' דשופרות לשמא מת דמיא ע"ש וא"ת נימא לכך לא היו שופרות לקיני חובה שמא ימצא שם זקן שהגיע לגבורות דחיישינן

ביה שמא ימות ומתני' דמכלתין פ"ג המביא גט והניחו זקן או חולה איירי בשלא הגיע לגבורות וסוגיא דיומא אזלי לאביי דסבירי לי' דאין חילוק בין הגיע לגבורות לשלא הגיע ומ"ש תוס' ביומא שם בד"ה והתנן וכו' הא דקאמר בגיטין אבל הגיע לגבורות לא ה"מ במביא גט משום חומר אשת איש אבל בשולח חטאתו אין חילוק ותדע דאמתני' דהשולח גט קאמר לה התם ולא אמתני' דהשולח חטאתו ע"כ. ותימא הא ברישא תנן המביא גט והניחו זקן או חולה וכו' ובסיפא תנן השולח חטאתו ממה"י מקריבו בחזקת שהוא קיים. הרי דסיפא אזקן דתנן ברישא קאי ואי מחלקינן בזקן דתנן ברישא ה"ה בסיפא. ועוד מאי תדע דקאמרו הא בסיפא לא תנן זקן וצ"ע. ונ"ל מכאן ראיה לפסק הרי"ף פ"ג דמכלתין דאין חילוק בין הגיע לגבורות ללא הגיע. מדפריך ביומא ולא נחית לחלק בהכי והא דגרסי' בשקלים פ"ו ה"ז והתני האשה שאמרה הרי עלי קן מביאה דמי קן ונותנתו בשופר וכו'. הא ודאי טעותא הוא מכדי למאן פריך לר"י ואיהו ודאי סובר שלא היה שופר לקיני חובת כדמוכח מתני' דשקלים שם. וכ"מ ביומא דף נ"ו. והא דמשני התם כי קאמרינן בחטאת. שמתו בעליה ודאי ה"ק לכך לא היו שופרות קיני חובה דלפעמים יהיה תערובות מחטאת שמתו בעליה ודאי. אף אם נאמר לא חייש ר"י למיתה ביחיד מ"מ כיון אם יהיה ודאי מיתה יהיה תערובות חיישינן אבל לעולם לר"י לא היו שופרות לקיני חובה. לכך נראה לי דה"ג והתני השולח חטאתו ממדינת הים וכו' וכה"ג פריך בבבלי ביומא דף נ"ו ומשני נמי כי קאמרי' בחטאת שמתו בעליה ודאי. ובשקלים לא מצי לשנויי כאן ביחיד כאן בציבור כדמשני בסוגיין ובירו' ביומא פ"ק ה"א דעדיין קשיא שופר כדמסיק הכא והתם. מ"מ אף לפי המסקנא דשקלים צריכין לחלק בין יחיד לציבור דלא תיקשי לן האי דיומא אהאי דגיטין פ"ג. ומתוך מה שכתבתי יתורץ מה שהקשיתי בתוס'. ביומא שם ע"ש:

בעילתה ברורה. אין להוכיח מכאן דאפי' אי מספקא ליה אם מת מאותו חולי אינו מביא אשם תלוי דלעולם בעילתה ברורה. די"ל אע"ג דבעילתה ברורה מ"מ הספק ממקום אחר בא ואין חילוק בין לישנא דירושלמי דתני בעילתה ברורה ובין הבבלי דתני בעילתה תלויה ועיין בתו' בסוגיין דמספקא להו הך דינא. ואין הספק מפני שאין אנו בקיאין בדבר אם מת מחמת חולי דבכה"ג ודאי דאינו מביא אשם תלוי דלאו ספק הוא וכמ"ש הש"ך י"ד סי' צ"ח אלא איירי שאי אפשר לעמוד עליו. ומ"ש תו' ושמא אי הוה מספקא לן אם מת מאותו חולי אם לאו היה לר"מ מייתי נמי אשם תלוי. משמע לר' יוסי פשיטא להו דמייתי אשם תלוי. וקשה לר"י בכה"ג ה"ל להביא חטאת דספק ספיקא הוא אומר

שעה אחת קודם מיתה חל הגט נמצא שבא על א"א וחייב חטאת ואת"ל משעת נתינה הוי גט אימר לא מת מאותו חולי וחייב חטאת וצ"ע:

הלכה ה

ארשב"ג מעשה בציידן וכו'. עיי' פי' בקונט' וכ"מ בבבלי. וכ' תו' דף ע"ד ע"ב וא"ת למה הוצרך להגיה דפליגי רבנן ארשב"ג ומנ"ל דפליגי עליה ואר"י דקבלה היתה בידו דפליגי רבנן ע"כ. ונראה לר"ח דמשני דף ע"ה ע"ב ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי מתני' רבנן. א"כ ע"כ לומר דפליגי. ואפי' רבא ורב אשי דמתרצי בענינא אחרינא ע"ש נראה דמודו דרשב"ג דמיקל באצטלי' פשיטא דמיקל בהנקה דביום א' סגי אלא דאינהו בעי למוקמי מתני' ככ"ע. ועוד נראה טעמא דרשב"ג משום דאנוס' היא וס"ל אונסא כמאן דעבד ולכך קאמר בסיפא בהנקה כל עכבה שאינה הימנה ה"ז מגורשת ורבנן פליגי כמפורש לקמן בגמרא ע"ב א"כ ה"ה באצטלית פליגי. ועמ"ש בסמוך:

רשבג"א תינתן לאביו וכו'. בבבלי מביא ברייתא דפליגי חכמים לי ולא ליורשי משמע וכתב הרמב"ם פ"ח מה"ג א"ל זה גיטיך ע"מ שתתני לי ר' זוז ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו ולא בטל הגט שלא קבע זמן לפיכך וכו' ה"ז לא תינשא לזר עד שתחלוץ. וכ' הה"מ טעמו דאפי' במקום שא"א שיתקיים התנאי בעינן שיהא התנאי מבוטל בפועל והכא א"א שיהי' מבוטל בפועל כיון שלא קבע זמן לפיכך חולצת ולא מתיבמת. ודייק ליה מהא דאמרי' לקמן בפרקין האומר ה"ז גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך הזמן לא תנשא עד אחר זמן. אע"פ שא"א שיבא כיון שלא נתבטל התנאי בפועל. ואף בירושלמי נראה שהוא מחלוקת ואיכא מ"ד שאסורה להנשא ע"כ. ותימא מאי ראיה מייתי מדברי הירושלמי הרי מבואר לעיל הלכה ג' רי"א אסורה לינשא שמא נסים נעשו לו וחיה. ואין הטעם משום דבעינן שיתבטל התנאי בפועל. אדרבה מכאן ראיה להיפך. ואף שתו' כ' הטעם משום גזרה שיתמהו העולם למה התירו. כבר השבתי על דבריהם אלו לעיל שם בד"ה אני אומר נסים וכו'. גם דברי הרמב"ם משמעין דאוסר משום חששא דירושלמי דבחדא הלכה קתני לי' עם הך חששא שמא יבא בסתר ע"ש וצ"ע. והמ"ל מקשה שם מסיפא דתנן ה"ז גיטיך שתשמשי את אבא וכו' מת הבן או שמת האב אינו גט משמע דאינו גט כלל ומתיבמת ואמאי הא לא נתבטל גט זה בפועל. וכבר קדמוהי הפרישה והב"ש בקושיא זו סי' קמ"ג. ותי' הב"ש והמ"ל שניהם דחוקים כמ"ש בסוף דבריהם. ונראה דבהנק' ושימוש הוי כאלו תבעה הבעל שיתקיים התנאי והיא משיבה שא"א לה לקיים

ה"ל כאלו נתבטל התנאי בפועל אבל כשמת הבעל אע"פ שממילא נתבטל התנאי מ"מ אין מי שיתבענה ואין אומר ואין דברים ואין כאן ביטול בפועל כלל:

בשאבדה באונס. עיי' בקונט'. וקשה מנ"ל דפטורה משבועה אלא לרבנן לא מהני מידי עד שתתן לו האצטלית ולרשב"ג סגי בנתינת דמיה ובשבועה יעוד תנאי לא נזכר במתני'. ואפשר לומר קסבר ר' יודן דלא פליגי חכמים על רשב"ג וטעמו דמגורשת משום דנאבד באונס אלא דקשיא ליה מאי קמ"ל פשיטא וקאמר דקמ"ל דפטור משבועה דאיירי בשהתנה להיות פטור משבועה. ור' יסא השיב דמתני' היא ס"פ הפועלים מתנה ש"ח וכו' אלא דאיירי אפי' נאבד בפשיעה ורבנן פליגי ועמ"ש בסמוך. וא"ת ל"ל למימר דקמ"ל מתנה ש"ח וכו' לימא דקמ"ל אע"ג שנאבד באונס חייבת לשלם י"ל הא נמי פשיטא ליה דכלא דמי ודאי לא הוי גט דלהרווחא כיון:

רבנן אמרין וכו'. עיין בקונט'. ועי"ל ה"ק רבנן דפליגי ארשב"ג אמרין אחת שנאבד באונס או בפשיעה לעולם צריכה ליתן האיצטלית דיקא משום חומר דתנאי גיטין דלמא איצטלית דוקא קאמר. וזה סייעתא למ"ש בסמוך בתו' כד"ה בשאבדה וכו':

הלכה ו

אר"ח בר' בא וכו'. גי' הרשב"א בחי' א"ר בא בחייו והוא שתשמשי כל צורכו והוא שתניקי כל צרכו לאחר מיתה אפי' לא הניקתו כל צרכו אלא אפי' שמשתו כל צרכו אפילו לא הניקתו שעה אחת ר' שמעון בן לקיש אמר בחייו אפילו לא שמשתו כל צרכו אפילו לא הניקתו כל צרכו אלא אפי' שמשתו שעה אחת ואפי' הניקתו שעה אחת לאחר מיתה אפי' לא שמשתו ואפילו לא הניקתו כלום מתני' פליגא על ריש לקיש וכו'. ופי' אלא אפי' לא הניקתו כל צרכו וכו' דנקט לר' בא לאו דוקא דהא בששימשו אפי' שעה אחת ומת היינו כל צרכו אלא משום ר"ל נקיט לה נמצא לר' בא לעולם בעי' כל צרכו ובעינן נמי שתקיים תנאו מיהת ולר"ל כין שהתנה סתם לא קפיד אלא אזמן הצריך לו ופלוגתא דת"ק ור"י במתנה עליה שתתן שכר מניקה שאני דאיכא למימר לצעורה קמיכוין הלכך ה"ז מגורשת ע"ש. ואף גירסתו קשה דר' בא מאריך בדברים ללא צורך. ועוד אף בשכר מניקה י"ל להרווחה קמיכוין. לכך נ"ל כגי' שלפנינו וה"פ בשכר מניקה שנו ר"ל כרישא לתרווייהו חייש שמא לא כיון אלא לצערה ושתתן לו שכר הנקה קאמר או להרווחא כיון דהא לא קבע לה זמן לכך ברישא כשמת מגורשת ותתן אבל בסיפא דקבע לה זמן אמרי' לצער' קמיכוין הלכך כשמת אינה מגורש'. ולפי תי' זה בתוך קושית הש"ס לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דאיכא לשנויי כדשנינן. וזהו טעמו של הרי"ף דפסק כרב אשי ולא חש לקושית הבבלי כדשנינן הכא:

אנא פלוני בן פלוני מקדש ליך וכו' ואם אתא וכו'. כתב הרשב"א אלמא מעשה קודם לתנאי הוי תנאה וי"ל דרבנן היא ואפילו בגיטין וקידושין לא בעו הנך תנאי ואינו מחוור כל הצורך דמשמע דכולהו אמוראי בגיטין וקידושין חוששין להא דר"מ וצ"ע. ותירוצו תימא אס"ד דהסמפון אליבא דר"מ פסול והמעשה קיים א"כ הא דמסיק כי דמך ר"י פקיד לבנתי' דיעבדון כר"ל וכו'. למה לא פקיד להו שיעבדו כר"מ דהא הרבה אמוראים דסברי הלכתא כר"מ וטפי איכא למיחש בכה"ג לפסול ממזרות. לכך נ"ל דבסמפון דקידושין ודאי תנאי קודם למעשה הוא דמתחלה מתנה וכותב בסמפון התנאי ואח"כ מקדשה אע"ג דבסמפון כתוב בהיפך אין בכך כלום דהכל יודעין שהתנאי היה קודם המעשה וגם הסמפון נכתב קודם המעשה וכ"ש אם נאמר דמקדשה בסמפון אבל בגט שהתנאי והמעשה באין כאחד בשעת מסירת הגט לא מהני ואין ראיה כלל מסמפון ועמ"ש. קידושין פ"ג ה"ג בד"ה ירדו:

אונסא כמאן דלא עבד. בקונט' פירשתי דוקא בגיטין פליג ר"י אבל לא בקידושין. והיינו לאוקמא דר' יוחנן כהלכתא דהא קיי"ל יש טענת אונס בגיטין במלתא דלא שכיח מיהו למאי דגרסי' בסמוך ר' יוחנן ור' אבא לא סברין לדרשב"ג ש"מ דקסבר הש"ס דגיטין וקידושין שוין לענין טענת אונס ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה אר"י וכו':

אשכחת א"ר יוחנן ור' בא סברין כרשב"ג. עיין בקונט' גירסת הרשב"א וב' הגירסא שלפנינו משובשת. וקשה לגי' בקונט' מנ"ל דפליגי רבנן באילפא דלמא כי קאמרי רבנן דוקא באונסא דשכיח הוא דאין אונס בגיטין אבל אונסא דלא שכיח לא ונגיבת הנהר אונסא דלא שכיח הוא כדאמרי' בבבלי בפרקין דף ע"ג דאמר רבא סכירת הנהר אונסא דלא שכיח הוא ואינו אונס ודוחק לחלק בין יבישת הנהר לסכירה. ואפשר להביא ראיה דשכיח הוא מדצלי ר' בא שיתייבש ואס"ד דלא שכיח לא היה לו להתפלל על כך כדאמרי' בבבלי תענית דף כ"ד דאיעניש רבא דבעי מיטרא בתקופת תמוז משום יקרא דשבור מלכא. לכך נראה לקיים הגי' שלפנינו דבעיא היא ר"י ור' בא מי סברין כרשב"ג. דקסברי רבנן ורשב"ג פליגי באונסא דלא שכיח ולרבנן הוי כמאן דלא עבד ולרשב"ג כמאן דעבד אבל באונסא דשכיח אף רשב"ג מודה דהוה כמאן דעבד וכי קאמרי אינהו באונסא דשכיח. והיינו דמסיק נחתכה ידה כמי שלא עיכבה והיינו אונסא דלא שכיח. ומעתה מ"ש הרשב"א ולפי גי' זו צ"ע אם הלכה כרשב"ג כיון דקא מוקי לה לר"נ דהוא בתרא כוותיה וקיי"ל כר"נ ועוד דעבד עיבדא כוותיה ומעשה רב ע"כ ולפמ"ש לק"מ דודאי הלכתא כרשב"ג באונסא דלא שכיח דהכי מסקינן בפרקין בבבלי דאין אונס בגיטין באונסא דשכיחא אבל לא שכיח יש אונס. וכ"כ הרשב"א גופיה שם להלכה.

ומעתה ל"ק נמי למ"ד משמיה דר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכאן פסק אונסא כמאן דלא עבד. דר' יוחנן לא איירי אלא באונסא דשכיח אבל לא שכיח הלכתא כרשב"ג. וא"ל במתני' ודאמר ע"מ שתניק וכו' הסברא בהיפך כיון דלא התנה ש"מ אונסא דשכיח קבל עליה. דודאי איכא למימר לכך התנה שתניק דאסיק אדעתיה אונסא דשכיח ולא תניק ולא ליהוי גיטא אבל אונס דלא שכיח לא אסיק אדעתיה הלכך הוי כמאן דעבד. אך קשה א"כ מעיקראי למה כתב ר' יוחנן סמפון זה הא איכא למיחש לאונסא דלא שכיח ותתעגן וי"ל למלתא דלא שכיח לא חש ר"י אלא לבסוף חש לדר"ל. ואפשר כיון דסברא הוא למפסק כר"ל חייש לה. ולא ידעתי מאי מספקא להרשב"א אי הלכתא כרשב"ג או לא. אי איירי באונסא דלא שכיח פשיטא דהלכתא כוותיה כמ"ש הרשב"א לעיל בפרקין. ואי באונסא דשכיחא פשיטא דלית הלכתא כוותיה דהא רבא קאמר בפרקין דף ע"ג אונסא דלא שכיח כמאן דעבד ועשה מעשה גבי ר"פ ור"ה בריה דר"י ולא שבקינן מעשה דרבא דבתרא הוא מפני מעשה דרב נחמן וצ"ע:

הלכה ז

מתני' מסייעא וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' למימרא דעכו במדינת הים קיימא והא אר"ס כי מיפטרי וכו'. משמע אי אמרינן דעכו במדינת הים קיימא ניחא הא עדיין קשיא וחזר ל"ל וכקושית הש"ס בסוגיין. והא ודאי ליכא למימר דהוה מפרש למתני' אם לא יבא לביתו דא"כ אין נפקותא בין ח"ל לא"י וי"ל אס"ד עכו במדינת הים קיימא קמ"ל אע"ג דחזר ולא הלך חוצה לה לצד צפון אפ"ה בטל תנאי דעכו גופא ח"ל והירושלמי מיאן בפירוש זה דממילא ידעינן שבעל מטעם שהלך לעכו וחזר ל"ל. מיהו אביי דמשני בבבלי תרי תנאי קא"ל וכו' מפרש למתני' אם לא יבא למקומות או לביתו תוך ל' יום כמפורש שם. ועמ"ש בסמוך:

תיפתר כמ"ד עכו כא"י לגיטין. והיינו כר"מ אבל רבנן פליגי עליה כמפורש במתני' בפ"ק. ומשמע רבנן ור"מ פליגי אפי' בחצי' של צד א"י דאס"ד דלא פליגי אלא בחציו של צד צפון אבל חציו של צד א"י לכ"ע כא"י וכמ"ש תו' והרשב"א ריש מכלתין בשם ר"ת. איכא לאוקמי מתני' אף כת"ק דהא הגיע לעכו לחלק שהוא פוגע ראשון משמע ומה שממנה בצד הארץ הוא מחלק הארץ אלא ודאי דלת"ק עכו כולו כצפון ופליגי בחציו של צד א"י וכפיר"י וקשיא לר"ת. מיהו מדברי ר"י נראה מפורש דסובר ת"ק דוקא גבי גיטין החמירו וכן לענין מכירת העבד לשם והיינו לענין עיקר ישיבת א"י אבל לענין לוי' לבא שם באקראי חשוב כא"י וכן המוכר עבד משם לח"ל יצא לחירות וכ"כ המהרש"א שם ע"ש. ואף זה קשיא א"כ מתני' כרבנן נמי אתיא ואם בא לחציו של צד א"י אינו אלא

אקראי ואז ודאי א"י הוא. וא"ל כיון דקאי בא"י ואמר אם לא באתי לח"ל חשיב עכו כח"ל אע"ג דלענין אקראי חשיב כא"י דא"כ מאי פריך בבבלי למימרא דעכו במדינת הים קיימי והא כי מיפטרי רבנו וכו' אע"ג דמיפטרי מהתם חשיב כח"ל. אלא ודאי כיון דשהייתו שם לפי תנאו נמי אינו אלא אקראי בעינן שיצא לח"ל ממש ופריך שפיר מהא דמיפטרי והדרה קושיא לדוכתא אירושלמי אמאי לא מוקי מתני' כרבנן לכך נראה דלת"ק עכו כצפון לכל מילי ור"מ סובר חציו של צד א"י כא"י לגיטין. וסוגיא דבבלי דמסיק כי מפטרי וכו' היינו כר"מ וכוותיה הלכתא. והיינו דגרסי' בירוש' לעיל פ"א ה"ב ר' יעקב בר אדא בשם ר"ל הלכה כר"מ בגיטין. והא דכתבתי לעיל שם בד"ה הלכה וכו' דר' יעקב קריא ליה לת"ק בלשון חכמים אע"ג דמפורש דר"י הוא משום דסובר סתם מתני' דהכא ר"י היא דעכו כמדינת הים ע"ש. לאו דהכי ס"ל אלא לר"ז השיב דכך אתה מפרש למשנתינו וליתא אלא מתני' כר"מ ועכו כא"י לגיטין דאל"כ קשיא וחזר וכמ"ש בסמוך: **ואפי' תימר וכו' שמא לתני' גיטין**. נראה טעמו כיון דגם ר"מ מודה דמוכר עבדו לעכו יצא לחירות ש"מ דלאו לכל מילי הוי כא"י אלא דוקא לענין זה שאצ"ל בפ"נ ובפ"נ ואפשר דקסבר דבקיאין לשמה ושיירות מצויות אבל לתנאי גיטין לא דהא מיהא למקצת דברים הוא כח"ל וא"כ ה"ל הגט פסול ומדקאמר בעל משמע שאין כאן שום ספק. ומדברי הש"ס אלו נמי נראה דלת"ק עכו כולו כצפון:

ואסור להתייחד עמו מכבר וכו'. מדקאמר לשון אסור משמע אפי' אם אינו רוצה לגרשה בגט זה אסור להתייחד עמה מפני חשש בנו וצריך לקרוע הגט תחלה. ולא ראיתי מי שכתב כן. ומלשון הש"ס משמע דפניך דתנן במתני' פניך ממש הוא לכך אמר שלא יתייחד עמה דלא ניחוש לגט ישן. ובבבלי בסוגיין תניא הכי ה"ז גיטיך אם אעבור מכנגד פניך ל' יום וכו' הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ולגט ישן לא חיישינן שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס אמר רבר"ה באומר נאמנת עלי. איכא דמתני לה אמתני' מעכשיו אם לא באתי וכו' וליחוש שמא פייס באומר נאמנת עלי וכו' מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא מאן דמתני לה אברייתא אבל מתני' הא לא אתי. והרבה נתלבטו המפרשים מאי קאמר מאן דמתני אמתני' כ"ש אברייתא. ולדידי קשיא עוד מאן דתני אברייתא למה לא תני כן אמשנתינו דתנן נמי כל זמן שאעבור מכנגד פניך. וראיתי שמהרש"א הרגיש בקושיא זו עי"ש. ונ"ל דקשיא לישני דברייתא בד"ה ה"ז גט דאין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה ולכי מקיים תנאיה ליהוי גיטא. הרי דהואיל ולא נתייחד קאי אחששא דגט ישן איך תני בברייתא תרתי היה הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה. הא הנך תרתי חד נינהו. ותו' כ'

בד"ה ת"כ דר"י מייתי ראיה מדקאמר ולגט ישן אין חוששין משמע דאם נתייחד עמה לא הוי אלא גט ישן אבל לר"ה אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי. וכ"כ הרשב"א. ולפי כפילות לשון הברייתא משמע בהיפך וה"פ הואיל ולא נתייחד עמה כלומר הואיל ולא בא עליה כל שלשים יום ה"ז גט. ולגט ישן אין חוששין לומר שבא עליה בתחלה ואח"כ שהה ל' יום ולא בא עליה דאפי' לר"ה הוי גט שהרי לא בא עליה ל' יום כתנאו ולגט ישן איכא למיחש וקאמר שהרי לא נתייחד עמה לעולם מזמן הנכתב בגט. וא"ל אם בא עליה לאחר נתינת הגט אע"פ ששהה אח"כ ל' יום ולא בא עליה בטל תנאו כדאמרינן ברישא באם לא באתי עד ל' יום ולא הגיע לגליל בטל תנאו אפי' קיימו לאחר זמן שלא התנה אלא על מהלך הראשון וכ"מ ברש"י בד"ה ואי וכו'. דדווקא ברישא דקאמר אם לא באתי מכאן עד ל' יום ודאי על מהלך הראשון התנה אבל בסיפא דקאמר אם אעבור מכנגד פניך ל' יום לעולם משמע וכ"מ בבבלי בסוגיין דקאר"י ה"ז גט קתני וכי מלא ל' יום ה"ז גט. אף על גב דמעיקרא היה הולך ובא. ונראה כר"ה לא מצי אתיא הך ברייתא משום דקשיא ליה מאי קאמר שהרי לא נתייחד עמה הא לא קאי הואיל ולא נתייחד עמה אלא על ל' יום האחרונים אבל מעיקרא היה הולך ובא עליה א"כ ודאי דאיכא למיחש לגט ישן. אע"ג דאיכא לפרש הואיל ולא נתייחד עמה היינו שלא בא עליה משעה ראשונה מ"מ מדקאמר ולגט ישן וכו' משמע דמעיקרא איירי בל' יום האחרונים וכמ"ש. אבל לר"י ה"ק הואיל ולא נתיחד עמה לא חיישי' שמא פייס. הלכך לגט ישן נמי לא חיישינן שהרי לא נתיחד. ופריך לדידך דחיישת שמא פייס אלא מפני שלא נתייחד מ"מ ניחוש שמא פייס בדברים בלא יחוד. וכי משני באומר נאמנת עלי ל"ק א"כ ל"ל הואיל ולא נתיחד עמה הא בלא"ה אין כאן חששא דפייס שהרי נאמנת והל"ל הואיל ולא נתפייס די"ל נקט לשון יחוד לאשמועינן אם נתייחד עמה שוב אין נאמנת לומר שלא פייס דחזקה דפייס. ונראה שכן דעת רוב הפוסקים. והיינו דקאמר מאן דמתני אברייתא לא מתני אמתני' דהא לא באת. כלומר מוקמינן הדבר על חזקתו ואמרי' מסתמא לא בא ולא נתפייס אבל הברייתא דחיישי שמא פייס כשנתיחד קשיא ניחוש נמי אפי' בלא יחוד שמא פייס וצריכין לאוקמא באומר נאמנת עלי. ומתני' דהכא לא מוקמי' באומר נאמנת עלי מדלא קתני אלא הואיל ולא נתיחד וכו' ולא תני ולגט ישן וכו' כדתני בברייתא ש"מ דלא חיישי לשמא פייס כלל אבל סיפא מעכשיו אם לא באתי דמשמע דלא הוי גט עד לאחר י"ב חדש אפי' מת תוך י"ב חדש ש"מ דחיישי לחששא רחוקה שמא יבא ע"י נס וכמ"ש לעיל הלכה ג' בד"ה אני וכו' קאמר שפיר דאיכא למיחש נמי שמא פייס. ומאן דלא מתני אמתני' סובר דחששא דפייס חששא רחוקה. ולר"ה ליכא לפרושי ברייתא הואיל ולא

נתיחד קאי אחששא דשמא פייס דהא איהו מפרש מכנגד פניך היינו תשמיש. ועיין ברש"י ותוס' והרשב"א בסוגיא דהכא ובפ"ב דמכלתין:

הלכה ח

רי"א כזה גט. בבבלי בפרקין דף ע"ב ע"ב גרסי' ור' יוסי לא סבר להא דר' דקתני כזה גט למעוטי דר'. וא"ת דלמא להכי תני כזה גט לאשמועינן דלא אמרי' טעמא דר"י משום דגט על תנאי כשר ואפי' ברישא פליג וכדס"ד דבבלי קמ"ל דוקא כזה גט אבל רישא דלא אקדים כתיבה אינו גט וי"ל לזה לא צריך כזה למעט דאס"ד דגם ברישא פליג ה"ל לתנא לכללינהו בחדא אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי או כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר יב"ח אינו גט רי"א גט אלא ודאי ר"י לא פליג ברישא לכך חלקינהו בתרתי כזה ל"ל אלא ודאי לאפוקי דר'. ורב יימר דקס"ד טעמא דר"י כתב גט על תנאי כשר. לא חש לדקדק בהכי וצ"ע:

הרי זה גיטיך לאחר החג. בבבלי גרסי' ת"ר לאחר שבוע שנה וכו' ופי' הרמב"ם א"ל כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה לאחר שבע והרא"ש פי' כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע וכו'. וקשה הא מפורש כאן דכל הנך לאחר באומר ה"ז גיטיך איירי ורש"י פי' באומר ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן לאחר שבוע איירי. ור"ח פי' ה"ז גיטיך לאחר שבוע וכו'. ומקשה הרא"ש למה לא תתגרש מיד אחר השמיטה כי קביעת הזמן היה כדי שלא תתגרש תוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית הל"ל שנה לאחר שבוע ע"ש. וכפי' הר"ח נראה פשטא דסוגיין. וקושית הרא"ש תימא דהא בנדרים פ"ח וקידושין פ"ג בבבלי ובירושלמי קאמר דפליגי ר"מ ור"י אי מחית איניש נפשיה לספיקא או לא ולר"מ האומר עד פני הפסח אסור עד שיצא. ולא אמרי' א"כ הל"ל עד סוף פסח. אלא ודאי כיון דמחית נפשיה לספיקא דרכו לדבר לשון זה כ"ש כאן דמדבר לשון לאחר כדי לקצר לשונו. ואע"ג דר"י פליג ואמר התם אין אדם מחית נפשיה לספיקא היינו נפשיה לא מעייל לספיקא אבל דבר הנוגע לגרושתו דשנאה נפשיה מסברא איכא למימר כוונתו לעגנה או לעכב הדבר עד לאחר האחרון שבחג ואף מ"ד בקידושין בבבלי דלא פליגי אי מחית איניש נפשיה לספיקא מודה דהכא לכ"ע מחית נפשי' לספיקא עמ"ש לקמן בד"ה והכא וכו' משמע קצת כפירש"י:

ואפי' כמ"ד ל' יום לאחר החג וכו'. מדקאמר ואפי' כמ"ד וכו' משמע דאיכא מאן דפליג אר' וסובר דאפי' קודם ל' יום תו לא מיקרי אחר החג אלא זימנא בפני עצמו הוא. גם בבבלי אמרי' ר"ח דרש הלכה זו משמי' דר' וקלסיה כלומר דאמרה משמיה דיחיד דלית הלכתא כוותי'. ומוכח נמי מלשון זה דמאן דפליג אדרבי סובר דשלשים ודאי לא מיקרי

לאחר החג דהא קאמר רבותא אפי' לר' ל' יום שלפני פסח אינו כלפני פסח. ואס"ד דלרבנן יותר משלשים יום מיקרי לאחר החג הל"ל רבותא אליבא דרבנן דנותנין זמן רב לאחר החג אפ"ה שלשים יום לא מיקרי לפני פסח. ומעתה מ"ש הר"ן בסוגיין דלרבנן נותנין מחצית זמן שבין רגל לרגל. ולפ"ז אם נשבע לאחר סוכות יש לו ג' חדשים. הא ודאי ליתא דליכא מ"ד הכי. ומ"ש הרשב"א וכ' הר"ח לאחר הרגל אפי' לא עברו עליו אלא ט"ו יום דיו והרמב"ן כתב עליו איני יודע מנין לו זה וכו' ע"ש. ונ"ל טעמא דלפום ריהטא נראין דברי ר' דהא קיי"ל שואלין ודורשין בהלכות החג ל' יום לפני החג נ"ש לאחר החג כדמוכח סוגיין. ואף מהלכה זו קשיא אהא דאמר הכא כל לי יום שלפני פסח אינו כלפני פסח דהא משמע מדשואלין ודורשין ל' יום כולן נקראו ערב פסח. מיהו י"ל כיון דאין דרך העולם להכין אז צרכי פסח ולא בעינן ל' יום אלא דליהוי שואל כענין וכמ"ש הר"ן לא מיקרי לפני החג. אבל בפרוס החג נראה דלכ"ע מאז מתחילין להכין צרכי החג כדתנן פ"ג דשקלים ופ"ח דבכורות בג' פרקים תורמין את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג והן גרנות למעשר בהמה. והיינו טעמא שאז מתחילין להכין צרכי וקרבנות החג. וכ"מ בתו' בכורות שם. והיינו ט"ו יום קודם החג. לפיכך נקראים ערב החג וכ"ש שנקראים אחר החג כדמוכח סוגיין. והש"ך ח"מ סס"י מ"ד מביא ראיה מהא דמייתי בב"מ דף כ"ח רשבג"א ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת והיה דומה להם כאלו עוסקין בעניני הרגל כל זמן שלא עברו הנהר ע"ש. ומלבד שדבריו דחוקי' אלא דקשיא נמי א"כ הדבר משתנה לפי הזמן כמפו' שם בב"מ דיש חילוק בזה בין מקדש וראשון לשני. וכ"ש היום בחורבנו ומ"ש נ"ל עיקר. ומ"ש הש"ך עוד שם והא דהשמיטו הרמב"ם ושאר פוסקים דין לאחר הרגל כמה כיון. דמסיק בש"ס דלית הלכתא כר' דאמר ל' יום לאחר הרגל ולא פירש הלכתא מאי אלמא דלש"ס גופא מספקא ליה והוה ספיקא דדינא עד כמה נקרא אחר הרגל ע"כ. ודברי תימא הם טפי קשה דה"ל לבאר דכ"ט יום לאחר הרגל מספיקא נינהו ומגורשת מספק ואיך נאמר שהשמיטו דבר דיש בו ספק אשת איש. וההי"מ כתב ורבינו לא כ' דין אחר הרגל לפי שלא נתבאר בגמ' כמה קרוי אחר הרגל ע"כ נראה דר"ל דרבינו לא כ' דין שאינו מבואר בתלמוד. וגם זה דחוק. והדבר ברור דאלו פוסקים סוברים דלאחר הרגל הוי מיד לאחר יציאת הרגל וכן משמע פשטא דשמעתין. וקצת ראיה לדבריהם מדלא ביארו בנדרים דין האומר לאחר הרגל ועמ"ש בסמוך:

קונם יין שאני טועם במ"ש וכו'. לא מצאתי שביארו הפוסקים דין זה בנדרים ובגיטין. ואף שגם הא דאמרי' בבבלי ג' ימים הראשונים מן השבוע מיקרי קמי שבתא וכו' לא

הוזכר בפוסקי' בהלכות נדרים י"ל דסמכו אמ"ש בה' גיטין אבל דין מ"ש לא הזכירו בשום מקום:

והכא מ"ש ה"ז גט וכו'. אין לפרש כפירש"י שכתבתי לעיל בפרקין בד"ה הרי וכו'. והכא שאמר ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן למ"ש. ולא כפיר"ח שכתבתי שם והכא שאמר ה"ז גיטיך למ"ש. ודלא כפי' הרא"ש והכא שאמר כתבו ותנו אם לא באתי למ"ש. דלכולהו קשיא אם במ"ש הוי גט כ"ש דלע"ש שלאחריו הוי גט אלא ודאי פירושי בקונט' עיקר. והוא כפי' הרמב"ם שכתבתי שם בתו'. וא"ת אם איחרוהו וכתבוהו למה אינו גט הא מ"מ לאחר מ"ש הוא י"ל שאני הכא דאמר כתבו ותנו למ"ש משמע דקפיד אזמן מ"ש דוקא וגדולה מזו כתב הרמב"ם פ"ט מה"ג א"ל כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה מאחר השבוע וכו' הרי שאיחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו לה וכו' ה"ז פסול. אע"ג דהכא אמרי' ע"ש אינו גט. משמע דמדאורייתא בטל והרמב"ם כ' ה"ז פסול משמע דרבנן הוא י"ל התם משמע דלא קפיד אלא שלא יקדים לפיכך אם איחר אינו פסול אלא מדרבנן אבל הכא דקאמר למ"ש משמע דעל אותו זמן דוקא קפיד וצ"ע ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה הרי וכו':

הדרן עלך מי שאחזו

פרק ח

הלכה א

הזורק ת"ל ונתן ונתן. בבבלי ל"ג אלא ת"ל ונתן מ"מ ופירש"י ודרשי' ליה באנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נתינה כל דהוא וידה דכתב רחמנא בעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעת. וכתב הרשב"א ואינו מחוור דאין שום יתור בונתן בידה מבידה יתננו ע"כ. ונ"ל דכוונת רש"י כי היכי דכתיב תחלה וכתב לה והדר כתיב ספר כריתות ה"נ ה"ל למכתב סיפא בדידה דהיינו ובידה יתננו אלא ש"מ דונתן מידרש באנפי נפשיה. אך קשה הא דאמרי' בסמוך עד כדון כר"ע כר"י בשלמא אי מכפילות יליף פריך שפיר וכדפרישית בקונטרס אלא אי מדלא כתיב ובידה יתננו יליף ודאי דאין חילוק בין ר"ע לר"י. וקושיא זו קשיא נמי אפי' תימא דיליף ליה מכלל פרט וכלל ונתן כלל בידה פרט ושלחה חזר וכלל ומרבינן כל דבר שדומה לידו ועיי' ברשב"א. א"כ ל"ק לר"י מידי דהא גם ר"י קחשיב בי"ג מדות כלל ופרט וכלל. גם מ"ש הר"ן מדכתיב תרי ונתן בידה הוה מיעוט אחר מיעוט לרבות. קשה א"כ ל"ק לר"י דמודה בדרשא דמיעוט אחר מיעוט לרבות. וכ"כ בס' כריתות דלר"י הוה מדה זו כאלו מפורשת בתורה. גם מ"ש לעיל פ"ו ה"א בד"ה ת"ל ונתן

דאף הירוש' סובר מדלא כתיב ובידה יתננו יליף ודרשא הפשוטה נקט ע"ש ליתא דא"כ מאי פריך אר"י ומסוגיין נראה דר"ע ור"י בהא פליגי לר"ע דיליף מדכתיב תרי זימני ונתן סובר חצר משום שליחות אתרבי דיליף ליה בכלל ופרט וכלל דשדי ידה בין תרי ונתן ור"י דיליף ליה מידה ודאי דמשום ידה איתרבאי. אלא דלפ"ז קשיא דצ"ל ר' יוחנן כר' ישמעאל דקסבר חצר משום ידה איתרבאי וריש לקיש כר' עקיבא דקסבר משום שליחות איתרבאי וכמ"ש לעיל פ"ו ה"ב בד"ה בחצר וכו' ע"ש וי"ל לפום סוגיא דהכא צ"ל דפליגי ר"י ור"ל אליבא דר"י א"נ קסברי אף ר"ע משום ידה מרבי חצר דאי משום שליחות מושלחה יליף לה ומיתורא לחוד יליף ולא מכלל ופרט וכלל. וכן צ"ל לשיטת תוס' דאמרי מכלל פרט וכלל יליף מ"מ אית ליה משום ידה איתרבי כמפורש בב"מ שם. גם מ"ש רש"י וידה דכתב רחמנא וכו' תימא בעיני ודאי דאיצטריך בידה לגופיה דסד"א ונתן מ"מ אפי' נתנו ברשות שאינו של שניהם כל שנתנו חוץ מרשותו סגי לכך איצטרך בידה שיהא החצר דומיא דידה שהוא שלה או שהוא רשותה. וכ"פ רש"י בב"מ דף י' ע"ב חצר משום ידה איתרבאי דכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע דכתיב ויקח את כל אנצו מידו:

תני ר"י ויקח את כל ארצו מידו. וקשה לר"ע ל"ל תרי ונתן הא קרא כתיב ויקח את. כל ארצו מידו והיינו רשותו וי"ל אי לאו דאייתר ונתן ה"א בידה בתרא למעוטי רשותו לכך איצטרך תרי ונתן. ובידה איצטרך דבעינן חצר משתמרת לדעתה וכמ"ש בשם רש"י בתוס' בסמוך. ומזה אני תמה על פי' הר"ן שכתבתי בסמוך דיליף ליה דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. הא לא דמי מיעוטא קמא למיעוטא בתרא. דמבידה קמא ממעטי' אם נתנו בדבר שאינו ברשותו ומיעוטא בתרא למעט אפי' רשותה ובעינן דוקא ידה. מיהו הא ל"ק הא איצטרך ידה דבעינן משתמרת לדעתה כפירש"י דממילא שמעינן דבעינן דומיא דידה ואי לאו דמרבינן חצר לא איצטרך למעט חצר שאינו משתמר:

עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך. וגירסת תו' דף ע"ז ע"ב בד"ה מה וכו' אין לי בנכסייך ובפירותיהן. ומדברי הרשב"א נראה כגי' שלפנינו מ"מ דייקי תו' שפיר מן הירוש' מדפריך ואין לבעל אכילת פירות משמע דאפירות הוא דקפיד ולא אמכירה. וכ"מ בב"ב דף נ"א ע"ב בד"ה במתנה וכו'. ומ"ש הרשב"א וה"ה דה"מ לאוקמוה בשנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בהן א"נ כשנתן לה הבעל דקיי"ל אין הבעל אוכל פירות אלא חדא מתרי ותלת טעמי נקט. ותו' הוסיפו דהמ"ל בשכותב לה לשון טוב המועיל ע"ש. ול"נ דלא מוקים למתני' בשנתן לה אחר וכו'. דהך אוקימתא לא אתיא אלא כרב ששת אבל לר"א לכ"ע קני יתהון הבעל כמפורש בקידושין בבבלי דף כ"ב. ואפי' לר"ש

לא אתיא אלא כרבנן ור"מ פליג וקסבר קני הבעל וניחא ליה לאוקמי מתני' אפי' כר"מ והא דאמרי' לקמן כתב לה אחר מתנה וכו' אפי' לא כתב כאלו כתב. הא ודאי כרבנן אתיא דהלכתא כוותייהו. ומ"ש דאיכא לאוקמי כשנתן הבעל במתנה. קשה לפמ"ש תו' בב"ב שם דפירות מתנה זו דינן כנכסי מלוג וימכרו וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות. מיהו נראה דאף בכותב דין ודברים אין לי בנכסייך נמי דינא הכי. ועמ"ש כתובות פ"ט ה"א בד"ה ר"ז וכו' ע"ש ונ"ל שכך היה דרכם לכתוב בעודה ארוסה דין ודברים וכו' וכיון דשכיח מוקי למתני' בהכי:

דר"מ אמר ע"י שאין יד האשה כיד בעלה וכו'. בעירובין דף כ"ב ע"ב גרסי' אשתו אינה פודה לו מ"ש רשב"א בשם ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני דהן תנייא עביד ר"מ יד עבד כיד רבו ולא עביד יד אשה כיד בעלה. לפ"ז שפיר אפשר לקיים הגירסא דהכא דר"ה כר"מ והיינו כרשב"א אליבא דר"מ והא דקאמר כרבנן היינו רבנן דרשב"א דסברי אליבא דר"מ אשה כעבד. מיהו לשון הש"ס לא משמע הכי. גם בבבלי קידושין דף כ"ד מוקי להא דרשב"א במעשר דבי נשא ע"ש ולא פליג רשב"א. לכן מחוורתא כמו שהגהתי בקונט' וכ"נ מירושלמי קידושין פ"ב עיי' בבבלי קידושין דף כ"ג ע"א בד"ה רשב"א וכו':

ע"י שאין יד האשה וכו'. וא"ת כיון דמשועבדי' לו לפירות לאו רשותה הן וי"ל קסבר נהי דקני להן למעשה ידיה גופה מי קני ליה וה"ה חצרה נמי לא קני אלא לפירות אבל גופא דילה היא. אך קשה הא עבד גופו משועבד לו ואפ"ה קונה גיטו מיד רבו א"כ אין למילף חצר מיד וכה"ג פריך בבבלי בסוגיין ע"ש וי"ל ה"ק כיון דגזירת הכתוב הוא דיש קנין לאשה בלא בעלה אע"ג שהיא משועבדת ה"נ יכולה לקנות הגט. וכן העבד. ועיי' ברשב"א בסוגיין:

זרקו לה בחצר שאינה של שניהן מהו. קצת קשה הך איבעיא ה"ל למיבעיא ליה אסיפ' היתה עומדת ברה"ר וכו' דהא מתני' דהכא לא איירי במשיכה כלל. ולפי המסקנא נראה דחצר שאינה של שניהן לרה"ר דמיא. וכן כתב הרמב"ם פ"ה מה"ג וב"כ הה"מ שם שכן נראה כאן מי הירושלמי:

ובלבד במשתמש בו. בבבלי גרסינן ר' יוחנן אמר מקום חיקה קנוי לה וכו' תוס' וא"ת הא חיקה הוי ממש כידה ואר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין בארץ ואי לאו דמקום חיקה קנוי לה לא מהני מידי כיון דאינה קשורה ותלויה. וכתב המהרש"א ר"ל סתמה בגדיה נגררין ואינן תלויין ולא ניחא ליה לאוקמי בקשורה ותלויה ע"ש. ומלבד הדחוקים האלה הדבר תימא הא הבגד המונח על חיקה הרי הוא קשור ותלוי ומאי איכפת לן אם שאר הבגד נגרר על הארץ. והא ודאי אין סברא לפרש מתני'

דקאי על מקום הבגד שדרכו להיות מונח על חיקה והשתא הוא נגרר על הארץ. ולא ידעתי מי דחקוהו לפרש דברי ר"י דמודה בקשור ותלוי אפי' דבר שאינו משתמש דמקנה לה מקום דלמא ר"י סובר דוקא אדבר המשתמש הוא דלא קפיד אבל בדבר שאינו משתמש אפי' קשור ותלוי לא מקנה לה מקום. וכ"מ סוגיין. וכן נראה למ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר אינו קונה אפי' קשור ותלוי אינו קונה. וכ"נ מדברי כל הפוסקים דעיקר טעמא הוא דהבעל אינו מקפיד על מקום כליה הצריכים לה אבל דבר שא"צ אפי' קשור ותלוי לא מקנה לה מקומו וצ"ע:

ובלבד במשתמשת בו באותה שעה. נראה דדייק ליה מהא דתנן במתני' אפי' עמה במטה אינה מגורשת. ודוקא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת וסיפא לתוך חיקה או לתוך קלתה נמי דומיא דרישא איירי שהוא שוכב עמה במטה שלו דהוי משתמשת בה באותה שעה. וא"ת למה לא פליג בדידיה אפי' הוא עמה במטה אינה מגורשת בד"א במטה דידיה אבל במטה דידה מגורשת והיינו מטעם דאין אדם מקפיד על מקום המטה ה"ה לתוך חיקה וקלתה מגורשת וי"ל אפי' במטה שלה בעינן שיהא גבוה מן הארץ י' טפחים כמפורש בבבלי לכך נקט חיקה וקלתה דאפי' אינן גבוהין י' מגורשת. ולא ראיתי להפוסקים שביארו דין זה אדרבה מדבריהם משמע דלא בעינן שתהא משתמשת בה באותה שעה. ומדברי הבבלי אין הכרע. ונראה מדלא ביאר הבבלי דבר זה סברי דלא בעינן שתשתמש בה באותה שעה דלעולם אינו מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה וצ"ע:

ובמגבהת מחמתה. בבבלי גרסי' אר"י אמר שמואל כגון שהיתה קלתה תלויה בה וכו' רשב"ל אומר קשורה אע"פ שאינה תלויה. ופירש"י אע"פ שאינה תלויה אלא נגררת בארץ וקשור בה ול"ג תלויה אע"פ שאינה קשורה ע"כ. ר"ל אם אינה קשורה בה לא שייך תלויה אטו באוירא מנח ליה ולפום סוגיין נראה שאין למחוק הספרים וה"פ תלוים דהיינו מגבהת מחמתה אע"פ שאינה קשורה בענין שתהא תלויה שהחבל ארוך קצת ונגררת בארץ כשהיא יושבת וכשעומדת מגבהת מן הארץ. נמצא שני התלמודים שוים ומתקיימת הגירסא הישנה:

הלכה ב

דרשב"א היא. בבבלי גרסי' א"ל כנסי שט"ח זה או ששלפתו מאחוריו קראתו והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך דברי ר' רשב"א אומר לעולם אינו גט עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך. ולא פירש הלכתא כמאן. מיהו נראה דפליג אירושלמי ומוקי למתני' כר'. מדפריך אמתני' כי א"ל הא גיטיך מאי הוי ה"ל

כטלי גיטיך מע"ג הקרקע ומשני אימא כששלפתו מאחוריו. ואס"ד דמתני' איירי לבתר שנטלו הימנו אומר לה הא גיטיך פשיטא דמהני. ולכך מוקי לה בששלפתו מאחוריו ודלא כמ"ש בקונט'. ורש"י פי' שלפתו גרסי' בברייתא. והיינו משום דקשיא ליה א"כ מאי סייעתא מייתי מברייתא. ולפמ"ש אין אנו צריכין להגיה בברייתא גם בתוספתא ליתא. אלא דמייתי סייעתא דמתני' כשאומר לה הא גיטיך סגי וא"צ לחזור וליטלה הימנו דהא ר' הוא דסבר הכי ומסתמא מתני' כוותיה אתיא. ובל"מ כ' פ"א מה"ג ואם א"ל אח"כ הא גיטיך ה"ז גט. דין זה מוכרח בגמ' וליכא מאן דפליג עליה ע"כ והא ודאי ליתא דהא רשב"א פליג עליה וגם הירושלמי מוקי למתני' כוותיה. ובפ"ק דמכלתין דף ב' ע"א מבואר דר"י כרשב"א ס"ל ועמ"ש בקונט'. ובתו' שם בד"ה ור"י כרשב"א וכו' כתבתי להרמב"ן דמוקי משנתינו במדבר על עסקי גיטה איירי אף בפ"נ לא מהני אע"ג דעסוקים באותו ענין ע"ש. ואם תיקשי לך עד כאן לא מהני הכא מדבר על עסקי גיטה אלא באומר כנסי שט"ח זה אבל באומר סתם מהני א"כ בפ"נ מהני אף לתירוצא קמא תריץ רשב"א דקאמר לעולם אינו גט וכו' משמע דלעולם אינו גט אפי' מדבר על עסקי נתינה עד שיאמר בשעת נתינה הא גיטיך. ועיין במ"ל פ"ג מה"ג שכתב דתירוצא דהרמב"ן עיקר ע"ש. ואני הוכחתי בתו' פ"ק ה"א בד"ה ור"י וכו' דתירוצא בתרא עיקר ע"ש:

שמואל כהדא דר"א ופליג וכו'. הרשב"א כ' בחידושיו בסוגיין דשמואל מודה דארבע אמות קונות אלא דאיירי שנכנס הוא לתוך ד' אמותיה וכו' ע"ש. והה"מ פ"ט מה"ג השיב על פי' זה ע"ש. ולדידי קשיא הא הך ברייתא ודאי אמתני' קאי כדאמרי' בבבלי תנ"ה וכאן אמרי' שמואל כהדא דר"א ש"מ דאף שמואל אמתני' קאי ועוד קאמר ופליג ש"מ דסובר ד' אמות לא קנה וכמ"ש בקונט'. ואף שהרא"ש השמיט תיבת ופליג בחי' הרשב"א איתא. גם מ"ש הרשב"א דלא קאי שמואל אמתני' ע"ש. אין לשון הירושלמי משמע כן דהא רב אמתני' קאי ואף ד"א ושמואל אמתני' קאי ולשון המחוור שבכולן הכי משמע. והרא"ש כתב שיש לתמוה על הרי"ף דפסק כשמואל הא קיי"ל הלכה כרב באיסורי ועוד דהלכה כר"י נגד רב ושמואל וגם ר' יונתן ס"ל כר"י וגם תניא כוותי'. וגם הרשב"א תמה עליו. והוסיף להקשות אפירש"י אס"ד דשמואל אמתני' קאי ה"ל להקשות עליו מהא דתניא כל שקרוב לה מלו וכו' דאתיא כר"י ודלא כשמואל. ועוד הוסיף לתמוה על הרמב"ם והה"מ כ' לא נתבררו לי דברי רבינו בזה ע"ש ולענ"ד נראה דשמואל מפרש הא דתניא ובא הכלב ונטלו היינו שהוא רחוק ממנה יותר מפישוט ידים אינה יכולה לשמרו מן הכלב. והיינו דקאמר שמואל שיננא כל שתשוח ותטלנו זהו קרוב לה כלומר שהוא קרוב לה החמירו בגט דבעי' פישוט ידים ולא מהני ד' אמות. הלכך אתה תחמיר ביותר

ולא תעביד עובדא עד שיגיע הגט לידה מיהו מודה דמדאורייתא מגורשת אם מונח תוך ד' אמותיה. והא דא"ר שמן בר אבא לדידי מפרשא לי דהכל בשמירה תלוי פליג אהא דאמרו משמי' דר"י כל שקרוב לה אפי' מאה אמה דליתא דלא הקילו בגיטין אדרבה החמירו בו כמ"ש תו' דף ע"ח ע"א בד"ה מקום וכו' ע"ש. וכן מוכח בסוגיין דשמעון בר בא בשם ר"י דבסמוך היינו רב שמן בר אבא המוזכר בבבלי ולא הזכיר מאה אמה כלל א"ו כמ"ש. גם פשטא דסוגיא דבבלי משמע דר"י פליג ארב ודלא כהרא"ש. וכן מפורש לעיל דר"י בעי פישוט' ידים כדאמר בשם ר' ינאי וכך מפורש בדברי הרי"ף ה"ד קרוב לה אר"י אמר שמואל וכו' והיינו כדר"י ור' יונתן וכברייתא דר"א והשתא אין מקום לכל מה שמקשה הרא"ש והרשב"א. גם מיושב שפי' קושית תו' דף ע"ח ע"ב בד"ה ר"י וכו'. וא"ת הא בבבלי פ"ק דב"מ מפורש דר"י אמר משום רבי ינאי דיש לה ד' אמות וי"ל משמיה דרבי ינאי קאמר ליה וליה לא ס"ל דהא בפרק קמא דבבא מציעא בירושלמי פליג ר"י וסובר במציאה אין לו ד' אמות ועיין מ"ש בסמוך בד"ה זו בגיטין. א"נ ד' אמות לאו דוקא דאל"כ צ"ל דהבבלי והירושלמי פליגי דהא לעיל בפרקין קאר"י משמיה דר' ינאי בפישוט ידים זהו קרוב לה. ועמ"ש לקמן בתוספות בד"ה רובה וכו' ומ"ש הרא"ש וכן מוכח מהא דאר"י לקמן היתה ידה עשויה קטפרס וכו' ופריך והא כי נפל לד"א דידיה נפל אלמא דקים ליה לש"ס דר"י אית ליה ד"א לענין גיטין ע"כ. וקשה אי בששניהן עומדים תוך ד"א של גט א"כ מאי פריך מד"א דבכה"ג אף ר"י מודה דאינה מגורשת אפי' מונח תוך ד"א שלה ואי בשאינו מונח תוך ד"א שלו אלא תוך ד"א שלה טפי ה"ל למפרך והא קרוב לה נפל כר"י דקיי"ל כוותיה ע"פ הדין ודוחק לומר דפליג שמואל אר"י (דלא כמסקנת הרא"ש) אלא ודאי ד"א דנקט לאו דוקא כיון דרוצה לפרוך מר"א דקאמר ד"א פריך נמי מד"א א"נ דוקא בכה"ג שכבר היה הגט בידה הוא דקמודה ר"י ד"א קונות אבל לא היה בידה בעינן שיהא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו. וכ"מ ברמב"ם פ"ה גבי שני גגין הסמוכי' שיהא קרוב לה בפישוט ידים וגבי קטפריס כתב ד"א והדברים ברורים באין גמגום. ולא פליגי הבבלי והירושלמי כלל. וזה כוונת הרמב"ם שכ' היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהא קרוב לה ספק מגורשת. ובסמוך מפרש איזו היא מחצה למחצה. והטעם דבעינן נטירה והא לאו נטירה גמורה היא. היה קרוב לה דהיינו כדי שתשוח ותטלנו דמדאורייתא מגורשת דודאי נטירה היא אלא רבנן החמירו משום חומרא דגט וכדאמר שמואל ואת לא תעביד עובדא וכו'. לפיכך הגט פסול מדרבנן עד שיגיע לידה. ושניהם יכולין לשמרו וכו' זהו מחצה למחצה. אתיא כבבלי ודלא כירוש' דמסיק בסמוך פישוט ידים לשניהם אר"י בקורבה הדבר תלוי ובבבלי אמרי' שניהם

יכולין לשמרו דהיינו פישוט ידים לשרהם כמ"ש זהו מחצה למחצה. ושאר דבריו ביארם הה"מ. וכל זה דלא כמ"ש הרשב"א והרא"ש והה"מ והר"ן וכל מעיין ישפוט בצדק דמקום הניחו לי לבאר כוונת הרי"ף והרמב"ם ועמש"ל פ"ו ה"ב בתו' בד"ה בחצר וכו':

כל הן דתנינן מגורשת ואינה מגורשת מזונות משלו. פירש"י כתובות דף צ"ז ע"ב בד"ה כדר"ז דאמר בעלה חייב במזונותיה ואשמועינן מתני'. דדוקא בחייו משום דמעוכבת להנשא בשבילו אבל לאחר מיתה דדלמא גירושין הוו ומספיקא לא מפקינן ממונא. וכתב תו' זו היא מילתא דפשיטא דמספק שמא מגורשת גמורה היתה לא תוציא מזונות מן היתומים ע"ש. ול"נ דהדין עם רש"י דודאי סד"א שיהא לה מזונות גם מן היתומים דמוקמינן לה אחזקתה שהיתה ומספיקא לא מפקינן לה מחזקתה כמ"ש בקונט' קמ"ל דמיתומים לית לה וא"ת א"כ דאית לה חזקה למה לא יהיה לה מזונות גם מיתומים וי"ל ליתומים נמי אית להו חזקה אוקי ממונא בחזקת מריה. אע"ג דחזקת אשת איש עדיפא מהך חזקה כדמשמע בבבלי כתובות פ"ק דף י"ב ע"ב. מ"מ הכא גבי יתומים כיון דאנן טענינן להו ה"ל כברי ושמא וברי וחזקה עדיף משמא וחזקה א"נ כיון דתקינו רבנן כל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לית לה מזונות שהרי אינה יכולה לישבע על הודאי:

הלכה ג

ר"ל בשם אבא כהן ברדלא קדם זכה וכו'. לעיל פ"ו ה"ב כתבתי בתו' בד"ה בחצר וכו' מאי איכא בין חצר לד"א ע"ש. ונראה ודאי לר"ל אין חילוק בין חצר לד"א וקטנה תרווייהו לית לה וגדולה תרווייה אית לה ור"י פליג וסובר ד"א תקנת חכמים היא בגט ובגדולה הוא דתקינו רבנן אבל לא בקטנה וקרא הנה בעניי וגו' מוקי ר"י כדר' אבין בסמוך וכן מפורש בבבלי ב"מ פ"ק דף י' אף לר"ל. אלא שהירושלמי נראה שחולק בזה וסובר לר"ל מדאורייתא קונות בכל מקום ור"י אפי' מדרבנן אינן קונות אלא בגט. וכן מפורש בירושלמי פ"ק דב"מ. ונראה דאפי' בגדולה סובר ר"י דאין לה ד"א אלא דוקא בפישוט ידים וכדאמר לעיל בשם ר' ינאי. וכ"ש לפמ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה שמואל וכו' אף הבבלי סובר כן אליבא דר"י לענין גיטין ע"ש:

מ"ט הנה בעניי וכו'. כתב הרא"פ פ"ד דפאה דר"ל דייק ליה מקושית ר' הושעיא וסובר דליכא למימר דקני בהגבהה דאין סברא שהגביה כל הרבבות האמורים ע"ש. ואין לשון הש"ס משמע כדבריו. ועוד מי לא עסקינן שאמר לעבדיו להגביה המציאה לזכותו אבל הא ליכא לשנויי דאמר קודם הגבהה לכשאגביהנה תיקדש נמצא בשעת ההקדש עני הוה דאין הקדשו כלום דכל מילי דהשתא לית ליה רשותא לאקדושי' כגון זה שאינו

שלו לקמיה נמי לא קדיש. וא"ת הא אמרינן בבבלי כתובות פ' אע"פ דף נ"ט ע"ב שדה הממושכנת ואומר לכשאפדנה ממך תקדוש קדשה הואיל ובידו לפדותה ה"נ הואיל ובידו להגביה יכול להקדיש' וי"ל דהתם מעיקרא היתה שלו ועכשיו הגוף שלו אלא שעחה היא ממושכנת ביד אחר הוא דמהני מה שבידו לפדותה אבל הכא מעולם לא היה שלו אינו יכול להקדישה. ותדע שהרי האומר לחבירו שדה זו לכשאקחנה ממך תיקדש לא קדשה וכמפורש שם בכתובות. ואמאי הא בידו הוא לקנותה אלא ודאי כיון שאין לו עכשיו שום חזקה בשדה זו אינו יכול להקדישה. ואע"פ שיש לחלק דהכא שאני דהפקר הוא ואין לשום אדם חלק בה הלכך יכול להקדישה משא"כ התם מ"מ כיון דקרא סתמא כתיב איש כי יקדיש ביתו בעינן שיהא ברשותו ולא מהני מה שהוא הפקר:

מה אנן קיימין וכו'. עיי' פי' בקונט'. אך בבבא מציעא פ"ק הגירסא התיבון והכתיב והנה בעניי הכינותי וגו' והיכי אם בנתונין תוך ידו עשיר הוא אי בשאינן נתונין תוך ידו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו הוי אומר בנתונין תוך ד"א שלו א"ר אבין וכו'. משמע דר' אושעיה לפרש דברי ר"ל בא:

תיפתר שלא אמר יזכו לי ד"א. נראה דהירושלמי לית ליה הא דמשני רב ששת פ"ק דב"מ דלא קאמר ר"ל אלא בסימטא אבל לא ברה"ר. והטעם כיון דמקרא הנה בעניי וכו' יליף ר"ל והתם בשעת מלחמה זכו בהו ורה"ר הוא דהוי ואפ"ה אמר ר"ל דזכו בהו מטעם ד"א אבל הבבלי סובר דבכל מקום מטעם תקנת רבנן הוא דהוה:

זו בגיטין משא"כ במתנה. וקשה א"כ מאי פריך בירושלמי בב"מ פ"ק אר' יוחנן דאמר אין ד"א קונות במציאה עד שתפול לידה ממתני' דקרוב לה מגורשת. הא בגיטין מודה ר"י דקונות. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה נשבר וכו'. גם קשיא מהא דלעיל דאר"א בשם ר' יוחנן בשם ר' ינאי בפישוט ידים זהו קרוב לה ש"מ דבגיטין קונה ולק"מ ממתני' רובא דר"י מה אם מציאה וכו'. כפי מה שהגהתי בקונ' כן היא הגהת הרמב"ן ומביאו בשיטה מקובצת בב"מ דף י'. והרא"פ כתב פ"ד דפאה רובא דר"י כלומר מדר"י יש הוכחה לומר בק"ו דבמציאה דעת אחרת זוכה ומדר"ל יש הוכחה דבמתנה אין דעת אחרת זוכה דאל"כ קשה הרי ר"י סובר דדעת אחרת עדיף מד"א במתנה וכן ר"ל סובר דד"א עדיף מד"א במציאה רובה כח וראיה. שאין זוכה בה מדעת אחרת הכי ס"ל אין אדם זוכה לחבירו במציאה ע"כ. ודברי' אלו אין להם שחר דבכולא תלמודא פי' רובה הוא לשון רבותא וכח וראיה קאמר לשון חיליה. גם מאי קאמר מדר"י יש הוכחה דבמציאה דעת אחרת זוכה. מי איכא במציאה דעת אחרת וכ"מ בבבלי ב"מ דף י'. ואין להאריך בתמיהת דבריו שכל רואיו יכיר בהם והעיקר כפירושי בקונט'. גם מ"ש שם בשיטה בשם הריטב"א ע"ש אינו

נכון. אבל בחי' הריטב"א הדברים מבוארים על נכון ע"ש. ועמש"ל בפרקין בתו' בד"ה שמואל וכו':

מעתה אפי' קרוב וכו'. בבבלי בסוגיין פריך נמי אר"י ממתני' ומשני הב"ע דא"ל זרוק לי חובי ותיפטר א"ה מאי למימרא לא צריכא דאמר זרוק לי חובי בתורת גיטין. וכתבותו' בד"ה אי הכי וכו' וא"ת אדרבה תיקשי ליה אמאי קרוב ללוה חייב הלוה וכו' וי"ל דמיירי מסתמא דמפרש לו שיזרוק למקום שיכול לשמרו ע"כ. אבל בסוגיין משמע דלא א"ל בפי' שיזרקנו לרשותו וכמ"ש בקונט' לכך נ"ל דניחא ליה למקשה לפרוך מדיוקא דרישא מלמפרך מסיפא. וכ"כ תו' בהרבה מקומות בש"ס. ואני תמה מהתי"ט שכ' בד"ה קרוב וכי' ובסיפא קשיא נמי דתנן חייב. והא פוטרו אלא גמרא דידן לא חש גם מסיפא ע"כ. איך לא ראה שתו' מקשים קושיא זו ומתירוצם נראה ראיה לדבריו דאם אינו אומר בפירוש זרוק לי לרשותי פטור. וכן מפורש בפסקי תו' א"ל מלוה ללוה זרוק לי חובי סתם לא נפטר עד שיגיע לידו או לתוך ד"א ע"כ. מיהו סברת הרשב"א נראה יותר דלא נימא דפליגי הבבלי והירושלמי בעיקר הדין ותרווייהו מודו דה"ל כאומר זרוק לי לרשותי. אך בין לתי' התו' בין לסברת הרשב"א קשיא מאי פריך מאי למימרא הא טובא קמ"ל דקרוב למלוה היינו רשותי' כיון דיכול לשמרו וי"ל דא"כ קשיא דר"י דאמר לגיטין אמרו ולא לדבר אחר. אלא דלפ"ז קשיא הירושלמי הא ממתני' שמעי' דלא כר' יוחנן וי"ל מודה ר"י דקרוב לו רשותי' הוא אלא דלא מהני אלא בגיטין אבל בשאר דברים עד שיגיע לידו וצ"ע:

נשבר הלבלר שנו. בפ"ק דב"מ גרסי' והתנינן קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה למחצה מגורשת ואינה מגורשת חזקיה אמר בשכר הלבלר היא מתניתא. ונראה דה"פ ודאי בזריקה זו אינה מגורשת דבעינן שיבא לידה ממש אלא אם זרקו קרוב לה אם הגביהו אח"כ ונתנו לידה מגורשת ואינו צריך ליתן שנית שכר סופר. ולא אמרי' מדזרקו בטולי בטליה כדאמרינן בבבלי פרק הניזקין דף נ"ה באומר כנסי שט"ח זה אם לא אמר תחלה לעדים שהוא גט אמרי' בטולי בטליה ע"ש. אבל קרוב לו אינה מגורשת דנראה שזרקו מידו ובטליה ומחצה על מחצה ספק. אבל אם לא חזר ונתנו לידה אינה מגורשת אפי' קרוב לה. והרא"פ פי' בזה בב"מ שם פי' זר וכבר השבתי עליו שם. אך קשה הא ודאי לא שייך הך קושי' הכא דהא אמרי' דמודה ר"י בגיטין וצ"ל דפליג חזקיה אדר' יסא ולכך לא הקש' ר"ז לר' יסא ממתני' דהכא ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה זו בגיטין וכו'. וא"ת עדיין תיקשי לן סיפא דמתני' דתנן היתה עומדת בראש הגג וזרק לה משהגיע לאויר הגג מגורשת אע"ג שנשרף אח"כ וכמ"ש בקונט' וי"ל דהתם איירי בגג דידה או דמשאיל לה

מקום הגט וקלוטה כמי שהונחה דמי ובזורק לרשותה כזורק לתוך ידה דמיא ולא אמרי' בטולי בטליה אבל בזרקו לרה"ר אמרי' בטולי בטליה וצ"ע:

גיטין מלמעלן וכו'. הרמב"ם כ' פ"ה מה"ג היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל בגג אחר סמוך לו אם יכולה לפשוט ידה וליטלו ה"ז מגורשת שאע"פ שדיורין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה. וכ' הרשב"א צ"ע חדא דגג של נכרי היאך קני לה ועוד דשיעור של פישוט ידים לא הוזכר בגמרא ע"ש. ול"נ כבר תירץ הרמב"ם קושיות אלו בדבריו שאין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה. ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה שמואל וכו' דגם בבבלי הוזכר פישוט ידים דר"י ושמואל הכי ס"ל. והא דא"ר יסא דלא דמיין וכו' היינו טעמא כדמסיק דבגיטין בנתינה ברשותה הדבר תלוי וכל שיכולה לשמרו כאלו נתנו בידה הוא. וא"ת בשבת פ' הזורק הלכה א' גרסי' ר' אבהו בשם ר"א בשם ר' יוחנן היה עומד ברה"ר וזרק למעלה מעשרה רואין שאם תפול אם נחה תוך ד"א פטור אם לאו חייב והתני שמואל מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע שאם תפול נחה תוך ד"א פטור ואם לאו חייב וכו'. שמעי' מהכא דר' יוחנן ושמואל תרווייהו סברי ד"א הוויין רשותו לענין שבת וי"ל התם לענין שיהא מעביר ד"א ברה"ר איתניי' אבל רשותו לא הוי עד כדי שישוח ויטלנו:

מתני' דר' וכו'. בבבלי בסוגיין כ' תו' בד"ה כמאן וכו' תימא דנקט ר' דלא אמר אלא ברה"י מקורה וכו' ונראה דהשתא ס"ד דטעמא דר' לאו משום קירוי אלא משום מחיצה וכו' ע"ש. והרשב"א מסיים בה אלא ודאי כר' אתיא וכו' דרך מחיצות ואי משום דר' בעי מקורה אמוראי נינהו וכו' ובירושלמי מצאתי דמקשי לה וכו' ע"ש וקשה הא בבבלי בסוגיין שמואל הוא דמוקי למתני' כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות וכו' ובבבלי בשבת פ"ק קאמר שמואל ר' ברה"י מקורה דוקא סובר קלוטה כמי שהונחה א"כ לדידיה קשיא מתני' וי"ל דהכי פריך כמאן כר' דכר"ע ורבנן ודחי לא אתיא כמ"ש תוס' וע"כ לומר דלר' לא בעינן מקורה וקשיא שמואל אדשמואל. ובשבת ר"פ הזורק בד"ה והוא וכו' הארכתי ע"ש:

הלכה ד

בש"א פוטר אדם את אשתו בגט ישן. עיי' בקונט'. וא"ת אמאי לא ניחוש שבא עליה מדלא נתנו לה עדיין נימא דנתברר לו הדבר שאין בה דבר ערוה ובא עליה ואח"כ מצא בה דבר ערוה ורוצה לגרשה וי"ל דכיון דחזינן דעכשיו רוצה לגרשה מסתמא הוא הדבר ערוה שמצא בה מתחלה ומזוהמת היא בעיניו וכולי האי לא חיישינן:

ואיזהו גט ישן כל שנתיחד עמה וכו'. כ' הרשב"א וק"ל לר"י דאמר לקמן ס"פ דבין לב"ש בין לב"ה לא ראוה שנבעלה א"צ גט שני א"כ נתיחד עמה אחר כתיבה אמאי פסול הא ודאי לא בא עליה ומאי גזירת גיטה קודם לבנה איכא וי"ל דהתם במגורשת גמורה מסתמא סנו אהדדי ומסתמא לא בא עליה אבל הכא דאכתי לא גירשה איכא למיחש שמא בא עליה ע"ש. ולפי גירסא דבסמוך מאחר שנתנו לה ודאי דקשיא מתני' לר' יוחנן. לכך נ"ל דמעיקרא ל"ק לר"י דהכא איירי בלכתחלה לגרשה בגט ישן ודאי דאיכא למיחש אבל התם איירי בדיעבד להצריכה גט שני בעינן שראוה שנבעלה:

וכולן אם נישאו לא תצאו. וקשה מאי וכולן הא לא קאי אלא אגט ישן וי"ל בגט ישן איכא טובא כגון פוטר אשתו בגט ישן או המשליש גט לאשתו על ג' חדשים המוזכר בבבלי פ"ב או שאמר ה"ז גיטיך אם אעבור מכנגד פניך ל' יום כדאיתא שם פ' מי שאחזו א"נ ה"ק כל מקום שחשו חכמים כגון הכא וכגון הנטען על השפחה בכולן לא תצא שלא להוציא לעז על בניה וכמפורש בירושלמי יבמות רפ"ב:

מאחר שנתנו לה. כ' הרמב"ם בפי' המשנה ואיזהו גט ישן שיכתוב לה הגט ואח"כ החזירה ונשאר הגט אצלו ואחר זמן כתיבת הגט ואחר שהחזיר' גרשה פעם שנית ונתן לה זה הגט בעצמו. וכ' התוי"ט לקושטא דמלתא כ' כן אע"פ שלכתחלה אין להתאחר בנתינה אם נתנו אח"כ כשר דקלא איתליה כדאשכחן בגיטין הבאין ממ"ה. ושמעינן מהכא דלא ס"ל כהרא"ש דאמר כל גט שלא נמסר ביומו לא נתכשר אלא ביומו דא"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש ע"כ. ותימא אדרבא מדברי הרמב"ם משמע דסובר כהרא"ש דאל"כ ל"ל למימר ואיחר זמן כתיבת הגט הא אפי' מוקדמים כשירים דקלא איתליהו. וצ"ל דאיחר הזמן אפי' לאחר נתינת הגט פעם שנית דאל"כ מאי מהני שאיחר הזמן. וא"ל א"כ מאי קאמרי ב"ה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה הא זמן הגט מאוחר הוא. דהרמב"ם מפרש כיון שהכל רואין שהגט ניתן קודם לזמן הכתוב בו יאמרו שניתן זמן רב קודם לבנה א"נ איכא דידע בגירושי הראשונים ואינו יודע בחזרה השנייה אבל בשאר מחזיר גרושה ליכא למיחש למידי דהא כשהיא אצלו ליכא למיחש למידי וכשגירשה רואין זמן הגט השני וממילא יודעין שהחזירה משא"כ כאן. ואי אפשר לפרש כפי' התוי"ט דמפרש ואחר לשון בתר הוא. דא"כ הוא מיותר דסתמא הכי הוא ועוד ה"ל למימר שיכתוב לה הגט ואחר זמנו החזירה וכו' א"ו כמ"ש ואפי' לפי' התוי"ט קשיא לי מאי סייעתא מייתי מהכא הא כ' הרא"ש דלכ"ע בשעת הדחק גט מוקדם כשר אפי' מידו לידה וכמ"ש הב"ש סי' קמ"ח ס"ק ה' ע"ש א"כ לכך סתם הרמב"ם וא"ל הא כ' הרמב"ם פ"ט מה"ג דגט ישן ע"י שליח בטל הוא לאו קושיא היא דהתם איירי שנתייחד עמה בין מסירתו

לשליח לנתינה דאמרי' בטוליי בטליה משא"כ הכא י"ל שנתנו לשליח אחר שנתייחד עמה דודאי כשר. וביותר אני תמה על התוי"ט שלא הרגיש בט"ס שבדברי הרמב"ם כיון שלא הזכיר הגירושין הראשונים מאי קאמר וגרשה שני'. אלא ודאי דגרסי' וגט ישן הוא שיתן לה הגט וכו'. וכ"מ במה שסיים ונתן לה זה הגט בעצמו. ומ"ש ונשאר הגט אצלו. היינו לאחר הנתינה הראשונה נשאר הגט אצלו ומזה נראה דגי' הרמב"ם במתני' כמ"ד מאחר שנתנו לה. ולא ראיתי להפוסקים שהזכירו דין זה של הנותן גט והחזירה אם מותר לגרשה בו שנית או דכשר בדיעבד או דפסול לגמרי. ולא דמי לשטר שנמחל שיעבודו. דהתם שיעבוד כתוב בו משא"כ בגט וראיתי לרשב"א שכ' לקמן פ' המגרש דף ע"ג ע"ב בד"ה כיצד וכו' כיון שקנאתו היא הורע כחו ואיך חוזר הוא ומגרש בו והא אין אשה מתגרשת שני פעמים בגט אחד ע"כ. לא ידעתי מנ"ל הא כשהיא חוזרת ומקניא ליה למה לא יגרשנה שנית בגט זה. ואפשר דקשיא ליה למה לא תנן התם יחזירנו לה ויעלנו ממנה. ודקדוק קלוש הוא. וצ"ע:

מסייעא לב"ה. וא"ת מאי סיועא איכא ממתני' הא מודו ב"ש דאי עבר וגירשה דהוה גט וי"ל סובר הש"ס כמ"ד דלב"ש אינו גט עד שימצא בה דבר ערוה. ועמ"ש סוף מכלתין בד"ה קריי' וכו':

הלכה ה

הולד ממזר מזה ומזה. פירשתי בקונט' אם החזירה הראשון וכו' הוי ממזר דרבנן וכן פירש"י ותו' כתבו כיון שגט גמור הוא מן התורה הראשון ממזר מדאורייתא הוא ומשני מדרבנן ע"ש. ונראה לר"י דאמר בגמרא שהולד ממזר מפני הסכנה ודאי דסובר כדעת תו'. אבל לר"ה בשם רב דאמר כל הדא פירקא דר"מ י"ל דסובר כיון דהגט בטל אפי' מדאורייתא לא הוי גט. אך קשה לר"י היה במערב וכתב במזרח מ"ט הולד ממזר וי"ל כיון דפוסל בשאר שטרות גזרו בגט דליהוי הולד ממזר. ודלא כמ"ש תוס' בד"ה כי יתביתו וכו'. מיהו קשה לר"י ליערבינהו וליתנינהו שינו שמו וכו' עם שינוי מלכות. ואפשר קסבר ר"י בשינוי שמו וכו' ממזר מדאורייתא הוא מהשני כיון שנשאת בגט פסול וכמ"ש הר"ן בפרקין. ועיין בתוי"ט:

הלכה ו

הא לצאת תצא. עיי' בקונט'. כ' תו' בד"ה נישאו וכו' פי' בקונט' נישאו גזרי' שמא יאמר חלץ זה וכי' וקשה א"כ מאי קאמר דמיחלפא וכו' כיון דהך גזרה גופא שייכא בה ועוד לא"ד נישאו וה"ה לזינו מאי ס"ד כיון דהאי גזרה דמיחלפא לא שייך אלא בנישאו ע"כ. וקושיא שניי' איני מבין הא עדיין לא ידעו מגזרה דמיחלפא. והרשב"א כ' קושיא זו בענין

אחר ונכונה היא וז"ל מאי קאמר נישאו וה"ה לזינו כיון דיש טעם טוב בנישאו דלא שייך בזינו דהא איכא לאותה גזרה עצמה דהוי באשה שהלך בעלה. והמהרש"א כ' למאי דמשני לא נישאו וה"ה לזינו ל"ק להו הכי דה"ק לא תדייק מיניה נשאו משום דמחלפא ולא זינו אלא ה"ה זינו ומטעם אחר כדר"ה אבל לא"ד איך בעי לסייעא מיניה ה"ה זינו כיון דטעמא דמיחלפא לא שייך בזינו ע"כ. ותימא הא מאן דסייעא מיניה לית ליה טעמא דמיחלפ' אלא ס"ל כטעמא דרב המנונא ומייתי שפיר סייעתא ממתני' והמתרץ הוא דחדית לן טעמא דמחלפא. ונראה דסובר רש"י לישנא קמא לית ליה גזרה דמיחלפא כיון דלא הזכיר דבר זה כלל לכך מפרש מעיקרא ס"ד זינו לא דדוקא נישאו דחמיר הוא דגזור שמא יאמרו וכו' אבל מדמסיק ה"ה לזינו סובר דגזרה שמא יאמרו וכו' שייך גם בזנות ולא"ד צ"ל מעיקרא ס"ד טעמא שמא יאמרו חלץ זה וכו' ולכך ה"ה זינו ומסיק גזרה שמא יאמרו חלץ וכו' ליכא למגזר כלל דנישואין דאילונית אית להו קלא אלא הטעם משום דמיחלפא וליכא למגזר אלא בנישואין אבל זינו לא דלית לה קלא ולא חשדי בחלוצה ולא מיחלפא כלל. ומ"ש תו' והרשב"א וע"ק אמאי לא דייק בהאשה רבה גבי א"ל מת בעליך וניסת ניסת אין זינתה לא ע"ש. תימא לי הא ודאי איצטריך לאשמועינן ניסת לרבותא דר"ש דפליג וסובר אפי' ניסת דטפי ה"ל למידק אפ"ה אם הוא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו. ומעתה מה שפירשתי בקונ' היינו לפי מה שהבינו תוס' בפירש"י אבל לפמ"ש תרי מילי נינהו או דטעמא משום גזרה שמא יאמרו חלץ זה וכו' או דמיחלפא. אך קשה לי לפירש"י משמע דלרב המנונא נמי מדרבנן הוי ממזר משום גזרה ובסוטה בבבלי משמע דמדאורייתא הוי ממזר מדמתנה עלה. ודוחק לומר דאף על איסורא דרבנן מתנה. וע"ק לי בסוגית הבבלי ל"ל למימר דלכך נקט נישאו משום דלישנא מעליא הוא לימא משום דבעי למיתני וכל הדרכים התנו בה ובזנות לא שייכא י"ג דרכים אלו דלא מצי למתני אין לה פירות ושארי דברים המוזכרים ברישא וצ"ע ועמ"ש ביבמות פ"י ה"ג בתו' בד"ה מתני' וכו':

הלכה ז

מה אנן קיימין וכו'. כ' בס' הון עשיר אם בשטעה פי' ידענו בבירור שהסופר טעה אף ר"א מודה דתצא מזה ומזה דרגלים לדבר אם בשלא טעה אף רבנן מודו דחיישינן לקנוני' וכו' ותמהני מהר"ב ושאר הפוסקים דלא חשו לחילוק זה ע"ש. ולא ראה שהרשב"א בחי' מביא דברי הירוש' אלו. ול"נ דהבבלי חולק דמסיק פ"ב דמכלתין דף י"ט ע"ב הני תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למקריי' א"כ רגלים לדבר דקראו תחלה וניתן הגט כראוי והיינו כתירוצא קמא בכתבו תו' שם בד"ה צריכי וכו' דאי לא קרייה אם ניסת לא תצא

וזהי דעת הפוסקים דהכא כר"א קיי"ל ולדידיה ליכא נפקותא. אבל הרשב"א דאית ליה כתי' בתרא שכ' תו' דמתני' איירי בדעיילי' לבי ידיה ע"ש אין כל כך רגלים לדבר הלכך מביא דברי הירושלמי ונכון הוא:

מתני' מסייעא לר"ז וכו'. עיי' פי' בקונט'. בבבלי גרסי' רב אדא בר אהבה אמר לא נישאת זהו לאלתר נישאת זהו לאחר זמן וכ' תוס' וא"ת לראב"א מה קנוניא שייך כיון דנישא לשני לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה וי"ל פעמים שאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא ע"כ לפי תירוץ זה ליכא סייעתא כלל ממתני' לר"ז. מיהו תירוצם זה נראה דוחק. ובעיקר קושיית' נ"ל דודאי אין כאן קנוניא דנישואין אלא שהקנוניא על הלקוחות שלקחו ממנה שדות מזמן הגט עד עכשיו שהרי הוא אומר שעדיין אשתו היא. וזהו כוונת רש"י. וכה"ג אמרו בבבלי פ"ק דב"מ. אלא דלפ"ז קשיא מאי סייעתא מייתי לר"ז ממתני' ונראה דדייק מדקאמר לאבד זכותו ולא קאמר לא כל הימנו לאסרה על בעלה וכן הוא לשון הברייתא בבבלי פ"ב דף י"ט אלא בשנתארסה איירי שאין לו בה אלא זכות. והרשב"א כ' מסתברא הא דראב"א כל שלא נשאת לאו דוקא אלא ה"ה נתארסה דהא ממתני' דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני מסייעא ליה ולהאי טעמא אפי' נתארסה כן כדאיתא בירושלמי ע"כ. וקשה כיון דפליגי בה בירו' ואיכא מ"ד נשאת דוקא א"כ למה נאמר נישאת דקאמר ראב"א לאו דוקא. ואי משום דמייתי סייעתא ממתני' בבבלי ובירושלמי נהפוך הוא דבירו' סובר דוקא נתארסה אבל נשואה לא כמ"ש בקונט'. ואף לפי' שכתבתי בסמוך מ"מ לא דמיין הראיות להדדי. ואפשר דהרשב"א מפרש ראיית הירוש' מדתלי הטעם בזכות השני אין לחלק בין ארוסה לנשואה. ונ"ל ראיה לדבריו דטפי מסתבר דברי ר"א בארוסה מבנשואה דהא איכא למיחש נמי לקנוניא שרוצה להחזירה וכמ"ש לעיל:

הלכה ח

אין בה משום יחוס כהונה. עיי' פי' בקונט'. וקשה תרתי ל"ל כיון דמיוחסין מותרין בה פשיטא שאין ב"ד מרחיקין אותה לכך נראה דה"ג אין בה אלא משום ייחוס כהונה וכו' וכ"ה ביבמות דף ל"ה ע"א ע"ש וה"פ כהנים מיוחסים מדקדקים ונוהגים סלסול בעצמן שלא לנשאה אבל הב"ד אין פוסלין אותה משום זה דגיטא לאו גיטא הוא:

המסולדת בבנה. בבבלי יבמות דף ע"ו גרסי' א"ר הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה ופירש"י המסוללות דרך תשמיש זכר ונקבה משפשפות נקבתן זה לזה וכן הסוללת בבנה קטן דסנהדרין. וקשה הא בסנהדרין דף ס"ט גרסי' המסוללת בבנה קטן והערה בה בש"א פסלה וב"ה מכשירין. מדקתני והערה בה משמע דמעיקרא לא היא דרך

תשמיש אלא פריצות בעלמא. ואפשר לפרש דגם כוונת רש"י כן הוא שהיא הפריצות דרך תשמיש. מיהו פי' ריב"ן דמייתי תו' שם ביבמות קשה דודאי גבי המסוללת בבנה קטן לא איירי בענין ש"ז דהא עדיין לא הערה בה. ורש"י פי' שם בסנהדרין ופסלה מן הכהונה משויא לה זונה דהעראה כגמר ביאה ומיהו מיתה לא מיחייבי כגון שלא התרו בהן וקשה לפי' א"כ ה"ל לפלוגי אכל הני דתנן במתני' דנדה פ' יוצא דופן בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו קנאה וכו' ולמה פליגי גבי פסול כהונה דוקא ונ"ל אף ב"ש דפסלי אינו אלא מדרבנן ומשום יחוס כהונה והא דילפי מדורות הראשונים כמפורש שם בגמרא אינו אלא אסמכתא בעלמא דע"י נס ילדו בפחות. ותדע דמסיק דבצלאל הוי בן י"ג שנה מדקרי ליה איש וקשה הא בדורות הראשונים אפי' בפחות מזה יש לקרות איש שהרי ילדו קודם ט' אלא ודאי שאין ראיה מנידה זו כיון דהי' ע"פ נס ותו' כ' שם ע"א בד"ה בידוע וכו' דבגמרין משמע דאין גדלות פחות מי"ג ע"ש ולפמ"ש לק"מ. ותירוצם דחוק. וע"ש במהרש"א. ודוחק לפרש דבדי תו' בפירושו דקאמרי דאפי' כי אזלא בתר דורי' דהשתא וכו'. משמע דהדבר ספק והדרא קושיתי לדוכתא וצ"ע:

הלכה ט

כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכו'. בבבלי גרסי' מ"ט דגט קרח גזרה משום כולכם. בקונט' פירשתי דחיישינן שמא אמר הבעל כלכם חתומו וכו' וכן פירש"י. אבל הרמב"ם בפי' המשלה פי' דגזרינן שיחשוב החושב כי היכי דהכא כשר בשנחסרו קצת קשרי' ה"ה באומר כולכם חתומו וחתמו מקצתם כשר ע"ש. ותימא א"כ הרחיק העדים מן השטר שורה אמאי כשר כדתניא ב"ב דף קס"ב ע"ב נגזור משום כולכם שיטעה לומר כי היכי דהכא כשר אף דחסר אחד מהעדים אף בכולכם כשר אם לא חתמו אלא קצתם. מאי קאמרת שהניחוהו לכבוד של העד הזקן שהיה לו לחתום קודם העד השני ה"נ נימא שרצו לחתום שם עד ולא מצאו. בשלמא לפירש"י ניחא דהכא דעביד קשרים רבים אמרי' מסתמא היו שם עדים כמספר הקשרים וא"ל לחתום וחיישי' דלמא אמר כולכם חתומו משא"כ בשטר דאיהו לא קעביד מידי אלא העדים הרחיקו לא חיישי' דאמר כולכם. ואפשר לדחוק דקסבר הרמב"ם שדרך העדים להרחיק שטה מן הכתב שאינן יכולים לאמן ידיהם כל כך כדאמרי' בבבלי ב"ב דף קס"א אין למידין משיטה האחרונה שאין דרך העדים לסמוך חתימתן:

ב"ש דאינון אמרין לא יגרש וכו' אינון דאמרין מזוהמת היא מלפניו וכו'. וא"ת הא אמרי' נקמן סוף מכלתין כי מצא בה ערות דבר בא ללמד דאפי' היוצאת משום דבר אחר אסורה. הרי דמודים ב"ש דיש שמגרשה משום דבר אחר א"כ פעמים שאינה מזוהמת

בעיניו וי"ל דסוגיין אתיא כרב שילא דאמר התם לב"ש דאינה מתגרשת אלא משום דבר ערוה וכמ"ש שם. א"נ י"ל כיון דרוב פעמים אינה מתגרשת אלא משום דבר ערוה לא חיישינן לשמא בעל א"נ אף מאן דפליג התם ארב שיצא סובר נמי דאינה מתגרשת אלא משום דבר כיעור כגון יוצאת וראשה פרוע וכו' וכיון שכן מזוהמת היא בעיניו. ועמ"ש לעיל בפרקין בתו' בד"ה בש"א וכו'. והרשב"א כתב הא דקאמר ר"י דב"ש סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דוקא הכא דודאי מצא בה ערות דבר דלטעמייהו אזלי לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ומזוהמת היא בפניו ואינו מחזירה אלא בעילת זנות הוא דקעביד ולא לשם קידושין אבל בשאר כל הנשים מודי ב"ש אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ע"ש. ותימא אחרי שאנו רואין שבעלה ודאי אין סברא לומר שמזוהמת היא בפניו ואמרי' לשם קידושין בעל. וכן נראה מלשון הגמרא דקאמר מזוהמת היא מלפניו ואינו חשוד עליה. וע"ק הא בבבלי מסיק סוף מכלתין לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מאי דעבד עבד. א"כ ודאי דלית ליה לבבלי טעמא דב"ש משום דמזוהמת היא בפניו דהא איכא מאן דמגרש בלא ערות דבר ואיך קאמרי כללא דלעולם א"צ גט שני ועוד הא דאמרי ב"ש לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ודאי בדליכא עדים איירי דאל"כ לב"ש לעולם אין לגרושה כתובה וזה דוחק דפליגי ב"ש אכמה משניות ולא הוזכר דבר זה בתלמוד. א"כ י"ל מדבעל מסתמא נודע לו שטעה ובעל לשם קידושין וזה מסתבר טפי דלא נימא דרשע הוא ובעל סוטה האסורה לו. ולפי סברא זו אין מקום לומר דהכא אמרי' אדם עושה בעילתו בעילת זנות כיון דע"פ רוב משום דבר ערוה מגרש והתם ודאי בעילת זנות היא הלכך גם בגירשה בלא ערוה אמרי' אדם עושה בעילתו בעילת זנות. דהא בהיפך הוא דבגירשה בלא ערוה יש לנו לומר דלשם קידושין בעל וכמ"ש וכ"נ מדברי הרשב"א שכ' דף ע"ט בד"ה מתני' וכו' ולמאי דאוקימנא מתני' לקמן בשלא ראו שנבעלה מתני' דהכא אתיא שפיר ב"ש לטעמייהו וכו' כדאי' בירוש' וכו' ע"ש. הרי דוקא בשלא ראוהו שנבעלה היא דשייך לומר מזוהמת היא בעיניו אבל בשנבעלה ליכא למימר הכי. וצ"ע:

החולץ ליבמתו וכו'. כתב הרשב"א בתשו' סי' ר"ט כיון דמייתי הכא חולץ ליבמתו וכו' וקאמר ארוסה שביהודה הרי היא כנשואה משום דגייסי אהדדי משמע נמי החולץ דכוותה אי לא גייסי ה"ה כארוסה ואי גייסי כארוסה שביהודה ה"ה כנשואה הלכך לאחר חליצה אסורה לדור עמו ולאכול עמו על שלחנו ואם אכלה עמו על שלחנו בעוד בעלה בחיים ה"ל גייסי אהדדי ע"ש וכ"כ בש"ע א"ע סי' קי"ט. וקשה הא בירושלמי לא נזכר כלל לחלק בין גייסי ללא גייסי אלא לענין נשואין. וקמ"ל שאין המאמר עושה כנשואה לאסור אותה ואס"ד דבגייסי הדבר תלוי לא היה לאסור אפי' למ"ד מאמר קונה קנין גמור.

ובבבלי בסוגיין קאמר סתמא ארוסה אין לבה גם בה. משמע בכל ארוסה לא מצרכי ב"ה גט שני דכל שאינה נשואה לו א"צ גט שני. והא דאמרי' בבבלי פ"ב דכתובות בארוס וארוסתו דמוקי רבא שלוחא ביניייהו משום דגייסי בהדדי שמכירין רמיזותיו וקריצותיו. היינו לחומרא בעלמא דכיון דחזינן דגייסי כל כך יש לנו לחוש שנעשה מעשה אישות משא"כ בחלוצה. ועיי' בתשו' מהר"ה פאדו' סי' י"ז ותשובת משאת בנימן סי' קי"א:

הלכה י

מקושר עדיו לארכו. בבבלי ב"ב דף ק"ס גרסי' אר"י בר אבא אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ. והא דלא גרס בסוגי' מבחוץ דמלתא דפשיטא היא דהא תנן במתני' פ' ג"פ מקושר עדיו מאחריו. ותו' כ' שם דאי נא אמר מבחוץ סד"א אחורי הכתב היינו למעלה מן הכתב שאינו למטה כשאר חתימות ע"ש. וקשה הא ע"כ אחורי הכתב דקאמר ר"י אין פי' כאחוריו דמתני' דא"כ ל"ל להזכיר אחורי כתב כלל הא מתני' היא. ומקושר מאחוריו אלא ודאי אחורי הכתב אמבחוץ קאי וא"ל דסד"א מאחוריו דתנן במתני' היינו מי הצדדין וקמ"ל ר"י שיהיה אחורי הכתב למעלה דוקא דאין סברא לקרות מן הצדדין מאחוריו. וע"ק ליתני מבחוץ כנגד הכתב וליכא למימר דה"א לצדדין כמ"ש תו' דהא במתני' תנן מאחוריו ממילא שמעינן מבחוץ ממש קאמר. ובקונט' פירשתי שהעדים חותמין כנגד שיטה אחרונה מלמטה למעלה וכ"פ הרשב"ם דף קס"א ע"ש. ותו' כ' דף ק"ס ע"א בד"ה מקושר וכו' ותימא לר"י דאמר מלמטה למעלה חתמו וכו' ניחוש דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי דסתם שטר יש לו גליון מן הצד וכו' וא"כ היכי כשר שטר מקושר וכו' ע"ש. וקשה כיון שהעדים חותמין כנגד שיטה האחרונה א"כ לא מצי למכתב ע"ג העדים דהא איכא היכירא בצד שלאחריו שכתובה שיטה האחרונה. ואפשר לו' דקשיא להו דלמא עושה צד השני שחור וליכא היכירא שהיה כתוב שם שיטה האחרונה אלא דקשיא לי מאי פריך לר"ה דלמא זייף וכתב מאי דבעי הא יכול לעשות שחור וי"ל ודאי בעשיית צד השני שחור אין כאן היכירא אבל יכול לכתוב שטר עליו כמ"ש תוספות שם:

בין קשר לקשר וכו'. בבבלי שם גרסי' רב הונא אמר בין קשר לקשר וכו' א"ל רמי בר חמא לר"ח לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קס"ד בין קשר לקשר מגואי והא האי מקושר דאתי לקמי' דר' וכו'. וכ' תוס' ואע"ג דתנן מקושר עדיו מאחריו י"ל שפיר קרי מאחריו בין שיטה לשיטה לפי שאין העד אחורי השיטה שתחתיו והרשב"א כתב דניחא ליה לאקשויי מדר' דחזי מעשה דאלו במקושר לא בקיאי וכו'. הנה תי' הרשב"א דחוק דהא ודאי ר"ה דפליג בדין מקושר ודאי דהוי בקי בו. ותי' תוס' קשה דודאי אין לקרותו מאחוריו אלא מלפניו ועוד העד התחתון הוא חתום אחר כל השטר א"כ אין חילוק בין

פשוט למקושר ומתני' משמע מאחוריו הוא ההיפך מתוכו לכך נ"ל דמפרש מקושר כפי' הרמב"ם בב"ב שם בפי' המשנה שהמקושר הם כאותו כלי' מקופלי' העשוי' מקלף לנשב בהם להסיר הזבובים. וקס"ד שהמקום החלק הוא בראש. וקופל עליו מקום הכתיבה. וחתימה הוא על החלק מאחורי הכתיבה דהיינו ראש אותיות החתימה נגד ראש אותיות הכתיבה ולכך קרי ליה מאחוריו ולעולם בפנים הן חותמין ופריך ליה מדר' שהרי החלק שבפנים ודאי הוא מקושר וה"ל למימר אין עדים בזה. ושני ליה מאבראי חותמין ר"ל שכותב הכל כמו גט פשוט ועושה בו כמה כפלים ואין שם חלק כלל בפני' אלא כשכופלו ומקשר הכפל חותם העד על החלק מבחוץ וכן בכל כפל וכפל וכן מבואר מפי' הרמב"ם בפרקין. ומעתה מ"ש תוס' בב"ב דף ק"ס ע"א בד"ה פשוט וכו' ותימא למ"ד בין קשר לקשר קס"ד מגוואי ואם אין בו חלק האיך יחתמו ע"ש שדחקו לתרץ. ולפמ"ש לק"מ. וראיה לדברינו מהא דארחב"ג מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם אין בו חלק האיך יכול לעשותו פשוט וכ"כ תו' שם בד"ה הנ"ל. וא"ת למאי דס"ד מגוואי הן חותמין ויש בו חלק תקשי ליה הא דרחב"ג וי"ל דס"ד בהא פליגי רבנן ורחב"ג איך עושין מקושר דלרבנן יש בו חלק ולרחב"ג אין בו חלק והשתא דברי רבנן אינן חסרין ממתני' ועיין בחי' רשב"א שם. ומסיק דבהא לא פליגי דלכ"ע אין בו חלק אלא פליגי אי קיי' דברי המשלח או לא כמפו' שם דף קס"ה ע"ש ברשב"א:

ובלבד מלמעלן. עיי' בקונט'. ללישנא קמא קשה לפי' הרמב"ם שכתבתי בסמוך מאי זיופא שייך הכא הא אין שם שום חלק וי"ל אם לא יקבעו מקום יש לחוש שמא יחתום זה למטה בסוף קשר ראשון וזה בתחלת קשר שני ויהיו שני עדים סמוכים ויטייט משכנגדו ויכתוב ע"ג העדים מאי דבעי. אך קשה אם ניחוש לזה מאי הועילו בקביעות מקום העדים הא תניא בבבלי ב"ב דף קסב ע"ב היו ד' או ה' עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר. וכ"כ כל הפוסקים ולדברי הכל אם אחד מן הראשונים קרוב או פסול כשר. א"כ עדיין יש לחוש שיפשיטנו ויטייט מקום הכתב ויכתוב ע"ג מאי דבעי. ואי משום שהעדים רחוקים זה מזה ימלאנו בקרובים או בפסולים ויקיים השטר משני עדים כשרים החתומים עליו וע"כ לומר דמטייט ליה מבחוץ חוץ מחתימת העדים וכמ"ש תוס' ר"פ ג"פ בד"ה מקושר ע"ש א"כ אין צורך לקביעת מקום לפי' הרמב"ם הלכך נראה דמפרש הירושלמי כלישנא בתרא. ועיי' בחי' הרשב"א פ' ג"פ דף קס"ב ע"ב בד"ה מילאהו בקרובים ובתו' פ"ב:

לית בה תצא. נראה דאכולא פירקא קאי דבכל הפסולים מדרבנן והולד כשר לרבנן ואם ניסת אפי' אין לה בני' לא תצא. דאי ס"ד דקסבר ר"י באין לה בנים תצא למה קאמר סתמא

לית בה תצא דמשמע מפורש דקסבר לעולם לא תצא. וסברא לומר דאכולא פרקין קאי דאין לחלק בין פסולי דרבנן. ובבבלי לקמן דף פ"ו קאר"י לעולם לא תצא וכ' הרשב"א בשם הרמב"ן דלא אר"י אלא בהני תלת דמתני' דהתם. ומסוגיין מבואר דבכל פסולי דרבנן קאר"י. והיינו כדעת רבי' האי שכ' הרשב"א שם ע"ש:

מתני' במחוסר עד אחד וכו'. עיי' פי' בקונ'. ולפום סוגיא דבבלי נראה דה"פ כי פלוגי בן ננס ור"ע בשאין שם קרח אלא קשר אחד דלא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא. ובלבד וכו' וכי פליגי דוקא בשטר שיש בו יותר מג' קשרים אבל אם אין שם אלא ג' קשרים לדברי הכל צריך שיהא המילוי ע"י קרוב דוקא ולא ע"י פסול. וה"ג שנים למעלן פסול וכו' וה"ק וצריך שלא ימלא בפסול אחד משני קשרים העליונים אבל למלאות בפסול אחד מהקשרים מן קשר השלישי ולמטה כשר. עד כדון ברצופין. הא דקאר"י במחוסר עד אחד אבל שני קרובים פסולים למלאות דוקא שלא יהיו שני קרובים רצופין זה תחת זה דחיישינן שיקיים השטר בעדותן של אלו אבל אם היו החתימות בסירוגין וכשרים ביניהם דלעולם אין שני קרובים סמוכים זה לזה לא חיישינן שמא יקיימנו באלו דניכר קצת שיש ערמה בדבר או אפי' מסורגין לא. כיי דמר וכו' וכאן כן וה"נ כשר. וזה דלא כמסקנת הבבלי בפרקין:

אבל אם קושר ג' הראשונים וכו'. מהכא משמע שאין מקיימין גט מקושר אלא מג' הראשונים הלכך כל שג' הראשונים כשרים תו ליכא למיחש למידי. אך קשה מאי נ"מ אם קשר כל הקשרים או שקשר ג' מתחלה הא לעולם כל שהראשונים כשרים ליכא למיחש למידי וי"ל כשכבר קשר כולהם כל העדים החתומים על הקשרים שוים וכל שיש.. בהם פסולים פסול הגט משא"כ כשלא קשר אלא ג' קשרים וחתם עליהם כשרים כבר ייצא הגט בכשרות ושוב אינו נפסל במילוי הפסולים. ולא חיישי' שמא יקיים השטר מהם דהא אין מקיימין אלא מג' הראשונים:

מה אנן קיימין וכו'. כתב הרשב"א בתי' ר"פ ג"פ הא דתנן פשוט שכתבו עדיו מאחריו היינו שעשאו כפשוט וחתם עדיו למטה כדינו ולרבות בעדים החתי' עדים מאחוריו פסול וכו' ומן הירוש' למדחי' דגרסי' התם מה אנן קיימין וכו' וה"פ ואי בשקשרו וחתמו מבחוץ כל עמא מודו שאינו יכול לעשותו פשוט אגב אחריני נקט לה דאלו מתני' מתוכו אלא כי אירי מתני' בשקשרו וחתמו מתוכו ומאחוריו וסברי רבנן אינו רשאי לעשותו פשוט דמקושר זמנו קודם שנה אחת ע"ש. וקשה א"כ פשוט שכתב עדיו מתוכו ומאחוריו למה פסול הלא יכול לטייט הצד שאחוריו ותו ליכא פיסול ולמה פליג רחב"ג במקושר שכתבו עדיו מתוכו מפני שיכול לעשותו פשוט וסובר דלאי קפידא היא לו

ולא פליג בפשוט שכתבו עדיו מאחוריו מפני שיכול לטייטו. גם גירסא שלפנינו מורה היפך מדבריו דגרסי' אלא כן נן קיימין בשקשרו מבפנים אחר כך חתמו מבחוץ ולא אמר בשקשרו וחתמו מבפנים אלא בשלא חתמו מבפנים איירי. והרב ז"ל הוסיף תיבת וחתמו כדי לפרשו לפי ענינו. ול"נ שגירסא שלפנינו עיקר וה"פ שקשרו מבפנים היינו שכפל כל השטר שהחלק שבפנים שהוא למטה מהשטר היפך לאחוריו וכפלו על אחורי השטר והתחיל לקשר ממטה למעלה נמצא שהקשר הוא מבפנים וחתם העד הראשון מבחוץ על החלק הראשון שהוא סמך להשטר והקשרים קצרים שאין בין חתימת העד הראשון והשני שני שיטין והשתא כשפושטין הקשרים הרי העדים החתומים על השטר הן ככל עדות החתומים מתוכו ורבנן סברי שאינו יכול לעשותו פשוט מפני שגופו של שטר מוכיח עליו וכדמסיק. והשתא פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ממש ודאי דפסול לכ"ע ודברים ברורים הם ועולים כהוגן לפי הפי' שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם בגט מקושר:

אפי' תימר וכו'. עיין פי' בקונט' והוא מדברי הרמב"ן בתי' ר"פ ג"פ. וסיים שם הא למדנו שאין שריר וקיים מעכב בגט פשוט וכיון שכן אין למדין משטה אחרונה אפי' כתוב בו ש"ו ונתבטל מנהגינו לקיים מחקי' ותלויות בשיטה אחרונה מאחר שמנהגנו לכתוב בכל שטרות שריר וקיים ופוסלין שטר שאין בו ש"ו. והדבר נראה אף לבבלי מדפריך בגיטין והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ומפרקינן בדמיהדר אלמא ליכא תקנתא לאכשורה שיטה אחרונה ועוד דלא מקשינן והא בעי' דכתיב ביה ש"ו אלמא בלא"ה כשר ע"כ. וקשה לפי' בקונט' ר' אבין ור' אחא אמרי חדא ולא הוסיף ר' אחא כלום. ולמה לא פי' דגם ר' אבין לתרץ תשובת ר' על רחב"ג קאי דכיון דטופס הפשוט נמי כן הוא לכתוב בו ש"ו א"כ ליכא הוכחה מגוף הגט שהוא מקושר. וע"ק פשטא דשמעתתא משמע דכולא שינוייא לתרץ קושית הש"ס מברייתא ארב הונא אבל לא להשיב על דברי ר' דאל"כ ה"ל לאקשויי מברייתא אדברי ר' תו לפרשם בענין אחר. לכך נראה ברייתא דתני טופס שטרות כן הוא ל"ק לר' דברייתא איתנייי לאחר ר' שכבר תיקנו טופס שטרות אפי' פשוטי' לכתוב בהן ש"ו או מקבל עלי אלא ברייתא לר"ה קשיא דאיהו במקוש' דוקא קאמר אין העדים חותמין עד שיקראו בו מקבל עלי ובברייתא תניא טופס שטרות כן וס"ד אפי' בפשוטים ור"ה בתרא הוא ומשני ר' מנא ברייתא נמי במקושר ור' אבין משני ברייתא איירי לכתחלה וכיון דבדיעבד אינו מעכב אין למידין משיטה אחרונה אבל במקושר מעכב אף השתא הלכך לא חיישי' שמא זייף וכדשני לעיל בסוגיין ור' אחא נמי לתרוצי ברייתא קאתי דאיירי באתרא דנהיגי להוסיף על ההלכה וכותבין בכל השטרות ש"ו ופסלי כל שטר שאין בו ש"ו כמו דנהיגי במקצת מקומות לפסול פשוט

שאין בו ג' עדים ורב הונא בכל המקומות איירי דבמקושר צריך שיכתוב ש"ו מדינא כתקנת חכמים. ולפ"ז יש ראיה בהיפך דבמקומות דנהיגי למכתב ש"ו השטר פסול אם לא כתב בו ש"ו. והשתא אנן שכותבין בכל השטרות ופסול אם לא כתב בו ש"ו כהך ברייתא דתני טופס הגט כן הוא למידין משטה אחרונה ואין זה מדעת הסופרים לחוד כמ"ש הרמב"ן שם. ומ"ש מההיא דגיטין אלמא ליכא תקנתא לאכשורי לשיטה אחרונה. תימא גדולה היא הא כ' הרשב"א בחי' פ"ק דמכילתין דף י' בד"ה והא וכו' בשם הרמב"ן דקושית הש"ס לפסול כל השטר כיון דדרך שטרותיהן להרחיק טוכא ואפשר שהוסיף כמה שיטין אא"כ החזיר מענינו של שטר בשטה אחרונה שנראה כסוף השטר וכ"כ הר"ן. והא ודאי דאין כותבין העכו"ם בשטרותיהן שריר וקיים ואם מנהגם לכתוב ענין הדומה לזה בסוף כל שטרותיהם והשטר פסול בלא"ה פשיטא דכשר כמו שריר וקיים. ומש"ע ועוד דלא מקשינן והא בעינן דכתיב ביה ש"ו וכו'. דלא תיקנו ש"ו אלא בשטרות ישראל כדי ללמוד גם משיטה אחרונה אבל בשטרותיהן לא תיקנו ואי לא כתיב ביה ש"ו אין למדין משיטה אחרונה אבל כל השטר כשר וכיון דמוקי ליה במהדר תו לא צריך ש"ו:

הדרן עלך פרק הזורק

פרק ט

הלכה א

ויצאה מביתו וכו'. אפי' לא התירה אלא לאדם אחד. וקשה הא אמרי' ביבמות דף ל"ה זמנין שאין קידושין תופסין בכל העריות ר' תנחומא בשם ר"ה ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ומה ת"ל אחר פרט לפ' עריות. הרי דאיצטרך אחר לדרשא אחרינא וי"ל קסבר ר' אילא הא דאין קידושין תופסין בעריות יליף מהיקישא דכתיב כל אשר יעשה מכל תועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות לאחות אשה כמפורש בקידושין בבלי דף ס"ז. ועיי' מ"ש בתוס' ביבמות שם:

הקיש הווייתה וכו'. בקונט' הגהתי. אך עדיין קשה הא אמרי' בבבלי בסוגיין דאף בהווייה מיבעיא ליה אי קונה אם קידשה חוץ מפלוני ופשיט דמקשינן הוי' ליציאה א"כ איך נאמר דילפי' יציאה מהווי' וצ"ל דה"פ מקיש קודמי הויה הראשונה ליציאה שהיא קודמי הוי' שניה וכ"ה בבבלי בפרקין. אלא דלשון הש"ס לא משמע כן. לכך נראה דגרסי' הקיש יציאתה למיתה מה המיתה אין לה הויה אצל אחר אף יציאתה אין לה הויה אצל אחר וה"פ כתיב וכתב לה ספר כריתות ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון וגו'

מקיש יציאה למיתה מה מיתה לא נשאר אצלה שום הויה אצל אדם אחר כך גט אינו כשר אע"כ לא נשאר אצלה שום הויה ואיסור קידושין דבעל אצל אדם אחר. ובבבלי בסוגיין גרסי' מ"ט דר"א א"ר ינאי משום זקן אחד ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר אפי' לא התירה אלא לאדם אחד ר' יוחנן אמר ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני. ונראה ר' יוחנן ור' ינאי אית להו דבר אחד דקשיא לר' ינאי קושית הש"ס ה"ל לפלוגי בכה"ג במתני' וכמ"ש בקונט' וצריכין לומר דיליף ממיתה דמתיר' ומחצה ובעינן כמיתה ממש דמתרת לרוב העולם אף גט כן הוא וכ"ת א"כ והיתה לאיש אחר ל"ל י"ל איצטרך דלא נידרוש היקישא דמיתה כרבנן כדמסיק ורבנן דרשי לאיש אחר אין זה בן זוגו של ראשון זה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה וכ"ה בבבלי סוף פרקין. ועמ"ש בתו' בסמוך. ור' יוחנן קאמר דמאשה גרושה מאישה יליף ר"א דסברא הוא למדרש לאיש אחר כדר' ינאי אלא דלפ"ז ה"א אפי' לא התירה אלא לאיש אחד לכך איצטריך היקישא דמיתה וכמ"ש דאי לאו קרא דגרושה מאישה ס"ד למידרש היקישא דמיתה כרבנן דבעינן בגט שלא יהא לה הויה אצל אחר דומיא דמיתה. ועמ"ש לקמן בסוגיין בתו' בד"ה אף וכו'. ומעתה מ"ש תו' בבבלי דף פ"ג ע"ב בד"ה רבא וכו' א"כ תיקשי לר"י דפליג לעיל אר' ינאי ע"כ ל"ק כלל דאף ר' יוחנן כר' ינאי ס"ל. והא דפריך ר"א נמי מאיסור כהונה יליף. היינו דס"ד דמקשה דר"י אית ליה דר"א ורבנן בהא פליגי אי יליף מאיסור כהונה או לא ומשני רבא כר' ינאי ס"ל ואף ר' יוחנן סבר כן וכמ"ש. ותימא לי לפמ"ש תו' דף פ"ב ע"ב בד"ה אפי' וכו' וי"ל דמייתי כיון דאם לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה א"כ כי אמר חוץ מפלוני הוי גט גמור דאל"כ סברא הוא אם לא נתגרשה אלא מאישה אפי' ריח הגט אין בו ולא הי' אוסרו הכתוב לכהנים. מאי פריך הש"ס לקמן אי נימא איסור כהונה שאני הא ר"א נמי מאיסור כהונה מייתי ליה. הא לא דמיא להדדי שהרי אף ר"א מודה דאיסור כהונה שאני ופריך שפיר איסור כהונה שאני. ומאי דוחקא לאוקמי רבא כר ינאי דוקא ודלא כר' יוחנן וצ"ע:

אין אתם משיבין את הארי וכו'. עיין בקונט' וכפרש"י. וקשה א"כ בטלת כל התשובות שיש לאחרונים להשיב על דברי הראשונים ונראה דהכי פריך כיון דודאי לית הלכתא כר"א דשמותי הוא מתלמידי ב"ש דאמרי לא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר ממש ואייתר לאיש אחר לכך מוקי לה ר"א אפי' לא נתגרשה אלא מאיש אחר אבל לב"ה איצטרך לאיש אחר שאם היא פרוצה במעשיה כגון יוצאת וראש' פרועה מצוה לגרש' כדאמרי' בבבלי לקמן סוף מכלתין. א"כ ליכא קרא להתיר ואין צורך להשיב על דבריו.

ועיי' בתו' דף פ"ג ע"ב בד"ה רבא וכו' דאינהו סברי אי לאו התשוב' ה"א דגם ב"ה דרשי קרא לדר"א:

לא נמצא מתנה על מ"ש בתורה וכו' תנאו בטל. וא"ת א"כ אמאי אסרי רבנן הא אין ממש בתנאו ותהיה מותר אף לזה שאסרה עליו וי"ל דהכא באומר חוץ לפלוני אייריי כמפורש בדברי ר"ט וה"פ לא נמצא שיורו זה ה"ל כמתנה על מ"ש בתורה וכיון דלאו תנאי הוא אלא שיורא ראוי שיתבטל מעשהו ולא יעקר דברי תורה דהא בכל תנאי אמרי' כל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל כ"ש הכא דליכא לבטל שיורו דיתבטל מעשהו מפני דבר תורה וכרבנן. ופריך אלא מעתה לא ישא בת אחיו כיון דע"י נשואין אלו אפשר שיתבטל דבר תורה ראוי שיתבטל מעשהו ומשני התם אין שום איסור בשעת נישואין ולאחר מותו. בלא בנים אין האיסור בא מחמתו אלא התורה אסרה עליו אבל כאן מותרת היא אלא הוא אסרה עליו. כך נראה מדברי הרשב"א. והא דס"ד דבבלי דרבנן בע"מ פלוגי מאי טעמייהו הא ודאי מתנה על מ"ש בתורה הוא ותנאו בטל ומעשה הגט קיים והרי היא מותרת לכל אדם י"ל כיון דלא קאמר לה לאו תנאי הוא על מ"ש בתורה הוא וכי לא סגיא לה דתינסב לאחוה דהאי גברא. ואפי' אמר לה בפירוש לא הוה מתנה על מ"ש בתורה ממש דליהוי תנאו בטל דהא אפשר שיהיו לו בנים. ואי מתנה בפירוש אפי' תפול לפניו ליבום תהא אסורה לו נראה דאפי' לרבנן הויא גט ושריא דה"ל מתנה על מ"ש בתורה. והא דקאמר בבבלי מתנה מי קאמר לה מי סגיא דלא מינסבת ליה לאחוה. ה"פ הא ע"כ בדלא אמר לה דאל"כ מ"ט דרבנן א"כ קשה לשון הברייתא. ובזה סרה תמיהת הרשב"א בסוגיין בד"ה מתנה וכו' ואין אנו צריכין לכל מה שדחק שם. וא"ת כיון דבחוץ אייריי מאי השיב ר"ט מיבום הא מודה ר"א דמיתה וגירושין מתירין מה שאסר הראשון כמפורש בברייתא בבבלי וי"ל הירוש' לית ליה הך ברייתא דהא אמרי' לקמן מילתיה אמרה שאין גירושין מתירין מה שאסר הראשון:

ניתני ט"ז נשים כר"א. וא"ת למה לא פריך אף לרבנן באומר ע"מ שלא תינשאי דהא בסוגיין מפורש בדר"ט דבחוץ פליגי משמע בע"מ מודו רבנן וי"ל קסבר הא דנקט ר"ט חוץ לאשמועינן אפי' בכה"ג ה"ל כמתנה על מ"ש בתורה וכ"ש בע"מ ורבנן בתרווייהו פליגי. ואיכא נמי בבבלי ברייתא מפורשת דבע"מ פליגי. א"נ י"ל אע"ג דמודו רבנן בע"מ לאו מטעמא דר"א אלא משום דה"ל מתנה עמ"ש בתירה ותנאו בטל ומעשה קיים ומותרת אפי' לאותו שאסרה עליו ולא מצי למיחשבי' בהדי ט"ו נשים. ועיין מהרש"א:

מילתיה אמרה וכו'. עיין בקונט'. ובבבלי בסוגיין גרסי' מודה ר"א במגרש אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני וניסת ונתארמלה או נתגרשה מותרת לזה שנאסרה

עליו השיב רשב"א תשובה לדברי ר"א היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר. וכ' תי' בד"ה מודה ר"א וכו' תימא למאן מודה לרבנן דפליגי עליה לא הוי גט ואינה מותרת לשום אדם ע"כ. ונ"ל דה"פ ומודה ר"א בע"מ דאינו גט דאין זה כריתות דעוקר מצות יבום ומתנה עמ"ש בתורה ובחוץ הוי כריתות כשניסת לאחר מותרת לזה שנאסרה עליו. והא דאמר בבבלי לר"ט במאי אילימא בחוץ משרי שרא ר"א וכו' אע"ג דרשב"א פליג אהך ברייתא נמי. הכי פריך אס"ד דבחוץ דוקא פליגי ודאי טעמו דסובר כשניסת לאחר מותרת לזה אלא ודאי ס"ל לר"ט אף בע"מ פליגי ולא חש ר"א לקושיתו. ועיין ברשב"א ומ"ש הרשב"א שם ואפי' אמר הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תינשאי לפלוני מכאן ועד ל' יום אין זה כריתות דלמא מאית האי דניסת לו תוך ל' ונאסרה על היבם אע"פ שהיא מותרת לו לאחר ל' אין זה כריתות דלמא מאית איהו תוך ל' ונמצא שע"י תנאו מתבטל תורת יבמין ע"כ. תימא מה צריך לדחוקי' אלו הא אפי' לא מת היבם נמי אסורה עליו שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה אסורה עליו לעולם. ואפי' נדה בשעת נפילה ס"ד לאסרה כמ"ש תוס' ריש יבמות בד"ה ואחות וכו' כ"ש כאן:

לא אמר וכו'. עיי' בקונט'. וקשה כיון דקסבר ר"א דגירושין של השני מתירין צ"ל כיון שניסת לאחר נתקה מאישות הראשון לגמרי א"כ ה"ה במיתה. ואפשר ליישב בדוחק הגירסא שלפנינו הא נישואין לא אם חזר הראשון ונשאה וגירשה סתם אסורה לזה שאסרה עליו מתחלה דמסתמא על דעת הגט הראשון הוציאה וצ"ע:

מצינו אשה וכו'. וא"ת בכל תנאי דעלמא כגון שאומר אל תשתי יין עשר שנים שמותרת לינשא מיד וכשעוברת על התנאי נמצא בניה ממזרים הרי דמצינו אשה בתחלה אין עליה איסור ערוה ובסוף יש בה איסור ערוה וי"ל קסבר ר' שמי כל תנאי שהוא בשב ואל תעשה אסורה לעולם עד שתקיים התנאי. ואני תמה שזו היא מחלוקת ישנה בין הגאונים כמ"ש הרשב"א בסוגיין בד"ה בכולהו תנאי וכו' ע"ש. ולמה לא הביאו ראיה מדברי ר' שמי וצ"ע:

ע"מ שתבעלי לפלוני וכו'. עיי' בקונט'. וכלישנא קמא כך פי' הה"מ פ"ח מה"ג לדעת הרמב"ם ע"ש. ולפי' קמא קשיא הא ר' מנא קאי אר' שמי משמע דאיירי באיסור ערוה וה"ק בתחלה יש בו איסור ערוה והיינו כל"ב שפירשתי וכ"כ הרשב"א. וצ"ל דקסבר סוף ביאה קונה וכי קאמר ע"מ שתבעלי סוף ביאה קאמר ואהעראה הוא דמחייב משום אשת איש. דאי תחלת ביאה קאמר תרווייהו בהדי הדדי קאתו. והא דאמרי' בבבלי קידושין דף י' ע"א איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה ונ"מ כגון שהערה בה ופשטה ידה לקבל קידושין מאחר א"נ לכ"ג וכו'. ה"ה דהמ"ל דנ"מ לענין זה דאמר ע"מ

שתבעלי לפלוני ולא גמר ביאתו אי שריא לעלמא או לא. והרשב"א כתב וקשה הא כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ כשבועל פנויה הוא בועל דכל שמקיימת תנאה ה"ז מגורשת למפרע וכו' ע"ש. לא ידעתי מאי ק"ל דה"ק בתחלה הוא אסור לבעול דהא קיי"ל סוף ביאה קונה א"כ חיישינן שמא לא יגמור ביאתו וחייב על ההעראה ואית ביה איסור ערוה. דהא אין העראה קונה אא"כ פירש שרוצה לקנות בהעראה כמ"ש תו' שם בקידושין וזה שאמר ע"מ שתבעלי ודאי סוף ביאה קאמר. וכשעבר וגמר ביאתו הותר הגט למפרע ואין בו איסור ערוה כלל שהרי הותר למפרע ה"ה הכא מתחלה אין בו איסור ערוה ולבסוף יש בו איסור ערוה ונכון הוא. והרמב"ם כתב פ"ח מה"ג ה"ז גיטיך ע"מ שתינשאי לפלוני אם נישאת לו ה"ז גט כשאר כל התנאי' אבל אמרו חכמים לא תינשאי לא לאותו פלוני ולא לאחר לאותו פלוני לא תינשא שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה ולאחר לא תנשא. שאינו גט אלא בקיום התנאי עברה וניסת לאותו פלוני בטל הגט ותנא והולד ממזר. וכתב הראב"ד ולמה בטל הגט הלא יכול לקיים התנאי יגרש אותה וישאנה בטל התנאי ויתקיים הגט למפרע ואין הולד ממזר והכי איתא בירוש'. וכתב הה"מ לא מצאתי בירוש' אלא כך ע"מ שתבעלי מפלוני בתחלה היא אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע. ואין ענינו למ"ש הר"א ופירושו בתחלה אסור לבעול שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה ואע"פ שבגמרי לא הוזכר זה אלא בע"מ שתינשאי דעת הירוש' דה"ה לע"מ שתבעלי. והרשב"א הסכים לדעת הר"א ע"כ. ונ"ל הא דכתב הראב"ד שיגרשנה המקדש תחלה ואח"כ ישאנה בעל התנאי אע"ג דאין ממש בקידושיו דהא עדיין לא חלו הגירושין כיון דלא נתקיים התנאי מ"מ כיון דבגמר ביאה תרווייהו בהדי הדדי אתיין קיום התנאי וקידושי הראשון הלכך יגרשנה הראשון תחלה. ופירושו בירוש' נראה ברור דכיון דבגמר ביאה חל הגט למפרע דהא אמר ע"מ א"כ למה יהיה הגט בטל וכמ"ש בסמוך בשם הרשב"א ובתירוצי. ובלח"מ כתב דה"פ מצינו אשה בתחלה כלומר המגרש אשתו ע"מ שתבעל לפלוני ובא אחר וקדשה ואח"כ בא עליה אותו פלוני בביאה ראשונה אינו חייב משום ערוה דלא חלו קידושין עד גמר ביאתו ובביאה שנייה חייב משום ערוה שכבר אלו הקידושין למפרע מיד אחר גמר ביאתו הראשונה והביא דמיון לזה הא למה זה דומה וכו' כלומר אותו פלוני אסור לבוא עליה אפי ביאה ראשונה מפני שנראית אשת איש מחמת קידושי האחר עבר ובטל הותר הגט למפרע. ופי' זה דחאו הה"מ ואמר שלא מצאו בירוש' כלומר שלא מצא דברים אלו שכתבתי מצינו אשה וכו' ע"ש. ומה מאוד רחוק פי' זה מפשט הירוש' דא"כ אהאי קאי דברי ר' שמי ועוד דדברי ר' שמי הן הן דברי ר' מנא. ועוד דעיקר הגירסא כמ"ש בקונט' א"ר מנא למה לא

וכו' הרי שר' מנא חולק על ר' שמי. וכל זה גרם לו שלא ראה דברי הרשב"א בחידושיו. ולו ראה לא היה כותב שלא מצא הה"מ גירסא זו מצינו אשה וכו'. הרי הרשב"א מביא גי' זו בחידושיו. וההה"מ מביא דברי הרשב"א אלו כמבואר בדבריו. אלא שהה"מ קשיא ליה קושית הרשב"א שכתבתי לעיל ומפני כך אמר שאין ראיה מהירושלמי אבל לפמ"ש לעיל ניחא וצ"ע:

הלכה כרשב"א. בבבלי גרסי' מאן תנא אמר חזקיה רשב"א היא ר' יוחנן אמר אפי' תימא ר' דילכון אמר שאני הכא הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה. וכתב הרשב"א וקיי"ל כר"י ואע"ג דחזקיה פליג לאו היינו חזקיה רבי' דר"י אלא בר בריה דרב הוה ע"ש. ותימא ולמה נאמר דבבלי פליג אדרבא נימא דאף ר"י מודה דהלכה כרשב"א כמפורש בסוגיין אלא דקאמר רב כהנא פליג וליה לא ס"ל כוותיה אלא כחזקיה רבו ס"ל וא"ל דילכון ר"כ דהוה מבבל ואף חזקיה הוה בבלי כדאמרי' בעלמא ר"ח ובניו עלו מבבל. ולא ידעתי מאי קאמר הרשב"א ואי חזקיה רביה הוה היכי א"ל דילכון דהוא מא"י הוה וצ"ע. ועיד אי חזקיה בר בריה דרב הוה איך הקדים לפרש המשנה קודם ר"י רבי'. ועמ"ש בתי' בסמוך. מיהו לעיל פ"ח ה"ב כתבתי בתו' בד"ה רשב"א וכו' דסתמא דש"ס לעיל מוקי למתני' דלעיל אתיא כר' ע"ש א"כ אם נאמר סתמא דלעיל ר' וסתמא דהכא רשב"א אית לן למפסק כסתמא דלעיל דקיי"ל הלכה כר' מחבירו. אך למ"ד סתמא בתרא עיקר הלכתא כרשב"א וצ"ע. ועמ"ש לקמן בתו' בד"ה זאת אומרת וכו':

אף ריח פסול אין בו. כתב הרמב"ם ריש פ"י מה"ג המגרש' את אשתו וא"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אע"פ שאין זה גט ה"ז פסולה לכהונה מדבריהן שנא' ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים אפי' לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם. וכ' הה"מ וסובר רבי' שזו אסמכתא ופיסול זה אינו אלא מדבריהם וק' דבר"פ בבבלי גרסי' א"ר יוחנן מא דר"א מדכתיב ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה. פסולה לכהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני. ואם פיסול זה אינו מן התורה היכי הוה יליף מיניה ר"א היתר האשה לעלמא ולרבנן לימא התם לאו דאורייתא. ואולי סובר לדבריו דר"א קאמרו או שהוא מפרש איסור כהונה שאני שחין זה אלא מדבריהם ואין ללמד ממנו היתר וזה דוחק וקושיא זו צ"ע ע"כ. ותירוצו בתרא קשה דהא אמרי' התם לר"ע אית ליה פירכא דאיסור כהונה שאני. משמע דסובר אפי' בדבר דאית ביה איסור דאורייתא שייך לומר איסור כהונה שאני. ונ"ל ראיית הרמב"ם מהא דגרסי' בפרקין דף פ"ג ע"ב ר' יוחנן אמר דילכון אמר שאני הכא הואיל שקנאתו ליפסול בו. ופירש"י לפסול בו לכהונה. וכ'

הרשב"א וקשה א"כ איך מתגרשת בו כיון דחל מקצתו קנאתו ואין אשה מתגרשת ב' פעמים בגט אחד ושמא י"ל כיון דאין בו קנין גמור לא הורע כחו ומה שפוסל לכהונה אינו אלא מדבריהם וקשה הא מהא דאר"י טעמא דר"א וכו' ורבנן איסור. כהונה שאני משמע דבין לר"א ובין לרבנן דאורייתא ע"כ. והרמב"ם מפרש כפירש"י ש"מ דמדבריהם הוא. ודקשיא מהא דר' יוחנן נראה דמפרש דגם ר"י סובר עיקר טעמא דר"א דמקיש גט למיתה דכתיב וכתב לה וגו' או כי ימות מה מיתה מתיר ומחצה אף גט כן כדאמרי' בריש סוגיין. אלא דאיכא לאקושי נמי מה מיתה אין לה הויה אצל אחר אף גט כן וכרבנן. אך מדברי חכמים גרושה מאישה לכהונה ש"מ דמודו דחוץ לפלוני גט גמור הוא מהיקישא דמיתה דמתיר ומחצה דאל"כ אין סברא לאסור גרושה מאישה לכהן. וכמ"ש בתוס' שם דמסברא קאר"י. ועמ"ש בר"פ בד"ה הקיש וכו'. ורבנן אמרין איסור כהונה שאני דהחמירו חכמים הרבה ואע"ג דחוץ לא הוי גט אפ"ה גרושה מאישה הוי גט לפסול לכהונה. ומעתה מאי דקשיא להרשב"א אהא דא"ר ינאי אפי' ריח פסול אין בו. אמאי מי גרע חוץ ממגורשת מאישה לחודא ע"ש. י"ל כיון הא דפסולה לכהונה הוא מדבריהם לרבנן לא גזרו באימר אי את מותרת לכל אדם דליכא למגזר שמא יאמרו גט מעליא הוא שהרי לא התירה לשום אדם משא"כ בחוץ אם נאמר שפסולה לכהונה חיישינן שמא יאמרו גט מעליא ותינסב לכל אדם חוץ מפלוני. ועיי' בב"ש סי' ק"נ סעי' ב' דנראה שנעלם ממנו דברי הירוש' ולא ירד לחלק במ"ש. ומ"ש הלח"מ פ"ח מה"ג ומ"מ האי דהאשה רבה דאמר רב ה"ל לר"א למדרש מרגניתא ודרש חספא וכו' קשה אי אסמכתא הוא מאי קשיא ליה הא ר"א רצה לדרוש דרשה גמורה ולא אסמכתא ע"כ. נראה דלק"מ דמאי דקאמר דדריש חספא היינו דא"צ לדרשתו דמילתא דפשיטא היא דאינו גט דודאי דר"א הלכה היא אלא דלא צריך קרא להכי וכיון דרצה למדרש מקרא אסמכתא בעלמא ה"ל למידרש אסמכתא דהיא מרגניתא דאפי' לא נתגרשה אלא מאישה הוי ריח הגט. והא ליכא למימר אע"ג דמדאורייתא הוא כתב הרמב"ם לשון מדבריהם לפי שאינו מפורש בתורה אלא קבלת חכמים היא כמ"ש ריש ה' אישות בקידושין ע"ש דודאי מדברי סופרים מיקרי הלכה למשה מסיני אבל מדבריהם משמע שאינו הלכה אלא מדרבנן ממש. ונראה דקסבר ר' ינאי דאין ריח הגט בכהונה אלא בגרושה אבל לא בשאר פסולים דכה"ג קאמר לעיל פרק הזורק הלכה ח' אין בה אלא משום יחוס כהונה. ובבבלי פ"ג דף כ"ד ע"ב מפרש כל שיש בו ריח הגע פוסל לכהונה ע"ש ועמ"ש בתוספות בסמוך:

זאת אומרת לא חשו וכו'. עיי' בקונט'. וקשה הא א"ר יוחנן בסמוך מתני' רשב"א היא א"כ ודאי שצריך ליטלו הימנו. ואפי' נאמר דסובר כר"י דהכא שאני הואיל וקנאתו

כמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה הלכה וכו' מ"מ אליבא דר"ע צריך ליטלו הימנה ונ"ל דה"ג כהנא אמר זאת אומרת חשו אין תימר לא חשו וכו' א"ר אחא זאת אומרת שלא חשו אין תימר חשו וכו' וה"פ כהנא ור' אחא פליגי בפלוגתא דחזקי' ור"י כהנא כר"י דמתני' כרבי וקאמר ממתני' איכא למידק דחשו חכמים באומר הרי את מותרת לכל אדם חוץ לפלוני הוה ריח הגט ופסול לכהונה דאס"ד דלא חשו ואין כאן אפי' ריח הגט למה יטלו הימנה אפי' בעודו בידה סגי שיאמר הרי את מותרת לכל אדם דהא קיי"ל כר' אלא ודאי דחשו והכא היינו טעמא כדר"י הואיל וקנאתו ליפסול לכהונה ופליג אר' ינאי דאמר אפי' ריח פסול אין בו. ור' אחא כחזקיה דמוקי מתני' כרשב"א וקסבר דלא מהני ריח הגט לפסלה לכהונה. ודייק ליה דלא חשו דאס"ד דחשו קשה אמאי אסרו חכמים במתני'. כי היכי דחשו באומר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם לפסלה לכהונה ש"מ דסברא הוא דהוה גט משום דבידו לגרש א"כ אף באומר חוץ לפלוני ליהוי גיטא לאותן שהתירו דכל מה שבידו לגרש מצי לגרש ולית ליה הא דאמרי' בבבלי ריש פרקין איסור כהונא שאני. ועמ"ש לעיל ר"פ בתו' בד"ה הקיש וכו' ובתו' בד"ה הלכה כרשב"א וכו' ובד"ה אף ריח וכו':

כל שאלו בתנאי ע"מ פסול וכו'. משמע דאפי' תנאי ע"מ פוסל. וקשה הא מפורש לעיל דבחוץ פליגי אבל בע"מ אפילו בכתב כשר וכ"ש בע"פ וכ"ה בבבלי וי"ל אתיא הך ברייתא כרבא דאמר ע"מ פוסל לפני תורף וה"ק כי היכי ע"מ בכתב לפני התורף פסול דגזרי' אטו חוץ ה"נ יש לנו לגזור בבע"פ לפני התורף ע"מ אטו חוץ דהא חוץ מדאורייתא פסול אפי' בע"פ לפני התורף וא"ת איך כייל כל שפוסל בכתב וכו' הא חוץ בע"פ לאחר התורף ודאי דאינו פוסל אלא בכתב כדמוכח מתני' דתני כתבו וכו' וי"ל בתנאי שע"מ איירי אבל לא בחוץ וכן משמע לשון הש"ס א"נ שילא מוקי מתני' בלפני התורף וקמ"ל דאפי' לפני התורף ובכתב חוץ. הוא דפוסל ולא ע"מ אבל ע"פ נמי פוסל בחוץ לפני התורף. מיהו בבבלי לא משמע הכי אלא לכ"ע חוץ פוסל בכתב אפי' לאחר התורף וע"ש בתוס'. ונראה לר"ז אפי' אמר בע"פ קודם התורף וכתבו בתוכו לאחר התורף כשר דאל"כ אמאי לא מוקי ר"ז ברייתא דחני אבוה דר' אבון בכה"ג ואין צורך להגיה כלל א"ו כמ"ש. ודברי תוס' בד"ה אבל וכו' ע"ש תמוהים דמרב ספרא אין ראיה אם נכתב אח"כ. גם אין ראיית' מוכרחת כ"כ דר"ס ור"ז אמרו דבר א' וצ"ע. ועיי' ברמב"ם פ"ח מה"ג:

הלכה ב

אלא לאבא ולאביך וכו'. בבבלי גרסי' בעא מינה רבא מר"נ חוץ מקידושי קטן מהו וכו' ומיבעיא ליה באומר חוץ מירושתך ועוד מיבעיא ליה התם בהרבה דברים ע"ש וא"ח

למה לא קמיבעיא ליה נמי באומר חוץ ממעשה ידיך מהו מי אמרי' בנישואין לא שייר או דלמא עדיין לא הוה כריתות כיון דידיה משועבדים לו. ולעיל פ' מי שאחזו דף ל"ב משמע דאין זה כריתות גמור וי"ל כיון דאין מעשה ידיה משועבדים לו מדאורייתא ה"ל כאלו התנה שתתן לו מאחיה זוז א"נ למאי דא"ר אילא שם לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה לזה א"כ כל שמגרשה אינו יכול להתנות על מעשה ידיה ואינו אלא חזרה או דה"ל כמתנה על דבר שאי אפשר לקיימו ואתיא כפלוגתייהו דריב"ב ורבנן כמפורש בבבלי בפרקין דף פ"ד. ואין לומר דה"ל כדבר שאפשר לקיימו שיכולה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה דודאי אינה יכולה לומר כן דכיון דמעשה. ידיה של בעלה הראשון והוא אינו חייב במזונותיה ממה תתפרנס. וא"ל דאפשר לקיימו שלא תנשא לבעל כדאמר רבא גבי שלא תאכל חזיר דאפשר דאכלה ולקיא דשאני הכא דאין זה כריתות וצ"ע לדינא. ועוד מיבעיא ליה התם חוץ מתרומתיך מהו פירש"י שאל תנשאי לכהן לא תאכל בתרומה וכ' חו' וא"נ לר"י דבלא"ה לא אכלה בתרומה דגרושה מתחללת בביאה וכו' ונ"ל כהן המגרש לכל דבר חוץ שלא תאסר באכילת תרומה מהו וכו' ע"ש. ופירושם זה קשה אם נאמר דהוי גט אין ברצונו תלוי להאכילה בתרומה דודאי לאו קנין כספו היא ואסורה בתרומה לכן נ"ל בבת כהן הנשואה לישראל איירי וזרע אין לה דכתיב ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה ואמר איהו חוץ מתרומותיך שתהא אסורה לשוב לבית אביה לאכול תרומה דבי נשא ומיבעיא ליה כיון דאוסר עלה תרומה דבי נשא ש"מ שהוא רוצה שתהיה עוד קנין כספו והרי היא קשורה בו או דלמא כיון דלאו שיורא דנשואין הוא לאו שיורא ושריא:

(**שייך לעיל**) **רבי אחא אמר וכו'**. כ' התי"ט במשנתינוי כולא מלתא אסיפא דגט שחרור קאי ור' אחא אתא למימר למה לא פליג ר"י בסיפא וקאמר דלא התפיס' התורה שם כריתות אלא ערוה שיש בה הויה צריך שיכרות משא"כ בשחרור וא"ר מנא דלענין זה בלחוד א"צ שיהא שחרור ממש כגט אשה דלא יימר ודין אבל שטר בעינן ואפשר דר' מנא אגט אשה קאי וכגמרא דידן דלא יימר ודין ביו"ד דמשמע דינא ע"כ. ותימא מי איכא למ"ד דגט שחרור אינו שוה לגטי נשים בכל דבר הצריך לכריתות וכמ"ש הוא בעצמו במשנה ג' פ"ק דקידושין וכן מפורש לעיל ריש פ"ג. ועוד קשה לפי' מה לו להזכיר פה ערוה שיש בה הויה ה"ל למימר סתמא אלא ערוה ומה שפירש בדברי ר' מנא הוא תימא דמדבעי ליה באומר הרי את לעצמך מפורש דקאי אגט אשה. ולפמ"ש בקונ' ניחא והוא ברור:

צריך שיאמר וכו'. עיי' בקונ'. ונ"ל דה"ג אר"י בר' בון סגי שיאמר הרי את של עצמך מתני' אמרה כן וכו' וה"פ מדתנן במתני' בעבד גופו של גט שחרור הרי את לעצמך ומה עבד דגופיה קני סגי שיאמר הרי את לעצמך אשה דלא קני גופה לא כ"ש. וכ"ה בבבלי:

הלכה ג

לית כאן ספק גירושין וכו'. וא"ת למה תני להו במתני' דיבמות פ"ג גבי ספק קידושין י"ל לאשמועי' זהו ספק קידושין דתנן התם אתי למעוטי הנך תלחא דליתא בקידושין וכמ"ש ביבמות. ותו' כ' שם בד"ה למעוטי זמן דליתא בקידושין מספקא לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקידושין או לא ע"ש. וא"ת ע"כ לומר דמהני דאל"כ ל"ל לאתויי הכא הך פסול דגט דכתב בכחב ידו ואין עליו עדים וי"ל הואיל ונקט הכא הנך תלתא בהדי הדדי דלכולהו לר"מ אינו ממזר נקטוהו נמי התם ביבמות. וא"ת בבבלי דמסיק דמתני' ר"מ משום דקשיא ליה ותו ליכא והאיכא וכו' לישני דנקט הנך תלת דליתנהו בקידושין ואתיא מתני' אף כרבנן דוק מיניה איפכא דכתב בכתב ידו וכו' פסול בקידושין וליכא לשנויי הכי וי"ל מדנקט מנינא ברישא והרי אלו פסולין משמע ליה למעוטי בשאר גיטין הוא דאתי:

וכולן לא תצא שלא להוציא לוזה על בניה. משמע דוקא בשיש לה בנים דאיכא לעז הוא דלא תצא אבל אין לה בנים תצא. מיהו מדקאמר סתמא וכולן אם נישאו לא תצא משמע אפי' באין לה בנים לא תצא. גם בבבלי בסוגיין מפורש דא"ר יוחנן משמי' דר' חלפתא לעולם לא תצא אפילו באין לה בנים. ועוד דלעיל פ"ח הל' י' קא"ר יוחנן אמתני' דגט קרח לית בה תצא ואס"ד דבאין לה בני' תצא לא הי' לו להגיה מתני' דאיכא לאוקמה באין לה בנים. ועוד דגרסי' לעיל פ"ח ה"ד אמתני' דגט ישן אר"י אמר שמואל וכולן אם נישאו לא תצא שלא להוציא לוזה על בניה והתם ודאי אפי' באין לה בנים כמפורש בבבלי דף ע"ט ע"ב ע"ש. לכך נראה דה"ק כל שנישא' לא תצא אפי' אין לה בנים שלא להוציא לעז על בני אותן שכבר נישאו. והא דאר"י אמר שמואל בגט ישן וכולן קאי אכל פסולי דרבנן ועמ"ש שם ה"ד בתו' בד"ה וכולן וכו'. ושם ה"ו בד"ה לית בה תצא:

בתו שניסית לשוק בגט זה וכו'. וקשה כיון דמדאורייתא גט הוא וראוי' היבמה ליבום ואמרי' בבבלי פ"ב דף כ"א חליצה במקום יבום לאו מצוה היא א"כ אפי' בלא ניסת נמי תהא מותרת לייבם דלא עדיף חשש הלעז על בניה דלא גזרו ממצוה דאורייתא וי"ל הך סוגיא אתיא כמ"ד מצות חליצה קודמת ופלוגתא דתנאי היא בבכורות פ"ק. והא דגרסי' בסמוך בתו שניסת לאחיו וכו' היא הגי' הנכונה וקמ"ל דאע"ג דנדחה מצות יבום לגמרי

אפ"ה הוי גט וקמ"ל בבתו שניסת לשוק ובבתו שניסת לאחיו. וביבמות פ"ג הגי' צרתה שניסת לאחיו וכו':

הדא דתימר בשלא הוחזק וכו'. וא"ת לפמ"ש בקונטרס דאיירי בשהודה הלה א"כ מאי פריך ר' יוסה אם בשלא הוחזק אפי' מב"ח לא יגבה. למה לא יגבה כיון דהלוה מודה וי"ל קסבר ר"י אין חילוק בין שנתקיים בב"ד או שהלוה מודה בשעת התביעה לעולם לית ליה קלא ופריך שפיר. מיהו לשון הש"ס דחוק קצת ועמ"ש פ"ג דיבמות בתו' בד"ה אם שלא הוחזק וכו':

לוה הזקן ושיעבד הבן וכו'. וא"ת מאי תמיה היא זו ודאי דמצינו כיוצא בזה וי"ל כיון דאינו אלא חששא ושיעשה הזקן קנוניא מלתא דלא שכיחא היא אין לנו לחוש לכך ולפסול בשביל חששא רחוקה זו. ובהכי ניחא מה שהקשי' ביבמות שם בתו' בד"ה לוה וכו':

אית לך מימר מפני קנוני' וכו'. וקשה לפמ"ש לעיל פ"ח ה"ז בחו' בד"ה מתני' וכו' גם בגט שייך קנוניא על הלקוחות שלקחו שדות ממנה מזמן הגט ועד עכשיו וא"ל דאי משוס קנוניא זו אין לפסול מיהת דלא לגבות ביה כלל אלא דלא לגבות ממשעבדי דהא מסקינן לקמן דלת"ק גובה מבני חורין ולר"א ממשעבדי א"כ שפיר קאמר משום קנוניא לא גביא ממשעבדי לת"ק. ועמ"ש לקמן בתו' בד"ה מה ביניהו:

הללו חובין על גרמיהון וכו'. בבבלי גרסי' אמר רב כתב ידו שנינו אהאי וכו' ואלא אמציעתא הרי יש עליו עדים. פירש"י מה לי כתב ידו מה לי כתב סופר הרי יש עליו עדים. וא"ת הרי עדים פסולים שחתמו על שטר שאין בו זמן כדאמר רב המנונא וא"ל שיאמר כיון שניכר מתוכו לא חשו לחתום דא"כ אפי' חתמו שטר מוקדם שניכר מתוכו יהא כשר ולא משמע כן בבבלי ב"מ דף ע"ב ע"ש בתו'. וי"ל כל שלא חתמו שקר יכולין לומר טעינו וסברנו גט אין צריך זמן וכ"מ בתו' שם בב"מ. ורב המנונא סובר דטפי מסתבר לומר שלא חשו לחתום שקר כיון שפסולו ניכר מתוכו ופסול לגמרי. ועמ"ש לקמן בד"ה בגין וכו':

מה חמית מימר בן. וקשה הא איצטרך לאשמועי' דסד"א מתני' דלא כר"מ דאמר עידי חתימה כרתי והולד ממזר ולא כר"א דפליג בסיפא אלא קסבר כיון דכתב בכתב ידו וכתב ונתן קרינן ביה ואע"ג דליכא עידי מסירה כשר ורבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תינשא ואם ניסת הולד כשר וכן פירש"י במתני' וקמ"ל רב דמודה ר"מ דכתב ידו כמאה עדים דמיא וי"ל סובר המקשה דאין סברא לומר דתלתא פלוגתא איכא בדבר. ותו' כתבו אפירש"י ואין נראה דאיכא בגמרא דמוקי לה כרבי מאיר ע"כ

והדבר תימא וכי נעלם ממנו דבר זה הרי הוא גופיה פירש ולמאן דמוקי לה בגמרא כר"מ איכא למימר כחב ידו כמאה עדים דמי. לכך נ"ל דקסבר רש"י לפי המסקנא דקיי"ל כר"א ואף עידי מסירה כרתי וכ"ש עידי חתימה ע"כ לומר דתלתא תנאי בדבר ורישא לאו ר"מ היא דאי ר"מ קשיא הל"ל אף עידי מסירה כרתי. ומה שתירץ הרמב"ם משום דהוה משמע שיהו צריכין כולן עידי חתימה ועידי מסירה. קשיא לן האי מסיים ר"א בדבריו וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם א"כ איך אפשר לפרש דבריו דמחמיר מת"ק אלא ודאי אף דקאמר קולא היא דאפי' עידי מסירה כרתי וכ"ש עידי חתימה. לכך פירש"י דלפי המסקנא ח"ק לאו ר"מ הוא אלא תנא שלישי דמכשיר בלא עידי חתימה ובלא עידי מסירה הלכך לא מצי למימר אף דפליג את"ק בהא. וכיון דת"ק איירי בשאין שם עידי חתימה לכך מסיים שאין העדים חותמין וכו'. לאשמועינן דלא פליג בעידי חתימה לחוד וכמ"ש הרי"ף והדברים ברורים. ועמ"ש בסמוך בד"ה בגין:

בגין דרב ושמואל וכו'. עיי' בקונט'. ונראה דר' מנא ור' יוסי פליגי בדר"א בפלוגתא דהרי"ף והרז"ה ור' מנא סובר כהרי"ף אף בעידי מסירה מכשיר וכ"ש בעידי חתימה והא דלא קאר"א אף דמודה ר"א דעידי חתימה עיקר וכמ"ש הרי"ף. ור' יוסי סובר כהרז"ה דלר"א עידי חתימה לא מעלין ולא מורידין. ומ"ש הרשב"א דמתני' דחמשה שכתבו טופס וכו' קשיא להרז"ה דאלו לר"א כיון דמסר ליה באפי תרי כשר ולא מזייף מתוכו הוא זה כיון שפסולו ניכר מתוכו כיון שאין לחוש שמא אתי למסמך עליה ע"כ. ונ"ל דאין מכאן ראיה דקסבר ר' יוסה כיון דהעדים מעידי' דאכולהו חתמי אלא שאין אנו סומכין עליהם ודאי דה"ל כמזייף מתוכו ולא דמי' לשמות מובהקין דעכו"ם שמביא הרשב"א ראיה מיניה דהתם חתימתם כמאן דליתא וליכא למיחש דאתי למסמך עלייהו ועמש"ל בתו' בד"ה הללו וכו':

הלכה ד

ר"י בשם ר' ינאי דברי חכמים פסול. בבבלי גרסי' ור' ינאי אמר אפי' ריח הגט אין בו ר' ינאי לית ליה דר"א ה"ק לרבנן אפי' ריח הגט אין בו. וצ"ל דהירושלמי פליג וסובר דר' ינאי פוסק הלכתא דלא כר"מ ודלא כר"א אלא כחכמים דהכא ליכא לשנויי כדשני הבבלי ועוד מעובדא דר' יוחנן בסמוך מוכח דהכי ס"ל לר' ינאי והא דגרסי' בבבלי דר' ינאי אמר אפי' ריח הגט איך בו לרבנן. לאו היינו חכמים דמתני' דהא תנן בסיפא ואם ניסת הולד כשר וכיון דבדיעבד כשר וודאי יש בו ריח הגט דהא מדאורייתא הוי גט אלא הנך רבנן כר"מ סברי כל המשנה ממטבע שטבעו חכמי' בגיטין הולד ממזר. ועמש"ל

בחו' בד"ה מה חמית. והא דסובר ר' יוחנן דר' ינאי מכשירה לכהונה היינו מדקאמר דברי חכמים פסול משמע ליה דהכי הלכתא. וקשה לשיטת הרז"ה שכתבתי בסמוך דלר"א עידי חתימה לא מעלין ולא מרידין א"כ מאי דוחקי' דבבלי לשנויי דר' ינאי לרבנן קאמר ליה לישני דלר"א קאמר ואעידי חתימה קאי דלר"א בעידי חתימה אפי' ריח הגט אין בו וא"ל דפשיט ליה דר' ינאי אמתני' קאי הא הרז"ה ממחני' דייק דלר"א עידי חתימה לא מועלין ולא מורידין מדלא קאמר אף וכמש"ל וי"ל קסבר דר' ינאי אגט דתנן במתני' קאי וגט דמתני' בעידי מסירה בלא עידי חתימה איירי ור"א דאמר שאין העדים חותמין וכו' היינו בגט שנמסר בפני עדים איירי ודוחק. והרשב"א כתב לפי פסק הרי"ף דהלכתא כר"א בגיטין אבל לא בשאר שטרות קשיא היכי פרכינן סוף ב"ב לר"י מהא דר"א דאמר מסרו לו בפני עדים כשר וגובה מנכסי' משועבדים אלמא מדפרכינן ש"מ כוותיה קיי"ל ומדלא משני אנא כרבנן ס"ל ש"מ כר"א קיי"ל אפי' בשטרות. והרמב"ן פי' דהכי פרי' ע"כ לא פליגי רבנן אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל הכא דאיכא שטר בחתימה מודו ומשני שאני התם בגט חוב שמסרו לו בפני עדים שיעבוד נפשי' בשטר ועדים משא"כ כהוחזק כתב ידו בב"ד דאין כאן עדים אמנה שבשטר. וכתב הרשב"א ואינו מחוור דא"כ הל"ל שאני הכא דלאו אמנה שבשטר הן מעידין שזה עיקר כוונתו בתשובה זו ע"כ. ולדידי קשה עוד אם הודה הלוה בפני ב"ד שחייב לחבירו מנה שבשטר והם קיימו חתימת ידו וכי יגבה בו ממשעבדי הואיל והודאה זו כחוב גמור הוא כדקיי"ל הודאה אחר הלואה חייב גם נתקיים ויש לו קול והא ודאי ליתא דסוגיין משמע דלעולם לא גבי ממשעבדי אם אין עדים חתומין עליו. ואפשר לתרץ קושית הרשב"א כיון דשמואל קאמר הלכה כר"א אף בשטרות אף רמי בר חמא הכי ס"ל ולכך פריך מר"א אבל אנן לא ס"ל כוותיה אלא כמסקנא דרב. ועי"ל מדקאמר ר' יוחנן לרבנן אפי' ריח הגט אין בו כמפורש בבבלי בסוגיין אין סברא לומר דאפי' הוחזק פליגי רבנן דא"כ צ"ל דבתרתי פליגי בלא נתקיים אפי' ריח הגט אין בו ובנתקיים יש בו ריח הגט ולר"א בתרווייהו כשר לכתחלה גם ה"ל להזכיר דין דנתקיים בדברי הת"ק. ול"נ דיש לקיים פי' הרמב"ן בדברי המקשה. והגי' הישנה עיקר דמשני שאני כתובה דמשעבד נפשיה וה"ק התם שכבר שעבד נפשיה לגבות ממשעבדי בכתובה לכך גובה ממשעבדי בנתקיים דאיכא תרתי משא"כ בשאר שטרות דלעולם ליכא שיעבוד משעבדי בכתיבה:

הלכה ה

כמה דאת אמר גט אחד וכו'. עיי' בקונט'. וקשה הא אין הטעם משום דה"ל גט לשתי נשים אלא משום דאין ברירה וכן מפורש בבבלי לעיל פ"ג וי"ל ר' לעזר בר' יוסי פליג

וסובר שאין הטעם משום אין ברירה. והיינו דמסיק לעיל ר' יוסי בר' ביבין מתני' דר"ש היא דאמר אין ברירה דר' יוסי פליג אר' לעזר בר' יוסי. אך קשה האומר ללבלר וכו' לא דמי כלל לכו תב לשתי נשים דהא לעולם אינו כותב אלא לאשה אחת ולמ"ד יש ברירה הרי הוברר הדבר למפרע שלא נכתב אלא לאשה אחת וי"ל קסבר ראב"י דלהא לא צריך קרא שאין כותבין אחד לשתי נשים כאחד דגט מצוה היא וקיי"ל אין עושין מצית חבילות כמפורש בבבלי סוטה פ"ק דף ח' דמדאורייתא אסור ע"ש בתו'. וכ"ש לר"מ דאמר המשנה בגיטין הולד ממזר אף זה כשינוי מטבע הוא. א"כ ע"כ לומר דקראי אתי למעט האומר ללבלר וכו'. ונראה דהיינו טעמא דסיפא דמתני' דתנן חמשה שכתבו כלל וכו' ולא תני בקצרה הכותב לחמשה נשיו כלל בתוך הגט אלא דאסור לעשות כן דאין עושין מצות חבילות אבל ה שכתבו לנשותיהם בגט אחד אין זה מצות אבילות כמפורש שם בבבלי. מיהו ראב"י פליג וסובר דאפי' בכה"ג הוי מצות חבילות דאל"כ מנ"ל לאוקמי קרא באומר ללבלר דלמא קרא אתי למעט שניכר שכתבו גט לנשותיהם בשטר אחד. אלא דלפ"ז תיקשי ליה סיפא דמתני'. לכך נראה דטפי מסתבר ליה למוקמי קרא למעט האומר ללבלר וכו' מלמעט ה' שכתבו בשטר א' לחמש נשים:

הלכה ו

מודה ר"י שאם הזכיר גירושין וכו'. וא"ת לפמ"ש בקונט' בד"ה מגרשין את נשותינו וכו' מפורש אע"ג דכתב גירושין לכל א' ה"ל כלל וכ"ה בבבלי בסוגיין וי"ל התם שכבר כתב הכלל אף שפרטן בתר הכי והזכיר גירושין לכל אחת ואחת כשר אבל לר"י דאין כאן כלל אלא מדכתב בוי"ו אמרי' דאדלעיל קאי ואם הזכיר גירושין לכל אחת הגירושין מפסיקין. והא דגרסי' בבבלי א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן לכל אחד זהו טופס לאו למעוטי גירושין לכל א' ואחד דהוי כלל אלא רבותא קאמר דאפי' זמן מפסיק וכ"ש גירושין לכל א' דהוי פרט:

חייליה דר"י וכו'. וקשה מאי ראיה מייתי ממתני' דנדרים ודאי דמודה ר"ל דלר"ש לא הוי פרטא אלא באומר שבועה לכל אחד כמפורש פ' הפקדון ומתני' דנדרים כר"ש אתיא וכן מפורש בבבלי שם בנדרים וי"ל ודאי לאו קושיא היא לר"ל אלא ה"ק ראייתו דר"י מהך מתני' דסתמא תניא דולא לך כללא הוא וקרבן לכל א' הוא דהוי פרטא ור"י כללא אית ליה הלכה כסתם משנה. אך קשה לי הא גם לר"י קשיא מתני' דדוקא קרבן לכל א' הוא דהוי פרטא אבל לא לך לא לך אפי' בלא וי"ו כללא היי ור"י קאמר שואל בשלום פרטא הוי וזה דלא כר"ש וע"ק דתנן פ' האיש מקדש האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה

מקודשת בזו ובזו ובזו אם יש בכולן ש"פ מקודשת ואמרי' מאן תנא התקדשי התקדשי אמר רבה ר"ש דאמר עד שיאמר שבועה לכל א' וא'. וכיון דר"י ס"ל הלכה כסתם משנה ה"ל למפסק כר"ש ולא כר"י. ומפורש בבבלי בקידושין שם דף מ"ד ע"א דמתני' כר"ש דוקא ודלא כר"י. וראיתי להכ"מ פ"ה מה"א שתמה על הרמב"ם שפסק כסתם מתני' דקידושין דאתיא כר"ש ובפ"ד מה"נ פסק דלא כוותיה. ובפ"ד דנדרים תירץ בקידושין סתם תנא כוותיה ובשבועות סתם דלא כוותיה אמרי' ראה ר' דבריו של ר"ש בקידושין ודברי ר"י בשבועת הפקדון אע"ג דבנדרים סתם לן כר"ש כיון דשבועות ונדרים בחדא שיטא שייטי אית לן למסמך טפי אסתמא דשבועות ע"ש. ותירוצו תימא לאו טעמא בעי למה ראה ר' דבריו של ר"ש בקידושין ודבריו של ר"י בשבועות והסברא נותנת איפכא דכל מילי דמיין להדדי מאי דהוי כללא בחד הוי כללא בכולהו גם בסוגיין מדמי הא דגט להא דשבועות וע"ק הא סתמא דשבועות כר"מ אתיא דאף דגרסי' בסיפא לא לך פרטא הוי וכגי' ר"ת וכמ"ש הכ"מ מ"מ מדתנן ברישא שבועה שאין לכם בידי כללא הוי מכלל דולא לך פרטא הוי דאל"כ ליתני רבותא טפי ולא לך דהוי כללא וכ"ש שאין לכם וכן מפורש בבבלי שם בשבועות לר' יוחנן. וא"ל דדייק מסיפא מדתני לא לך פרטא הוי מכלל דולא לך כללא הוי מ"מ מתני' לאו סתמא כר"י הוא א"כ אף דכר"ש נמי לא אתיא מ"מ ליכא למשמע מינה כלום ועוד הא בגמרא שם מפורש דדייק מתני' דר"מ היא. אלא דגם אש"ס קשיא איך דייק מרישא דר"מ היא הא לפי גי' תוס' שם איכא למידק מסיפא דרישא איפכא ובמ"ש. וע"ק מסיפא ה"ל למידק בפשיטות כיון דסתמא ודאי ר"מ א"כ מפורש דלא כשמואל דהא תנן לר"מ לא לך פרטא הוא. ונראה לפי גי' זו אף בסיפא גרסי' שבועה שאין לך בידי חיטין שעורין כוסמין חייב על כל אחת ואחת רמ"א אפי' חטה שעורה וכוסמת. והך סתמא כר"י אתיא ודלא כר"מ וכמפורש בסמוך בדברי ר' יוסי וה"ל סתמא דרישא כסתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתמא קמא אלא כסתמא בתרא ובזה מיושב קושיתי מסתמא דשבועות. אף שאין לשון הכ"מ משמע כן. ור' יוחנן דדייק מרישא דרישא כר"מ ה"ק אי לאו סיפא איכא למידק מרישא דלר"מ דסתם מתני' נשני' אליביה לא לך פרטא הוי ודלא כשמואל אבל השתא דנשני' בסיפא לא לך פרטא היא ודאי דאזדא ליה דיוקא דרישא דהא קשיין דיוקא אהדדי אלא דסיפא עצמה מפורשת דלא כשמואל דקאמר לר"מ לא לך כללא הוא וניחא ליה לתלמודא לומר דראיית ר' יוחנן מדיוקא דרישא ולא ממה שמפורש בסיפא. והשתא כי פריך הש"ס מסיפא אע"ג דדיוקא משמע ולא לך כללא היא לר"מ ל"ק מינה לר"י דהא מתני' לאו לדיוקא אתי כמ"ש דדיוקי רישא וסיפא סתרין אהדדי וראיית ר' יוחנן מסיפא והשתא לכל הגירסאות ל"ק קושית

המהרש"א אמאי לא פריך מדיוקא דמתני' לר' יוחנן ע"ש. ומ"ש המהרש"א לגי' תוס' הא דפריך הש"ס מאי אפי' גם לר' יוחנן פריך ע"ש. הך גירסא קשיא טובא דהא בסמוך מייתי ר"י ראיה לרבי יוחנן מלשון אפילו דקאר"מ. ומכאן ראיה לגירסת ר"ת דכולהו תיובתא דש"ס אינן אלא לשמואל ולא לר' יוחנן. ונ"ל לירוש' לק"מ דגרסי' בקידושין פ"ב ה"א התקדשי לי בתמרה זו וכו' וכולא מתני' בשאמרה אי אפשי בזה אלא בזו. בזו ובזו ובזו מאן תנא ווי"ן ר"י ברם כר"מ או בזו או בזו. הרי דמוקי מתני' דקידושין כר"י ודלא כר"ש. ואי קשיא א"כ מ"ש דתני ברישא התקדשי התקדשי י"ל מתני' לר"י ודאי לאו לדיוקא אתי לפי גי' ר"ת שהיא עיקר וכמ"ש בסמוך בד"ה פרט' וכו' דלר"י לא לך לא לך בין לר"מ בין לר"י פרטא הוי כמפורש בבבלי שבועות שם א"כ קשיא סיפא ליתני בזו בזו בלא וי"ו וכ"ש בוי"ו אלא ודאי מהא ליכא למשמע מיניה דאתיא כר"ש אבל הא ודאי איכא למשמע מינה דאתיא דלא כר"מ דלר"מ ולא לך נמי פרטא ובמתני' תנן מפורש בזו ובזו כללא הוי. ומוקמינן מתני' כר"י דהלכתא כוותי' לגבי ר"ש ור"מ ורבה דמוקי למתני' כר"ש דוקא סובר כשמואל פ' שבועת הפקדון דקסבר לר"מ לא לך לא לך הוי כללא אבל ולא לך הוי פרטא ולר"י הוי איפכא וכמ"ש בקונט' א"כ ל"ק סיפא כלל דכי הדדי נינהו דקמ"ל ולא לך לאפוקי מדר"מ וה"ה לא לך הוי כללא דהא ולא לך אינו כ"ש מלא לך לשמואל אבל דיוקא דרישא ודאי קשיא דוקא התקדשי התקדשי הוא דהוי פרטא אבל לא לך כללא הוי דאל"כ ליתני לא לך לא לך וכ"ש התקדשי התקדשי. והירוש' דסובר כר' יוחנן לכך מוקי מתני' דקידושין כר"י וה"ה סתמא דנדרים כר"י אתיא. וזהו כוונת הרמב"ם שהעתיק המשנה דקידושין כצורתה פ"ד ופסק פ"ד דנדרים כר"י. ובפ"ז דשבועות אין ספק דטעות נפל בספרים ובכולן צריך להיות בלא וי"ו וכ"נ שהיתה גירסת הכ"מ וע"ש בנדרים ובלח"מ שם. א"נ י"ל דדייק ליה לרבה התקדשי התקדשי דמתני' כר"ש הייני משום דלית ליה דשמואל דאמר פ"ק דקידושין קדשה בתמרי אפי' עמד כור תמרים בדינר מקודשת מספק דחיישינן שמא ש"פ במדי אבל אנן דקיי"ל כשמואל נקט התקדשי התקדשי לרבותא דאפ"ה מקודשת מספק משום הא דשמואל וכמ"ש הרמב"ם שם בה' אישות. אע"ג דאין נזכר במתני' הך ספיקא מ"מ אי מוקמי' מתני' כר"י ממילא צ"ל דמתני' נקט התקדשי לרבותא דספק מקודשת מיהו הויא והראשון עיקר. ואני תמה מדברי כולן שלא הרגישו דסוגיין מפורשת בירושלמי ובכלי דקסבר ר' יוחנן בוי"ו כללא הוא דהוי ובלא וי"ו פרטא וכ"כ כל הפוסקים וכ"כ הרמב"ם בה"ג. גם מהא דאמרי' בב"ב לרב ולר"י אי כתב פלוני ערב הוי פרט ואי כתב ופלוני ערב הוי כלל והיינו כר' יהודה וכ"כ כל הפוסקים. ועיי' נדרים פר"א הלכה ו' בד"ה לזה כו' כתבתי שדברי הר"ן סותרין

זה את זה ע"ש ואני תמה ממ"ש הב"י בי"ד סי' רכ"ט דהטור סובר אפי' באומר לא לך וכו' הוי כלל. הא מפורש בדבריו בח"מ סי' קכ"ט דבלא וי"ו הוי פרט. וכ"כ בא"ע סי' ק"ל. והרמב"ן והרא"ש והר"ן כתבו בנדרים דהלכתא כר"ש ודלא כר"י דסתמא דנדרים וקידושין כוותיה דר"ש ע"ש והדבר תימא מארי דשמעתתא דהלכה כסתם משנה מני ר' יוחנן ואיהו גופיה סובר בהאי דערב ובסוגיין דהלכתא כר"י ודלא כר"ש וצ"ע. ומ"ש הרא"ש שם בנדרים הלכתא כר"ש דסתם לן כוותיה ואע"ג דאין סדר למשנה ודלמא סתם ואח"כ מחלוקת היא הא אשכחן סתמא אחרינא כוותיה פ"ב דקידושין ושקלי וטרי אמוראי אליביה ע"כ. שמעינן מהכא דקסבר אפי' בשני סדרים אין סדר למשנה. ונראה שנעלמו דבריו אלה מהרב בתוי"ט פ"ק דקידושין משנה ט'. וא"ת הא סתמא דשבועות פ' הפקדון תנן כר"י ששנה דברי ר"י בסתם ושקלו וטרו אמוראי אליביה וכ"כ תוי"ט פ"ב דקידושין וי"ל קסבר הרא"ש תרי סתמא עדיפי וכה"ג אמרי' בבבלי סוף שבת א"נ הרא"ש לשיטתו שכתב פ' מקום שנהגו סתם משנה עדיף ממה ששנה ר' בלשון חכמים:

מתני' מסייעא ליה לר"י וכו'. וקשה הא מתני' קשיא גם לר"י דדוקא טופס לכל א' היא דאינו כשר אלא האחרון אבל כתב זמן א' לכולן וכתב פלוני לפלונית בלא וי"ו כשר וא"ל בכותב בלא וי"ו אפי' האחרון פסול דהראשונים מפסיקין בין התחלת הגט שכתוב בו מגרש פלונית ובשני לא כתב בו מגרש דא"כ מודה ר"י דהראשונים פסולים וכדאר"ז בסמוך דא"כ אף בכותב זמן לכל אחד יהיה גם. האחרון פסול מהאי טעמא דהראשונים מפסיקין וי"ל קסבר הש"ס דבכותב כלל מתחלה מגרשין נשותינו ואח"כ פרט לכל אחד אע"ג שכתב זמן לכל א' כולן כשרים וסד"א ה"ה בכותב בוי"ו דהוה כלל אם כתב זמן לכל א' נמי כולן כשרין קמ"ל דלא. מיהו מלשון הרמב"ם פ"ה מה"ג משמע דאפ"ה בעינן שיכתוב זמן אחד לכולן ע"ש. ונראה דקמ"ל דאפי' בכותב זמן לכל אחד ולא כתב מגרש אלא בראשון אין הזמן מפסיקו ואפ"ה האחרון כשר:

פרטו של ר"מ וכו'. בקונטרס הבאתי ברייתא השנויה בבבלי פרק שבועת הפקדון. והיא גירסת ר"ת אבל גי' רש"י ר' יהודה אומר לא לך ולא לך ולא לך חייב שבועה על כל אחת ואחת ור' יוחנן קאמר בולא לך לכ"ע הוי פרט ובלא וי"ו פליגי. והדבר תימא הא מפורש' קאמר בסוגיין דר' יוחנן כר' יהודה ובוי"ו הוי כלל ובלא וי"ו הוי פרט. וכן מפורש בבבלי בסוגיין ובסוף ב"ב. ולא ידעתי למה לא הביא ר"ת מההיא דב"ב ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה חייליה וכו' וצ"ע:

כללו של ר"י. בקונטרס פירשתי דאי ולא לך לר"י נמי פרט מ"ש לא לך דנקט. וכ"פ רש"י פ' הפקדון. וכתב תו' וא"ת הא דנקט לא לך משום דמודה ביה ר"מ וי"ל דמ"מ הל"ל אף

ולא לך ע"כ ואין תי' זה דמוכרח דכיון דלא הזכיר ר"מ כל פרטא דידיה לא שייך לומר אף וע"ק מאי קשיא להו הא ודאי ר"י סובר בוי"ו הוה כללא כדמוכח מהאי דזבחים וכמ"ש תו' שם בד"ה ה"ג. וי"ל קושית תו' אינה אלא לפירש"י דדייק מדלא נקט לא לך. ונראה כיון דחזינן דתנאי בתראי השנויין בברייתא לטפויי קאתיין דר"א אמר עד שיאמר שיבועה האחרונה הוא דהוי פרטא והשאר כללא ורש"א עד שיאמר שבועה לכל אחת מסתמא גם ר"י לא בא להוסיף פרטיה אלא מאי דקאר"מ פרט קאר"י כללא הוא ומאי דאר"מ כלל קאר"י דהוה פרט:

ולית בר נש אמר אפי' כו'. בבבלי שם משני דה"ק אפי' חיטה בכלל חיטין ומינו קתבע וכתב התוי"ט שם שזהו אליבא דכ"ע דת"ק ור"מ בהא פליגי אלא דלשון אפי' ניחא גם לשמואל ע"ש. והדבר תימא דאס"ד דלכ"ע ת"ק ור"מ פליגי אי חטה מין חטין קאמר א"כ מאי ראיה מייתי לר' יוחנן מלשון אפי' דקאר"מ:

ע"ד דר"מ וכו'. בשבועות הגירסא ע"ד דר"י אמר חטין ושעורין וכוסמין כלל ופרט הוא חטין שעורין כוסמין כלל שאין עמו פרט הוא. ולפי גירסא זו צ"ל דלכ"ע בוי"ו הוי פרט ולא פליגי אלא בלא וי"ו דלר"מ הוי פרט ולר"י הוי כלל. וזהו כגי' רש"י בפ' הפקדון וכמ"ש לעיל בד"ה פרטו וכו'. ונראה לפ"ז צ"ל דר' חנינא פליג אר' יוחנן וסובר בלא וי"ו טפי הוי כלל משא"כ בוי"ו דה"ל וי"ו המחלקת ולא וי"ו המעטפת:

הלכה ז

הרחיק את העדים וכו'. כ' תו' פ' גט פשוט דף קס"ב ע"ב בד"ה איבעיא להו שיטה ומחצה מהו היכא דסיים השטר באמצע השיטה והניחו חצי השיטה הנשארת ושטה שתחתיה חלק ולא מיבעיא ליה דפשיטא דפסול דכותב מאי דבעי בחצי שטה ויחזור בשטה אחרונה ע"כ. ול"נ ודאי אף בכה"ג מיבעיא ליה די"ל אף משטה שלפני האחרונה אין למידין אא"כ הקיום בהתחלת השטה דכל דאיכא למיחש חיישינן או דלמא לא חיישינן שהניחו חצי שטה ושטה שלימה שתחתיה דה"ל כאלו הרחיקו שני שיטין שלמין או דכולי האי לא חיישינן ולמדין מכל השטה שלפני האחרונה. ותדע דהא אמרי' לקמן צריך להחזיר שתי שיטין ממקום הכתב. ש"מ דבכה"ג חיישינן ואין למידין מן הקיום הזה. ותו' כ' שם דמיבעיא ליה בהרחיק בעובי שיטה ומחצה מי אמרי' אינו יכול לזייף כלום בשטה ומחצה או דלמא בדחוק יכתוב שני שיטין ופסול ע"כ. וטפי ה"ל לפרש שהחלק הוא כשיעור שני שיטין ושני אוירין שיכול לזייף בכתב שאין שם אויר כגון יוסי בר ינאי וכמ"ש:

מתני' אמרה כן וכו' ועברי גבי יוני לאו כענין אחר הוא. במתני' פירשתי דלכך בסיפא שניהם פסולין מפני שהעד השני רחוק ממקום כתב הראשון מקום שטה ושני אוירין ויכול לכתוב שם שני שיטין בלא אויר וקשה תינח כשחתימת השני היא כשאול בן ברוך אלא כשחתימתו כיוסי בר ינאי וניכר שאין ההרחקה היתה מעיקרא מקום שני שיטין יהיה הראשון כשר וי"ל לא פלוג חכמים. וקשה כשיש חלק בין הראשון להשני חתימת שני שיטין מאי הוי הא ליכא למיחש למידי שאם יחתך מה שלמעלה ויכתוב על החלק מה שירצה ונמצא העד חתום עליו הא לא הוי אלא שטר בעד אחד ולאו כלום הוא וכ"ת דחיישינן שמא יצטרך עד אחד כדי לפטור עצמו משבועה ויחתוך שטר זה מלמעלה וכמ"ש ויהיה לו עד המסייע דפוטר משבועה דודאי חששא רחוקה היא שיפסיד שטרו מעליא כדי לפטור עצמו משבועה וה"ה דליכא למיחש שיזייף כדי לחייב חבירו שבועה בעד אחד וי"ל דקסבר שני עדים בשני שטרות מצטרפין וחיישינן שמא יהי' לו עוד שטר כזה שהעד השני רחוק מן הראשון שני שיטות ויזייף שניהם ויקיימם ועיי' בח"מ סי' נ"א ועש"ך סי' מ"ה ס"ק י"ז. א"נ יתבענו סתם על חוב שפרע לו כבר והלוה יטעון האמת שפרע אח"כ יוציא זה שטרו בעד אחד וה"ל הלוה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. לכך כל השטר פסול. ובבבלי בסוגיין מפרש למתני' דשניהן פסולין דחיישינן שמא גונדלית חתם. משמע דס"ל דאין לחוש להרחקת העד השני. וכ"מ מדברי תו' פ' גט פשוט דף קס"ד ריש ע"א וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק חלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנו סהדי וכו' ע"כ. הרי דבחתומים על הנייר יכול להרחיק מה שירצה דהא אנחנו סהדי הן שטה אחת ושני אוירין כמפורש שם בגמרא שהרי צריך לכתוב ל' למעלה וק' למטה. ואיכא מ"ד בב"ב שם דף קס"ב דזהו שיעור הרחקה ויש פוסקים דהכי הלכתא. וכ"כ העיטור בשם רבינו האי. וא"ת הא קיי"ל עד אחד בכתב ועד א' בע"פ מצטרפין וה"ה לשני עדים בשני שטרות כמפורש בח"מ סי' נ"א א"כ ניחוש לזיופא או דנידוק מהכא דשני עדות בשני שטרות אפילו לגבות מבני חרי לא מצטרפין. מיהו ממאי דמוקי מתני' דהכא בגונדלית ליכא לאוכוחי מידי די"ל קסבר הש"ס חתימת העברי בין היווני או בהיפך ה"ל כמילאוהו בעדים קרובים הוא דכשר אך מדברי תו' הנ"ל ומסתימת הפוסקים קשיא וע"ק ניתוש שמא יתבענו סתם על חובו וכו' כמ"ש לעיל וי"ל מדלא הוזכר חששות אלו בבבלי אלא שלא ירחיקו מן השטר שני שיטין והאשרתא מן העדים ש"מ דלא חיישי לכך והטעם שלזיופא דעד אחד לא חיישינן דא"כ כל זמן שמביא עד א' נימא שזייף דמן הסתם אינו נאמן לבדו דחיישינן דמשקר אע"פ שגזרת הכתוב הוא מ"מ אף זה טעמא דקרא הוא ועוד למה ניחוש שיפסיד שטרא זה כדי להרויח

במקום אחר. וא"ת למה לא מייתי הירוש' ראיה מרישא דמתני' דאת שהעדים נקראין עמו כשר והשני פסול ש"מ דהטעם שהעדים השניים מרוחקין מן השטר שני שיטין וי"ל טעמא דרישא איכא לשנויי דלכך פסול דחיישינן שמא גונדלית חתמו אבל סיפא ליכא לא קמי דפסול משום חששא דגונדלית דא"כ היינו רישא אלא ודאי סיפא איירי אפי' בדידעינן בודאי דלא חתמו גונדלית ומטעם הרחק ואין מזה סייעתא לגי' רש"י ופירושו שגם לשיטת ר"ת איכא קצת רבותא בסיפא. אך הא קשיא לי דבירושלמי פ"ב דכתובות הל' ד' גרסי' עד א' בשטר ועד א' בפה מהו שיצטרפו ופריך ועד אחד בכתב כלום הוא. מדפריך סתמא דש"ס וע"א בכתב כלום הוא משמע דלכ"ע פשיטא דלאו כלום הוא ואלו לפמ"ש ודאי דמהני דהא משום הכי חיישינן לזיופא. ובכתובות שם כתבתי בתו' בד"ה עד וכו' דה"פ ע"א שנתן עדותו בכתב לאו כלום הוא דכתיב מפיהם וכו' ע"ש. לפ"ז לק"מ מהתם די"ל דמודה ע"א בשטר בכתב מהני. אך דקשיא לי אפירושי זה דא"כ ה"ל לשנויי דמיבעיא ליה בעד א' בכתב בשטר אי מצטרף ודוחק לומר דחדא מתרתי משני דודאי לישנא רוויחא הוא למוקמי בעיין בע"א בשטר מלמוקמי בשאינו יכול לקיים שניהם והריב"ש סי' קצ"ו כתב בשם הרמב"ן דה"פ ע"א בכתב כלום הוא לגבי משעבדי אלא לבני חורין א"כ ה"ל כעד ע"פ ופשיטא דמצטרפין ומשני לכן צריכא כשהיו שנים ולא מצאו לקיים אלא ע"א מהם דהשתא כשחתם העד חתם על שעבור נכסי' א"כ לא דמי לעד ע"פ שאינו בא רק לבני חורין ומש"ה איכא לספוקי אי מצטרפי או לא ומסקנא דאף בזה מצטרפין כגמרא דילן ע"כ. נראה דר"ל דהכי קמיבעיא ע"א בכתב היינו אחד משנים החתומים בשטר שנתקיים חתימתו ועוד יש לו ע"א בע"פ מהו שיצטרפו כיון דעד זה החתים בשטר העיד לגבות ממשעבדי דהא חתם עם חבירו וזה שמעיד בע"פ אינו מעיד אלא על בני חורין ואלו היה חתום ע"א בכתב לבדו ודאי דלא חתם אלא לגבות מבני חרי. והשתא הא דבעי' התם ר' מנא ע"א בכתב מהו לזוקקו לשבועה ופריך ע"א בכתב כלום הוא ה"ק פשיטא דזוקק לשבועה ומשני לכן צריכה כשהיו שנים וכו' כלומר גם ר' מנא מיבעיא ליה בע"א בכתב וע"א בע"פ כבעיא דר' זעירא. והרב במ"ל פ"ד מה' עדות כתב שדברי הרמב"ן צ"ע טובא ע"ש. ולא ראה דברי הרמב"ן בחי' ב"ב. אך גם פירושי זה נראה דחוק וכי משום שחתם עצמו כדי שיגבה ממשעבדי מגרע גרע שלא יגבה אפי' מבני חורין וגם מ"ש דהמסקנא כגמרא דידן. אינו מחוור. לכך נ"ל דה"פ ע"א בכתב כלום הוא היינו לרבנן דריב"ק דאמרי דבעינן שיראה שניהם בבת אחת ומשני בשחתומים עליו שנים הלכך יש לצרף עדות העד שנתקיים כיון דתחלת החתימה היתה בשני עדים. וסובר הירושלמי דלרבנן עד אחד אינו כלום ואפי' לשבועה אינו קם אא"כ

אומר שהיו מתחלה שנים ולשון הברייתא הכי משמע דקאמר אין מקבלין מן העדים אא"כ ראו שניהן כאחת. משמע דאין מקבלין שום עדות אא"כ בכה"ג וע"א בכתב לאו כלום הוא דהא לא ידעינן אי הוה אחר עמו. וע"ש בכתובות פירושי בקונטרס וקאמר או ייבא כהדא וכו' או האיבעיא אינה אלא לריב"ק דסובר אפי' לא ראו שניהן כאחת מצטרפין א"כ ה"ה ע"א בכתב יש להכשירו אלא דמיבעיא להו אי היה כעדות מפי כתב או לא. ופי' זה נראה ברור וצלול. והשתא לא פליגי הבבלי והירושלמי. אלא איבעיא דר"ז ור' מנא היא אי הלכתא כאביי דאמר ע"א בכתב וע"א בע"פ אין מצטרפין או כאמימר דאמר דמצטרפין כמפורש בבבלי פרק ג"פ. וסוגיין דהכא כאמימר דאמר דמצטרפין. ועיי' בש"ך ח"מ סי' נ"א סק"ד. ואני תמה שלא הביאו הפוסקים דעת הרשב"ם דהלכתא כאביי. שכתב דף קס"ה ע"ב בד"ה א"ל רב אשי לאמימר אנן הכי מתנינן לה כו' ולא תיקשי מיניה לאביי דאמר אין מצטרפין וצ"ע:

מלא חתימת יד העדים. כתב תו' ב"ב פ' ג"פ דף קס"ג ע"ב בתוספתא המה יהו העדים רחוקין מן הכתב וכשר כדי שיהו נקרין עמו וכו'. משמע דאף ר' דוסתאי בר ינאי מכשיר בשהרחיקו שני שיטין. וקשה הא ודאי ליכא טעם להכשיר בכה"ג וא"ל דמכשיר שני שיטין בלא אוירין דהא ר' אבהו קאמר בסמוך כדי לך לך והא ודאי לר' דוסתאי בר ינאי קאמר ואיך מכשיר בכה"ג וי"ל ר' אבהו ה"ק ר' דוסתאי אינו פוסל אלא בכדי לך לך אבל בלא ד' אוירין מכשיר:

באיזה כתב משערין ר"י בר"ש מלא חתימת ידי עדים. ובירוש' פ' ג"פ מסיים בה חזקיה אמר ובלבד לקולא שאם היה חותם ידי העדים דק והכתב גס הולכין אחר הגס חותם ידי העדים גס והכתב דק הולכין. אחר הדק. וצ"ל גם בזה הולכין אחר הגס:

שלא מגופו כשר. כ' הש"ך בח"מ ס"ק י"ד דהכא איירי שמוכח מתוך השטר מה הוא ואפ"ה מגופו פסול אבל אינו מוכח מהשטר בענין דיש לחוש שמא היה כתוב בו תנאי הוי כמו מגופו והנ"י מייתי ראיה מהירושלמי דמחק או גרד שבשטר פוסל כל השטר ע"כ ע"ש. ואני אומר שמדברי הירוש' נראה בהיפך. דגרסי' פ' ג"פ ר' אבהו בשם ר"י בן חקולא כל שאתה יכול לתלות במחק תלה מהו כל שאת יכול לתלות במחק תלה. ר' יוסי קצירא וכו' סמפון כתיב מלעיל וסמפון מחיק מלרע אני אומר גמרו לעשותן קידושין גמורין בגין דלא מיצר ביגי' גט מחקי' ורבנן חששין דלא מיצר ביגי' גט שטר נפק וכו'. וה"פ ודאי דלא תנינן מן הסתם במחק שהיה שם תנאי לפסול כל השטר. אלא בכה"ג שהיה כתוב סמפון מלמעלה וסמפון מחוק מלמטה חיישינן שמא אח"כ גמרו לעשות קידושין גמורין ולכך מחק התנאי שמלמטה ולא חשש למה שכתוב התנאי מלמעלה או

דלמא התנאי שלמעלה עיקר והא דמחק מלמטה שלא היה המקום רחב בשטר כל כך לכתוב התנאי בשלימות ולא נפסל התנאי וחוששין לתרווייהו לחומרא. ורבנן היינו ר' חונה ור' שמיי חוששין לכך דלמא לא מחקי' אלא מפני שלא היה המקום מתוקן לכתוב שם ולא הוציאו אלא מה שכתוב שם. וזה דלא כפי' הרא"פ עמ"ש שם. מיהת שמעינן מהכא דאין לפסול כל השטר משום חשש תנאי אלא היכא דניכר שהיה שם תנאי ובענין המפורש שם. ודברי הנ"י ר"פ ג"פ ודברי הש"ך הנ"ל צ"ע:

צריך להחזיר שתי שיטין מקום הכתב. עיי' בקונט'. וקשה א"כ בשהיה המחק במקום ריוח שני שיטין וד' אוירין יהא כשר ולמה יהיה דוקא לפני שני שיטין וד' אוירין. וע"ק א"כ בכל השטרות ניחוש שמא יכתוב שני שיטות שאינן צריכין אויר ואפי' שני שיטות בלא אויר נפסלו אלא ודאי דלא חיישינן בהכי א"כ הכא אמאי ניחוש. ובב"ב ג"פ הגירסא צריך להרחיק מן המחק מקום ב' שיטין. ופי' הרא"פ צריך להרחיק העדים מן המחק מקום ב' שיטין כדי שלא יזייף על מקום המחק וכשמרחיקין ב' שיטין כשר אם בא כך לפני הב"ד שזה תיקון חכמים הואיל והיה שם מחק והוצרכו להרחיק ממנו שאם יזייף על המחק פסול הוא שהרי הרחיקו העדים מן הכתב מקום ב' שיטין ע"כ. ודברי תימא הם מאי מהני הך סימנא הלא עדיין יכול לחתוך כל מה שלמעלה וכותב שטר חדש על מקום ב' שיטין החלק ועוד למ"ד דאין כל השטר פסול אלא מקום המחק א"כ סימנא ל"ל לכך נ"ל דהגי' פ' ג"פ היה עיקר וה"פ צריך שיהיה המחק רחוק מקום שני שיטין דחיישינן שמא היה כתוב במקום המחק שריר וקיים ומחקו וכתב מה שרצה וקיים המחק בשיטה האחרונה שבין כתב להעדים. וכך מפורש בבבלי פ' ג"פ וכ"ה בש"ע ח"מ סי' מ"ד סעיף ח':

מחלפא שיטתיה דר' בא וכו' וקשה הא לא דמיין להדדי דהכא היינו טעמא דאמרינן שמא על דבר שאינו מענין של שטר חתמו כמו בשאילת שלום דאמרינן לעיל בפרקין דחיישינן שמא על שאילת שלום חתמו וי"ל קסבר הש"ס דחתימת עדים פסולים הוי כמו ענין אחר ואפ"ה מכשיר ר' בא ה"ה אם כתב ענין אחר בלא עדים במקום החלק כשר לפ"ז צ"ל דסובר הירו' דרב פוסל אפי' מילאוהו בעדים פסולים וא"ת הא תנן לעיל פ"ת גט קרח הכל משלימין עליו וי"ל קסבר רב דוקא גט קרח שאין שם מקום לזייף אלא שלא נעשה כתיקון חכמים. וכ"כ הרשב"ם פ' ג"פ דף קס"ב ע"ב. ובכתובות פ"ב הלכה ז' גרסי' א"ל אם אתה מאמינו שהוא בנו האמינו שהוא כהן ואם אין אתה מאמינו שהוא כהן אל תאמינו שהוא בנו ויעשה כהרחק עדות ויהא נאמן עליו א"ל בנו הוא אלא שאני אומר בן גרושה ובן חלוצה הוא. ועמ"ש שם בתו' בשם הרמב"ן. ול"נ דה"פ ומן הסברא

י"ל כי היכי דבהרחק עדות שני שיטין מכשרינן במילאוהו בקרובים אע"ג דע"י מילוי זה מתכשר השטר ה"נ יש להכשיר עדות זה שהוא כהן אע"פ שע"י כך אתה מאמינו שהיא בנו והוה קרוב דהא אי נמי קרוב משוי ליה ע"י עדות זה מכשרינן ומשני שאני הכא דהתם אין לפסול עדות הכשרים אלא מפני החלק וכשמילאוהו בקרובים עדות הכשרים בכשרותו קאי משא"כ כאן אם את מאמינו שהוא בנו שוב אין להאמינו שהוא כהן דאמרי' בן גרושה ובן חלוצה הוא:

אני אומר אפי' בע"א ודיין א' מקיימין. כתב הרא"ש כתובות פ"ב אר"י אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אם ע"א החתום בשטר מעיד על כתב ידו וב' עדים מעידים על כתב יד אחד מהדיינין או הדיין בעצמו ואחר עמו מצטרפין כו' ופריך מאי דמסהיד הדא לא מסהיד דיינא וכו' אלא לא מצטרפין וכן הלכתא הלכך כיון שאין השטר מתקיים ע"פ ע"א ודיין אחד אין אנו חוששין אם הדיינין קרובין להעדים ואע"פ דגרסי' בירושלמי פ' שבועת העדות שלא יהיו העדים קרובים להדיינין היינו בעדים המעידים לפני הדיינין לפי שאין מקבלין עליהן הזמה וטעמא דהזמה לא שייך הכא ע"כ. וכ' הש"ך ח"מ סי' מ"ו ס"ק מ"ו אם שנים מן השוק מעידים על העד ועל הדיין דהשתא כולא חד סהדותא הוא כשר ע"ש. וקשה א"כ מאי עריך הש"ס שם בכתובות דלמא הא דקאמר שמואל עד ודיין מצטרפין היינו לענין זה אם שנים מן השוק מעידים עליהם. וטובא קמ"ל אע"ג דעל העד השני ליכא אלא ע"א. וצ"ל דלשון הש"ס משמע ליה שהעד והדיין עצמן הן המעידין. אך דברי הרא"ש מפורשין דלא משמע הכין. גם מהא דגרסי' בירוש' ס"פ דיני ממונות וחד אמר אפילו בכתב אחד ודיין אחד משמע דגם אכתב קאי ולא אעד עצמו. וא"ת מאי קשיא להרא"ש מירושלמי פרק שבועת העדות הא הירושלמי דסובר עד ודיין מצטרפין ודאי פסולין וכמ"ש הוא בעצמו וי"ל הך מלתא דפרק שבועת העדות ברייתא דתנאי היא ואיכא מ"ד הכא ובסנהדרין שם דעד ודיין אין מצטרפין ופריך עליה מהני תנאי. ומ"ש הרא"ש לפי שאין מקבלין עליהן הזמה וכו'. קשה אף שכן מפורש בירוש' שבועות שם מ"מ לפום הבבלי הטעם דגזירת המלך הוא שלא יהא הדבר נגמר ע"פ קרובים ואם העד קרוב לדיין הרי הוא כעד עצמו נעשה דיין. וכ"כ הש"ך ח"מ סי' מ"ו ס"ק כ"ג בשם הריטב"א. ונ"ל דס"ל להרא"ש דלא אמרי' גזירת המלך הוא אלא בעדות בלבד. ולכך ליכא למילף דיינים מינייהו. ותדע דבירוש' בשבועות שם קאמר ומנין שלא יהו הדיינין קרובין זה לזה כו' מה העדים כו' הרי דילפינן דיינים מעדים במה מצינו ואפ"ה קאמר ברישא שהעדים לא יהיו קרובים להדיינים מטעם גזירת המלך אלא ודאי לענין גזירת המלך לא ילפי' דיינים מעדים דחידוש הוא דאם ראו ב"ד הדבר א"צ עדים

וכשמשה ואהרן מעדים בפניהם הוברר הדבר כאלו ראו הן בעצמן ש"מ דחידוש הוא ומחידושא לא גמרי'. וכל זה דלא כש"ך הנ"ל וצ"ע. כתב הב"י סי' מ"ו מחודש ט' בשם תשובת הרשב"א שטר שכתוב בו הנפק אם גובין בו אע"פ שאין מכירין חתימת הדיינין כו' אלא שבירושלמי משמע שא"צ קיום ועליו סמך מי שאומר שגובין בו ואנו אין לנו אלא גמרא שלנו ע"ש. ותימא אנא מצא הרב משמעות זה בירוש' אדרבא כולא סוגיין מבוארת שצריך קיום ומהא דפליגי בעד ודיין אי מצטרפין או לא נמי מוכח כן והיא גופא הראיה שמביא הרשב"א מגמרת בבלי וצ"ע:

צריכין העדים לכתוב וכו'. וקשה הא בשזוכרין זמן הקנין איירי שהרי כותבין מלוה זאת מאחד בניסן היא א"כ ל"ל למכתב האיחור כלל דלא שייך כלל הטעם שבקונטרס והוא מדברי הטח"מ סי' מ"ג וי"ל קסבר ר"י דצריך לכתוב ואיתרנוהו וכתבנהו דלא ליחזי כשיקרא. ועיי' בח"מ סי' מ"ג בש"ע סעי' י"ט ובש"ך שם:

ויאות שכן אם רצה לקיימו וכו'. נראה דאף רב המנונא לא קאמר אלא בשמילא החלק בשריטות וקסבר בי דינא אשריטות לא חתמי ור' מנא פליג וקסבר ב"ד נמי איכא למיחש שמא חתמי ב"ד אשריטות. וזה ראיה לפסק ר"י דגם בב"ד חיישינן דר' יוחנן פליג. ודלא כמ"ש הש"ך ח"מ סי' מ"ו ס"ק פ"ח ע"ש:

גזר דין נפק מקומי רב ולא היה כתוב כך. וא"ת וכי רב עבד דלא כשמעתתי' וי"ל סתמא דש"ס הוה סבר טעמא דרב כדי שיכול להזימם ואהא פריך שפיר א"כ ה"ל למכתב גם איזה יום ואיזה שעה אבל לפי האמת הא דצריך לכתוב מי הם עידי קיום היינו בשלא קראוהו הדיינים ואינן יודעין אם עידי הקיום הם קרובי המלוה או הלוה אבל בשיודעין שאינן קרובים להלוה או להמלוה אינן צריכין לכתוב מי הם עידי קיום. וזה סייעתא למ"ש הש"ך בח"מ סי' מ"ו ס"ק נ"א ע"ש:

צריכים הדיינים שיכירו הנידונים וכו'. וקשה אמ"ש הרמב"ם והובא בש"ע ח"מ סי' ז' אם אין הדיין מכיר אחד מהנידונים או מעשיו אין לך דיין צדק כמוהו ודוחק לומר דאיירי שאין עניינם ניכר לו אבל יודע שמותם דא"כ היינו מעשיו ותרתי ל"ל ונראה דאתיא סוגיין כמ"ד דאינו יכול לומר פרעתי נגד פסק דין דאל"כ יהא נאמן במגו דפרעתי. והרמב"ם סובר כמ"ד דנאמן לומר פרעתי נגד פסק דין לפיכך א"צ להכיר אחד מהם. וסתמא דמתני' דפ' ג"פ משמע כדעת הרמב"ם דתנן כותבין גט לאיש כו' ובלבד שיהא מכירן. משמע דוקא בגט ושוברו הוא דבעינן שיכירן אבל לא בשאר דברים. מיהו אין משם ראיה כל כך דודאי אף בשטרי מקח או שטרי שוברות איכא למיחש בכה"ג וחדא מינייהו נקט. וכ"כ בהג"א שם וה"ה בשאר שטרות ע"כ. ואני תמה מהש"ך שכתב בח"מ

סי' ל"ט ס"ק ל"א דהלכה שאינו נאמי לומר פרעתי נגד פסק דין ואלו בסי' ז' הכל מודים שא"צ להכיר הנידונים מ"ש וצ"ע:

הלכה ח

כתב חניכתו וכו' בבבלי הגירסא וכך היו נקיי הדעת כו' והדר תנן כתב חניכתו כו' ופי' רש"י וכך היו נקיי הדעת נוהגין שלשונו קצרה לא היו חותמין עד אלא פב"פ. וגי' ר"ח ור"ת כגי' שלפנינו. ונראין דברי רש"י דאטו כל נקיי הדעת שבירושלים היה שם לויי למשפחתן ואף דאמרי' בעלמא שהיו המשפחות ובעלי אומניות כל אחד לבדן מ"מ הרבה נמצאים שלא היו בעלי משפחה כלל ועמ"ש לקמן בד"ה כיני כו' ולגי' הירו' צ"ל איידי דרצה לאשמועי' חניכתו בעד דכשר קמ"ל חניכתה בגט כשר:

וגט פסול פשוט כו' עיי' בקונט'. לעיל ס"פ הזורק בד"ה מה כו' כתבתי בשם הרמב"ם הא דתנן ר"פ ג"פ שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו פסול היינו שהחתים בתרווייהו עדים בין מתוכו בין מאחוריו ע"ש. וקשה הא מפורש דמקושר שכתבו עדיו מתוכו ומאחוריו כשר. והרבה טעמים יש בדבר לחלק בין פשוט למקושר חדא דפשוט ה"ל מוקדם אם עשאו מקושר ופסול ומקושר שעשאו פשוט ה"ל מאוחר וכשר וכ"כ הרמב"ן שם ועוד מקושר שהקפידו חכמים על ריבוי העדים דמקושר בשלשה אם ריבה עוד בעדים וחתמם מבפנים כשר משא"כ בפשוט. ודוחק לומר מתני' כרחב"ג אתיא דמכשיר במקושר שכתבו עדיו מתוכו מפני שיכול לעשותו פשוט כדתני ר"פ ג"פ. דא"כ יש לנו לפסוק כרחב"ג דסתמא דמתני' כוותיה וכל הפוסקים דלא כוותיה מיהו י"ל למ"ד בתרי סידרי יש סדר למשנה א"כ ה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם ועמש"ל בתו' בד"ה חייליה כו':

הדיינין חותמין אע"פ שאינן יודעין לקרות כו'. כתב הטור א"ע סי' ק"ל עדים שאין יודעים אחר קורא בפניהם והם חותמים וכתב הרמב"ם והוא שיכירו לשון הגט ונראה אם אין מכירין לשון הגט אלא שמתרגמין לפניהם כשר. וכתב הב"י בסוגיין איתא בהדיא להיפך דהא ע"כ בקורין לפניהם איירי רב דאל"כ היכי קתני הדיינין חותמין אע"פ שאין יודעין לקרות ואפ"ה קתני דאין העדים חותמין אא"כ ידעו לקרות ע"כ. ותימא הא חתימת הדיינים דהכא איירי בשטרי קיום וכ"פ רש"י כתובות פרק שני דייני דף ק"ט אבל הדיינים חותמין אע"פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידים אלא שהשטר זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיא חתימתן ע"כ. וכ"מ בסמוך מדברי ר' חגיי. א"כ כשלא קראו לפני הדיינים איירי. ואף שכתב הר"ן פרק שני דייני דמ"מ צריכין לקרות מי הוא המלוה והלוה שלא יהיו העדים קרובים להם וכ"כ בש"ע ח"מ סי' מ"ו סעי' ך'. כבר כתבתי לעיל

בד"ה גזר דין וכו' דאם כותבין שם עידי הקיום א"צ לקרות השטר כלל ע"ש וצ"ע. והש"ך כתב בח"מ סי' מ"ה סק"ג נ"ל דרב קאי להדיא אשאר שטרות דאין חותמין אא"כ יודעין לקרות דוקא הם בעצמם וס"ל כרשב"ג בבבלי בסוגיין דף י"ט אבל בגט מודה דודאי לא פליג את"ק וארשב"ג דא"כ רב דאמר כמאן וא"ת מאי פריך בסמוך ארב ממתני' לישני מתני' איירי בגט י"ל עדיפא מיניה משני דאיירי בדיודעים לקרות א"נ דפשיטא אע"ג דתנן במתני' גט כל שטר קרוי גט כו' וה"נ מוכח בבבלי בסוגיין האי כתובת חתנים כו' סבר לאכשורי ממתני' א"ר ירמיה חתם סופר שנינו ע"כ ע"ש. הנה בבבלי פ"כ מייתי מהך ברייתא דת"ק ורשב"ג סייעתא לדרב דאמר מקרעין להן נייר. ש"מ דרב ושמואל לא ידעו להך ברייתא א"כ ודאי דליכא לאקשויי מינה לרב. ועוד סוגית הירושלמי לעיל פ"ב הלכה ב' משמע דר"י ור"ל לית להו להך ברייתא. והא דכתב עדיפא מיניה משני. קשה כיון דהמקשה לא ידע לחלק בין גט לשאר שטרות ה"ל לאקשויי מברייתא דת"ק ורשב"ג א"נ צ"ל דגם המקשה לא ידעה דא"כ ה"ל לפלוגי בין גט לשאר שטרות כמפורש בדברי רשב"ג. ומ"ש דפשיטא דמתני' אף בשאר שטרות איירי. דברי תימא הן דבבבלי במכלתין פ"ב גרסי' ואלא מאי קמ"ל דגט כשר בכל לשון תנינא גט שכתבו עברים ועדיו יוינים כו' אי מההוא ה"א ה"מ בגיטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל. הרי דלאו פשיטא הוא וכ"ש דאין למפרך מינה תיובתא לרב. והא דאמרי' בבבלי סבר לאכשורי ממתניתא לאו משום דמתניתא בשאר שטרות נמי איירי אלא דסובר דמתניתא איירי דסופר ועד אפילו לכתחלה כשר ודייק ליה שפיר מדכשר בגט לכתחלה אפי' בשאר שטרות נמי כשר ושני ר"י בחתם סופר שנינו. לכך מותר לכתחלה. וכן מפורש בבבלי בפרקין דף פ"ו ע"ב דהכי אית ליה לרב דמתני' בלכתחלה איירי. מיהו דוקא הך דכתב סופר ועד איכא לאוקמי הכי דומיא דסיפא איש פלוני עד כשר דאיירי נמי בלכתחלה דתנן וכך היו נקיי הדעת עושין ועמש"ל בד"ה כתב חניכתו. אבל רישא דתנן גט שכתבו עברית כו' דיעבד משמע. אך ממאי דקאמר בסמוך אם היו יודעין את שניהם חותמין באיזה מהן שירצו אין להוכיח דאפי' לכתחלה מותר די"ל בהיפך מדלא מוקים למתני' בהכי דאיירי בשיודעין את שניהן אלא ודאי מדתנן לשון דיעבד ליכא לאוקמי בהכי. גם לגי' הרשב"א אין ראיה דסובר אפי' בשיודעין את לשון החתימה אין להם לחתום אלא בכתב השטר והיינו דמסיים וחתמו באיזה שרצו. ול"נ רב כת"ק ס"ל דבכל השטרות קורין לפניהם והא דקאמר אא"כ יודעין לקרות היינו שמבינים מה שקורין לפניהם לאפוקי אם גם הלשון אינן מבינים לאו כלום הוא וכמ"ש הש"ך שם בד"ה גם כו' ע"ש. משא"כ הדיינין א"צ לקרותו לפניהם וכמ"ש. ותדע דהא דברי רב הן הן דברי ר"ח השנויין בבבלי כתובות

דף ק"ט. והתם קאמר אא"כ קראוהו. והשתא ניחא הא דקאמר ר' חגיי לא בא קומי רב כו' דלפום ריהטא דברי תימא הן ורב מי מישתבע לשיקרא דאמר יבא עלי כו'. וע"ק אם נאמר דלא קיים רב כתב יווני וכי מידת חסידות הוא שמפסיד לזה שטרו שאינו רוצה לקיימו. בשלמא בשלא קראו כלל ניחא שלא חתם אע"ג דכתב שם העדים מ"מ. איכא למיחש דנפיק מיניה חורבא שלא יחקור הלוה אחרי העדים אם הם קרובים והרחיק עצמו מנדנוד איסורא אלא כשקראו לפניו מה הפסד יש בדבר. לכך נראה דה"ק ר' חגיי הא דאמר רב יבא עלי כו' ודאי לא קאמר אלא בשלא קראו לפניו כלל אבל בשקראו לפניו ודאי דחתם דכי לא בא לפניו שטר יווני כו'. והא דמשני בסמוך כשהיו יודעין לקרות נמי בשמבינין הכתב כשקוראין לפניהם נמי איירי. ומעתה דברי הטור נכונים:

לא בעית כו'. וקשה דלמא הא דקאר"א ד"ה לא קאי אמתני' דג' גיטין דפרקין אלא אפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי באמר אמרו וקאמר מתני' אתיא אף כרבנן והא דמכשיר הכא בכתב סופר היינו בדיעבד דומיא דרישא וכמ"ש בסמוך וקמ"ל דמתני' דג' גיטין לאו בכתב ידו דוקא אלא אפי' בכתב סופר ועד כשר בדיעבד א"נ אפי' מוקמית מתני' דהכא דבלכתחילה איירי נמי ניחא דאיירי בסופר מובהק וכדמוקי לה שמואל בבבלי בפרקין דף פ"ו ע"ב וי"ל ר' יוחנן שמע מר"א דקאמר ד"ה היינו כת"ק דמתני' דג' גיטין גם לא נ"ל לחלק בין סופר מובהק לשאינו מובהק. ור' יוחנן דלא ס"ל כר' יוסי מוקי מתני' דהכא כר"א דמתני' דג' גיטין ותנא כתב סופר ועד כשר וכ"ש כתב ידו ועד. משמע מהכא דלית הלכתא כר' יוסי באומר אמרו. ותימא שלא הביאו הפוסקים ראיה מהכא דאמר אמרו כשר ועיי' רשב"א הוף פרק התקבל. והמהרש"א בדף פ"ו בד"ה אמר רב כו' דהירוש' סובר כתב סופר ועד שנינו ע"ש ולפי הנראה גי' משובשת היא:

מכיון שאינו מצוי לזוג כו'. בבבלי פריך ודלמא אמלוכי אימלך כתבו תו' ופירש"י כיון שביטלו שוב אינו יכול לחזור ולגרש בו וא"נ דלר"נ דאמר חוזר ומגרש בו מאי איכא למימר ע"כ ותימא הא ודאי צריכין לפרש מתני' אף לרב ששת. ולשון מאי איכא למימר משונה דודאי לר"נ ניחא ול"ק למקשה אלא לרב ששת וע"ק לשיטת תו' שכתבו ר"פ השולח בד"ה התם כו' דמודה ר"נ בשביטל בפירוש דאינו חוזר ומגרש בו וכ"כ הרא"ש א"כ פריך שפיר ניחוש שמא. ביטלו בפירוש וא"ל בשלמא שביטלו סתם נראין הדברים הואיל ויש ריוח מלמטה אבל שביטלו בפירוש אין רמז לדבר דא"כ אף לפיר"י שכתבו תו' דחיישינן שמא כתבו לשם איש אחר ונמלך כו' מאי רמז איכא לדבר טפי נאמר שכתבו לשם עצמו וביטלו וכשר לגרש בו לר"נ אלא ודאי כל שביטלו חיישינן שמא נעשה בכענין דפסול א"כ ה"נ חיישינן שביטלו בפירוש. ומ"ש תו' ועוד פי' דה"ל כמו

נכתב ביום ונחתם בלילה וא"נ כי העדים נזהרים שלא יחתמו על שטר מוקדם ע"כ נראה דסובר רש"י גט השולח למדינת הים לא שייך בו מוקדם דקלא אית להו כדאמרי' בבבלי לעיל פ"ב דף י"ח ואפי' לכתחלה מותרים העדים לחתום שטר מוקדם כל שיש בו זמן וע"ש בתו' בד"ה הנהו כו'. והכא חיישינן שמא אמר לשלחו למקום אחר ואימלך ונתנו במקומי ביום החתימה והרי הוא מוקדם:

כיני מתני' כו'. עיין בקונט'. וקשה אס"ד איש פלוני בלא עד כשר כ"ש איש פלוני בן איש פלוני בלא עד דכשר ועוד דצריכין להגיה חניכתו כו' כשר במקום פסול לכך נראה מ"ד כיני מתני' כו' עיקר אתי לאשמועינן דכך היו נקיי דעת עושין היינו שהיו חותמין פב"פ ולא היו חותמין עד וגרסי' תחלה וכך היו וכו' ובתר הכי תנן כתב חניכתו פסול והיינו כגירסת רש"י ול"ג איפכא כגי' שלפנינו כיון דחניכתו פסול איך נאמר שנקיי הדעת היו עושין כן ור' אבהו פליג ואמר חניכתו כשר דהא אפי' אם כתב אני לחוד כשר וכ"ש חניכתו וסובר שגי' הירוש' עיקר במתני' ועמש"ל במשנתינו:

הלכה ט

ישראל שעישו כמעשה עכו"ם כו'. עיי' בקונט'. אבל המרדכי פי' דרב קאמר היבא שישראל מעשין ומכריתין אותו ליתן גט כיון שהדיינים עכו"ם פסול אפי' הדין אמת כגון איני זן ואיני מפרנס. ור"ח קאמר כשעכו"ם מעשין אותו לעשות כדייני ישראל כיון שהדיינין ישראל והדין אמת כגון איני זן ואיני מפרנס כשר ע"כ. ובגי' המרדכי חסר תיבת אפי' בין בדברי רב בין בדר"ח. ומהרש"ל כתב דקשה להמרדכי גירסתינו. ואין זו קושיא כלל. גם מ"ש דלעיל משמע בהדיא דאין כופין באומר איני זן כו' ע"כ. לא ידעתי מאי קשיא ליה הא מפורש בסמוך דר' יוחנן סובר באומר איני זן כו' דכופין. גם בבבלי ס"פ המדיר מפורש דרב סובר דכופין וכ"כ המהרש"א. מיהו לפמ"ש הרא"ש פ' הבע"י דהא דאמר שמואל התם עד שכופין אותו להוציא כו' היינו ע"י נידוי אין ראיית המהרש"א כלום ע"ש. ופי' בקונטרס הוא כפי' המהרש"ל ומ"ש המהרש"א דדברי המהרש"ל דחוקים שאין דברי רב ור"ת מפורשים בגוונא חדא ע"כ. ק"ק דלפמ"ש בקונט' דבריהם מפורשים כפשטן בגוונא חדא. אך קשה לי אס"ד דעישוי ע"י עכו"ם והן הדיינים כשר לר' חייא קשיא מתני' דתנן בישראל כשר הא ודאי בשעשו כדין איירי דאל"כ פסול וכדאמר רב א"כ אמאי תני סיפא בעכו"ם פסול כיון דבכדין איירי אף בעכו"ם כשר ודוחק לפרש הא דתנן ובעכו"ם פסול. היינו בשהישראל עושה כמעשה עכו"ם שכופה שלא כדין. והדבר פשוט דלפי' מהרש"ל צ"ל לר"ח שהמעשים הם עכו"ם והדיינין ישראלים וכשר אע"ג שהעכו"ם מעשים וז"ש תוס' אפי' דקאר"ח היינו לומר אע"ג שהוא כדין בעינן

שיהיו הדיינין ישראל. אלא שעדיין קשה מי דחקו תו' לכך טפי ה"ל נפרש דפליגי ר"ח ואומר דאיני זן כו' הוה כדין וצ"ע. ונראה מ"ד איני זן כו' כופין סובר נמי כל מקום דתנן יוציא היינו ע"י כפי' דהא בהמדיר שלא ליהנות תנן יוציא והתם ודאי דכופין דהשתא באומר איני זן כו' קאמר דכופין להוציא אע"ג דאיכא למימר עד שכופין להוציא יכפוהו לזון כדאמר שמואל בבבלי ס"פ המדיר אפ"ה כופין להוציא שאין אדם דר עם נחש כדאמר התם כ"ש בהמדיר ואף שיש קצת לחלק מ"מ הדעת נותנת כמ"ש וכ"נ דברי הרי"ף פ' הבע"י. ואין מקום לתמיהת הרא"ש שם דאתי דלא כירושלמי דאמר יוציא לא משמע דכופין דהיינו דוקא לשמואל אבל המסקנא לא קאי הכי:

הלכה י

והא תנינן כו'. כתבו תוס' הא דאמר רב לא ששמעו קול הברה אלא פלוני מפלוני כו' לא פליג אמ"ד אלא כדי שיהו הנירות דולקות כו' דהיכא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור כו' ועוד קול דלעיל לא שייך אלא בקידושין כו' ע"ש וברא"ש. וקשה הא מפורש כאן דפליגי ומ"ד דבעינן נרות דולקות מצריך נמי דבר ברור ובאמת קשיא עליה מגירושין. ואפשר דסברא מדלא פריך עליה בבבלי ש"מ דסובר בקידושין דאיכא רגלים לדבר לא בעינן דבר הברור וצ"ע:

נבדק השם ונמצא מפי נשים כו'. כתב הרא"ש בירושלמי משמע דר' יוחנן סבר דמבטלינן קלא דאמר נבדק השם ונמצא מפי פסולין בטל השם ע"כ. ר"ל מדמצריך כשרים דוקא ש"מ שאין חוששין כל כך לקול ש"מ דמבטלינן לקלא. וכ"מ בבבלי. ומהא דפליג רב אין ראיה דלא קאמר אלא דמפי נשים הוי קול אבל מ"מ מודה שאין חוששין מהרה לקול דהא לא חיישינן לעד מפי עד ועוד רב ור"י קיי"ל כר"י ועוד מדפריך סתמא דש"ס לעיל פ"ק מהאי דר"י ש"מ דהלכתא כוותיה. מיהו הא ודאי שמעינן מדברי רב דטפי מסתבר לומר דמפי פסולין הוי קיל מלומר דעד מפי עד הוי קול. נמצא שדברי רש"י בלשון ראשון קיימי' ואי אמרי' ששמע פלוני מפלוני וליתנהו דלישיילינהו למ"ד מבטלין קלא אף זה מבטלין אך הרשב"א כתב לא הכשירו בו אלא עד מפי עד בלבד אבל לא עד אחד ומייתי ראיה מירוש' ע"ש נראה דסובר רב לא פליג אר"י. ויש קצת סמך לדבריו מדאמרי' בבבלי בסורא מבטלין קלא וסורא אתרא דרב הוי כמ"ש הרא"ש א"כ סובר מפי נשים הקול בטל. אך לשון לא התירו אינו משמע כדבריו אלא כמ"ש בקונט':

הלכה יא

והא תני ב"ש כו'. נראה דגרסי' חני ב"ש ולפום שיגרת דלישנא דפ"ק דמס' סוטה דהתם פריך מינה גרס כן הכא בטעות והא תני. והא דפריך בסמוך מה מקיימין דב"ש קאי

אמתני' דפריך דבר לב"ש ל"ל ומשני דאיצטרך דבר לדבר מכוער וכדתני בברייתא ואיידי בשיש עידי כיעור כמפורש שם בסוטה ור' שילא דפריך לא יוכל וגו' לב"ש ל"ל סובר דלב"ש אסור לגרשה עד שימצא בה דבר ערוה ובעדים ברורים דיליף דבר דבר לגז"ש כמפורש בבבלי בסוגיין ולית ליה הא דאמר רבא התם לא מצא לה ערוה ולא דבר מאי דעבד עבד אלא דקשיא ליה כיון דמצרכי ב"ש עדים ברורים ואי עבר וגירש לא מהני א"כ כל היכא דתנן דגרושה יש לה כתובה הוא דלא בב"ש וזה תימא וכמ"ש לעיל פ"ח ה"ט ע"ש. והרשב"א כתב וקשה למה לא מוקי לה בדעבר מיהו אינו מחוור דבאי לא משתעי קרא ע"כ. נמצא דאף רב שילא מודה אי עבר וגירש דמהני ומוקי לכל הני מתני' לב"ש בעבד וגירש אך קשה לי הרי מפורש בבבלי יבמות דף ע"ח דאי לאיסורא כתיב קרא וצ"ע. והא דגרסינן בבבלי א"ל רבא מדגלי רחמנא באונס לא יוכל לשלחה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד. תימא הא אמרי' בתמורה דף ה' לרבא אי לא כתיב ימיו ה"א לילקי וליהדר דה"ל לאו גרידא לא יוכל לשלחה לכך כתיב כל ימיו לשווי' אונס לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו. והשתא י"ל דוקא באונס הוא דאיכא לאו משא"כ בסתם מגרש. וכיון דאיצטרך למכתב לא יוכל גבי אונס איצטריך למכתב נמי כל ימיו כי היכי דליהוי לאו הניתק לעשה. ואין לומר סוגיא דהכא כל"ק דתמורה דהא אף לל"ק מסיק דלרבא איצטרך כל ימיו דליהוי לאו הניתק לעשה כמ"ש תו' שם וע"ק רבא אדרבא דאמר הכי אי עביד מהני ואלו בתמורה קאמר אי עביד לא מהני וא"ל סוגיא דהתם סובר רבא בגרושה נמי אי עביד לא מהני דא"כ מאי פריך התם במסקנא מאי איכא בין רבא לאביי הא איכא טובא דלרבא הגט לא מהני ולאביי מהני מיהו הא י"ל דשאני הכא מדכתיב באונס ולא בגט ה"ל כאלו כתיב דבגט מהני וא"ת מאי דייק רבא מאונס דלמא התם אע"ג דאית בה דבר ערוה לא יוכל לשלחה וי"ל הא כתיב לו תהיה לאשה ודרשינן אשה הראויה לו אבל שאינה ראויה לו יכול להוציא. ואין סברא לומר דבתחלת הנישואין בעינן אשה הראויה לו ולא בסוף דמהיכי תיתי לחלק. אך קשה דלמא קרא דאונס אתי ללמד דאפילו בדבר מכוער לב"ש לסוגית הירושלמי או בדבר לב"ה לא יוכל לשלחה משא"כ בסתם גט אבל לא ערוה ולא דבר אפי' בסתם גט לא מהני דהא ס"ל לרבא מסברא אי עביד לא מהני. ורש"י פי' דאי כל מגרשי שלא כדת בעמוד החזר קאי ל"ל לגלויי בהאי ע"כ. מ"מ היא גופא קשיא דלמא קמ"ל קרא דבאונס אי מגרש משוה דבר הוה שלא כדת. והא דתנן אונס שותה בעציצו היינו מה שהיה בה מקדם אבל לא בדבר שנתחדש בה. ועמ"ש תו' כתובות דף מ'. ועוד למה לא נימא אין לך בו אלא חידושו התם אפי' מצא בה דבר בעמוד והחזיר קאי ומנ"ל למידק

בשאר מגרשי' שלא כדת דמהני. ובעיקר הדבר אני תמה למה לא מוקי הבבלי לב"ש דבר אתי לדבר מכוער וכסברת הירושלמי מיהו אף ר' שילא לית ליה הך סברא ואף בפ"ק דסוטה מפורש דאינו יכול לגרש בשביל דבר מכוער. מיהו התם מסיק דבעדים מצוה לגרש בדבר מכוער ע"ש:

ליתן עליו בלא תעשה. ותו' כתב בסוגיין ומשני לעבור עליו בב' לאוין ע"כ. ונראה דלאו דוקא נקטו הכי דאף לב"ש סתם מגרש אינו אלא בעשה דלאו הבא מכלל עשה הוא ואינו אלא עשה. ועיין בהשגת הראב"ד לתרי"ג מצות ובכ"מ שם. ועמ"ש בסמוך:

אתיא דזקנים כב"ש כו'. כתבו תו' שבת דף י"ג ע"ב בד"ה בימי ליבוניך מהו אצלך לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון דהא אמר רב פ' במה אשה הרי היא בנדתה עד שתבא במים אלא לפי שידע אליהו שכך הי' המעשה ור"ח פי' פ' אע"פ גבי שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא היינו בימי ליבונה וא"נ כדפרישית ע"כ. מדבריהם נראה דליכא מאן דפליג ארב לכך מוכרחי' לומר שאליהו ידע המעשה. אבל מכאן נראה דפליגי זקנים אר"ע ופליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה וחשש שאותו תלמיד סובר כב"ש או שידע שהיה מתלמידי ב"ש לכך שאל לה על ימי ליבון ואמר ברוך המקום שהרגו אף שאינו אלא לאו דאין כרת אלא בשכיבה מ"מ כיון דגם אז היא נדה לב"ה חייב מיתה שעבר על דברי ב"ה ואף ב"ש לא עשו כדבריהן כדאמרי' פ"ח דיבמות. ולא ידעתי למה לא הקשו על פירש"י ור"ח מהא דמייתי קרא ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב על ימי ליבון ומהך קרא ילפינן דכל מיני קירוב אסור. ואפשר עוד לומר כיון שלקחה תפיליו בידה כמפורש שם לומר אף שהיה שכיח אצלה הי' זהיר בתפליו ש"מ דאף בחול הי' עמה דייק אליהו שהיה עמה יותר משאר בני אדם לכך שאל לה על ימי ליבון:

ודר"ע כב"ה. וא"ח הא כב"ש נמי אתיא אי סברי ב"ש אי עביד מהני איכא למיחש שמא ע"י שתתגנה בעיניו יגרשנה שלא כדין וי"ל כיון דמלתא דלא שכיח הוא שיעבור עבירה בפרהסיא ליכא למיחש להכי ועמ"ש בסמוך. והרשב"א כ' ותימא הא לא אתיא אלא כר"ע עצמו דמשום נוי מותר לגרשה אבל לב"ה דוקא משום דבר מגרשה אבל משום כיעור ונוי לא ע"כ. ונ"ל דבבבלי פ' במה אשה מייתי להך ברייתא אלא שיש שינוי בדברי ר"ע דגרסי' התם עד שבא ר"ע ולימד א"כ אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה כו'. נראה דהבבלי סובר דר"ע לפי שיטתו לימד דמגרשה משום נוי לכך קאמר ונמצא בעלה מגרשה אבל הירוש' לשיטת ב"ה השיב לכך קאמר והוא נותן עיניו בה לגרשה כלומר מדקדק אחריה וימצא בה דבר. מעתה אין מקום לקושית הרשב"א ובס' משנה למלך פי"א מה"ג דחק בזה וא"צ. ומאי דקשיא ליה ל"ל לחוש לשמא יגרשה הא אמרי'

בקידושין אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו וכתיב ואהבת לרעך כמוך ע"כ. ואין הנדון דומה לראיה הכעירות גופיה הוא חששא בעלמא. גם שתתגנה בעיניו חששא רחוקה היא שאף הוא מרחיק עצמו ממנה בימי נידותה לכך צ"ל כיון דיש לחוש לגירושין ודאי צריכין לחוש לכל מאי דאיכא למיחש. ומה שמקשה עוד שם מהא דאמרי' בסנהדרין בא וראה כמה קשי' גירושין שהרי דוד התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש ואי אמרת גירושין אסירי מן התורה היכא מוכח דקשים גירושים והלא איסור יחוד אינו אלא מדרבנן ע"כ. ונ"ל דלק"מ דודאי יפה דייק לר"ע דמתיר לגרש משום נוי ועוד הא בחשבון י"ח נשי דוד היו הנך עשרה פילגשים שהיו צרורות עד יום מותן אלמנות חיות. והן הנה היו אסורות לדוד מק"ו כמפורש בירושלמי פ"ב דסנהדרין ואין לך דבר גדול מזה שהיה מותר לגרשן ואפשר דב"ש מודו דאשה האסורה לו מותר לגרשה דהוי כמו ערוה ואפ"ה משום דשנוי המשלח לא גירשן ש"מ דקשים גירושין בזיווג ראשון כי היא חברתך ואשת בריתך:

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכת גיטין